Oratori Latini

11

XII PANEGYRICI VETERES,

Ad antiquam quà editionem, quà Scripturam infinitis locis emendati, aucti.

IOHANNES LIVINEIVS BELGA, *Gandensis, recensebat, ac notis illustrabat.*

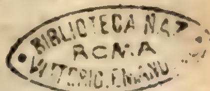
ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Ioannem Moretum.
M. D. XCIX.
Cum gratia & Priuilegio.

Donato dal Sig.r Paolo Maggio à PP. Capucc.ni
acciò si preghi p esso

Capuccinorum Romæ

Panegyricorum Index.

GENEROSO ET CLARISS.
VIRO, MARCO VELSERO,
SEPTEMVIRO, CONSVLARI,
ac Patricio Augustano, Iohannes
Liuineius S. P.

EDEVNT, ecce, ad te tandem Panegyrici tui, generose & clarissime Velsere; quid ni enim tuos appellem? in quos è bibliotheca priuata ingens adiumentum contulisti, Francisci Modij (iuuenis accurati, & ingenio elegante, quem immatura mors nuper extinxit) notis, quas è Bertiniensis monasterij Audomaropole scripto codice exceperat, tibique donauerat, vltrò & liberaliter ad nos transmissis. Redeunt autem non αὐτῷ τῷ μέτρῳ, sed (quod religiosus poëta iubet) λώϊον, ausim dicere: nam etsi Modiana illa præclara & eximia, tamen pleraque omnia aut iam occupata erant, aut meliùs in codicibus qui penes nos legebantur, paucaque quædam de nouo accesserunt;

Omnino autem quid præſtiterimus
rem ipſam loqui quam ex oratione
mea intelligi malo . Voluimus qui-
dem certè ſcriptores minimè pęniten-
dos pro virili iuuare . (De Plinio hic
non dico, qui in ſuo genere meo iudi-
cio regnat , abeſſet tantùm affectatio
quædam moleſta, & illa perpetua πομ-
πικωτέρα dictio . In his autem noſtris
magni magiſtri συνθιασώταις, vt inci-
dant ſubinde quæ meritò deſideres ,
quàm multa paſſim acuta, bella, gra-
uia , & quæ, vt ille dicebat , poſſes tol-
lere ? Multa veterum, multa Cicero-
nis imitatio) Sed, quod aiebam, iuuan-
di mihi in primis videbantur , tùm
quòd infinitis mendis ſcatebant , ac
fœdè laceri non à verbis aliquot , &
ſententiis , ſed integris etiam pagellis
habebantur , tùm vel maximè hiſto-
riæ cauſa , quam (ſi laudatores diſſi-
mules) non aliunde pleniùs certiuſque
cognoſcas . nam quæ Sex. Victor,
Eutropius, &, qui diligentior vtroque,
Zoſi-

Zoſimus ſcripſerunt, valde ſunt concisa. Et eſt tamen in quo viciſſim lucem ex his noſtri mutuentur, vt ſuis quæque locis accuratè monemus. Quam opellam noſtram ſi iudicio tuo (quod ſpero) approbamus, abundè mihi ſtudiorum fructum aſſequutus videbor, teq́ue vt, cuicuimodi hæc erunt, eorum patrocinium ne defugias etiam etiamq́ue rogo & obteſtor. Vale ſingulare Germaniæ tuæ ornamentum.

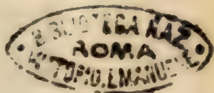
 C. PL I.

Ad lectorem.

IN *auctoribus his purgandis, amice Lector, pluribus vsi quà scriptis, quà vulgatis codicibus, breuitatis causa singulis quosque litteris designamus. Est igitur* V *exemplaris signum quod penes nos est in membrana exaratum, notæ admodum bonæ;* B *Apographi Bertiniensis, Francisci Modij fide;* L *veterum Schidarum quas doctissimus Car. Langius ad Frobenianã lectionem contulerat;* C *editionis Cuspiniani quæ Viennæ prodiit* M. D. XIII. *quam humanissimus Iustus Lipsius suppeditauit;* R *Beati Rhenani quam Frobenius excudit;* G *Lugdunensis, non vnius anni, & typopographi. Prodierunt & alibi, sed quos operæpretium non sit excutere. Hoc te scire volui amice Lector, tu interea salue, & faue.*

C. PLINII SECVNDI NOVOCOM. PANEGYRICVS TRAIANO A. DICTVS.

I.

Ene ac sapienter, P.C., maiores instituerunt vt rerum agendarum, ita dicendi initium à precationibus *caperetur, quòd nihil ritè nihilq. prouidenter homines sine Deorum Immortalium ope, consilio, honore auspicarentur. Qui mos cui potiùs quàm Consuli, aut quando magis vsurpandus colendusque est quàm cũ imperio Senatus, auctoritate reip. ad agẽdas optimo Principi gratias excitamur? quod enim præstabilius est, aut pulchrius munus Deorùm quàm castus, & sánctus, & DIs simillimus Princeps? Ac si adhuc dubium fuisset forte casuque rectores terris, an aliquo Numine darentur, Principem tamen nostrum liqueret diuinitus constitutum. non enim occulta potestate Fatorum, sed ab Ioue ipso coram ac palã repertus, electus est. quippe inter aras & altaria, eodemque loci quem Deus ille tam manifestus ac præsens quàm cælum ac sidera insedit. Quo magis aptum piumque est, te Iuppiter *optime, antea conditorem, nunc conseruatorem imperij nostri, precari vt mihi digna Consule, digna Senatu, digna Principe cõtingat oratio, vtque omnibus quæ dicentur à me libertas, fides, veritas constet, tantumque à specie adulationis absit gratiarum actio mea quãtum abest à necessitate. equidem non Consuli modò, sed omnibus ciuibus enitendum reor ne quid de Principe nostro ita di-

*capere. v.

*Opt. Max v.

A 4 cant,

cant, vt idem illud de alio dici potuiſſe videatur.
Quare abeant ac recedãt voces illæ quas metus ex-
primebat. Nihil quale antea dicebamus. nihil enim
palam c a quale antea patimur. Nec eadem de principe ≠ quæ
prius prædicemus. neque enim eadem ſecretò lo-
quimur quæ prius. Diſcernatur orationibus noſtris
diuerſitas temporum, & ex ipſo genere gratiarum
Vide notas. agendarum intelligatur cui, quando ſint* hactenus,
vt Deo, nunc nuſquam vt Numini blãdiamur. non
enim de tyranno, ſed de ciue, nõ de domino, ſed de
parente loquimur. Vnum ille ſe ex nobis, & hôc
magis excellit atque eminet, quòd vnum ex nobis
putat, nec minùs hominem ſe quàm hominibus
præeſſe meminit. Intelligamus ergo bona noſtra,
dignoſque nos illius vſu probemus, atque identidẽ
quam ſit indignum c cogitemus ≠ ſi maius Principibus præſtemus obſe-
quium qui ſeruitute ciuium quàm qui libertate læ-
tantur. Et populus quidem Romanus dilectum
ſ. Principum. * Principem ſeruat, quantoque paulò antè concen-
tu formoſum alium, hunc fortiſſimum perſonat,
quibuſque aliquando clamoribus geſtum alterius
& vocem, huius pietatem, abſtinentiam, manſue-
tudinem laudat. Quid? nos ipſi diuinitatem Prin-
cipis noſtri, an humanitatem, temperantiam, facili-
tatem, vt amor, & gaudium tulit, celebrare vniuerſi
ſolemus? Iam quid tam ciuile, tam Senatorium, quã
illud additum à nobis Optimi cognomen? quod
peculiare huius & proprium arrogantia priorum
Principum fecit. Enimuerò quàm cõmune, quàm
ex æquo, quòd felices nos, felicem illum prædica-
mus, alterniſque votis, Hæc faciat, Hæc audiat,
quaſi non dicturi niſi fecerit, comprecamur? Ad
quas ille voces lacrymis etiam, ac multo pudore
ſuffunditur. agnoſcit enim ſentitque ſibi, nõ Prin-
cipi dici. Igitur quod temperamentum omnes in
illo

illo ſubito pietatis calore * ſeruamus, hoc ſinguli ſeru.alimus a
quoq;, meditatique teneamus, ſciamuſq.nullũ eſſe f. ſeruauimus.
neq; ſincerius, neq; acceptius genus gratiarũ quam
quod illas acclamationes æmuletur quæ fingendi
non habent tempus. Quantum ad me * attinet, la- pertinet, v c R.
borabo vt orationem meã ad modeſtiam Principis
moderationemq́ue ſubmittam, nec minus conſide-
rabo quid aures eius pati poſſint, quàm quid virtu-
tibus debeatur. Magna & inuſitata Principis glo-
ria, cui gratias acturus non tam vereor ne me in
laudibus ſuis parcum, quàm ne nimium putet. Hęc
me cura, hæc difficultas ſola circumſtat. (nam me-
renti gratias agere facile eſt, P.C.) non enim peri-
culum eſt, ne cũ loquar de humanitate exprobrari
ſibi ſuperbiam credat; cũ de frugalitate, luxuriam;
cùm de clementia, crudelitatem; cùm de liberali-
tate, auaritiam; cùm de benignitate, liuorem; cùm
de continẽtia, libidinem; cùm de labore, inertiam;
cùm de fortitudine, timorem. Ac ne illud quidem
vereor, ne gratus ingratúsve videar prout ſatis aut
parum dixero. animaduerto enim etiam Deos = non ipſos v c R R.
tam accuratis adorantium precibus, quàm inno-
centia & ſanctitate lætari, gratioremq́ue exiſtimari
qui delubris eorum puram caſtamq́ue mentem
quàm qui meditatum carmen intulerit. Sed paren-
dum eſt * Senatuſconſulto, quo ex vtilitate publ ca s.c. v
placuit, vt Cõſulis voce ſub titulo gratiarum agen-
darum boni Principes quæ facerent recognoſcerẽt,
mali quæ facere deberent. Id nunc eò magis ſolen-
ne ac neceſſarium eſt, quòd parens noſter priuatas
gratiarum actiones cohibet & comprimit, inter-
ceſſurus etiam publicis, ſi permitteret ſibi vetare
quod Senatus iuberet. Vtrumque, Cæſar Auguſte,
moderate, & quòd alibi tibi gratias agi non ſinis,
& quòd hîc ſinis. non enim à teipſo tibi honor iſte,

 ſed

ſed ab agentibus habetur. Cedis affectibus noſtris, nec nobis munera tua prædicare, ſed audire tibi neceſſe eſt. Sæpè ego mecum, P.C., tacitus agitaui qualem quantumq́. eſſe oporteret cuius ditione nutúque maria, terræ, pax, bella * gerantur, cum interea fingenti formantique mihi Principem quem æquata DIs Immortalibus poteſtas deceret nunquam voto ſaltem cõcipere ſuccurrit ſimilem huic quem videmus. Enituit aliquis in bello, ſed obſoleuit in pace. Aliũ toga, ſed non & arma honeſtarunt. Reuerentiã ille terrore, alius amorem * humanitate captauit. Ille quæſitam domi gloriã in publico, hic in publico partam domi perdidit. Poſtremò adhuc nemo extitit cuius virtutes nullo vitiorum confinio læderentur. At Principi noſtro quanta concordia quantuſque cõcentus omnium laudum omniſque gloriæ * contigit, vt nihil ſeueritati eius hilaritate, nihil grauitati ſimplicitate, nihil maieſtati humanitate * detrahatur? Iam firmitas, iam proceritas corporis, iam honor capitis, & dignitas oris, ad hoc ætatis indeflexa maturitas, nec ſine quodam munere Deûm feſtinatis ſenectutis inſignibus ad augendam maieſtatem ornata cæſaries nónne longè latéque Principẽ oſtentant? Talem eſſe oportuit quem nõ bella ciuilia, nec armis oppreſſa reſp., ſed pax, & adoptio, & tandẽ exorata terris Numina dediſſent. An fas erat nihil differre inter Imperatorem quem homines, & quem DI feciſſent? Quorum quidem in te Cæſar * iudicium & fauor tunc ſtatim cùm ad exercitum proficiſcereris, & quidẽ inuſitato, * enituit. nam ceteros Principes aut largus cruor hoſtiarum, aut ſiniſter volatus auium conſulentibus nunciauit, tibi aſcendenti de more Capitolium (quanquam non id agentium) ciuium clamor vt iam Principi occurrit. ſiquidem omnis turba quæ limen inſe-

regerentur V C G A

humilitate V C, probè.

contigit? Vt v.

detrahitur? V C

Auguste V C C

iuditio C S. itẽ dẽ. in.

insederat ad ingressum tuum foribus reclusis * iam quidem,(vt tunc arbitrabatur) Deum, ceterum(vt docuit euentus) te consalutauit Imperatorem. Nec aliter à cunctis omen acceptum est. nam ipse intelligere nolebas. recusabas enim imperare, recusabas, quod bene erat imperaturi. Igitur cogendus fuisti. Cogi porrò non poteras nisi periculo patriæ, & * mutatione reipublicæ. obstinatum enim tibi non suscipere imperium nisi seruandum fuisset. Quare ego illum ipsum furorem motumque castrensem reor extitisse quia magna vi magnoque terrore modestia tua vincenda erat. * At sicut maris cælique temperiem turbines tempestatesque commendant, ita ad augendam pacis tuæ gratiam illum tumultum præcessisse crediderim.

illa quid. G
nutat V C G
Ac V G

*HABET has vices conditio mortalium, vt aduersa ex secundis, ex aduersis secunda * noscantur. Occultat vtrorumque semina Deus, & plerumque bonorum malorumque causæ sub diuersa specie latent.* Magnum quidem illud sæculo dedecus, magnum reip. vulnus impressum est, Imperator, & parens generis humani obsessus, captus, inclusus, ablata mitissimo seni seruandorum hominum potestas, ereptumque Principi illud in Principatu beatissimum, quòd nihil cogitur; si tamen hæc sola erat ratio quæ te publicæ salutis gubernaculis admoueret, propè est vt exclamem tãti fuisse. Corrupta est disciplina castrorum, vt tu corrector emendatorque contingeres; inductum pessimum exemplum, vt optimum * opponeretur; postremò coactus Princeps quos * nollet occidere, vt daret Principem qui cogi non posset. Olim tu quidem adoptari merebare, sed nescissemus quantum tibi deberet imperium si antè adoptatus esses. Expectatũ est tempus in quo liqueret non tam accepisse te beneficium, quàm

nascantur G
imponerẽt V. f.
imponeret
nolebat V C K G

quam dedisse. Confugit in sinum tuum concussa resp., ruensque imperium super Imperatorem Imperatoris tibi voce delatum est. Imploratus adoptione, & accitus es. Vt olim duces magni à peregrinis externisque bellis ad opem patriæ ferendam reuocari solebant, ita filius ac parens vno eodemq. momento rem maximam inuicem præstitistis. Ille tibi imperium dedit, tu illi reddidisti. Solus ergo * adhuc qui pro munere tanto paria accipiendo fecisti, immo (vltra) dantem obligasti. communicato enim imperio sollicitior tu, ille securior factus est. O nouum atque inauditum ad Principatum iter! Non te propria cupiditas, proprius metus, sed aliena vtilitas, alienus timor Principem fecit. Videaris licet quod est amplissimum consecutus inter homines, felicius tamẽ erat illud quod reliquisti. Sub bono Principe priuatus esse * desiisti. Assumptus es in laborum curarumque consortium, nec te læta & prospera stationis istius, sed aspera, & dura ad capessendam eam compulerunt. Suscepisti imperium postquam alium suscepti pænitebat. Nulla adoptati cum eo qui adoptabat cognatio, nulla necessitudo, nisi quod vterque optimus erat, dignusq. alter eligi, alter eligere. Itaque adoptatus es non (vt priùs alius atque alius) in vxoris gratiam. asciuit enim te filium non vitricus, sed Princeps, eodemq. animo Diuus Nerua pater tuus factus est quo erat omnium. Nec decet aliter filiũ assumi si assumatur à Principe. An * S. P. Q. Romani exercitus, prouincias, socios transmissurus vni successorem è sinu vxoris accipias, summæque potestatis heredem tantum intra domum tuam quæras, nõ per totam ciuitatem circumferas oculos, & hunc tibi proximum, hunc coniunctissimum existimes quem optimum, quem DIs simillimum inueneris? Imperaturus

ad hoc cui pro v. c.

desisti v.

Vide notas

turus omnibus eligi debet ex omnibus. non enim seruulis tuis dominum, vt possis esse contentus quasi necessario herede, sed Principem ciuibus daturus • Imperator. Superbum istud & regium, nisi adoptes eum quem constet imperaturum fuisse etiamsi non adoptasses. Fecit hoc Nerua, nihil* interesse arbitratus genueris, an elegeris, si proinde sine iudicio adoptêtur liberi ac nascuntur. Nisi tamen quòd æquiore animo ferunt homines quem Princeps parum feliciter genuit quàm quem malè elegit. Sedulò ergo vitauit hūc casum, nec iudicium hominum, sed Deorum etiam in consilium assumpsit. Itaque non tua in cubiculo, sed in templo, nec ante Genialem torum, sed ante puluinar Iouis Opt.Max. adoptio peracta est, qua tandem non seruitus nostra, sed libertas, & salus, & securitas fundabatur. sibi enim * DI gloriam illam vindicauerunt. Horum opus, horum illud imperium, Nerua* tamen minister fuit. Vterque, qui adoptaret tam paruit quàm tu qui adoptabaris. Allata erat ex Pannonia laurea, id agentibus DIs, vt inuicti Imperatoris exortum victoriæ insigne decoraret. Hanc Imperator Nerua in gremio Iouis collocarat, cùm repente solito maior & augustior aduocata hominū concione Deorumque te filium sibi, hoc est, vnicum auxilium fessis rebus, assumpsit. Inde quasi deposito imperio, qua securitate? qua gloria? lætus, (nam quātulum refert deponas, an partiaris imperium? Nisi quòd difficilius hoc est) non secus ac præsenti tibi innixus, tuis humeris se patriamque sustentans, tua iuuenta, tuo robore inualuit. Statim consedit omnis tumultus. Non adoptionis opus istud fuit, sed adoptati. Atque adeò temerè fecerat Nerua si adoptasset alium. Oblitíne sumus vt nuper post adoptionem non desierit

f. ii

arb int. V.

vind. DI gl. il. V.

f. tātum min.

desierit seditio, sed cœperit? Irritamentum istud irarum, & fax tumultus fuisset nisi incidisset in te. Vide notas. * An dubium est vt dare non posset imperium Imperator qui reuerentiam amiserat? abest v, esse c Auctoritate eius effectum * est' cui dabatur. Simul filius, simul Cæsar, mox Imperator, & consors Tribunitiæ potestatis, & omnia pariter & statim factus es quæ proximè parens verus tantum in alterum filium cõtulit. Magnum hoc tuæ moderationis indicium, quòd non solum successor imperij, sed particeps etiam sociusque placuisti. nam successor etiamsi nolis habendus est, non est habendus socius nisi velis. Credéntne posteri patricio, & Consulari, & triumphali patre genitum, cum fortissimum, amplissimum, amantissimum sui exercitum regeret, Imperatorem non ab exercitu factum? eidem, cum Germaniæ præsideret, Germanici nomẽ hinc missum? nihil ipsum vt Imperator fieret agitasse, nihil fecisse, nisi quòd meruit, & paruit? paruisti enim Cæsar, & ad Principatum obsequio peruenisti, nihilque magis à te subiecti * animi factum est quàm animi v c a c quòd imperare cœpisti. Iam Cęsar, iam Imperator, iam Germanicus, absens & ignarus, & post tanta nomina quãtum ad te pertinet priuatus. Magnum videretur si dicerem, nescisti te Imperatorem futurum. Eras Imperator, & esse te nesciebas. Vt verò ad te fortunæ tuæ nuncius venit, malebas quidem hoc esse quod fueras, sed non erat liberum. At non obsequereris Principi ciuis, Legatus Imperatori, filius patri? Vbi deinde disciplina? vbi mos à maioribus traditus quodcunque Imperator munus iniungeret æquo animo paratoque subeundi? quid enim si prouincias ex prouinciis, ex bellis bella mãdaret? Eodem * illo vti iure, cum ad imperium illum c. posse putes c c reuocet quo sit vsus cum ad exercitum miserit, nihilque

hilque intereſſe ire Legatum, an redire Principem iubeat, niſi quòd maior ſit obſequij gloria in eo quod quis minus velit. Augebat auctoritatem iubentis in ſummum diſcrimen auctoritas eius adducta, vtque magis parendum imperanti putares efficiebatur eô quòd ab aliis minus parebatur. Adhoc audiebas Senatus populique cõſenſum. Non vnius Neruæ iudicium illud, illa electio fuit. nam qui vbique ſunt homines hoc idem votis expetebant, ille tantùm iure Principis occupauit, primuſque fecit quod omnes facturi erãt. Nec hercule tantopere cunctis factum placeret niſi placuiſſet antè quàm fieret. At quo* temperamẽto (DI boni!) *DI boni temp. pus v c* poteſtatem tuam fortunamque moderatus es! Imperator = titulis, & imaginibus, & ſignis, ceterùm *tu vere* modeſtia, labore, vigilantia Dux, & Legatus, & miles, cum iam tua vexilla, tuas aquilas magno gradu anteires, neque aliud tibi ex illa adoptione quàm filij pietatem, filij obſequium aſſereres, longamque huic nomini ætatem, longam gloriam precarere. *Te prouidentia Deorum primum in locum pro- *Iam te* uexerat, tu adhuc in ſecundo reſiſtere, atque etiam ſeneſcere optabas. Priuatus tibi videbaris quamdiu Imperator & alius eſſet. Audita ſunt vota tua, ſed inquantum optimo illi & ſanctiſſimo ſeni vtile fuit. Quem DI cælo vindicauerunt, ne quid poſt illud diuinum & immortale factum mortale faceret. deberi quippe maximo operi hanc = venera- *quoque e.* tionem, vt nouiſſimum eſſet, auctoremque eius ſtatim conſecrandum, vt quandoque inter poſteros quæreretur an illud iam Deus feciſſet. Ita ille nullo magis nomine publicus parens quàm quia tuus, ingens gloria ingenſque fama, cum abundè expertus eſſet quã bene humeris tuis ſederet imperium, ſibi terras, te terris reliquit, eô ipſô carus omnibus ac de-

ac desiderandus, quòd prospexerat ne desideraretur. Quem tu lacrymis primum ita vt filium decuit, mox templis honestasti, non imitatus illos qui hoc idem, sed alia mẽte fecerunt. Dicauit cælo Tiberius Augustum, sed vt maiestatis * numen induceret, Claudium Nero, sed vt irrideret; Vespasianum Titus, Domitianus Titum, sed ille vt Dei filius, hic vt frater videretur. Tu sideribus patrem intulisti non ad metum ciuium, non in cõtumeliam Numinum, non in honorem tuum, sed quia Deum credis. Minus est hoc cùm fit ab iis qui & sese Deos putant. Sed licet illum aris, puluinaribus, Flamine colas, non aliô magis tamen Deũ & facis & probas quàm quòd ipse talis es. in Principe enim qui electo successore fato concessit vna, itemque certissima diuinitatis fides est bonus successor. Num ergo tibi ex immortalitate patris aliquid arrogantiæ accessit? Num * hos proximos diuinitate parentum desides ac superbos potiùs quàm illos veteres & antiquos *æmuleris qui hoc ipsum imperium peperere, *quod modò hostes inuaserãt, contempserantque; cuius pulsi fugatique non aliud maius habebatur indiciũ, quàm * si triumpharetur? Ergo sustulerant animos, & iugum excusserant, nec iam nobiscum de sua libertate, sed de nostra seruitute certabant, ac ne indutias quidem nisi æquis conditionibus inibant, legésque vt acciperent dabant. At nunc rediit omnibus terror & metus, & votum imperata faciendi. vident enim Romanum ducem vnum ex illis veteribus & priscis, quibus Imperatorium nomen addebant contecti cædibus campi, & infecta victoriis maria. Accipimus obsides ergo, non emimus, nec ingentibus damnis, immensisque muneribus paciscimur vt vicerimus. Rogant, supplicant, largimur, negamus, vtrumq; ex imperij maiestate.

Agunt

Marginal notes: crimen vt (beside "Augustum"); Domitianum & Neronem (beside "Num * hos"); f æmularis. (beside "*æmuleris"); Vide notas. (beside "*quod modò"); quod triumph. v (beside "indiciũ, quàm *")

Aguntgratias qui impetrauerũt, non audent queri quibus negatum eſt. An audeant? qui ſciant te aſſediſſe ferociſſimis populis eo ipſo tempore quod amiciſſimum illis, difficillimum nobis, cùm Danubius ripas gelu iungit, duratuſque glacie ingentia tergo bella tranſportat, cùm feræ gentes non telis magis quàm ſuo cælo, ſuo ſidere armantur. Sed vbi in proximo tu, non ſecus ac ſi mutatæ temporum vices eſſent, illi quidem latibulis ſuis clauſi tenebãtur, noſtra agmina percurſare ripas, & aliena occaſione, ſi permitteres, vti, vltroque hiemem ſuam Barbaris inferre gaudebant. Hæc tibi apud hoſtes veneratio. Quid? apud milites quam admirationem, quemadmodum comparaſti, cùm tecum inediam, tecum ferrent ſitim, cùm in illa meditatione campeſtri militaribus turmis Imperatorium puluerem ſudoremque miſceres, nihil à ceteris niſi robore ac præſtantia differens, cùm libero Marte nũc cominus tela * librares, nunc vibrata ſuſciperes, *f. vibrares* alacer virtute militum, & lætus quoties aut caſſidi tuæ, aut clypeo grauior ictus incideret, (laudabas quippe = ferientes, hortabariſque vt auderent. Et *ipſe c c* audebant iam) cùm ſpectator moderatorq. ineuntium certamina virorum arma componeres, tela tentares, ac ſi * quid duriùs accipienti videretur, ipſe vibrares? *quod v c c* Quid cùm ſolatium feſſis, ægris opem ferres? Non tibi moris tua inire tentoria niſi commilitonum antè luſtraſſes, nec requiem corpori niſi poſt omnes dare. Hac mihi admiratione dignus Imperator non videretur ſi inter Fabricios, & Scipiones, & Camillos talis eſſet. tunc enim illum imitationis ardor, ſemperque melior = aliquis accenderet. *aliis v f. gloſſa eſt.* Poſtquam verò ſtudium armorum à manibus ad oculos, ad voluptatem à labore tranſlatum eſt, poſtquam exercitationibus noſtris non vetera-

norum aliquis, cui decus muralis, aut ciuica, ſed
vnum VCO Græculus magiſter aſſiſtit, quam magnum eſt ? ex
omnibus patrio more, patria virtute lætari, & ſine
æmulo ac ſine exemplo ſecum certare, ſecum con-
imperaret v *f. imperet.* tendere, ac ſicut * imperat ſolus, ſolum ita eſſe qui
Non inc. C V debeat imperare! * Nónne incunabula hæc tibi
Cæſar & rudimenta, cùm puer admodum Parthi-
ca lauro gloriam patris augeres, nomenq. Germa-
nici iam tum mererere, cùm ferociam ſuperbiam-
que Parthorum ex proximo auditus magno terrore
cohiberes, Rhenumque & Euphratem admiratio-
Societate con. V C nis tuæ * fama coniungeres, cum orbem terrarum
abeſt V non pedibus * magis quàm laudibus peragrares,
apud eos ſemper maior & clarior quibus poſtea
contigiſſes VCOA * contigiſti? Et necdum Imperator, necdum Dei
filius eras, Germaniamque cùm plurimæ gentes,
ac prope infinita vaſtitas interiacentis ſoli, tùm Py-
renæus, Alpes, immenſiq. alij montes, niſi his com-
pararentur, muniunt, dirimuntque. Per hoc omne
ſpatium cùm legiones duceres, ſeu potiùs (Tanta
velocitas erat) raperes, non vehiculum vnquam,
non equum reſpexiſti. Leuis hic, non ſubſidium iti-
neris, ſed decus, & cum ceteris ſubſequebatur, vt
cuius nullus tibi vſus, niſi cùm die ſtatiuorum pro-
ximum campum alacritate, diſcurſu, puluere at-
tolleres. Initium laboris mirer, an finem? Multum
eſt quòd perſeueraſti, plus tamen quòd non timui-
Domitianus. ſti ne perſeuerare non poſſes. Nec dubito quin ill-
le qui te inter illa Germaniæ bella ab Hiſpania vſq.
vt validiſſimum præſidium exciuerat, iners ipſe,
alieniſque virtutibus tunc quoque inuidus Impe-
rator cum ope earum indigeret, tantam admiratio-
nem tui non ſine quodam timore cõceperit, quan-
tam ille genitus Ioue poſt labores duraque impe-
Euryſtheus. ria * regi ſuo indomitus ſemper indefeſſuſque re-
ferebat,

ferebat, cùm aliis ſuper alias expeditionibus * itinere illo' dignus inueniteris. Tribunus verò diſiunctiſſimas terras teneris adhuc annis viri firmitate luſtraſti, iam tunc * præmonente Fortuna vt diu penituſque perdiſceres quæ mox præcipere deberes. neque enim proſpexiſſe caſtra, breuemque militiam quaſi tranſiſſe contentus, ita egiſti Tribunum, vt eſſe ſtatim Dux poſſes, nihilque diſcendum haberes tempore docendi. Cognouiſti per ſtipendia decem mores gentium, regionum ſitus, opportunitates locorum, & diuerſam aquarum cælique temperiem vt patrios fontes patriumque ſidus ferre conſueſti. Quoties equos, quoties emerita arma mutaſti? Veniet ergo tempus quo poſteri viſere, viſendumque tradere minoribus ſuis geſtient quis ſudores tuos hauſerit campus, quæ refectiones tuas arbores, quæ ſomnum ſaxa prætexerint, quod denique tectum magnus hoſpes impleueris, vt tunc ipſi tibi ingentium Ducum ſacra veſtigia iiſdem in locis monſtrabantur. Verùm hæc olim. In præſentia quidem quiſquis paulo vetuſtior miles, hic te commilitone cenſetur. quotus enim quiſque cuius tu non antè commilito quàm Imperator? Inde eſt quòd propè omnes nomine appellas, quòd ſingulorum fortia facta commemoras, nec habent annumeranda tibi pro rep. vulnera, quibus ſtatim laudator & teſtis contigiſti. Sed *magis prædicanda* moderatio tua, quòd innutritus bellicis laudibus, pacẽ amas, nec quia vel pater tibi triumphalis, vel adoptionis tuæ die dicata Capitolino Ioui laurus, idcirco ex occaſione omni quæris triumphos. Non times bella, nec prouocas. Magnum eſt, Imperator Auguſte, magnum eſt ſtare in Danubij ripa, ſi tranſeãs, certum triumphi, nec decertare cupere cum recuſantibus. Quorum alterum

munere a'lio c, corruptè.

I. Lipſius prævolente. Placet.

tanto vce eſt v

rum fortitudine, alterum moderatione efficitur. nam vt ipse nolis pugnare moderatio, fortitudo tua præstat vt neque hostes tui velint. Accipiet ergo aliquando Capitolium non * inanes currus, nec falsæ simulacra victoriæ, sed Imperatore veram ac solidam gloriam reportante tranquillitatem, & * tamen confessa hostium obsequia, vt vincendus nemo fuerit. Pulchrius hoc omnibus triumphis. neque enim vnquam nisi ex contemptu imperij nostri factum est vt vinceremus. Quòd si quis Barbarus rex eò insolentiæ furorisque processerit, vt iram tuam indignationemque mereatur, næ ille siue interfuso mari, seu fluminibus immensis, seu præcipiti monte defenditur, omnia hæc tam prona tamque cedentia virtutibus tuis sentiet, vt subsedisse montes, flumina exaruisse, interceptum mare, illatasque non classes nostras, sed terras ipsas arbitretur. Videor iam cernere non spoliis prouinciarum, & extorto sociis auro, sed hostilibus armis, captorumque regum catenis triumphum grauem. Videor ingentia Ducum nomina, nec indecora nominibus corpora noscitare. Videor intueri immanibus ausis Barbarorum onusta fercula, & sua quemque facta vinctis manibus sequentem, mox ipsum te sublimem, instantemque curru domitarum gentium tergo, ante currum autem clypeos quos ipse perfoderis. Nec tibi opima defuerint si quis regum venire in manus audeat, nec modò telorum tuorum, sed etiam oculorum minarumque coniectum toto campo, totoque exercitu opposito perhorrescat. Meruisti proxima moderatione vt quandocunque te vel inferre, vel propulsare bellum coëgerit imperij dignitas non ideo vicisse videaris vt triumphares, sed triumphare quia viceris. Aliud ex alio mihi occurrit. quàm speciosum est

inimicos v f. inimicos

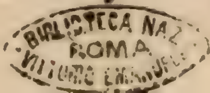
pacem, c

tam conf. c

enim quòd disciplinam castrorum lapsam extinctamque resouisti, depulso prioris sæculi malo inertia,& contumacia,& dedignatione parendi? Tutum est reuerentiam, tutum caritatem mereri, nec ducum quisquam aut non amari à militibus, aut amari timet, & inde offensæ gratiæque pariter securi instant operibus,adsunt exercitationibus, arma,mœnia,viros aptant. quippe non is Princeps qui sibi imminere, sibi intendi putet quod in hostes * paretur, quæ persuasio fuit illorum qui hostilia cùm facerent timebant. Eodem ergo tempore militaria studia,nec animos modò,sed &corpora ipsa languescere, gladios etiam incuria hebetari retundique gaudebant. Duces porrò nostri non tam regum * ceterorum,quam suorum Principum insidias, nec tam hostium, quàm commilitonum manus ferrumque metuebant. Est hæc natura sideribus, vt parua & exilia validiorum exortus obscuret. Similiter Imperatoris aduentu Legatorum dignitas inumbratur. Tu tamen maior omnibus quidem eras, sed sine vllius deminutione maior. Eandem auctoritatem præsente te quisque quam absente retinebat. Quinetiam plerisque ex eo reuerentia accesserat quòd tu quoque illos reuerebare. Itaque proinde summis atque infimis carus sic Imperatorem commilitonemq. miscueras, vt studium omnium laboremque & tanquam exactor intenderes, & tanquam particeps sociusque releuares. Felices illos quorum fides & industria non per internuncios & interpretes, sed ab ipso te, nec auribus tuis,sed oculis probabantur. Consecuti sunt vt absens quoque de absentibus nemini magis quàm tibi crederes. Iam te ciuium desideria reuocabant, amoremque castrorum superabat caritas patriæ. Iter inde placidum, ac mode-

parent V

exterorum V C G

ſtum, * vt planè à pace redeuntis. Nec verò ego in laudibus tuis ponam quòd aduentum tuum non pater quiſquam, non maritus expauit. Affectata aliis caſtitas, tibi ingenita & innata, interque ea quæ imputare non poſſis. Nullus in exigendis vehiculis tumultus, nullum circa hoſpitia faſtidium,
adhuc V C R C annona quæ ceteris, * ad hos comitatus accinctus
parcus C & * parens. Diceres magnum aliquem Ducem, ac te potiſſimum ad exercitus ire. Adeò nihil, aut certè parum intererat inter Imperatorem factum &
abeſt V C * breui ' futurum. Quàm diſſimilis nuper alterius Principis tranſitus? ſi tamen tranſitus ille, non populatio fuit, cùm abactus hoſpitum exerceret, omniaque dextera læuaque peruſta & atrita, vt ſi vis aliqua, vel ipſi illi Barbari quos fugiebat incide-
κατ' εἰρωνείαν: rent. ꝭ Perſuadendum prouinciis erat illud iter Domitiani fuiſſe, non Principis. Itaque non tam pro tua gloria, quàm pro vtilitate communi edicto ſubieciſti quid in vtrumque veſtrum eſſet impenſum. Aſſueſcat Imperator cum imperio calculum
ſic extat, V C G R ponere, ꝭ ſic redeat, tanquam rationem redditurus, edicat quid abſumpſerit. Ita fiet vt non abſumat quod pudeat dicere. Præterea futuri Principes
Vide notas (velint, nolint) ſciant, ꝭ tantum conſtat, propoſitiſque duobus exemplis meminerint proinde coniecturam de moribus ſuis homines eſſe facturos prout hoc vel illud elegerint. Nónne his tot tantiſque meritis nouos aliquos honores, nouos titu-
abeſt V los merebare? At tu etiam * nomen ' Patris patriæ recuſabas. Quàm longa nobis cum modeſtia tua pugna? quàm tardè vicimus? Nomen illud quod
Vivo alij primo ſtatim Principatus die ꝭ, Imperatoris & Cæſaris, receperunt, tu vſque eò diſtuliſti, donec tu quoque beneficiorum tuorum parciſſimus æſtimator iam te mereri fatereris. Itaque ſoli om-

nium contigit tibi vt Pater patriæ esses antè quàm fieres. eras enim in animis, in iudiciis nostris. Nec publicæ pietatis intererat quid vocarere, nisi quòd ingrata sibi videbatur si te Imperatorem potiùs vocaret & Cæsarem, cùm Patrem experiretur. Quod quidem nomen qua benignitate, qua indulgentia exerces? Vt cum ciuibus tuis quasi cum liberis parens viuis? vt reuersus Imperator qui priuatus exieras agnoscis, agnosceris? Eosdem nos, eundem te putas, par omnibus, & hôc tantum ceteris maior, * quô melior. Ac primum qui dies ille f. quòd
quo exspectatus desideratusque vrbem tuam ingressus es? Iam hoc ipsum, quod ingressus es quàm mirum, lætumque? nam priores inuehi & importari solebant non dico quadriiugo curru & albentibus equis, sed humeris hominum, quod arrogantius erat. Tu sola corporis proceritate elatior aliis & excelsior, non de patientia nostra quendam triumphum, sed de superbia Principum egisti. Ergo non ætas quenquam, non valetudo, non sexus retardauit quominus oculos insolito spectaculo impleret. Te paruuli noscere, ostentare iuuenes, mirari senes, ægri quoque neglecto medentium imperio ad conspectum * tui quasi ad salutem sanita- tuum V
temque prorepere. Inde alij se satis vixisse te viso, te recepto, alij nunc magis esse viuendum prædicabant. Feminas etiam tunc fecunditatis suæ maxima voluptas subiit, cùm cernerent cui Principi ciues, cui Imperatori milites peperissent. Videres referta tecta ac laborantia, ac ne eum quidem vacantem locum qui non nisi suspensum & instabile vestigium caperet, oppletas vndique vias, angustumque tramitem relictum tibi, alacrem hinc atque inde populum, vbique per gaudium, paremque clamorem. Tam æqualiter ab omnibus ex ad-

uentu tuo lætitia percepta eſt, quàm omnibus veniſti. Quæ tamen ipſa cum ingreſſu tuo creuit, ac propè in ſingulos gradus adaucta eſt. Gratum erat cunctis quòd Senatum oſculo exciperes, vt dimiſſus oſculo fueras, gratum quòd Equeſtris ordinis decora honore nominum ſine monitore ſignares, gratum quòd tantum tum-non vltrò cliētibus ſalutatis quaſdam familiaritatis notas adderes, gratius tamen quòd ſenſim & placidè, & quantum reſpectantium turba pateretur incederes, quòd occurſantium populus te quoque, te immo maximè aſtaret, quòd primo ſtatim die latus tuum crederes omnibus. neque enim ſtipatus ſatellitum manu, ſed circumfuſus vndique nunc Senatus, nunc Equeſtris ordinis flore, prout alterutrum frequentiæ genus inualuiſſet, ſilentes quietoſque lictores tuos ſubſequebare. nam milites nihil à plebe habitu, tranquillitate, modeſtia differebant. Vbi verò cœpiſti Capitolium aſcendere, quàm læta omnibus adoptionis tuæ recordatio? quam peculiare gaudium eorum qui te primi eodem loco ſalutauerant Imperatorem? Quinetiam Deum ipſum * tuum præcipuam voluptatem operis ſui percepiſſe crediderim. Vt quidem iiſdem veſtigiis inſtitiſti quibus parens tuus ingens illud Deorum prolaturus arcanum, quæ circumſtantium gaudia? quàm recens clamor? quàm ſimiles illi dies qui hunc genuit diem? Vt plena altaribus, anguſta victimis cuncta? vt in vnius ſalutem collata omnium vota? cùm ſibi ſe, ac liberis ſuis intelligerent precari quæ pro te precarentur. Inde tu in Palatium quidem, ſed eo vultu, * ſed' ea moderatione, vt ſi priuatam domum peteres, ceteri ad Penates ſuos quiſque, iteraturus gaudij fidem vbi nulla neceſſitas gaudendi eſt. Oneraſſet alium eiuſmodi introitus

f. tuo

abeſt v

troitus, tu quotidie admirabilior & melior, talis denique quales alij Principes futuros se tantum pollicentur. Solum ergo te commendat augetque temporis spatium. iunxisti enim ac miscuisti res diuersissimas, securitatem olim imperantis, & incipientis pudorem. Non tu ciuium amplexus ad pedes tuos deprimis, nec osculum manu reddis. Manet Imperatori quæ prior = humanitas =. Incedebas pedibus? Incedis. Lætabaris labore? Lætaris, eademque omnia illa circa te, nihil * ipso te fortuna mutauit. Liberum est ingrediente per publicum Principe subsistere, occurrere, comitari, præterire. Ambulas inter nos non quasi * contingat, & copiam tui non vt imputes facis. Hæret lateri tuo quisquis accessit, finemque sermoni suus cuique pudor, non tua superbia facit. Regimur quidem à te, & subiecti tibi, sed quemadmodum legibus sumus. nam & illæ cupiditates nostras libidinesque moderantur, nobiscum tamen & inter nos versantur. Emines, excellis vt honor, vt potestas, quæ super homines quidem, hominum sunt tamen. Ante te Principes fastidio nostri, & quodam æqualitatis metu vsum pedum amiserant. Illos ergo humeri ceruicesque seruorum super ora nostra, te fama, te gloria, te ciuium pietas = super ipsos Principes vehunt. Te ad sidera tollit humus, ita communia & confusa Principis vestigia. Nec vereor P. C. ne longior videar, cùm sit maximè optandum vt ea pro quibus aguntur Principi gratiæ multa sint. Quæ quidem reuerentius fuerit integra illibataque cogitationibus vestris reseruari quàm carptim breuiterque perstringi, quia fere sequitur vt illa quidem de quibus taceas tanta quanta sunt esse videantur. Nisi verò leuiter attingi placet locupletatas tribus, datumque congiarium populo, & da-

oris v c
dextra verecundia c
s. ipsum
contingas v c a.
te libertas v c a

tum totum, cùm donatiui partem milites accepiſſent. An mediocris animi eſt his potiùs repræſentare quibus magis negari poteſt? Quanquam in hac quoq; diuerſitate æqualitatis ratio ſeruata eſt. æquati ſunt enim populo milites eô quòd partem, ſed priores, populus militibus, quòd poſterior, ſed totum ſtatim accepit. Enimuero qua benignitate
eſt. quantæque v diuiſum * eſt? quantæ curæ tibi fuit ne quis expers liberalitatis tuæ fieret? Datum eſt iis qui poſt edictum tuum in locum eraſorum ſubditi fuerant, æquatíque ſunt ceteris illi etiam quibus non erat promiſſum. Negotiis aliquis, valetudine alius, hic mari, ille fluminibus diſtinebatur? Expectatum eſt, prouiſumque ne quis æger, ne quis occupatus, ne quis denique longè fuiſſet. Veniret quiſque cùm vellet, veniret quiſque cùm poſſet. Magnificum, Cæſar, & tuum diſiunctiſſimas terras munificentiæ ingenio velut admouere, immenſaque ſpatia liberalitate contrahere, intercedere caſibus, occurſare Fortunæ, atque omni ope anniti ne quis è plebe Romana dante congiarium te hominem magis ſentiret ſe fuiſſe quàm ciuem. Aduentante congiarij die obſeruare Principis egreſſum
vias co in publicum, inſidere * examina infantium, futuruſque populus ſolebat. Labor parentibus erat oſtentare paruulos, impoſitoſque ceruicibus adulantia verba blandaſque voces edocere. Reddebant illi quæ monebantur, ac plerique irritis precibus ſurdas Principis aures aſtrepebant, ignaríque quid rogaſſent, quid non impetraſſent, donec planè ſcirent differebantur. Tu ne rogari quidem ſuſtinuiſti. Et quanquam lætiſſimum oculis tuis eſſet conſpectu Romanæ ſobolis impleri, omnes tamen antè quàm te viderent adirént ve recipi, incidi iuſſiſti, vt iam inde ab infantia parentem publi-

publicum munere educationis experirentur, creſcerent de tuo qui creſcerent tibi, alimentiſque tuis ad ſtipendia tua peruenirent, tantumque omnes vni tibi quantum parentibus ſuis quiſque deberet. Rectè, Cæſar, quòd ſpem Romani nominis ſumptibus tuis ſuſcipis. nullum eſt enim magno Principe immortalitatemque merituro impendij genus dignius quàm quod erogatur in poſteros. Locupletes ad tollendos liberos ingentia præmia, & pares pœnæ cohortantur, pauperibus educandis vna ratio eſt, bonus Princeps. Hic fiducia ſui procreatos niſi larga manu fouet, auget, amplectitur, occaſum imperij, occaſum reip. accelerat.* Fruſtra *fruſtráque proceres pl. v. c.* Princeps plebe neglecta, vt defectũ corpore caput, nutaturumq. inſtabili pondere, tuetur. Facile eſt cõiectare quod perceperis gaudiũ cùm te parẽtum, liberorum, ſenum, infantiũ, puerorũ clamor exciperet. Hæc prima paruulorum ciuium vox aures tuas imbuit, quibus tu daturus alimenta hoc maximum præſtitiſti, ne rogarent. Super omnia eſt tamen quòd talis es, vt ſub te liberos tollere libeat, expediat. Nemo iam parens filio niſi fragilitatis humanæ vices horret, nec inter inſanabiles morbos Principis ira numeratur. Magnum quidem eſt educandi incitamentum tollere liberos in ſpem alimentorum, in ſpem congiariorum, maius tamen in ſpem libertatis, in ſpem ſecuritatis. Atque adeò nihil largiatur Princeps, dum nihil auferat, non alat, dum non occidat, nec deerunt qui filios concupiſcant. Contrà largiatur & auferat, alat & occidat, ne ille * in tam breui tempore effecerit, vt om- *f. inquam* nes non poſterorum modò, ſed ſui, parentumque pæniteat. Quocirca nihil magis in tua tota liberalitate laudauerim quàm quòd congiarium das de tuo, alimenta de tuo, neque à te liberi ciuium vt ferarij

rarij catuli ſanguine & cædibus nutriuntur, quodque gratiſſimum eſt accipientibus, ſciunt dari ſibi quod nemini eſt ereptum, locupletatiſque tam multis pauperiorem eſſe factum Principem tantum. Quanquam nec hunc quidem. nam cuius eſt quidquid eſt omnium, tantum ipſe quantum omnes habet. Aliò me vocat numeroſa gloria tua. Aliò autem? Quaſi verò iam ſatis veneratus miratuſque ſim quòd tantam pecuniam profudiſti non vt flagitij tibi conſcius ab inſectatione eius auerteres famam, nec vt triſtes hominum mæſtoſque ſermones lætiore materia detineres. Nullam congiario culpam, nullam alimentis crudelitatem redemiſti, nec tibi bene faciendi fuit cauſa vt quæ malè feceras impunè feciſſes. Amor impendio iſto, non venia quæſita eſt, populuſque R. obligatus à tribunali tuo, non exoratus receſſit. obtuliſti enim congiarium gaudentibus gaudens, ſecuruſque ſecuris, quodq. antea Principes ad odium ſui leniendum tumētibus plebis animis obiectabant, id tu tam innocens populo dediſti quam populus accepit. Paulo minus P. C. quinque millia ingenuorum fuerunt quæ liberalitas Principis noſtri conquiſiuit, inuenit, aſciuit. Hi ſubſidium bellorum, ornamentum pacis, publicis ſumptibus aluntur, patriamque non vt patriam tantùm, verùm vt altricem amare condiſcunt. Ex his caſtra, ex his tribus replebuntur, ex his quandoque naſcentur quibus alimentis opus non ſit. Dent tibi Cæſar ætatem DI quam mereris, ſeruentque animum quem dederunt, & quāto maiorem infantium turbam iterum atque iterum videbis ⸗ incidi, (augetur enim quotidie & creſcit, non quia cariores parentibus liberi, ſed quia Principi ciues) dabis congiaria, ſi voles, ⸗ Illi tamen propter te naſcuntur.

iubebis c

præſtabis alimenta, ſi voles. c G

cũntũr. Inſtar ego perpetui congiarij reor affluentiam annonæ. Huius aliquando cura Pompeio non minus addidit gloriæ quàm pulſus ambitus Campo, exactũs hoſtis mari, Oriens triumphis, Occidenſque luſtratus. Nec verò ille ciuiliùs quàm parens noſter, auctoritate, conſilio, fide recluſit vias, portus patefecit, itinera terris, litoribus mare, litora mari reddidit, diuerſaſque gentes ita commercio miſcuit, vt quod genitũ eſſet vſquam id apud omnes natum eſſe videretur. Nónne cernere datur vt ſine vllius iniuria omnis vſibus noſtris annus exuberet? quippe non vt ex hoſtico raptæ, perituræque in horreis meſſes nequidquam quiritantibus ſociis auferuntur. Deuehunt ipſi quod terra genuit, quod ſidus aluit, quod annus tulit, nec nouis indictionibus preſſi ad vetera tributa deficiunt. Emit fiſcus quidquid * videtur emere. Inde copiæ, inde annona, de qua inter licentem vendentemque conueniat, inde hic ſatietas, nec fames vſquam. Ægyptus alendis augendiſque ſeminibus ita gloriata eſt, vt nihil imbribus cæloque deberet. ſiquidem proprio ſemper amne perfuſa, nec alio genere aquarum ſolita pingueſcere quàm quas ipſe deuexerat, tantis ſegetibus induebatur, vt cum feraciſſimis terris quaſi nunquam ceſſura certaret. Hæc inopina ſiccitate vſque * ad iniuriam ſterilitatis exaruit, quia piger Nilus cunctanter alueo ſeſe ac languidè extulerat, ingentibus * quoque tunc quidem ille fluminibus * conferendus. Hinc pars magna terrarum, * mergi palanti amne conſueta, alto puluere incanduit. Fruſtra tunc Ægyptũs nubila optauit, cælumque reſpexit, cùm ipſe fecunditatis parens contractior & exilior iiſdem vbertatem eius anni anguſtiis quibus abundantiam ſuam cohibuiſſet. neque enim ſolum

f. iubetur

in inur. v c n

quidem tunc quoque v c

fluminibus tamen, v c

Vide notas.

ſolum vagus ille expanditor amnis intra vſurpata
ſemper collium ſubſtiterat atque hæſerat, ſed ſupi-
non ver. no etiam ac detinenti ſolo placido ſe mollique
f. necdúmque lapſu refugum abſtulerat, * necdum ſatis humen-
tes terras addiderat arentibus. Igitur inundatione,
id eſt, vbertate, regio fraudata ſic opem Cæſaris
inuocauit vt ſolet amnem ſuum. Nec longius illi
aduerſorum fuit ſpatium quàm dum núciat. Tam
prestas c velox Cæſar * potentia tua eſt; tamque in omnia
aliquod V pariter intenta bonitas & accincta, vt triſtius * ali-
quod ſæculo tuo paſſis ad remedium ſalutemque
ſufficiat vt ſcias. Omnibus equidem gentibus fer-
tiles annos grataſque terras precor, crediderim ta-
men per hunc Ægypti ſtatum tuas Fortunam vi-
oſtentare c res experiri, tuamque vigilantiam * expectare vo-
luiſſe. nam cùm omnia vbique ſecunda merearis,
nónne manifeſtum eſt ſi quid aduerſi cadat tuis
laudibus tuiſque virtutibus materiem campumq.
proſterni? cùm *ſecunda felices, aduerſa magnos pro-
bent*. Percrebuerat antiquitus vrbem noſtram ni-
ſi opibus Ægypti ali ſuſtentarique non poſſe. Su-
perbiebat ventoſa & inſolens natio, quòd victorem
quidem populum, paſceret tamen, quodque in ſuo
f. nauibus flumine, in ſuis * manibus vel abundantia noſtra,
vel fames eſſet. Refudimus Nilo ſuas copias, re-
cepit frumenta quæ miſerat, deportataſque meſſes
reuexit. Diſcat igitur Ægyptus, credatque experi-
mento non alimenta ſe nobis, ſed tributa præſtare,
ſciat ſe non eſſe Populo R. neceſſariam, & tamen
ſeruiat. Poſthæc (ſi volet) Nilus amet alueũ ſuum,
& fluminis modum ſeruet. Nihil hoc ad Vrbẽ, ac
ne ad Ægyptum quidẽ, niſi vt inde nauigia inania
& vacua, & ſimilia redeuntibus, hinc plena &
onuſta, & qualia ſolent venire mittantur, conuer-
ſoque munere maris hinc potiùs venti ferentes, &
breuis

breuis cursus optentur. Mirum, Cæsar, videretur si desidem Ægyptum, cessantemque Nilum non sensisset Vrbis annona. Quæ tuis opibus, tua cura vsque illuc redundauit, vt simul probaretur & nos Ægypto posse, & nobis Ægyptum carere non posse. Actum erat de fecũdissima gente si libera fuisset. Pudebat sterilitatis insolitæ, nec minùs erubescebat fame quàm torquebatur, cùm pariter à te necessitatibus eius pudorique subuentum est. Stupebant agricolæ plena horrea, quæ non ipsi refersissent, * quibus de campis illa subuecta messis, quáve in Ægypti parte alius * amnis. Ita beneficio tuo nec maligna tellus, & obsequens Nilus, Aegypto quidem sæpe, sed gloriæ nostræ nũquàm largior fluxit. Quàm nunc iuuat prouincias omnes in fidem nostram ditionemque venisse, postquam contigit Princeps * terrarum qui fecunditatem nunc huc, nunc illuc, vt tempus & necessitas posceret, trãsferret referretque, qui diremptam mari gentem vt partem aliquam populi plebisque Romanæ aleret ac tueretur! Et cælo quidem nunquam benignitas tanta vt omnes simul terras vberet foueatque, hic omnibus pariter si non sterilitatem, at mala sterilitatis exturbat, hic si nõ fecunditatem, at bona fecunditatis importat. Hic æternis cõmeatibus Orientem Occidentemq; connectit, vt quæ vbique feruntur, quæque expetuntur omnes gentes * inuicem capiant, & discant quanto, libertate discordi, seruientibus sit vtilius vnum esse cui seruiant. quippe discretis quidem bonis omnium sua cuiusque ad singulos mala, sociatis autem atque permixtis singulorum mala ad neminem, ad omnes * omnia bona pertinent. Sed siue terris diuinitas quædam, siue aliquis amnibus Genius, & solum illud & flumen ipsum precor vt hac

quibúsque c
annus v c
qui ter. ca
& e
f. omniũm

hac Principis benignitate contentum molli gremio ſemina recondat, multiplicata reſtituat. Non equidem repoſcimus fenus, putet tamen eſſe ſoluendum, fallacemq́ue vnius anni fidem omnibus annis omnibuſque poſtea ſæculis tanto magis quia non exigimus excuſet. Satisfactum quà ciuium, quà ſociorum vtilitatibus. Viſum eſt ſpectaculum inde non enerue nec fluxum, nec quod animos virorum molliret & frangeret, ſed quod ad pulchra vulnera contemptumq́ue mortis accenderet, cùm in ſeruorum etiam noxiorumq́ue corporibus amor laudis, & cupido victoriæ cerneretur. Quam deinde in edendo liberalitatem, quam iuſtitiam exhibuit, omni affectione aut intactus, aut maior? Impetratum eſt quod poſtulabatur, oblatum quod non poſtulabatur. Inſtitit vltrò, & vt concupiſceremus admonuit. Ac ſic quoque plura inopinata, plura ſubita. Iam quàm libera ſpectantium ſtudia, quàm ſecurus fauor? Nemini impietas (vt ſolebat) obiecta, quòd odiſſet gladiatorem. Nemo

expectator ex- pectaculum v

* ſpectator ſpectaculum factus miſeras voluptates vnco & ignibus expiauit. Demens ille, veriq́ue honoris ignarus qui crimina maieſtatis in arena colligebat, ac ſe deſpici & contemni niſi etiam gladiatores eius veneraremur, ſibi maledici, in illis ſuam diuinitatem, ſuum Numen violari interpretabatur, cùm ſe idem quod Deos, idem gladiatores quod ſe putabat. At tu Cæſar quàm pulchrum ſpectaculum pro illo nobis execrabili reddidiſti?

agmen indu- ctum c non iter c

Vidimus delatorum * iudicium' quaſi graſſatorum, quaſi latronum. Non ſolitudinem illi * nouiter, ſed templum, ſed forum inſederant. Nulla iam teſtamenta ſecura, nullus ſtatus certus. Non orbitas, non liberi proderant. Auxerat hoc malum Principum auaritia. Aduertiſti oculos, atque vt antè

ante castris, ita postea pacem foro reddidisti. Excidisti intestinum malum, & prouida seueritate cauisti ne fundata legibus ciuitas euersa legibus videretur. Licet ergo cùm fortuna, tùm liberalitas tua visenda nobis præbuerit (vt præbuit) nunc ingentia robora virorum, & pares animos, nunc immanitatem ferarum, nunc mansuetudinem incognitam, nunc secretas illas & arcanas, ac sub te primùm communes opes, nihil tamen gratius, nihil sæculo dignius quàm quòd contigit desuper intueri delatorum supina ora, retortasque ceruices. Agnoscebamus, & fruebamur, cùm velut piaculares publicæ sollicitudinis victimæ supra sanguinem noxiorum ad lenta supplicia grauioresque pœnas ducerentur. Congesti sunt in nauigia raptim conquisita, ac tempestatibus dediti. Abirent, * fugerentque vastatas delationibus terras, ac si quem fluctus ac procellæ scopulis reseruassent, hic nuda saxa & inhospitale litus incoleret, ageret duram & anxiam vitam, relictaque post tergum totius generis humani securitate mæreret. Memoranda facies. Delatorum classis permissa omnibus ventis, coactaque vela tempestatibus pandere, iratosque fluctus sequi, quoscunque in scopulos detulissent. Iuuabat prospectare statim à portu sparsa nauigia, & apud illum * mare agere Principi gratias, qui clementia sua salua vltionem hominum terrarumq. DIs maris commendasset. Quantum diuersitas temporum posset tum maximè cognitum est, cùm iisdem quibus antea cautibus innocétissimus quisque tunc nocentissimus affigeretur, cumque insulas omnes quas modò Senatorum iam delatorum turba compleret. Quos quidem non in præsens tantùm, sed in æternum repressisti, mille pœnarum indagine inclusos. Ereptum alienas pecunias eunt?

fugerent vast. V

ipsum vocem

Perdant quas habent. Expellere Penatibus ge-
ſtiunt? Suis exturbentur, neque (vt antea) exan-
guem illam & ferream frontem nequidquam con-
uulnerandam præbeant punctis, & notas ſuas ri-
deant, ſed ſpectent paria præmio damna, nec ma-
iores ſpes quàm metus habeant, timeantque quan-
tum timebantur. Ingenti quidem animo Diuus
Titus ſecuritati noſtræ vltionique proſpexerat,
ideoque Numinibus æquatus eſt, ſed quanto tu
quandoque dignior cælo, qui tot res illi adiecisti
propter quas illum Deum fecimus? Id hôc magis
arduum fuit, quòd Imperator Nerua, te filio,
perquam CR. te ſucceſſore dignissimus, * per quem magna
quædam edicto Titi aſtruxerat, nihilque reliquiſſe
niſi V, *acutè.* = tibi videbatur, qui tam multa excogitaſti vt ſi an-
te te nihil eſſet inuentum. Quæ ſingula quantum
tibi gratiæ diſpenſata adiecisſent? At tu ſimul om-
f. profudiſti nia * perfudiſti, vt Sol & dies non parte aliqua, ſed
ſtatim totus, nec vni, aut alteri, ſed omnibus in
commune profertur. Quàm iuuat cernere æra-
rium ſilés & quietum, & quale ante delatores erat!
Nunc templum illud, nunc verè Deus, non ſpo-
liarium ciuium, cruentarumque prædarum ſæuum
receptaculum, ac toto in orbe terrarum adhuc lo-
cus vnus in quo optimo Principe boni malis im-
pares eſſent. Manet tamen honor legum, nihilque
ex publica vtilitate conuulſum, nec pœna cuiquam
remiſſa, ſed addita eſt vltio, ſolumque mutatum
At VCCR quòd iam non delatores, ſed leges timentur. * Ac
fortaſſe non eadem ſeueritate fiſcum qua ærarium
cohibes. Immò tanto maiore, quanto plus tibi li-
cere de tuo quàm de publico credis. Dicitur Acto-
ri, atque etiam Procuratori tuo, In ius veni, ſequere
Vide notas. ad tribunal. nam tribunal quoque * excogitatum
cruciatu eſt par ceteris. niſi illud litigatoris ampli-
tudine

tudine metiaris. Sors & vrna fiſco iudicem aſſignat? Licet reijcere, licet exclamare. Hunc nolo, (Timidus eſt, & bona ſæculi parum intelligit) illum volo, quia Cæſarem fortiter amat. Eodem foro vtuntur Principatus & libertas. Quæ præcipua tua gloria eſt, ſæpiùs vincitur Fiſcus, cuius mala cauſa nunquam eſt niſi ſub bono Principe. Ingens hoc meritum, maius illud, quòd eos Procuratores habes, vt plerumque ciues tui non alios iudices malint. Liberum eſt * autem diſceptanti dicere, *f. tamen* Nolo eum eligere. neque enim vllam neceſſitatem muneribus tuis addis, vt qui ſcias hanc eſſe beneficiorum Principalium ſummam, ſi illis & non vti licet. Onera imperij pleraque veſtigalia inſtitui vt pro vtilitate communi, ita ſingulorum iniurijs coëgerunt. His vigeſima reperta eſt, tributum tolerabile & facile heredibus dumtaxat extraneis, domeſticis graue. Itaque illis irrogatum eſt, his remiſſum, videlicet quòd manifeſtum erat quanto cum dolore laturi, ſeu potiùs non laturi homines eſſent deſtringi aliquid & abradi bonis quæ ſanguine, gentilitate, ſacrorum denique ſocietate meruiſſent, quǽque numquam vt aliena & ſperanda, ſed vt ſua ſemperq́ue poſſeſſa, ac deinceps proximo cuique tranſmittenda cepiſſent. Hæc manſuetudo legis veteribus ciuibus ſeruabatur. Noui, ſeu per Latium in ciuitatem, ſeu beneficio Principis veniſſent, niſi ſimul cognationis iura impetraſſent, alieniſſimi habebantur quibus coniunctiſſimi fuerant. Ita maximum beneficium vertebatur in grauiſſimam iniuriam, ciuitaſq́ue Romana inſtar erat odij, & diſcordiæ, & orbitatis, cùm cariſſima pignora ſalua ipſorum pietate diſtraheret. Inueniebantur tamen quibus tantus amor nominis noſtri ineſſet, vt Romanam ciuitatem non vigeſimæ mo-

dò, verùm etiam affinitatum damno bene compensari putarent. Sed iis maximè debebat * gratuita contingere à quibus tam magno æstimabatur. Igitur pater tuus sanxit vt quod ex matris ad liberos, ex liberorum bonis peruenisset ad matrem, etiamsi cognationum iura non recepissent cùm ciuitatem adipiscerentur, eius vigesimam ne darent. Eandem immunitatem in paternis bonis filio tribuit, si modò * reductus esset in patris * potestatem, ratus improbè & insolenter, ac pænè impiè his nominibus inseri publicanum, nec sine piaculo quodam sanctissimas necessitudines velut intercedente vigesima scindi. Nullum esse tanti vectigal quod liberos ac parentes faceret extraneos. Hactenus ille, parciùs fortasse quàm decuit optimum Principem, sed non parciùs quàm optimum patrem, qui optimum adoptaturus hoc quoque parentis indulgentissimi fecit, quòd delibasse quædam, seu potiùs demonstrasse contentus, largam ac propè intactam benefaciendi materiam filio reseruauit. Statim ergo muneri eius liberalitas tua astruxit, vt quemadmodum in patris filius, sic in hereditate filij pater esset immunis, nec eodem momento quo pater esse desisset hoc quoque amitteret quod fuisset. Egregiè, Cæsar, quòd lacrymas parentum vectigales esse non pateris. Bona filij pater sine deminutione possideat, nec socium hæreditatis accipiat qui non habet luctus. Nemo recentem & attonitam orbitatem ad computationem vocet, cogatque patrem quid reliquerit filius scire. Augeo P. C. Principis munus cùm ostendo liberalitati eius inesse rationem. ambitio enim, & iactantia, & effusio, & quidvis potius quàm liberalitas existimanda est cui ratio non constat. Dignum ergo Imperator mansuetudine tua minuere orbitatis iniurias, nec

gratuitò V

f. relictus

f. potestate

nec pati quemquam filio amiſſo inſuper affici alio dolore. Sic quoque abundè miſera res eſt pater filio * ſolus heres. Quid ſi cohæredem non à filio accipiat? Adde quòd cùm Diuus Nerua ſanxiſſet vt in paternis bonis liberi neceſſitate vigeſimæ ſoluerentur, congruens erat eandem immunitatem parentes in liberorum bonis obtinere. cur enim poſteris amplior honor quàm maioribus haberetur? cúrve nō retro quoque recurreret ęquitas eadem? Tu quidem Cæſar illam exceptionem remouiſti, ſi modò filius in poteſtate patris fuiſſet, intuitus (opinor) vim legemq́ue naturæ, quæ ſemper in ditione parentum eſſe liberos iuſſit, nec vti inter pecudes, ſic inter homines poteſtatem & imperium valentioribus dedit. Nec verò contentus primum cognationis gradum abſtuliſſe vigeſimæ, ſecundum quoque exemit, cauitq́ue vt in ſororis bonis frater, & contrà in fratris ſoror, vtq́ue auus, auia in neptis nepotiſq́ue, & inuicem illi ſeruarentur immunes. His quoque quibus per Latium ciuitas Romana patuiſſet idem indulſit, omnibuſque inter ſe cognationum iura commiſit ſimul & pariter, & more naturæ, quæ priores Principes à ſingulis rogari geſtiebant non tā præſtandi animo quàm negandi. Ex quo intelligi poteſt quantæ benignitatis, quanti ſpiritus fuerit ſparſas atque (vt ita dicam) laceras gentilitates colligere atque connectere, & quaſi renaſci iubere, deferre quod negabatur, atque id præſtare cunctis quod ſæpè ſinguli non impetraſſent, poſtremò ipſum ſibi eripere tot beneficiorum occaſiones, tam numeroſam obligandi imputādiq́ue materiam. Indignum, (credo) ei viſum ab homine peti quod DI dediſſent, (Sorores eſtis & frater, auus & nepotes? Quid eſt ergo * cur egetis vt ſitis, vobis eſtis) qui pro cetera ſua

ſine nepotibus.

Vide notas.

moderatione non minùs inuidiosum putat dare hereditatem quàm auferre. Læti ergo adite honores, capessite ciuitatem. Neminem hoc necessitudinis abruptum velut truncum amputatumq́ue destituet. Iisdem omnes quibus antè pignoribus, sed honestiores perfruentur. Ac ne remotus quidem, iamq́ue deficientis affinitatis gradus à qualibet quantitate vigesimam ⸗ inferre cogetur. statuit enim communis omnium parens summam quæ publicanum pati posset. Carebit onere vigesimæ parua & exilis hereditas, & (si ita gratus heres volet) tota sepulcro, tota funeri seruetur, nemo obseruator, nemo castigator assistet. Cuiuscunque modi ea pecunia ex hereditate * alicuius obuenerit, securus habeat, quietusq́ue possideat. Ea lex vigesimæ dicta est, vt ad periculum eius perueniri nisi opibus non possit. Conuersa est iniquitas in gratulationem, iniuria in votum, optat heres vt vigesimã debeat. Additum est vt qui eiusmodi ex causis in * idem edicti vigesimã deberent, nondum tamẽ intulissent, non inferrent. * At in præteritum subuenire ne DI quidem possunt, tu tamen subuenisti, cauistiq́ue vt desineret quisque debere quod non esset postea debiturus. ⸗ Idem * fecisti ne malos Principes habuissemus, quo ingenio si Natura pateretur. Quàm libenter tot spoliatis, tot trucidatis sanguinem, & bona refudisses? Vetuisti exigi quod deberi non tuo sæculo cœperat. Alius vt contummacibus irasceretur, tarditatemq́ue soluendi dupli, vel etiam quadrupli irrogatione multaret, tu nihil referre iniquitatis existimas exigas quod deberi non oportuerit, an constituas * vt debeatur. Feres, Cæsar, curam & sollicitudinem Consularem. nam mihi cogitanti eundem te collationes remisisse, donatiuum reddidisse, congiarium

[Margin notes: *vt prius, c* — *f. alicui* — *diem c c* — *f. Et* — *Vide notas. effecisti c* — *quod V*]

rium obtuliſſe, delatores abegiſſe, vectigalia tem-
peraſſe, interrogandus videris ſatíſne computaue-
ris imperij reditus, an tantas vires habeat frugali-
tas Principis, vt tot impendiis, tot erogationibus
ſola ſufficiat. nam quid eſt cauſæ cur aliis quidem,
cùm omnia raperent, & rapta retinerent, vt ſi nihil
rapuiſſent, ⸗ defuerint omnia; tibi, cùm tam multa *nihil retinuiſſent*, C G
largiaris, & nihil auferas, ⸗ omnia ſuperſint? Nun- *vt ſi nihil largiaris, & auferas*, C
quam Principibus defuerunt qui fronte graui &
triſti ſupercilio vtilitatibus fiſci cōtumaciter adeſ-
ſent. Et erant Principes ipſi ⸗ ſua ſponte auidi & *ſ. quidem*
rapaces, & qui magiſtris non egerent, plura tamen
ſemper à nobis contra nos didicerunt. Sed ad tuas
aures cùm ceteris omnibus, tùm vel maximè aua-
ris adulationibus obſtructus eſt aditus. Silent er-
go & quieſcũt, & poſtquã non eſt cui ſuadeatur, qui
ſuadeant non ſunt. Quo euenit vt tibi* cùm pluri- *cum plurimum* V C
mum pro tuis, *tũ pro noſtris moribus debeamus. *plus tamen pro* V C
Locupletabant & fiſcum & ærarium non tam Vo-
coniæ, & Iuliæ leges, quàm maieſtatis ſingulare &
vnicum crimen eorum qui crimine vacarent. Hu-
ius tu metum penitus ſuſtuliſti, contentus magni-
tudine. Qua nulli magis caruerunt quàm qui ſibi
maieſtatem vindicabant. Reddita eſt amicis fides,
liberis pietas, obſequium ſeruis. Verentur, & pa-
rent, & dominos habẽt. non enim iam ſerui Prin-
cipis noſtri amici, ſed nos ſumus, nec Pater patriæ
alienis ſe mancipiis cariorem quàm ciuibus ſuis
credit. Omnes accuſatore domeſtico liberaſti, vno-
que ſalutis publicæ ſigno illud (vt ſic dixerim) ſer-
uile bellum ſuſtuliſti, In quo non minus ſeruis
quàm dominis præſtitiſti. * hos enim ſecuros, il- *nos* V
los bonos feciſti. Non vis interea laudari, nec
fortaſſe laudanda ſint, grata ſunt tamen recordan-
tibus Principem. illum in capita dominorum ſer-

uos subornantem, monstrantemque crimina quæ tanquam delata puniret, magnum, & ineuitabile, ac toties cuique experiendum malum quoties quisque similes Principi seruos haberet. In eodem genere ponendum est quòd testamenta nostra secura sunt, nec vnus omnium nunc quia scriptus ≠heres≠. Non tu falsis, non tu iniquis tabulis advocaris. Nullius ad te iracundia, nullius impietas, nullius furor cōfugit, nec quia offendit alius nuncuparis, sed quia ipse meruisti. Scriberis ab amicis, ab ignotis præteriris, nihilque inter priuatum & Principem interest, nisi quòd nunc à pluribus amaris. nam & plures amas. * Tenes Cæsar hunc cursum, & * probatur experimento sítne feracius & vberius non ad laudem modò, sed ad pecuniam Principi si herede illo mori homines velint, quàm si cogantur. Donauit pater tuus multa, & ipse donasti. Cesserit parum gratus, manent tamen ij qui bonis * eius≠, nihilque ex illis ad te nisi gloria redit. nam liberalitatem iucundiorem debitor gratus, clariorem ingratus facit. Sed quis antè te laudem istam pecuniæ prætulit? Quotusquisque Principum ne id quidem in patrimoniis nostris suum duxit quod esset de suo? Nónne vt Regum, ita Cæsarum munera illitos cibis hamos, opertòs præda laqueos æmulabantur, cùm priuatis facultatibus velut hausta & multiplicata retro secum quidquid attigerant referrent? *Quàm vtile est ad vsum secundorum per aduersa venisse?* Vixisti nobiscum, periclitatus es, timuisti, quæ tunc erat innocentium vita. Scis, & expertus es quantopere detestentur malos Principes etiam qui malos faciunt. Meministi quæ optare nobiscum, quæ sis queri solitus, nam priuato iudicio Principem geris, meliorem immò te præstas quàm tibi alium precabare. Itaq.

nunc quia non scriptus, C *f. es*

Tene C *probabitur* C *probiter* Vs. *probetur.*

f. tuis fruuntur CG

sic

ſic imbuti ſumus, vt quibus erat ſumma votorum melior peſſimo Princeps, iam non poſſimus niſi optimum ferre. Nemo eſt ergo tam tui, tam ignarus ſui, vt locum * ipſum poſt te concupiſcat. Facilius eſt vt eſſe aliquis ſucceſſor tuus poſſit quàm vt velit. quis enim curæ tuæ molem ſponte ſubeat? quis comparari tibi non reformidet? Expertus & ipſe es quàm ſit onerosum ſuccedere bono Principi, & * afferebas excuſationem * adoptari. An prona paruaque ſunt ad æmulandum quòd nemo incolumitatem turpitudine rependit? Salua eſt omnibus vita, & dignitas vitæ, nec iam conſideratus ac ſapiens qui ætatem in tenebris agit. eadem quippe ſub Principe virtutibus præmia quæ in libertate. Nec benefactis tantùm * & conſcientia merces. Amas conſtantiam ciuium, rectoſque ac viuidos animos non (vt alij) contundis ac deprimis, ſed foues & attollis. Prodeſt bonos eſſe, cùm ſit ſatis abundeque ſi non nocet. His honores, his Sacerdotia, his prouincias offers, hi amicitia tua, hi iudicio florent. Acuuntur iſti integritatis & induſtriæ pretio, ſimiles, diſſimiles alliciuntur. nam præmia bonorum malorumque bonos ac malos faciunt. Pauci adeò ingenio valent, vt non turpe honeſtumque prout benè ac ſecus ceſſit expetant, fugiántve. Ceteri vbi laboris inertiæ, vigilantiæ ſomno, frugalitatis luxuriæ merces datur, eadem iſta quibus alios artibus aſſecutos vident conſectantur, qualeſque ſunt illi tales eſſe & videri volunt, & dum volunt fiunt. Et priores quidem Principes, excepto patre tuo, præterea vno, aut altero, (Et nimis dixi) vitijs * potiùs ciuium quàm virtutibus lætabantur, primùm quòd in alio ſua quemque natura delectat, deinde quòd patientiores ſeruitutis arbitrabantur quos non deceret eſſe

ſ. iſtum

effer. v ſ. eam affer. adoptati VR ſ. adoptanti

ex conſc. VCGR ſed etiam præmia CG

pœnis V

nisi seruos. Horum in sinum omnia congerebant, bonos autem otio, aut situ abstrusos & quasi sepultos non nisi delationibus & periculis in lucem ac diem proferebant. Tu amicos ex optimis legis. Et hercule æquum est esse eos carissimos bono Principi qui inuisi malo fuerint. Scis vt * sicut diuersa natura dominatio & Principatus, ita non aliis esse Principem gratiorem quàm qui maximè dominum grauentur. Hos ergo prouehis, & ostentas, quasi specimen & exemplar quæ tibi secta vitæ, quod hominum genus placeat. Et ideo non Censuram adhuc, non Præfecturam morum recepisti, quia tibi beneficiis potiùs quàm remediis ingenia nostra experiri placet. Et alioquin nescio an plus moribus conferat Princeps qui bonos esse patitur quàm qui cogit. Flexibiles quamcunque in partem ducimur à Principe, atque (vt ita dicam) sequaces sumus. huic enim cari, huic probati esse cupimus, (quod frustra sperauerunt dissimiles) eoq́ue obsequij continuatione peruenimus, vt propè omnes homines vnius moribus viuamus. Porrò non tam sinistre constitutum est, vt qui malum Principem possumus bonum non possimus imitari. Perge modò Cæsar, & vim effectumq́ue Censuræ tuum propositum, tui actus obtinebūt. * nam vita Principis Censura est, eaq́ue perpetua. Ad hanc dirigimur, ad hanc conuertimur, nec tam imperio nobis opus est quàm exemplo. quippe *infidelis recti magister est metus*. Meliùs homines exemplis docentur, quæ in primis hoc in se boni habent, quòd approbant quæ præcipiunt fieri posse. Et quis terror valuisset efficere quod reuerentia tui effecit? Obtinuit aliquis vt spectaculum pantomimorum populus R. tolli pateretur, sed non obtinuit vt vellet. Rogatus es tu quod cogebat alius

f. sunt

namque c

*alius, cœpitque esse beneficium quod necessitas fuerat. neque enim à te minore concentu vt tolleres pantomimos quàm à patre tuo vt restitueret exactum est. Vtrumque rectè. nam & restitui oportebat quos sustulerat malus Princeps, & tolli restitutos. in his enim quæ à malis benè fiunt hic tenendus est modus, vt appareat auctorem displicuisse, non factum. Idem ergo populus ille aliquando scenici Imperatoris spectator & applausor nunc in pantomimis quoque * aduersatur & damnat effeminatas artes, & indecora sæculo studia. Ex quo manifestum est Principum disciplinam capere etiam vulgus, cùm rem, si ab vno fiat, seuerissimam fecerint omnes. Macte hac grauitatis gloria Cæsar, qua consecutus es vt quod antea vis & imperium nunc mores vocarentur. Castigauerunt vitia sua ipsi qui castigari merebantur, iidemque emendatores qui emendandi fuerunt. Itaque nemo de seueritate tua queritur. Et liberum est queri. Sed cùm ita comparatum sit, vt de nullo minus Principe querantur homines quàm de quo maximè licet, * tamen in sæculo nihil est quo non omne hominum genus lætetur & gaudeat. Boni prouehuntur, mali (qui est tranquillissimus status ciuitatis) nec timent, nec timentur. Mederis erroribus, sed implorantibus, omnibusque quos bonos facis hanc astruis laudem, ne coëgisse videaris. Quid? vitam, quid? mores iuuentutis quàm Principaliter formas? Quem honorem dicendi magistris, quam * dignitatem sapiētiæ doctoribus habes? Vt sub te spiritum & sanguinem & patriam receperunt studia, quæ priorum temporum immanitas exilijs puniebat, cùm sibi vitiorum omnium conscius Princeps inimicas vitiis artes non odio magis quàm reuerentia relegaret? At tu easdem artes in

Domitianus.

auers. c

tum

Vitiorum pœnitentiam expectas. C G

dignationem V C

in complexu, oculis, auribus habes. præstas enim quæcunque præcipiunt, tantumque eas diligis quantum ab illis probaris. An quisquã studia humanitatis professus non cùm omnia tua, tùm vel in primis laudibus ferat admissionum tuarum facilitatem? Magno quidem animo parens tuus hanc ante * hos Principes arcem publicarum ædium nomine inscripserat, frustra tamen, nisi adoptasset qui habitare vt in publicis posset. Quàm bene cum titulo isto moribus tuis conuenit, quamque omnia sic facis tanquam non * alius inscripserit! quod enim forum, quæ templa tam reserata? Non Capitolium, ipsaque illa adoptionis tuæ sedes magis publica, magis omnium. Nullæ obices, nulli cõtumeliarum gradus, superatisque iam mille liminibus vltrà semper aliqua dura & obstantia. Magna ante te, magna post te, iuxta te tamen maxima quies. Tantum vbique silentium, tam altus pudor, vt ad paruos Penates & Larem angustum ex domo Principis modestiæ, ˢ tranquillitatis exempla referantur. Ipse autem vt excipis omnes? vt expectas? vt magnam partem dierum inter tot imperij curas quasi per otium transigis? Itaque * non (vt aliàs) attoniti, nec vt periculum capitis adituri tarditate, sed securi & hilares cùm commodum est conuenimus, & admittente Principe interdum est aliquid quod nos domi quasi magis necessarium teneat. Excusati semper tibi, nec vnquam ˢ excusandi sumus. scis enim sibi quemq. præstare quòd te videat, quòd te frequentet, ac tanto liberaliùs ac diutiùs voluptatis huius copiam præbes. Nec salutationes tuas fuga & vastitas sequitur. Remoramur, resistimus vt in communi domo. Quam nuper ˢ immanissima bellua plurimo terrore munierat, cùm velut quodam specu inclusa nunc propin-

Margin notes: vos v id est, te & Neruam. — scilicet quàm tu. — & V C G R — non alij & attoniti V O — magis V — illa V C G R

pinquorum ſanguinem lamberet, nunc ſe ad clariſſimorum ciuium ſtrages cædeſque proferret. Obuerſabantur foribus horror & minæ, & par metus admiſſis & excluſis. * Ad hæc ipſe occurſu quoque viſuque terribilis. Superbia in fronte, ira in oculis, femineus pallor in corpore, in ore impudentia multo rubore ſuffuſa. Non adire quiſquam, non alloqui audebat tenebras ſemper ſecretumque captantem, nec vnquam ex ſolitudine ſua prodeuntem niſi vt ſolitudinem faceret. Ille tamen quibus ſibi parietibus & muris ſalutem ſuam tueri videbatur dolum ſecum & inſidias, & vltorem ſcelerum Deum incluſit. Dimouit perfregitque cuſtodias Pœna, anguſtoſque per aditus & obſtructos non ſecus ac per apertas fores & inuitantia limina irrupit, longeque tunc illi diuinitas ſua, longè arcana illa cubilia ſæuique receſſus, in quos timore, & ſuperbia, & odio hominum agebatur. Quanto nunc tutior, quanto ſecurior eadem domus, poſtquam eius non crudelitatis, ſed amoris excubiis, non ſolitudine & clauſtris = defenditur? Ecquid ergo diſcimus experimento *fidiſſimam eſſe cuſtodiam Principis ipſius innocentiam? Hac arx inacceſſa, hoc inexpugnabile munimentum, munimento non egere*. Fruſtra ſe terrore ſuccinxerit qui ſeptus caritate non fuerit. armis enim arma iritantur. Num autem ſerias tantum partes dierum in oculis noſtris cœtuque conſumis? Non remiſſionibus tuis eadem frequentia eademque illa ſocialitas intereſt? Non tibi ſemper in medio cibus, ſemperque menſa communis? Non ex conuictu noſtro mutua voluptas? Non prouocas, reddiſque ſermones? Non ipſum tempus epularum tuarum cum frugalitas contrahat, extendit humanitas? non enim ante medium diem diſtentus ſolitaria cena ſpecta-

Ad hæc v

ſed ciuium celebritate cõ

ſpectator annotatorque conuiuis tuis immines, nec ieiunis & inanibus plenus ipſe * eructans non tam apponis quàm obijcis cibos quos dedigneris attingere, ægreque perpeſſus ſuperbam illam conuictus ſimulationem rurſus te ad clandeſtinam ganeam occultumque luxum refers. Ergo non aurum, nec argentum, nec exquiſita ingenia cenarum, ſed ſuauitatem tuam iucunditatemque miramur. Quibus nulla ſatietas adeſt, quando ſincera omnia, & vera, & ornata grauitate. neque enim aut peregrinæ ſuperſtitionis myſteria, aut obſcœna petulantia menſis Principis oberrat, ſed benigna inuitatio, & liberales ioci, & ſtudiorum honor. Inde tibi parcus & breuis ſomnus, nullumque amore noſtri anguſtius tempus quàm quod ſine nobis agis. Sed cùm rebus tuis vt participes perfruamur, quæ habemus ipſi quàm propria, quàm noſtra ſunt? non enim exturbatis prioribus dominis omne ſtagnum, omnem lacum, omnem etiam ſaltum imméſa poſſeſſione circumuenis, nec vnius oculis flumina, fontes, maria deſeruiunt. * Ecquid Cæſar non ſuum videat, tandemque imperiũ Principis quàm patrimonium maius eſt. multa enim ex patrimonio refert in imperium, quæ priores Principes occupabant, non vt ipſi fruerétur, ſed ne quis alius. Ergo in veſtigia ſedeſque nobilium immigrant pares domini, nec iam clariſſimorum virorum receptacula habitatore ſeruo teruntur, aut fœda vaſtitate procumbunt. Datur intueri pulcherrimas ædes deterſo ſitu auctas ac vigentes. Magnum hoc tuum non erga homines modò, ſed erga tecta ipſa meritum, ſiſtere ruinas, ſolitudinem pellere, ingentia opera eodem quo extructa ſunt animo ab interitu vindicare. Muta quidem illa, & anima carentia, ſentire tamen & lætari videntur quòd

Marginal notes: f, & ructans — Eſt quod Caeſ. c

quòd niteant, quòd frequententur, quòd aliquando cœperint esse * donum scientis. Circumfertur sub nomine Cæsaris tabula ingẽs rerum venalium. * quòd sit detestanda auaritia * illius qui tam multa concupiscebat, cùm haberet superuacua tam multa. * Tamen exitialis erat apud Principem huic laxior domus, illi amœnior villa, nunc Princeps in hæc eadem dominos quærit, ipse inducit. Ipsos illos magni aliquando Imperatoris hortos, illud nunquam nisi Cæsaris suburbanum licemur, emimus, implemus. Tanta benignitas Principis, tanta securitas temporum est, vt ille nos Principalibus rebus existimet dignos, nos non timeamus quòd digni esse videmur. * Nunc verò emendi tantum ciuibus tuis copiam præbes, sed amœnissima quæque largiris & donas, * ita inquam donas in quæ electus, in quæ adoptatus es. Trãsfers quod iudicio accepisti, ac nihil magis tuum credis quàm quòd per amicos habes. Idem tam parcus * in ædificando, quàm diligens in tuendo. Itaque non (vt antè) immanium transuectione saxorum Vrbis tecta quatiuntur. Stant securæ domus, nec iam templa nutantia. Satis est tibi, nimiumque (cùm successeris frugalissimo Principi) * magis reijcere aliquid & amputare ex iis quæ Princeps tanquam necessaria reliquit. Præterea pater tuus vsibus suis detrahebat quæ fortuna imperij dederat, * tutius quod pater. At quàm magnificus in publicum es? Hinc porticus, inde delubra occulta celeritate properantur, vt non consummata, sed tantùm commutata videantur. Hinc immensum latus Circi templorum pulchritudinem prouocat, digna populo victore gentium sedes, nec minus ipsa visenda quàm quæ ex illa spectabuntur. Visenda autem cùm cetera specie, tùm quòd æquatus plebis ac Prin-

domini non seruientis C G.

f. Quò sit Neronis.

Tum exit. V

Nec V C G.

f. ista

f. e

magnum reijc. V. C

Vide notat.

Principis locus. ſiquidem per omne ſpatium vnà facies, omnia continua & paria, nec magis proprius ſpectandi Cæſaris ſuggeſtus quàm propria quæ ſpectet. Licebit ergo ciuibus tuis inuicem contueri, dabitur non cubiculum Principis, ſed ipſum Principem cernere in publico, in populo ſedentem, populo, cui locorum quinque millia adiecisti. auxeras enim numerum eius congiarij facilitate, maiorem que in poſterum ſuſcipi liberalitatis tuæ fide iuſſeras. Horum vnum ſi præſtitiſſet alius, illi iamdudum radiatum caput, & media inter Deos ſedes auro ſtaret, aut ebore, auguſtioribuſque aris, & grandioribus victimis inuocaretur. Tu delubra non niſi adoraturus intras. Tibi maximus honor excubare pro templis, poſtibuſque prætexi. Sic fit vt Dei ſummum inter homines faſtigium ſeruent, cùm Deorum ipſe non adeptus. Itaque tuam ſtatuam in veſtibulo Iouis Opt. Max. vnam, alterámue, & hanc æream cernimus. At paulò antè aditus omnes, omnes gradus, totaque area hinc auro, hinc argento relucebat, ſeu potiùs polluebatur, cùm inceſti Principis ſtatuis permixta Deorum ſimulacra ſorderent. Ergo iſtæ quidem æreæ, & paucæ manẽt, manebuntque quadiu templum ipſum, illæ autem aureæ, & innumerabiles ſtrage & ruina publico gaudio litauerunt. Iuuabat illidere ſolo ſuperbiſſimos vultus, inſtare ferro, ſæuire ſecuribus, vt ſi ſingulos ictus ſanguis dolorque ſequeretur. Nemo tam temperans gaudij, ſeraque lætitiæ, quin inſtar vltionis videretur cernere laceros artus, truncata membra, poſtremò truces horrendaſque imagines abiectas, excoctaſque flammis, vt ex illo terrore & minis in vſum hominum ac voluptates ignibus mutarentur. Simili reuerentia, Cæſar, non apud Genium tuum bonitati

tu veo

tuæ gratias agi, ſed apud Numen Iouis Opt. Max. pateris. Illi debere nos quidquid debeamus, illius quòd benè facias muneris eſſe qui te dedit. Antè quidem ingentes hoſtiarum greges per * Capito- *Capitolinum G* lium iter magna ſui parte velut intercepti diuertere via cogebantur, cùm ſæuiſſimi domini atrociſſima effigies tantò victimarum cruore coleretur quantum ipſe humani ſanguinis profundebat. Omnia P.C. quæ de alijs Principibus à me aut dicũtur, aut dicta ſunt, eò pertinẽt, vt oſtẽdam quàm longa conſuetudine corruptos deprauatoſque mores Principatus parens noſter reformet & corrigat. * alioqui nihil non parum gratè ſine comparatio- *ſ. Et* ne laudatur. Præterea hoc primum erga optimum Imperatorem piorum ciuium officium eſt, inſequi diſſimiles. neque enim ſatis * amarit bonos *amarint c G* Principes qui malos ſatis nõ * oderit. Adiice quòd *oderint c G* Imperatoris noſtri non aliud amplius ac diffuſius meritum eſt quàm quòd inſectari malos Principes tutum eſt. An excidit dolori noſtro modò vindicatus Nero? * Permitteret (credo) famam vitãque eius *κατ' εἰρωνεί-αν.* carpi qui mortem vlciſcebatur, nec vt in ſe dicta interpretaretur quæ de ſimillimo dicerentur. Quare ego te Cæſar muneribus * omnibus tuis om- *dele* nibus comparo, multis antepono quòd licet nobis & in præteritum de malis Imperatoribus quotidie vindicari, & futuros ſub exemplo præmonere nullum locum, nullum eſſe tempus quo funeſtorum Principum Manes à poſterorum execrationibus conquieſcant. Quo conſtantiùs P. C. & dolores noſtros & gaudia proferamus, * ingemiſcamus il- *lætemur his quibus fruimur, c G* lis quæ patiebamur. Simul vtrumque faciendum eſt ſub bono Principe. Hoc ſecreta noſtra, hoc ſermones, hoc ipſæ gratiarum actiones agant, memínerintque ſic maximè laudari incolumem Impera-

torem, si priores secus meriti reprehendantur. nam cùm de malo Principe posteri tacent, manifestum est eadem facere præsentem. * Et quis iam locus miseræ adulationis manebat, cum laudes Imperatorum ludis etiam & comessationibus celebrarentur saltarenturque, atque in omne ludibrium effeminatis vocibus, modis, gestibus frangerentur? Sed illud indignum, quòd eodem tempore in Senatu & in scena ab histrione & à Consule laudabantur. Tu procul à tui cultu ludicras artes remouisti. Seria ergo te carmina, honorque æternus annalium, non hæc breuis & pudenda prædicatio * colit. Quinetiam tanto maiore consensu in venerationem tui theatra ipsa consurgent, quanto magis de te scenæ silebunt. Sed quid ego istud admiror, cùm eos quoque honores qui tibi à nobis offeruntur aut delibare parcissimè, aut omnino soleas recusare? Nihil antè tam vulgare, tam paruũ in Senatu agebatur, vt non laudibus Principum immorarentur quibuscunque censendi necessitas accidisset. De ampliando numero gladiatorum, aut de instituendo collegio fabrorum cõsulebamur, & quasi prolatis imperij finibus nunc ingentes arcus, excessurosque templorum fastigium titulos, nunc menses etiam, nec hos singulos, nomini Cæsarum dicebamus. Patiebantur illi, & quasi meruissent, lætabantur. At * non quis nostrûm, tanquã oblitus eius de quo refertur, censendi officium Principis honore consumit? Tuæ moderationis hæc laus, constantia nostra, & tibi obsequimur quòd in Curiam non ad certamen adulationum, sed ad vsum munusque iustitiæ conuenimus, hanc simplicitati tuæ veritatiq; gratiam relaturi, vt te quæ vis velle, quæ non vis nolle credamus. Incipimus inde, desinimus ibi, à quo incipi, in quo desini sub alio Principe

Ecquis v c gnarus V l. ego Ignarus ex G R.

colit

nunc qu. v e

cipe non posset. Nam plerosque ex decretis honoribus & alij non receperunt; nemo antè * tantus f. ita
fuit vt crederetur noluisse decerni. Quod ego titulis omnibus speciosius reor, quando non trabibus, aut saxis nomen tuum, sed monumẽtis æternæ laudis inciditur. Ibit in sæcula fuisse Principem cui florenti & incolumi nunquam nisi modici honores, sæpiùs nulli decernerentur. Et sanè si velimus cum priorum temporum necessitate certare, vincemur. ingeniosior est enim ad excogitandum simulatio veritate, seruitus libertate, metus amore. Simul cùm iampridẽ nouitas omnis adulatione consumpta sit, non alius ergà te nouus honor superest quàm si aliquando de te tacere audeamus. Age, si quando pietas nostra silentium rupit, & verecundiam tuam vicit, quæ qualiaque * decernimus nos, f. aut
* tu non recusas? Vt appareat non superbia & fa- aut V
stidio te amplissimos honores repudiare, qui minores non dedigneris. Pulchrius hoc Cæsar, quàm si recusares omnes. nam recusare omnes ambitionis, moderationis est eligere parcissimos. Quo temperamento & nobis & ærario prodes, quòd sumptibus eius abhibes modum, * & qui exhaustum non vt qui V C K
sis innocentium bonis repleturus. Stant igitur effigies tuæ quales olim ob egregia in remp. merita priuatis dicabãtur. Visuntur eadem è materia Cæsaris statuæ qua Brutorum, qua Camillorum. Nec discrepat causa. illi enim reges, hostemque victorem mœnibus depulerũt, hic regnum ipsum, quæque alia captiuitas gignit arcet ac submouet, sedemque obtinet Principis, ne sit domino locus.
Ac mihi intuenti sapientiam tuam minùs mirum videtur quòd mortales istos caducosque titulos aut depreceris, aut temperes. scis enim vbi vera Principis, vbi sempiterna sit gloria, vbi sint honores in

quos nihil flammis, nihil senectuti, nihil successoribus liceat. arcus enim, & statuas, aras etiam, templaque demolitur & obscurat obliuio, negligit carpitque posteritas. Contrà contemptor ambitionis, & infinitæ potestatis domitor ac frenator animus ipsa vetustate florescit, nec àb vllis magis laudatur quã quibus minimè necesse est. Nõ ergo perpetua Principi fama, quæ inuitum manet, sed bona concupiscenda est. Ea porrò non imaginibus & statuis, sed virtute ac meritis prorogatur. Quinetiam leuiora hæc, formam Principis figuramque, non aurum meliùs, vel argentum quàm fauor hominum exprimat, teneatque. Quod quidem prolixè tibi cumulateque contingit, cuius lætissima facies, & amabilis vultus in omnium ciuium ore, oculis, animo sedet. Annotasse vos credo P.C. iamdudum me non eligere quæ referam. propositum est enim mihi Principem laudare, non Principis facta. nam laudabilia multa etiam mali faciunt, ipse laudari nisi optimus non potest. Quare non alia maior imperator Auguste gloria tua quàm quòd agentibus tibi gratias nihil velãdum est, nihil* omittendũ est. quid est enim in Principatu tuo quod cuiusquam prædicatio vel transilire, vel præteruehi debeat? Quod momentũ, quod immò tẽporis punctũ aut beneficio sterile, aut vacuum laude? Non omnia eiusmodi, vt is optimè te laudasse videatur qui narrauerit fidelissimè? Quo fit vt propè in immensum diffundatur oratio mea. Et necdum de biennio loquor. Quàm multa dixi de moderatione, & quanto plura adhuc restant? Vt illud, quòd secundum Consulatum recepisti quia Princeps & pater deferebat, at postquam ad te imperij summam, & cùm omnium rerum, tùm etiam tui potestatem DI * trãstulerint tertium Consulatum recusasti, cùm

Præterea vt quisque factus est Princeps, extemplo fama eius incertum bona, an mala, ceterùm æterna est CC

f omitt. et quid

transtulerunt R

agere

agere tam bonum Consulem posses. Magnum est differre honorem, gloriam maius. Gestum Consulatum mirer, an non receptum? Gestus non in hoc Vrbis otio, & intimo sinu pacis, sed iuxta Barbaras gentes, vt illi solebant quibus erat moris paludamento mutare prætextam, ignotasque terras victoria sequi. Pulchrum imperio, gloriosum tibi cùm te socij atque amici sua in patria, suis in sedibus adierunt. Decora facies Consulis, multa post sæcula tribunal viridi cespite extructum, nec fascium tantùm, sed pilorum, signorumque honore circumdatum. Augebant maiestatem præsidentis diuersi * populãtium habitus, ac dissonæ voces, raraque sine interprete oratio. Magnificum est ciuibus iura; quid hostibus reddere? Speciosum certam fori pacem; quid immanes campos sella curuli, victorisque vestigio premere? Imminere minacibus ripis tutum quietumque; quid spernere Barbaros fremitus, hostilemque terrorem non armorum magis quàm togarum ostentatione compescere? Itaque non te apud imagines, sed ipsum præsentem audientemque consalutabant Imperatorem, nomenque quod alij domitis hostibus tu contemptis merebare. Hæc laus acti Consulatus, illa dilati, quòd adhuc initio Principatus, vt iam * excusatus honoribus & expletus, Consulatũ recusasti, quem noui Imperatores destinatũ alijs in se transferebãt. Fuit etiam qui in Principatus sui fine Consulatum, quem dederat ipse, magna ex parte iam gestum extorqueret & raperet. Hoc ergo honore quem & incipientes Principes, & desinentes adeò concupiscunt vt auferant, tu otioso ac vacante priuatis cessisti. Inuidiosúsne erat aut tibi tertius Consulatus, aut Principi primus? (nam secundum Imperator quidem, sub Imperatore tamen inisti, nihilque imputari

postul. VCCR

exatiatus CG, *egregiè.*

putari

putari in eo vel honori poteſt, vel exemplo, niſi obſequium) Ita verò quæ ciuitas quinquies, atque etiam ſexies Conſules vidit, non illos qui expirante iam libertate per vim ac tumultum creabantur, ſed quibus ſepoſitis & abſentibus in rura ſua Conſulatus ferebantur, in hac ciuitate tertium Conſulatum Princeps generis humani vt * pergrauem recuſaſti? Tātóne Papyriis etiam, & Quinctiis moderatior Auguſtus, & Cæſar, & Pater patriæ? At illos reſp. ciebat. Quid? te non eadem reſp.? non Senatus? non Conſulatus ipſe? qui ſibi tuis humeris attolli & augeſcere videtur. Non te ad exemplar eius voco qui continuis Conſulatibus fecerat longum quendam & ſine diſcrimine annū, * iis te confero quos certum eſt quoties Conſules fuerūt non ſibi præſtitiſſe. Erat in Senatu ter Conſul cùm tu tertium Conſulatū recuſabas. * Oneroſum neſcio quid verecundiæ tuæ conſenſus noſter indixerat, vt Princeps toties Conſul eſſes quoties Senator tuus. Nimia modeſtia iſtud etiam priuatus recuſaſſes. An Conſularis viri, triumphaliſque filius cùm tertiò Conſul creatur * aſcendit? non debitum hoc illi? non vel ſola generis claritate * promeritū? Contigit ergo priuatis aperire annum, Faſtoſque reſerare, & hoc quoq; redditæ libertatis indicium fuit, quòd Conſul alius quàm Cæſar eſſet. Sic exactis Regibus cœpit liber annus, ſic olim ſeruitus pulſa priuata Faſtis nomina induxit. Miſeros ambitionis qui ita Conſules ſemper vt ſemper Principes erāt. Quanquam non ambitio * magis quàm liuor & malignitas videri poteſt omnes annos poſſidere, ſummumque illud purpuræ decus non niſi præcerptum præfloratumque tranſmittere. Tuam verò magnanimitatem, an modeſtiam, an benignitatem priùs mirer? Magnanimitas fuit expetito ſemper

f. pregrauem
his ver.
κατ' εἰρωνείαν.
creſcit & ornatur: promer. v c
abſ. V

per honore abstinere, modestia cedere, benignitas
per alios frui. Sed iam tẽpus est te ipsi Consulatui
præstare vt maiorẽ eum suscipiendo gerendoq; fa-
cias. nam sæpiùs recusare ambiguam, ac potiùs il-
lam interpretationem habet, tanquam minorem
putes. Tu quidem vt maximum recusasti, sed hoc
persuadere nemini poteris nisi aliquando & non
recusaueris. Cùm arcus, cùm tropæa, cùm statuas
deprecaris, tribuenda est verecundiæ tuæ venia. illa
enim sanè tibi dicantur. * cùm verò postulamus *Vide notas.*
vt futuros Principes doceas inertiæ renunciare,
paulisper delicias differre, paulisper & saltem ad
breuissimum tempus ex illo felicitatis somno velut
* excitatos induere prætextam quam cùm dare *excitati* V C *f. excitari, vnd.*
possent occuparint, ascendere curulem quam deti-
neant, esse denique quod concupierunt, nec ideo
tantum velle Consules fieri vt fuerint. Gessisti alte-
rum Consulatum, scio. Illum exercitibus, illũ pro-
uincijs, illum etiam * ceteris gentibus poteris im- *exteris* C C, *probè.*
putare, non potes nobis. Audimus quidem te om-
ne munus Consulis * obiisse, sed audimus. Diceris *obisse* V
iustissimus, humanissimus, patiẽtissimus fuisse, sed
diceris. Æquum est aliquando nos iudicio nostro,
nostris oculis, non famæ semper & rumoribus cre-
dere. Quousque absentes de absente gaudebimus?
Liceat experiri an aliquid superbiæ tibi ille ipse se-
cundus Consulatus attulerit. Multum in commu-
tandis moribus hominum medius annus valet, in
Principũ plus. * Dicimus quidẽ cui virtus aliqua *Didicimus* C C.
contingat omnes inesse, cupimus tamen experiri
an nunc quoque vna eademq; res sit bonus Consul *sum. sim. cap. pot.*, C
& bonus Princeps. nã præter id, quòd est arduum
duas, easq; * simul capere potestates summas, tũm *quam simillimum esse priuato, Consulem* C C
inest vtrique nonnulla diuersitas, cùm Principem
* quàm dissimillimum * Consuli deceat. Atque *dele*
 ego

ego video proximo anno Consulatus recusandi hanc præcipuam fuisse rationē, quòd eū absens gerere non poteras. Sed iam Vrbi, votisque publicis redditus, quid est in quo magis sis approbaturus quæ quātaque fuerint quæ desiderabamus? Parum est vt in curiam venias, nisi & conuocas, vt intersis Senatui, nisi & præsides, & censentes audias, nisi & perrogas. Vis illud augustissimum Consulum aliquādo tribunal maiestati suæ reddere? Ascende. Vis constare reuerentiam Magistratibus, legibus auctoritatem, modestiam * petulantibus? Adi. quod enim interesset reip., si priuatus esses, * consulentem haberet tantùm, an & Senatorem, hoc nunc scito interesse Principem te habeat tantùm, an & Consulem. His tot tantisque rationibus quanquam multum reluctata verecundia Principis nostri, tādem tamen cessit. At quemadmodum cessit? Nō se vt priuatis, sed vt priuatos pares sibi faceret, recepit enim tertium Consulatum, vt daret. Nouerat moderationem hominum, nouerat pudorem, qui non sustinerent tertiò Consules esse nisi cum ter Consule. Bellorum istud sociis olim, periculorum consortibus, parcè tamen, tribuebatur quod tu singularibus viris, ac de te quidem bene ac fortiter * præstitisti, sed in toga meritis. Vtriusque cura, vtriusque vigilantia obstrictus es Cæsar, sed in Principe rarum, ac propè insolitum est vt se putet obligatum, aut si putet, amet. Debes ergo Cæsar, & soluis, sed cùm ter Consules facis non tibi magnus Princeps, sed non ingratus amicus videris. Quinetiam perquam modica quædam ciuium merita fortunæ tuæ viribus in maius extollis. efficis enim vt tantum tibi quisque præstitisse videatur quantum à te recipit. Quid isti benignitati precer nisi vt semper obliges, obligeris, incertumque facias

petul. v c c

Consulem te hab. v c c r

f. sed in tog. mer præstitisti

vtrum magis expediat ciuibus tuis, debere tibi, an præstitisse. Equidem illum antiquum Senatum contueri videbar cùm ter Consule assidente tertiò Consulem designatum rogari sententiam cernerem. Quanti tunc illi, quantusque tu? Accidit quidem vt corpora quamlibet ardua & excelsa procerioribus admota decrescant, itẽ vt altissimæ ciuium dignitates collatione fastigij tui quasi deprimãtur, quãtoque propiùs ad magnitudinem tuam ascenderint* tantum etiam à sua descendisse videantur; illos tamen tu quanquam non potuisti tibi æquare, cùm velles, adeò in edito collocasti, vt tantum super ceteros quantum infrà te cernerentur. Si vnius tertium Consulatum eundem in annum in quem tuum contulisses, ingentis animi specimen haberetur, (vt enim felicitatis est quantum velis posse, sic magnitudinis velle quantum possis. Laudandus quidem & ille qui tertium Consulatum meruit, sed magis sub quo meruit. Magnus memorandusque qui tantum præmium cepit, sed maior qui capienti dedit) quid quòd duos pariter tertio Consulatu = collegas tui sanctitate decorasti? Vt sit nemini dubium hanc tibi præcipuam causam fuisse extendendi Consulatus tui, vt duorum Consulatus amplecteretur,* & collegam te = vni daret. Vterque nuper Consulatũ alterum gesserat, à patre tuo, id est, quanto minùs quàm à te? datum. Vtriusque adhuc oculis paulo antè dimissi fasces oberrabant, vtriusque solẽnis ille lictorum & prænuncius clamor auribus insederat, cùm rursus curulis, rursusq; purpura, vt olim cùm hostis in proximo, & in summum discrimen adducta resp. expertum honoribus virum * nosceret, non Consulatus hominibus iisdem, sed iidem homines Consulatibus reddebantur. Tanta tibi benefaciendi

tanto C G *Graciss at.*

duos V

collegámque V

non V

poſceret. V C G R.

vis, vt indulgentiam tuam necessitas æmuletur. Modò prætextas exuerant? Resumant. Modò lictores abire iusserant? Reuocent. Modò gratulantes amici recesserant? Reuertantur. Hominisne istud ingenium est, hominis potestas, renouare gaudia, *redintegrare lætitiã, nullamque requiem *gratulationis dare, neque alia repetendis Consulatibus interualla permittere nisi dum finiuntur? Facias *ista semper, nec vnquam in hoc opere aut animus tuus, aut fortuna lassetur. Des quamplurimis tertios Consulatus, & cùm plurimis tertios Consulatus dederis, semper tamen plures quibus debeas dare supersint. Omnium quidem beneficiorum quæ merentibus tribuuntur non ad ipsos gaudium *magis quàm ad similes redundat, præcipuè tamen ex horum Consulatu non ad partem aliquam Senatus, sed ad totum Senatum tanta lætitia peruenit, vt eundem honorem omnes sibi & dedisse & accepisse videantur. nempe enim hi sunt quos Senatus cùm publicis sumptibus minuendis optimum quemque præficeret elegit *equidem primos. Hoc est igitur hoc est quod penitus illos animo Cæsaris insinuauit. An parum sæpè experti sumus hanc esse rerum conditionem, vt Senatus fauor apud Principem aut prosit, aut noceat? Nónne paulo antè nihil magis exitiale erat quàm illa Principis cogitatio, Hunc Senatus probat, hic Senatui carus est? Oderat quos nos amaremus. Sed & nos quos ille. Nunc inter Principem Senatumque dignissimi cuiusque caritate certatur. Demonstramus inuicem, credimus inuicem, quodque maximum amoris mutui signum est, eosdem amamus. Proinde P. C. fauete apertè, diligite constanter. Non iam dissimulandus est amor, ne noceat, non premendum odium, ne prosit. Eadem Cæsar quæ

Se-

reint V C

f. gratulationibus

f. ita

maius V C R.

f., & quidem

Senatus probat, improbatque. Vos ille præsentes, vos etiam absentes in consilio habet. Tertiò Consules fecit quos vos elegeratis, & fecit hoc ordine quo electi à vobis erant. Magnus vterque * videtur, siue eosdem maximè diligit quos scit * nobis esse carissimos, siue illis neminem præfert, quamuis aliquem magis amet. Proposita sunt senioribus præmia, iuuenibus exempla. Adeant, frequentent securas tandem ac patentes domos. Quisquis probatos Senatui viros * suscipit, hic maximè principem promeretur. sibi enim accrescere putat quod cuique astruatur, nullamque in eo gloriam ponit quòd sit omnibus maior, nisi maximi fuerint quibus maior est. Persta Cæsar in ista ratione propositi, talesque nos crede qualis fama cuiusque est. * Huic aures, huic oculos intende. Ne respexeris clandestinas existimationes, nullisque magis quàm audientibus insidiantes susurros. *Meliùs omnibus quàm singulis creditur*. singuli enim decipere & decipi possunt, nemo omnes, neminem omnes fefellerunt. * Reuertor iam ad Consulatum tuum. Et si sunt quædam ad Consulatum quidem pertinentia, ante Consulatum tamen, in primis quòd comitiis tuis interfuisti, candidatus non Consulatus tantùm, sed immortalitatis, & gloriæ, & exempli quod sequerentur boni Principes, mali mirarentur. Vidit te populus R. in illa vetere potestatis suæ sede, perpessus es longum illud carmen comitiorum, nec iam irridêdam moram, Consulque sic factus es vt vnus ex nobis, quos facis Consules. Quotusquisque Principum antecedentium honorem istum aut Consulatui habuit, aut populo? Non alij marcidi somno, hesternaque cena redundantes comitiorum suorum nuncios opperiebantur, alij sanè peruigiles & insomnes, sed intra cubilia sua, illis

Vide notas.
vel his v c o n.
f. suspicit
f. Hunc aur. hunc
Praeuertor V

illis ipſis Conſulibus à quibus Conſules renunciabantur exilia & cædem machinabantur? O praua, & inſcia veræ maieſtatis ambitio, concupiſcere honorem quem dedigneris, dedignari quem * concupieris, cumq́ue ex proximis hortis Campum & comitia proſpectes, ſic ab illis abeſſe tanquam Danubio Rhenoq́ue * dirimere! Auerſeris tu honori tuo ſperata ſuffragia, renunciariq́ue te Conſulem iuſſiſſe contentus liberæ ciuitati ne * ſimulationem quidem ſerues, abſtineas denique comitiis abſtruſus atque abditus, quaſi illic tibi non Conſulatus detur, ſed abrogetur imperium? Hæc perſuaſio ſuperbiſſimis dominis erat, vt ſibi viderentur Principes eſſe deſinere ſi quid facerent tanquam Senatores. Plerique tamen non tam ſuperbia, quàm metu quodam ſubmouebantur. An ſtuprorum ſibi, inceſtarumq́ue noctium conſcij auſpicia polluere, ſacratumq́ue Campum nefario auderent contaminare veſtigio? Non adeò Deos homineſque contempſerant, vt in illa ſpatioſiſſima ſede hominum Deorumq́ue coniectos in ſe oculos ferre ac perpeti poſſent. Tibi contrà & moderatio tua ſuaſit & ſanctitas vt te & religioni Deorum, & iudiciis hominum exhiberes. Alij Conſulatum antè quàm acciperent, tu & dum accipis meruiſti. Peracta erant ſolennia comitiorum, ſi Principem cogitares, iamq́ue ſe omnis turba commouerat, cùm tu mirantibus cunctis accedis ad Conſulis ſellam, adigendum te præbes in verba principibus ignota, niſi cùm iurare cogerent alios. Vides quàm neceſſarium fuit Conſulatum non recuſare? Non putaſſemus iſtud facturum te fuiſſe ſi recuſaſſes. Stupeo P. C., * necdum ſatis aut oculis meis, aut auribus credo, atque idemtidem me an audierim, an viderim interrogo. Imperator ergo, & Cæſar, & Auguſtus

concupiſcas C
dirimare VRG
dirimente C
ſ. dirimerere
ſimulatione q. ſeruias C
necdumque V

ſtus = Pontifex Maximus ſtetit ante gremiũ Conſulis, ſeditq́ue Conſul Principe ante ſe ſtante, & ſedit inturbatus, interritus, & tanquam ita fieri ſoleret, quinetiam ſedens = præbuit iuſiurandum, & ille iurauit, expreſſit explanauitq́ue verba quibus caput ſuum, domum ſuam, ſi * ſcienter fefelliſſet, Deorum iræ conſecraret? Ingens Cæſar, & par gloria tua, ſiue fecerint iſtud poſtea Principes, ſiue non fecerint. Vlláne ſatis prædicatio digna eſt idem tertiò Conſulem feciſſe quod primò, idem Principem quod priuatum, idem Imperatorem, quod ſub Imperatore? Neſcio iam neſcio pulchriúſne ſit iſtud, quòd præeunte nullo, an hoc, quòd alio præeunte iuraſti. In Roſtris quoque ſimili religione ipſe te legibus ſubiecisti, Legibus, Cæſar, quas nemo Principi ſcripſit. Sed tu nihil amplius vis tibi licere quàm nobis. Sic fit vt nos tibi plus = velimus. Quod ego nunc primùm audio, nunc primũ diſco, non eſt Princeps * ſupra leges, ſed leges * ſupra Principem, * idem Cæſari Conſuli quod ceteris non licet. Iurat in legem attendentibus DIs, (nam cui magis quàm Cæſari attendant?) iurat obſeruantibus * iis quibus idem iurãdum eſt, non ignarus alioqui nemini religioſius quod iurauerit cuſtodiendum quàm cuius maximè intereſt nõ peierare. Itaque & abiturus Conſulatu iuraſti te nihil contra leges feciſſe. Magnum hoc erat cùm promitteres, maius poſtquam præſtitiſti. Iam toties procedere in Roſtra, inaſcenſumq́ue illum ſuperbiæ Principum locum terere, hic ſuſcipere, hic ponere Magiſtratus, quã dignum te, quamq́ue diuerſum conſuetudine illorum qui pauculis diebus geſtum Conſulatum, immò nõ geſtũ, abiiciebant per edictum? Hoc pro = concione, pro Roſtris, pro iureiurando, ſcilicet vt primis extrema congruerent,

f. & | ſtanti o | f. ſciens | f. licere | ſuper ve | idémque vc | bis ven | bis e f Hoc iji | pro cõc.

vtque

vtque hoc solo intelligerentur ipsi Consules fuisse, quòd alij non fuissent. Non transiliui P.C. Principis nostri Consulatũ, sed eundem in locum contuli quidquid de iureiurando dicendũ erat. neque enim, vt in sterili ieiunaq; materia, eandẽ speciem laudis * deducere ac spargere, atque identidẽ tractare debemus. Illuxerat primus Consulatus tui dies, quo tu Curiã ingressus nunc singulos, nunc vniuersos adhortatus es resumere libertatẽ, capessere quasi communis imperij curas, inuigilare publicis vtilitatibus & insurgere. Omnes ante te eadem ista dixerunt, nemini tamen ante te creditum est. Erant sub oculis naufragia multorũ, quos * inuidiosa tranquillitate prouectos improuisus turbo perculerat. quod enim tam infidũ mare quã blanditiæ Principum illorũ quibus tanta leuitas, tanta fraus, vt facilius esset iratos quàm propitios habere? Te verò securi & alacres quò vocas sequimur. Iubes esse liberos? Erimus. Iubes quę sentimus promere in mediũ? Proferemus. neq; enim adhuc ignauia quadam & insito torpore cessauimus. Terror & metus, & misera illa ex periculis facta prudentia monebat vt à rep. (Erat autem omnino nulla resp.) oculos, aures, animos auerteremus. At nunc tua dextera, tuisque promissis freti & innixi obsepta diutina seruitute ora reseramus, frenatamq; tot malis linguam resoluimus. vis enim tales esse nos quales iubes, nihilque exhortationibus tuis fucatum, nihil subdolum, denique quod credentem fallere paret non sine periculo fallentis. neq; enim vnquã deceptus est Princeps nisi qui priùs ipse decepit. Equidem hunc parentis publici sensum cùm exhortatione eius, tùm pronũciatione * perspexisse videor. quæ enim illa grauitas sentẽtiarũ? quàm inaffectata veritas verborũ? quæ asseueratio in voce? quæ affirma-

f. didu. — infid. c — ipsa voc

firmatio in vultu? quãta in oculis, habitu, gestu, toto deniq; corpore fides? Tenebit ergo semper quod suaserit, scietq; nos quoties libertatẽ quã dedit experiemur sibi parere. Nec verendũ est ne incautos putet si fidelitate temporũ constanter vtamur, quos meminit sub malo Principe aliter vixisse. Nuncupare vota & pro æternitate imperij, & pro salute * ciuium, immò pro salute Principum, ac propter illos pro æternitate imperij solebamus. Hæc pro imperio nostro in quæ sint verba suscepta operæpretiũ est annotare. *Si bene remp., & ex vtilitate omnium rexeris.* Digna vota quæ semper suscipiantur, semperque soluantur. Egit cum DIs ipso te auctore Cæsar resp. vt te sospitem incolumemque præstarent si tu ceteros præstitisses, si contrà, illi quoque à custodia tui * corporis oculos dimouerent, teque relinquerent votis quæ non palàm susciperentur. Alij se superstites reip. optabant, faciebantque, tibi salus tua inuisa est si non sit cum reip. salute coniuncta. Nihil pro te pateris optari nisi expediat optantibus, omnibusque annis in consilium de te Deos mittis, exigisque vt sententiam suam mutent si talis esse desieris qualis electus es. Sed ingenti conscientia Cæsar pacisceris cum DIs vt te si mereberis seruẽt, cùm scias an merearis neminem magis quàm Deos scire. Nónne vobis P. C. hæc diebus ac noctibus agitare secum videtur? Ego quidem in me, si omniũ vtilitas ita posceret, etiam Præfecti manum armaui, sed ne Deorum quidem aut iram, aut negligentiã deprecor, quæso immo, & obtestor ne vnquam pro me vota resp. inuita suscipiat, aut si susceperit inuita, ne debeat. Capis ergo Cæsar, salutis tuæ gloriosissimum fructum ex consensu Deorum. nam cùm excipias vt ita demum te Dei seruent si bene remp., & ex vtilitate omnium rexeris,

Vide notas.

capitis c

tu V

qui vec

Non placet.

& ex vtilitate animi (f. omnium) regere C *Vide notas.*

rexeris, certus es te bene remp. gerere, cùm seruet. Itaque securus tibi & lætus dies* erit qui Principes alios cura & metu distinebat, cùm suspensi & attoniti, parumque confisi patientia nostra, hinc atque inde publicæ seruitutis nuncios expectarent. Ac si fortè aliquos flumina, niues, venti præpedissent, statim hoc illud esse credebant quod merebantur. Nec erat discrimen vllum pauoris, propterea quòd cùm à malo Principe tanquam successor timeatur quisquis est dignior, cùm sit nemo non dignior, omnes timentur. Tuam securitatem non mora nunciorum, non litterarum tarditas differt. Scis tibi vbique iurari, cùm ipse iuraueris omnibus. Nemo hoc * sibi non præstat. Amamus quidem te inquantum mereris, istud tamen non tui facimus amore, sed nostri, nec vnquam illucescat dies quo pro te nuncupet vota non vtilitas nostra, sed fides, Cæsar. Turpis tutela Principis cui potest imputari. Queri libet quòd in secreta nostra non inquirant Principes nisi quos odimus. nam si eadem cura bonis * quæ malis esset, quam vbique admirationem tui, quod gaudium exultationemque deprehenderes, quos omnium cum coniugibus ac liberis, quos etiam cum domesticis aris focisque sermones? Scires mollissimis istis auribus parci. Et alioqui cùm sint odium amorque contraria, hoc perquam simile habent, quòd *ibi intemperantiùs amamus bonos Principes vbi * liberaliùs malos odimus*. Cœpisti tamen & affectus nostri & iudicij experimentum quantum maximum præsens capere potuisti illo die quo sollicitudini pudorique candidatorum ita consuluisti, ne vllius gaudium alterius tristitia turbaret. Alij cum lætitia, alij cũ spe recesserumt. Multis gratulandum, nemo cõsolandus fuit. Nec*ideo segniùs iuuenes nostros

tam sibi pr. V

& ver.

liberius CC

f. eo

ex-

exhortatus es * Consulatum circumirent, Senatui *Senatum ūt.*
supplicarent, atque ita à Principe sperarent hono- *v, egregii.*
res, si à Senatu petissent. Quo quidem in loco, si
quibus opus exemplo, adiecisti vt te imitarentur.
Arduum, Cæsar, exemplum, & quod imitari non
magis * quisque candidatorum quàm Principum *f. quisquam.*
possit. quis enim vel * vno die reuerētior Senatus *Scilicet am-*
candidatus quam tu cùm omni vita, tùm illo ipso *bitus & co-*
tempore quo iudicas de candidatis? An aliud à te *mitiorum.*
quam Senatus reuerentia obtinuit vt iuuenibus * *f. clarissimæ*
clarissimę gentis debitum generi honorem, sed an- *gentis.*
tè quàm deberetur, offerres? Tandem ergo nobili-
tas non obscuratur, sed illustratur à Principe, tan-
dem illos ingentium virorum nepotes, illos poste-
ros libertatis nec terret Cæsar, nec pauet, quinimo
festinatis honoribus amplificat atque auget, & ma-
ioribus suis reddit. Si quid vsquam stirpis antiquę,
si quid residuæ claritatis, hoc amplexatur & refo-
uet, & in vsum reip. promit. Sunt in honore ho-
minum & in * honore famæ magna nomina ex te- *f. ore famæ.*
nebris obliuionis indulgentia Cæsaris, cuius * est, *Hæc [illegible]*
vt nobiles & conseruet & efficiat. Præfuerat pro- *ce*
uinciæ Quæstor vnus ex candidatis, * in quem ea *f. quem in ea*
ciuitas amplissima reditus egregia constitutione
fundauerat. Hoc Senatui allegandum putasti. cur
enim te Principe, qui generis tui claritatem virtute
superasti, deterior esset conditio eorum qui poste-
ros habere nobiles mererentur quàm eorum qui
parentes habuissent? O' te dignum qui de Magi-
stratibus nostris semper hæc nuncies, nec pœnis
malorum, sed bonorum præmijs bonos facias! Ac-
censa est iuuentus, erexitque animos ad æmulandū
quod laudari videbat, nec fuit quisquam quē non
hæc cogitatio subiret, cùm sciret quidquid à quô-
que in prouincijs bene fieret omnia te scire. Vtile

est, Cæsar, & salutare Præsidibus prouinciarũ hanc habere fiduciam, paratũ esse sanctitati & industriæ suæ maximum præmium, * iudicium Principis, suffragium Principis. Adhuc autem quamlibet sincera rectaque ingenia etsi non detroquebat, hebetabat tamẽ misera, sed vera reputatio. Vides enim, si quid bene fecero, nesciet Cæsar, aut si scierit, testimonium non reddet. Ita eadem illa seu negligentia, seu malignitas Principum, cùm maleconsultis impunitatem, rectefactis nullum præmium polliceretur, nec illos à crimine, & hos deterrebat à laude. Ac nunc si bene aliquis prouinciam rexerit, huic quæsita virtute dignitas offertur. patet enim omnibus honoris & gloriæ campus. Ex hoc quisque quod cupit petat, & assecutus sibi debeat. Prouincijs quoque in posterum & iniuriarum metum, & accusandi necessitatem remisisti. nam si * profuerint quibus gratias egerint, de nullo queri cogentur. Et * alioqui nihil magis prodesse candidato ad sequentes honores quàm peractos optimè Magistratus. Magistratus Magistratu, honore honor petitur. Volo ego qui prouinciam rexerit non tantùm codicillos amicorum, nec vrbana coniuratione eblanditas preces, sed decreta coloniarũ, decreta ciuitatum alleget, * ne suffragijs Consulariũ virorum vrbes, populi, gentes * inseruntur. Efficacissimum pro candidato genus est rogandi gratias agere. Iam quo assensu Senatus, quo gaudio exceptum est cum candidatis, vt quemque nominaueras, osculo occurreres, & deuexus quidem in planum, & quasi vnus ex gratulantibus? Te mirer magis, an improbem illos, qui effecerunt vt istud magnũ videretur, cùm velut affixi curulibus suis manum tantùm, & hanc cunctanter & pigrè, & imputantibus similes, promerent? Contigit ergo oculis nostris

nostris insolitaa facies, Princeps & candidatus a equitis simul stantes, * intueri parem accipientibus honore qui dabat. Quod factum tuum à cuncto Senatu quàm vera acclamatione celebratũ est? *Tanto maior, tanto augustior.* nam cui nihil ad augẽdum fastigiũ superest, hic vno modo crescere potest, s se ipse submittat, securus magnitudinis suæ. neque enim ab vllo periculo fortuna Principum longiùs abest quàm * ab' * humilitate. Mihi quidẽ non tam humanitas tua, quàm intentio eius admirabilis videbatur. quippe cùm orationi oculos, vocem, manum cõmodares, vt si alij eadem ista mandasses, omnes comitatis numeros obibas. Atq; etiã cum suffragatorum nomina honore quo solent exciperentur, tu quoque inter excipientes eras, & ex ore Principis ille Senatorius assensus audiebatur, quódque apud Principem perhibere testimoniũ merentibus gaudebamus, perhibebatur à Principe. Faciebas ergo cùm diceres optimos, nec ipsorum modò vita à te, sed iudiciũ Senatus comprobabatur, ornariquę se, non illos magis quos laudabas lætabatur. Nam quod precatus es vt illa ipsa ordinatio comitiorum bene ac feliciter eueniret nobis, reip., nónne tibi tale est, vt nos hunc ordinem votorum cõuertere debeamus, * Deos denique obsecrare vt omnia quæ facis, quæque facies prosperè cedãt tibi, reip., nobis, vel (si breuius sit optandum) vt vni tibi, in quo & resp. & nos sumus? Fuit tempus (ac nimiũ diu fuit) quo alia aduersa, alia secunda Principi & nobis. Nunc communia tibi nobiscum tam læta quã tristia, nec magis sine te nos esse felices quàm tu sine nobis potes. An, si posses, in fine votorum adiecisses vt ita precibus tuis DI annuerent, si iudicium nostrum mereri perseuerasses? Adeò nihil tibi amore ciuiũ

ante v *Vide notas.* *intuerique* *si v c* *abest v* *humilitatis v* *Deósque obsec.*

Hac conditione. antiquius, vt antè à nobis, deinde à DIs, atque ⸗ ità ab illis amari velis, si à nobis ameris. Et sanè priorum Principum exitus docuit ne à DIs quidem àmari nisi quos homines ament. Arduum erat has precationes tuas laudibus adæquare, adęquauimus tamen. Qui amoris ardor, qui stimuli, quæ faces illas nobis * acclamationes subiecerunt? Non nostri Cæsar ingenij, sed tuæ virtutis tuorumque meritorum voces fuerunt, quas nulla vnquam adulatio inuenit, nullus cuiusquã terror expressit. Quem sic timuimus vt hæc fingeremus? Quem sic amauimus vt hæc fateremur? Nosti necessitatem seruitutis. * Quando simile aliquid audisti, * & quando dixisti? Multa quidem excogitat metus, sed quę appareant quæsita ab inuitis. Aliud sollicitudinis, aliud securitatis ingenium est. Alia tristium inuẽtio, alia gaudentium, neutrũ simulationes expresserint. Habent sua verba miseri, sua verba felices, vtque iam maximè ⸗ ab vtrisque dicantur ⸗. Testis ipse es quæ in omnium ore lætitia. Non amictus cuiquam, non habitus quem modò extulerat. Inde resultantia vocibus tecta, nihilque tantis clamoribus satis clausum. Quis tunc non è vestigio suo exiluit? quis exiluisse sensit? Multa fecimus sponte, plura instinctu quodam & imperio. nam gaudio quoque cogendi vis inest. Num ergo modum ei tua saltem modestia imposuit? * nam quãto magis à te reprimebatur * exarsimus, non contumacia, Cæsar, sed vt in tua potestate est an gaudeamus, ita inquantum nec in nostra. Comprobasti & ipse acclamationum nostrarum fidem lacrymarum tuarum veritate. Vidimus humescentes oculos tuos, demissumque gaudio vultum, tantumque sanginis in ore quantum in animo pudoris. Atque hoc magis incensi sumus vt precaremur nequando

Marginalia: exclã. v Nõ placet inf quoq; , acclamationum nostrarum fidẽ. — Et quando v f. & equando f. ? ecquando. — eadem c c alter dicentur vc — non v — exarsimus? v

nequando tibi non eadem causa lacrymarum, vtq;
* nunquam frontem tuam = Hoc ipsum, has sedes *nonnunquam* ☉ *abstergeres*, G
* nobis quasi respõsuras interrogemus viderintne *f. quasi nobis.*
vnquam Principis lacrymas. At Senatus sæpe viderunt. Onerasti futuros Principes, sed & posteros nostros. nam & hi à Principibus suis exigent vt eadem audire mereantur, & illi quod non audiant indignabuntur. Nihil magis possum propriè dicere quàm quod dictum est à cuncto Senatu, *O te felicem!* Quod cùm diceremus, nõ opes tuas, sed animum mirabamur. est enim demum vera felicitas felicitate dignum videri. Sed cùm multa illo die dicta sunt sapienter & grauiter, tùm vel in primis, = *Crede nobis, crede tibi.* Magna hoc fiducia nostri, *Hoc*, c ☉
maiore tamen tui diximus. alius enim fortasse aliũ, ipsum se nemo deceperit, introspiciat modò vitam, séque quid mereatur interroget. Proinde dabat vocibus nostris fidem apud optimum Principem quod apud malos detrahebat. quamuis enim faceremus quæ amantes solent, illi tamẽ non amari se credebant sibi. Super hæc precati sumus vt sic te amarent DI quemadmodum tu nos. Quis hoc aut de se, aut Principi diceret mediocriter amanti? Pro nobis ipsis quidem hæc fuit summa votorũ, vt nos sic amarẽt DI quomodo tu. Estne verum quod inter ista clamauimus, *O nos felices?* quid enim felicius nobis, quibus non iam illud optandum est, vt nos diligat Princeps, sed DI, quemadmodum Princeps? Ciuitas religionibus dedita, semperque Deorum indulgentiam piè merita nihil felicitati suæ putat astrui posse, nisi vt DI Cæsarem imitentur. Sed quid singula consector & colligo? Quasi verò aut oratione complecti, aut memoria consequi possim quę vos P.C., ne qua interciperet obliuio, & in publica acta mittenda, & incidenda in ære censuistis.

stis. Antè orationes Principum tantùm eiusmodi genere monumentorum mandari æternitati solebant. Acclamationes quidē nostræ parietibus Curiæ claudebantur. erant enim quibus nec Senatus gloriari, nec * Princeps possent. Has verò & in *singulis exire, & posteris prodi cùm ex vtilitate, tùm ex dignitate publica fuit, primùm vt orbis terrarum pietatis nostræ adhiberetur testis & conscius, deinde vt manifestum esset audere nos de bonis malísque Principibus non tantùm post ipsos iudicare, postremò vt experimento cognosceretur, & antè nos gratos, sed miseros fuisse, quibus esse nos gratos probare antea non licuit. At qua contentione, quo * nixu, quibus clamoribus expostulatum est, ne affectus nostros, ne tua merita supprimeres, denique vt in posterum exemplo prouideres? Discant & Principes acclamationes veras falsásque discernere, habeántq; muneris tui quòd iam decipi non poterunt. Non instruendum illis iter ad bonam famam, sed non deserendum, non submouenda adulatio, sed non reducēda est. Certum est & quæ facere, & quæ debeant audire si faciant. Quid nunc ego super ea, quæ sum cum toto Senatu precatus pro Senatu precer, nisi vt hæreat animo tuo gaudium quod nunc oculis * protulisti, ames illum diem, & tamen vincas, noua merearis, noua audias? eadem enim dici nisi ob eadem facta non possunt. Iam quàm antiquū, quàm Consulare, quòd triduum totum Senatus sub exemplo * tui sedit, cùm interea nihil præter Consulē ageres? Interrogauit quisque quod placuit, dissentire, discedere, & copiam iudicij sui reip. facere tutum fuit. Consulti omnes, atq; etiā dinumerati sumus, vicítq; sententia non prima, sed melior. At quis antea loqui, quis hiscere audebat præter miseros illos qui

Princeps c vulgus c o, priuc.

nisu c

spretul.

patientia tua c o

qui primi interrogabantur? Ceteri quidem defixi & attoniti ipsam illam mutam ac sedentariam assentiendi necessitatem quo cum dolore animi, quo cum totius corporis horrore perpetiebantur? Vnus solúsque censebat quod sequerentur omnes, & omnes improbarét, in primis ipse qui censuerat. scil. vt in usu
Adeò nulla magis omnibus displicent quàm quæ sic fiunt tanquam omnibus placeant. Fortasse Imperator in Senatu ad reuerentiam eius componebatur, ceterùm egressus statim se recipiebat in Principé, omniáq; Cõsularia officia * abigere, negligere, contẽnere solebat. f. abijcere. Ille verò ita Consul vt si tantùm Consul foret, nihil infra se putabat nisi quod infra *eos esset. Ac primùm ita domo progrediebatur, vt illũ nullus apparatus arrogantiæ Principalis, nullus præcursorum tumultus detineret. Consulem ē, eximie, & fere obuius munda, Vna erat in limine mora cõsultare aues, reuererı́q; Numinũ monit⁹. Nemo *perturbabatur, nemo sub f. preturb. mouebatur. Tanta viatoribus quies, tantus pudor fascibus, vt plerumq; aliena turba subsistere & Cõsulem & Principem cogeret. Ipsius quidem officiũ tam modicum, tam temperatum, vt antiquus * aliquísque magnus Cõsul sub bono Principe incedere videretur. aliquis magnusque v Iter illi sæpius in forum, frequenter tamen & in Campum, nam comitia Consulũ obibat ipse, * tantum ex renunciatione eorũ voluptatis quantum priùs ex destinatione capiebat. & a Stabãt candidati ante curulem Principis, vt ipse ante Cõsulis steterat, adigebantúrque in verba in quę paulo antè ipse iurauerat Princeps. Qui tantum putat esse in iureiurãdo, vt * illud & ab alijs exigat. id & v.
Reliqua pars diei tribunali dabatur. Ibi verò quanta religio æquitatis? quanta legum reuerentia? Adibat aliquis vt Principem? Respondebat sè Consulem esse. Nullius ab eo Magistratus ius, nullius aucto-

auctoritas imminuta est, aucta etiã. siquidem pleraque ad Pr̨ętores remittebat, atque ita, vt collegas vocaret, non quia populare gratumque audiẽtibus, sed quia ita sentiebat. * Tantum dignationis in ipso honore ponebat, vt non amplius esse censeret quòd aliquis collega appellaretur à Principe quàm quòd Prætor esset. * Ad hæc tam assiduus in tribunali, vt labore refici ac reparari videretur. Quis nostrûm idẽ curæ, idem sudoris * sumit? quis adeò expetitis honoribus aut deseruit, aut sufficit? Et sanè æquum est tantum cæteris præstare Consulibus ipsum qui Consules facit. quippe etiam Fortunæ videbatur indignum si posset honores dare qui gerere non posset. Facturus Cõsules doceat, accepturisque amplissimum honorem persuadeat scire se quid sit quod * daturus sit. Sic = vt illi quoque sciant quid acceperint. Quo iustiùs Senatus vt susciperes quartũ Consulatum & rogauit & iussit. Imperij hoc verbũ, non adulationis esse obsequio tuo crede, quod non alia in re magis aut Senatus exigere à te, aut = præstare Senatui debes. vt enim ceterorum hominum, ita Principum illorum * omnium' qui DI sibi videntur æuum omne & breue & fragile est. Itaque optimum quemque niti & cõtendere decet vt post se quoque reip. prosit, moderationis scilicet iustitiæque monumentis. Quæ prima statuere Consul potest. Hæc nempe intẽtio tua, vt libertatem reuoces ac reducas. Quem ergo honorem magis amare, quod nomen vsurpare sæpius debes quàm quod primum inuenit recuperata libertas? Non est minus ciuile & Principem esse pariter & Consulem quàm tantùm Consulem. * Habes etiam rationem verecundiæ collegarum tuorum. (Collegarum inquam. ita enim & ipse loqueris, & nos loqui vis) Onerosa erit modestiæ illorum

tertij

f. tantum quo.
Ad hæc v
insumit v c
dabit. Sic v
sit v c c R
f. sic.
c
etiam v c
f. Habe.

tertij Consulatus sui recordatio donec te * Consulem videant. neque enim potest non nimium esse priuatis quod Principi satis est. Annuas Cæsar optantibus, quibusque apud Deos esse consuesti, quorũ * potens es' votorũ compotes facias. Fortasse sufficiat * tertius Consulatus, sed nobis tanto minus sufficit. Ille nos instituit, & induxit vt te iterũ iterumque Consulem habere cupiamus. Remissiùs istud contenderemus si adhuc non sciremus qualis esses futurus. Tolerabilius fuit experimentum tui nobis quàm vsum negari. Dabitúrne rursus videre Consulem illum? Audiet, reddet quas proximè voces, præstabitque gaudium quãtum ipse percipiet? Præsidebit lætitiæ publicæ auctor eius & causa, tẽtabitq; affectus nostros (vt solet) cohibere, nec poterit? Pietati Senatus cum modestia Principis felix speciosumque certamen, seu fuerit victa, seu vicerit. Equidem incognitam quandam, proximaque maiorem præsumo lætitiam. quis enim est tam imbecilli ingenio, qui non tanto meliorem Consulem speret quanto sæpius fuerit? Alius * labores si non continuos desidiæ ac voluptati dedisset, otio tamen & quiete recreasset, hic Consularibus curis exolutus Principales resumpsit, tam diligens temperamenti, vt nec Consulis officium Princeps, nec Principis Consul appeteret. Videmus vt prouinciarum desiderijs, vt singularum etiam ciuitatum * præsidijs occurrat. Nulla in audiendo difficultas, nulla in respondendo mora. Adeunt statim, dimittuntur statim, tandemque Principis fores exclusa legationum turba non obsidet. Quid? in omnibus * excogitationibus quàm mitis seueritas, quàm non dissoluta clementia? Non locupletando fisco sedes, nec aliud tibi sententiæ tuæ pretium quàm bene iudicasse. Stant ante te litigatores, non de fortunis

f. quartum.

potes ipse vcc

f. potens & ipse
s. bis c

f. cont. lab. si non des.

precibus a vere.

cognitionibus vcc

 tunis

tunis suis, sed de tua * æstimatione solliciti, nec tam verentur quid de causa sua quàm quid de moribus sentias. * O verè Principis, atque etiam * Consulis, reconciliare æmulas ciuitates, tumentésque populos non imperio magis quàm ratione cōpescere, intercedere iniquitatibus Magistratuū infectúmque reddere quidquid fieri non oportuerit, postremò velocissimi sideris more omnia inuisere, omnia * audire, & vndecunque inuocatum statim * Numen velut adesse & assistere. Talia esse crediderim quæ ipse mundi parens temperat nutu siquando oculos demisit in terras, & facta mortalium inter diuina opera numerare dignatus est. ⸗ Quibus nunc per te liber solutúsque cælo tantùm vacat, postquam te dedit, qui erga omne hominum genus vice sua fungereris. fungeris enim, sufficísque mandati, cùm tibi dies omnis summa cum vtilitate nostra, ⸗ cum tua laude condatur. Quòd si quando cum influētibus negotijs paria fecisti, instar refectionis existimas mutationem laboris. quæ enim remissio tibi nisi lustrare saltus, excutere cubilibus feras, superare immensa montium iuga, & horrentibus scopulis gradum inferre nullius manu, nullius vestigio adiutum, atque inter hæc pia mente adire lucos, & occursare Numinibus? Olim hæc experiētia iuuentutis, hæc voluptas erat, his artibus futuri Duces imbuebantur, certare cum fugacibus feris cursu, cum audacibus robore, cum callidis astu. Nec mediocre pacis decus habebatur submota campis irruptio ferarum, & obsidione quadā liberatus agrestiū labor. Vsurpabant gloriam istam illi quoq; Principes qui obire non poterant. Vsurpabant autem, ⸗ vt domitas fractásq; claustris feras, ac deinde in ⸗ ipsorū quidem ludibrium emissas mentita sagacitate colligerent

Marginal notes: aestimat. et | f. Hæc vero Consularis decora res. v e | f. adire. | vel. Num. v e ca. | Vide notas. | summa v c e | ita c o | Vide notas.

rent. Huic par capiẽdi quęrẽdiq; ſudor, ſummúſq;, & idem gratiſſimus labor inuenire. Enimuero ſiquando placuit idem corporis robur in maria proferre, non ille fluitantia vela aut oculis ſequitur, aut * manibus, ſed nunc gubernaculis aſſidet, nũc cum valentiſſimo quoq; ſodaliũ certat frangere fluctus, domitare ventos reluctantes, remíſque * transfretare obſtantia freta. Quantum diſſimilis * illi qui non Albani lacus otium, Baianíq; torporem & ſilẽtium ferre, non pulſum ſaltem fragorémque remorũ perpeti poterat, quin ad ſingulos ictus turpi formidine horreſceret. Itaque procul ab omni ſono, inconcuſſus ipſe & immotus, religato reuinctóque nauigio, non ſecus ac piaculũ aliquod trahebatur. Fœda facies, cùm populi R. Imperator alienũ curſum alienúmq; rectorem velut capta naue ſequeretur. Nec deformitate iſta ſaltem flumina carebãt atque amnes. Danubius, ac Rhenus tantum illud * noſtri decoris vehere gaudebant, nõ minore cum pudore imperij quòd hæc Romanę Aquilę, Romana ſigna, Romana denique ripa quam quòd hoſtiũ * proſpectarent, hoſtium, quibus moris eſt eadẽ illa nunc rigentia gelu flumina, aut cãpis * ſuperflua, nũc liquida ac deferẽtia luſtrare nauigijs, nandóq; ſuperare. Nec verò laudauerim per ſe magnopere duritiã corporis ac lacertorũ, ſed ſi his validior toto corpore animus imperitet, quẽ non Fortunę indulgentiæ molliãt, non copiæ Principales ad ſegnitiem luxúmq; detorqueant, tunc ego, ſeu montibus, ſeu mari exerceatur, & lætũ opere corpus, & creſcentia laboribus membra mirabor. video enim iam inde antiquitus maritos Dearum, ac * Deorum liberos nec dignitate nuptiarum magis quàm his artibus inclaruiſſe. Simul cogito, cùm ſint iſta ludus & auocamentum * huius illæ ſeriæ & intentæ, & à quibus

Marginal notes:

f. nauibus. patet è ſequentibus.

transferre V R. bene, etſi id ποιητικώτερον.

Domitiano.

Vide notas.

proſpectaret V C ſ. il. ripa.

Superfuſa C

Deûm V

quæ quantæque ſint C

quibus se in tale otiũ recipit voluptates? sunt enim voluptates, quibus optimè de cuiusque grauitate, sanctitate, temperantia creditur. * Iam quis adeò dissolutus, cuius non occupationibus aliqua species seueritatis insidat? Otio prodimur. An non pleriq; Principes hoc idem tempus in aleam, stupra, luxũ conferebant, cùm feriarum laxamenta curarum vitiorũ contentione supplerent? Habet hoc primum magna fortuna, quòd nihil tectum, nihil occultum esse patitur. Principum verò nõ modò domus, sed cubicula ipsa intimosque secessus recludit, omniaque arcana noscenda famæ proponit atque explicat. Sed tibi Cæsar nihil accommodatius fuerit ad gloriam quàm penitus inspici. Sunt quidem præclara quæ in publicũ profers, sed non minora ea quæ limine tènes. Est magnificum quòd te ab omni contagione vitiorum reprimis ac reuocas, sed magnificentius quòd tuos. quanto enim magis arduum est alios prestare quàm se, tanto laudabilius quòd, cùm ipse sis optimus, omnes circa te similes tui effecisti. Multis illustribus dedecori fuit aut inconsultiùs vxor assumpta, aut retenta patientiùs. (Ita foris claros domestica destruebat infamia, & ne maximi ciues haberentur hoc efficiebat, quòd mariti minores erant) tibi * vxor in decus & gloriam cedit. quid enim illa sanctius? quid antiquius? Nónne si Pontifici Maximo eligenda sit cõiux, aut hanc, aut similem (Vbi est autem similis?) elegerit? Quàm illa nihil sibi ex fortuna tua nisi gaudium vindicat? quàm constanter nõ potentiam tuam, sed ipsum te reueretur? Idem estis inuicem quod fuistis, (Probatis ex æquo) nihilque vobis felicitas addidit, nisi quòd scire cœpistis quàm bene vterque vestrûm felicitatẽ ferat. Eadem quàm modica cultu? quàm parca comitatu? quàm ciuilis incessu?

Nam vt

Plotina

cessu? Mariti hoc opus, qui ita imbuit, ita instituit. nam vxori sufficit obsequij gloria. * At cùm videat quàm te nullus terror, nulla comitetur ambitio, nõ & ipsa cum silentio incedat, ingredientemque pedibus maritum inquantum patitur sexus imitetur? Decuerit hoc illam etiamsi diuersa tu facias. Sub hac verò modestia viri quantam debet verecundiam vxor marito, femina sibi? Soror autem tua vt se sororem esse meminit? vt in illa tua simplicitas, tua veritas, tuus candor agnoscitur? Vt si quis eam vxori tuæ conferat dubitare cogatur vtrum sit efficacius ad rectè viuendum, bene institui, aut feliciter nasci. Nihil est tam pronum ad simultates quã æmulatio, in feminis præsertim. Ea porrò maximè nascitur ex coniunctione, alitur æqualitate, exardescit inuidia. Cuius finis est odium. Quo quidem admirabilius existimandum est quòd mulieribus duabus in vna domo, parique fortuna nullũ certamen, nulla contentio est. Suspiciunt inuicem, inuicem cedũt, cumque te vtraque effusissimè diligat, nihil sua putãt interesse vtram tu magis ames. Idemque vtrique propositum, idem tenor vitæ, nihilque ex quo sentias duas esse. te enim imitari, te subsequi studẽt. Ideo vtraque mores eosdem, quia vtraque tuos habet. Inde moderatio, inde etiã perpetua securitas. neque enim vnquam periclitabũtur esse priuatæ quæ non desierunt. Obtulerat illis Senatus cognomen Augustarum. Quod certatim deprecatę sunt quàm diu appellationem Patris patrię tu recusasses, seu quòd plus esse in eo iudicabãt si vxor & soror tua quàm si Augustæ dicerentur. Sed quæcunque illis ratio tantam modestiam suasit, hôc magis dignæ sunt quæ in animis nostris & sint & habeantur Augustæ, quia non vocãtur. quid enim laudabilius feminis quàm si verum honoré

Avgr.

non in ſplendore titulorum, ſed in iudicijs hominū reponant, magníſque nominibus pares ſe faciant *etiam dum recuſant? Iam *etiam & in priuatorum animis exoleuerat priſcum mortalium bonū amicitia, cuius in locum *migrauerant aſſentationes, blanditiæ, & peior *ordo amoris ſimulatio. (etenim in Principum domo nomen tantùm amicitiæ, inane ſcilicet irriſúmq;, *manebat. nam quę poterat eſſe inter eos amicitia quorum ſibi alij domini, alij ſerui videbantur?) Tu hanc pulſam & errantem reduxiſti. Habes amicos, quia amicus ipſe es, neq; enim vt alia ſubiectis, ita amor imperatur, neque eſt vllus affectus tam erectus & liber, & dominationis impatiens, nec qui magis vices exigat. Poteſt fortaſſe Princeps iniquè, poteſt tamen odio eſſe nonnullis, etiāſi ipſe non oderit, amari niſi ipſe amet nō poteſt. Diligis ergo, cùm diligaris, & in eo quod *vtrique honeſtiſſimū eſt tota gloria tua eſt, qui ſuperior factus deſcendis in omnia familiaritatis officia, & in amicum ex Imperatore ſubmitteris. Immo tunc maximè Imperator *cùm amicum *ex Imperatore agis. etenim cùm plurimis amicitijs fortuna Principū indigeat, pręcipuū eſt Principis opus amicos parare. Placeat tibi ſemper hęc ſecta, & cū alias virtutes tuas, tùm hāc cōſtantiſſimè teneas, nec vnquam perſuadeatur humile eſſe Principi *niſi odiſſe. Iucundiſsimū eſt in rebus humanis amari, ſed non minùs amare. Quorū vtroq; ita frueris, vt cùm ipſe ardētiſſimè diligas, adhuc tamē ardentiùs diligaris, primùm quia facilius eſt vnū amare quàm multos, deinde quia tibi amicos tuos obligandi adeſt facultas tanta, vt nemo poſſit te niſi ingratus non magis amare. Operæpretium eſt referre quod tormentum tibi iniunxeris, ne quid amico negares. Dimiſiſti *optimum virum, tibíque cariſſi-

[Margin notes: & dum v · ſ delendum. · ſ immigr. · odio. · remanebat VC · vtrimque VC · ſ. es · dele ex V · ſ. nil. · Licinium Surā]

carissimum inuitus & tristis, & quasi retinere non posses. Quantum amares eum desiderio expertus es, distractus separatúsque dum cedis & vinceris. Ita (quod fando inauditum) cùm Princeps & Principis amicus diuersa velletis, id potiùs factum est quod amicus volebat. O rem memoriæ litterísque mandandã, præfectum prætorij non ex ingerentibus, sed * ex subtrahentibus legere, eundémq; otio, *i. subtr.*
* quem pertinaciter amet, reddere, cúmque sis ipse *f. quod.*
distentus imperij curis, nõ quietis gloriam cuiquã inuidere! Intelligimus Cæsar quantum tibi pro laboriosa ista statione & exercita debeamus, cùm otium à te tãquam res optima & petatur, & detur. Quam ego audio cõfusionem tuam fuisse cùm digredientem prosequereris? prosecutus enim * nec *f. es*
temperasti tibi quo minus exeunti in litore amplexus osculũ ferres. Stetit Cæsar in illa amicitiæ specula, precatúsque maria *, celerémque (si tamẽ ipse *f. [illegible]*
voluisset) recursum, nec sustinuit recedentem non etiam atque etiam votis, lacrymis sequi. Nam de liberalitate taceo, (quibus enim muneribus æquari hæc cura Principis, hæc patientia potest?) qua meruisti vt ille sibi nimiũ fortis ac propè durus videretur. Nec dubito quin agitauerit secum an gubernacula retorqueret. Et fecisset, nisi quòd penè ipso contubernio Principis felicius iucundiúsque est desiderare Principem. * Et ille quidem vt maxima fructus suscepti, ita maiore depositi officij gloria fruitur, tu autem facilitate ista consecutus es ne quem retinere videaris inuitũ. Ciuile hoc erat, & parenti publico conuenientissimum, nihil cogere, sempérque meminisse nullam tantam potestatem cuiquam dari posse, vt non sit gratior potestatẽ libertas. Dignus es Cæsar qui officia mandes deponere optantibus, qui petentibus vocationem *desiderantem vel*

inuitus

inuitus quidem, sed tamen tribuas, qui ab amicis orantibus requiem non te relinqui putes, qui semper inuenias & quos ex otio reuoces, & quos otio reddas. Vos quoque quos parens noster familiariter inspicere dignatur fouete iudiciū eius quod de vobis habet. Hic vester labor est. Princeps enim cùm in vno probauit amare se scire, vacat culpa si alios minus amat. Ipsum quidem quis mediocriter diligat, cùm leges amādi non det, sed accipiat? Hic præsens, ille mauult absens amari? Vterque ametur vt mauult. Nemo in tædium præsentia, nemo in obliuionem absentia veniat. Tenet quisque locū quem * semper meruit, faciliusque est vt oculis eius vultus absentis quàm vt animo caritas excidat. Plerique Principes cùm essent ciuium domini, libertorum erant serui. Horum consilijs, horum nutu regebantur. Per hos audiebant, per hos loquebantur, per hos Prętur ę etiam, & Sacerdotia, & Consulatus, immo & ab his petebantur. Tu libertis tuis summum quidem honorem, sed tanquā libertis habes, abundeq; sufficere his credis si probi & frugi existimentur. scis enim præcipuum esse indicium non magni Principis magnos libertos. Ac primùm nemině in vsu habes nisi aut tibi, aut patri tuo, aut optimo * cuiquam Principum dilectum, statimque hos ipsos quotidie, deinde ita formas, vt se non tua fortuna, sed sua metiantur, * & tanto magis digni quibus honor omnis præstetur à nobis, quia non est necesse. Iustisne de causis S.P.Q.R. Optimi tibi cognomen adiecit? Paratum id quidem & in medio positum, nouum tamen. Scias neminem antè meruisse, quod non erat excogitandum si quis meruisset. An satius fuit felicem vocare? quod non moribus, sed fortunæ datū est. Satius Magnum? cui plus inuidiæ quàm pulchritu-

fouete x. f. foui.

f. semel mer.

f. cuique.

doleam.

chritudinis ineſt. Adoptauit te optimus Princeps in ſuum, Senatus in optimi nomen. Hoc tibi tam proprium quàm paternum, nec magis *definitè diſtinctéque deſignat qui Traianum quam qui Optimum appellat, vt olim frugalitate Piſones, ſapientia Lælij, pietate Metelli monſtrabantur. Quæ ſimul omnia vno iſto nomine continentur, nec videri poteſt optimus niſi qui eſt omnibus optimis in ſua cuiuſque laude præſtantior. Merito tibi ergo poſt ceteras appellationes hæc eſt addita, vt maior. minus eſt enim Imperatorem, & Cæſarem, & Auguſtum, quàm omnibus Imperatoribus, & Cæſaribus, & Auguſtis eſſe meliorem. Ideoque ille parens hominum Deorumq; Optimi priùs, deinde Maximi nomine colitur. Quo præclarior laus tua, quem non minus conſtat Optimũ eſſe quàm Maximum. Aſſecutus es nomen quod ad alium tranſire non poſſit, niſi vt appareat in bono Principe alienum, in malo falſum, quod licet omnes poſtea vſurpent, ſemper tamen agnoſcetur vt tuum. etenim vt nomine Auguſti admonemur eius cui primùm dicatum eſt, ita hæc Optimi appellatio nunquam memoriæ hominum ſine te * recurret, quotieſque poſteri noſtri Optimum aliquem vocare cogentur, toties recordabuntur quis meruerit vocari. Quanto nunc Diue Nerua gaudio frueris, cùm vides & eſſe optimum, & dici quem tanquam optimum elegiſti? Quàm lætum tibi quod comparatus filio tuo vinceris? neque enim alio magis approbatur animi tui magnitudo quàm quòd optimus ipſe non timuiſti eligere meliorem. Sed & tu pater Traiane (nam tu quoque ſi non ſidera, proximam tamen ſideribus obtines ſedem) quantam percipis voluptatem cum illum Tribunum, illum militem tuum tantum Imperatorem, tantum

distinctè diffinitéque V

occurret C

Principem cernis, cumque eo qui adoptauit amicissimè contendis pulchrius * fuisse genuisse talem, an elegisse. Macte vterque ingenti in remp. merito, cui hoc tantùm boni contulistis. Licet alteri vestrum filij virtus triumphalia, cælum alteri dederit, non minor tamen vestra laus quòd ista per filium quam si ipsi meruissetis. Scio P. C. cùm ceteros ciues, tùm præcipuè Consules oportere sic affici, vt se publicè magis quàm priuatim obligatos putent, (vt enim malos Principes rectiùs pulchriusque est ex communibus iniuriis odisse quàm propriis, ita boni speciosiùs amantur ob ea quæ generi humano quàm quæ hominibus præstant) quia tamen in consuetudinem * venit vt Consules publica gratiarum actione perlata suo quoque nomine quantum debeant Principi profiteantur, concedite me non pro me magis munere isto quàm pro collega meo Cornuto Tertullo, Consulari viro, fungi. cur. n. non pro illo quoque gratias agam, pro quo non minùs debeo? præsertim cùm indulgentissimus Imperator in concordia nostra ea præstiterit ambobus, quæ si tantùm in alterum contulisset, ambos tamen æqualiter obligasset. Vtrumque nostrûm ille * optimi cuiusque spoliator & carnifex stragibus amicorum, & in proximum iacto fulmine afflauerat. iisdem enim amicis gloriabamur, eosdem amissos lugebamus, ac sicut nunc spes gaudiumque, ita tunc communis nobis dolor & metus erat. Habuerat hunc honorem periculis nostris Diuus Nerua, vt nos & si minus vt bonos, * tamen promouere vellet, quia mutati sæculi signum & hoc esset, quòd florerent quorum præcipuum votum antè fuerat vt memoriæ Principis elaberentur. Nondum biennium * compleramus in officio laboriosissimo & maximo, cùm tu nobis optime

f. fuerit gen.

vertit V

Domitianus.

abest VC

compleueramus VCR

optime Principum, fortiſſime Imperatorum Conſulatum obtuliſti. Vt ad ſummum honorem gloria celeritatis accederet. Tantùm inter te & illos Principes intereſt qui beneficiis ſuis commendationem ex difficultate captabant, gratioreſque accipientibus honores arbitrabantur ſi priùs illos deſperatio, & tædium, & ſimilis repulſæ mora in notam quandam pudoremque vertiſſent. Obſtat verecundia quominus percenſeamus quo vtrumque noſtrûm teſtimonio ornaris, vt amore recti, amore reip. priſcis illis Conſulibus æquaueris. Meritò, necne, neutram in partem decernere audeamus, quia nec fas eſt affirmationi tuæ derogare, & oneroſum confiteri vera eſſe quæ de nobis, præſertim tam magnifica, dixiſti. Tu tamen dignus es qui eos Conſules facias de quibus poſſis iſta prædicare. Tribuas veniam quòd inter hæc beneficia tua gratiſſimum eſt nobis quòd nos rurſus collegas eſſe voluiſti. Ita caritas mutua, ita congruens tenor vitæ, ita vna eademque ratio propoſiti poſtulabat, cuius ea vis, vt morum ſimilitudo concordiæ noſtræ gloriam minuat, ac proinde ſit mirum ſi alter noſtrûm à collega ac ſi à ſe * ipſo diſſentiat. Non ergo temporarium & ſubitum eſt quòd vterque collegæ Conſulatu tanquam iterum ſuo gaudet. Niſi quòd tamen qui rurſus Conſules fiunt bis quidem, ſed temporibus diuerſis obligantur, nos duos Conſulatus * accipimus ſimul, ſimul gerimus, alterque in altero Conſul, ſed iterum, & pariter ſumus. Illud verò quàm inſigne, quòd nobis præfectis ærario Conſulatum antè quàm ſucceſſorem dediſti? Aucta eſt dignitas dignitate, neque continuatus tantùm, ſed geminatus eſt honor, finemque poteſtatis alterius, tanquam parum eſſet excipere, ſ præuenit. Tanta tibi inte-

ipſe V.
accepimus V
ſ altera

gritatis noſtræ fiducia fuit, vt non dubitares te ſal-
ua diligentiæ tuæ ratione eſſe facturum ſi nos poſt
maximum officium priuatos eſſe non ſineres.
Vide notas. Quid quòd * eundem in annum Conſulatum no-
ſtrum contuliſti? Ergo non alia nos pagina quàm
te Conſulem accipiet, & noſtra quoque nomina
præſcrib. a addentur Faſtis quibus ipſe * perſcriberis. Tu co-
mitiis noſtris præſidere, tu nobis ſanctiſſimum il-
lud carmen præire dignatus es. Tuo iudicio Con-
ſules facti, tua voce renunciati ſumus, vt idem ho-
noribus noſtris ſuffragator in Curia, in Campo
eos V declarator exiſteres. Nam quòd * eum potiſſimum
menſi V * menſem attribuiſti quem tuus natalis exornat,
quàm pulchrum nobis, quibus edicto, quibus ſpe-
ctaculo celebrare continget diem illum triplici
gaudio lætum, qui Principem abſtulit peſſimum,
dedit optimum, meliorem optimo genuit? Nos ſub
oculis tuis auguſtior ſolito currus accipiet, nos in-
ter ſecunda omina & vota certantia, quæ præſenti
tibi conferentur, vehemur alacres, & incerti ex vtra
parte maior auribus noſtris accidat clamor. Su-
per omnia tamen prædicandum videtur quòd pa-
teris Conſules eſſe quos feciſti. quippe nullum pe-
riculum, nullus ex principe metus Conſulares ani-
mos debilitat & frangit. Nihil inuitis audiendum,
nihil coactis decernendum erit. Manet, manebit-
que honori veneratio ſua, nec ſecuritatem aucto-
ritate perdemus. Ac ſi quid fortè ex Conſulatus
faſtigio fuerit deminutum, noſtra hæc erit culpa,
non ſæculi. licet enim, quantum ad Principem,
licet tales Conſules agere quales antè Principes
erant. Vllámne tibi pro beneficiis referre gratiam
tamen V parem poſſumus? Niſi * tantùm illã, vt ſemper nos
meminerimus Conſules fuiſſe, & Conſules tuos,
abſint V * ea ſentiamus, ea cenſeamus quæ Conſularibus
digna

digna ſunt, ita verſemur in rep. vt credamus eſſe remp. Non conſilium noſtrum, non operam ſubtrahamus, nec * diſiunctos nos & quaſi dimiſſos *defunctos v-c* Conſulatu, ſed quaſi aſtrictos & deuinctos pute- *Non placet.* mus, eundemq́ue locum laboris & curæ quem reuerentiæ dignitatiſq; teneamus. In fine orationis præſides cuſtodeſque imperij * Deos ego Con- *Diuos V* ſul pro rebus humanis, ac te præcipuè Capitoline Iuppiter precor vt beneficijs tuis faueas, tantiſque * addas muneribus perpetuitatem. Audiſti quæ *mun. add. v c* malo * Principi precabamur, exaudi quæ pro diſſi- *Principe V* millimo optamus. Non te diſtringimus votis. non enim pacem, non concordiam, non ſecuritatem, non opes oramus, non honores. Simplex, cunctaq́ue iſta complexum vnum omnium votum eſt, ſalus Principis. Nec verò * noua tibi iniungimus. tu *nouã t. iniung.* enim iam tunc illum in tutelam recepiſti, cùm *curam c G* prædonis auidiſſimi faucibus eripuiſti. neq; enim ſine auxilio tuo, cùm altiſſima quæq́ue quaterentur, hic, qui omnibus excelſior, * inconcuſſus ſte- *erat v c* tit. Præteritus eſt à peſſimo Principe qui præteriri ab optimo non potuit. Tu clara iudicij tui ſigna miſiſti cùm proficiſcenti ad exercitum tuo nomine, tuo honore ceſſiſti. Tu voce Imperatoris quid ſentires locutus, filium illi, nobis parentem, tibi Pontificem Maximum elegiſti. Quo maiore fiducia iiſdem illis votis quæ ipſe pro ſe nuncupari iubet oro, & obteſtor, ſi bene remp., ſi ex vtilitate omnium regit, primum vt illum nepotibus noſtris ac pronepotibus ſerues, deinde vt quandoque ſucceſſorem ei tribuas quem genuerit, quem formauerit, ſimilemq́ue fecerit adoptato, aut ſi hoc Fato negatur, in conſilio ſis * eligenti, monſtreſque ali- *legenti V* quem quem adoptari in Capitolio deceat. Vobis P. C. quantum debeam publicis etiam monu-

mentis continetur. Vos mihi in Tribunatu quietis, in Prætura modeſtiæ, vos in iſtis officiis etiam quæ è ſtudiis noſtris circa tuendos ſocios iniunxeratis cuncti conſtãtiæ antiquiſſimum teſtimonium perhibuiſtis. Vos proximè deſtinationem Conſulatus mei his acclamationibus approbauiſtis, vt intelligam etiam atque etiam enitendum mihi vt hunc conſenſum veſtrum complectar & teneam, & in
deeſt V dies augeam. etenim memini * tunc verìſſimè iudicari meruerit quis honoré, nécne, cùm adeptus eſt. Vos modò fauete huic propoſito, & credite, ſi curſu quodã prouectus ab illo inſidioſiſſimo Principe antè quàm profiteretur odium bonorum poſtquam profeſſus eſt ſubſtiti, cùm viderem quæ ad honores compendia paterent longiùs iter malui, ſi malis temporibus inter mæſtos & pauentes, bonis inter ſecuros gaudenteſque numeror, ſi denique intantum diligo optimum Principem inquantum inuiſus peſſimo fui. Ego reuerentiæ veſtræ ſic ſemper inſeruiam, non vt me Conſulem, & mox Conſularem, ſed vt candidatum Conſulatus putem.

CLAV-

CLAVDI MAMERTINI PANEGYRICVS MAXIMIANO A.

II.

CVm omnibus festis diebus sacrat[me] Imp[tor] *debet*honor vester diuinis rebus æquari, tùm præcipuè celeberrimo isto,& imperantibus vobis lætissimo die veneratio Numinis tui cum solennni sacræ vrbis religione iungenda est.verum est enim profectò quòd de origine illius ciuitatis accepimus,primam in ea sedem Numinis vestri,sanctum illud venerãdumque Palatium, * regem aduenam condidisse. neque enim fabula est de licentia poëtarum, nec opinio de fama veterum sæculorum, sed manifesta res & probata,(sicut * hodie quoque testatur Herculis ara maxima, & Herculei sacri custos familia * primaria) principem illum tui generis ac nominis Palantea mœnia * addidisse victorem, & parua * licet tunc regia, summa tamen religione susceptum futuræ maiestatis dedisse primordia, vt esse posset domus Cæsarum quæ Herculis fuisset hospitium.Iure igitur hoc die, quo immortalis ortus dominæ gentium ciuitatis vestra pietate celebratur,tibi potissimum Imp[tor] inuicte laudes canimus, & gratias agimus,quem similitudo ipsa stirpis tuæ, ac vis tacita naturæ ad honorandum natalem Romæ diem tam liberalem facit, vt vrbem illam sic colas conditam quasi ipse condideris. re vera .n. sacrat[me] Imp[tor] merito quiuis te, tuumque fratrem

debent V R
honos V
Vide notas.
hodiéque test. V B
Pinaria V C R
f adisse
tunc licet R

 Romani

Romani imperij dixerit cōditores. estis enim (quod est proximum) restitutores, & sit licet hic illi vrbi natalis dies quod * pertineat ad originem populi Romani, vestri imperij primi dies sunt principes ad salutem. Quare si nūc Romæ omnes Magistratus, & Pontifices, & Sacerdotes iuxta parētes Vrbis, & Statores Deos Herculis templa venerātur, quia partam aliquando ex victoria prędā à flumine Ibero & conscio occidui Solis Oceano ad pabula Tyrrhena compulerit, & in Palatino iugo venturo * ter reliquerit vestigia; quāto tandē studio nos hic conuenit, qui te præsentē intuemur Deū, toto quidem orbe victorem, sed nunc* quidē maximè in eadem Occidentis plaga non * pastorē trino capite deformem, sed prodigium multo tetrius opprimentem, quidquid spiritus & vocis * habemus, omne id in laudibus tuis nō occupare modò, sed (si res poscat) * absumere debemus. Vnde igitur ordiar? Commemorabo nimirum patriæ tuę in remp. merita? Quis enim dubitat quin multis iam sæculis, ex quo vires illius ad Romanum nomen accesserint, Italia quidem sit gentium domina gloriæ vetustate, sed Pannonia virtute? An diuinā generis tui originē recensebo, quam tu non modò factis immortalibus, sed etiam nominis * successione testaris? An quēadmodum educatus institutusque sis prædicabo in illo limite, * in' illa fortissimarū sede legionū inter discursus strenuæ iuuentutis, & armorum sonitus tuis vagitibus obstrepentes? Finguntur hæc de Ioue, sed de te vera sunt Imp^tor. An tuas res gestas enumerare conabor, quæ te prima signa Imperatoriis auspiciis inaugurarint, quæ castra dominum habitura susceperint, quæ bella * deduxerint, quæ victoriæ auxerint? Ibo scilicet vestigiis virtutis tuæ colligēdis per totum Istri limitē, perq; omnē quâ tendit Euphratem,

pertinet B
tibi V B C
cum maxime V B
Geriones.
habeamus V C R
absumi? Vnde V C R
tui V
abest B
didux. B

tem,& ripas peragrabo Rheni,& litus Oceani? Sed qui velit omnia * iſta' complecti ſæcula ſibi optare debet,& innumerabiles annos; & quantam tu mereris ætatẽ. Faciam igitur * cõpendium ; * orationi meæ,ſed damno volũtatis,quòd huic tempori maximè cõgruit omittam,cetera,& potiſſimũ illud arripiam,(quod multis fortaſſe mirum videbitur, & tamen re ipſa veriſſimũ eſt) te cùm ad reſtituẽdam remp. à cognato tibi Diocletiani Numine fueris inuocatus plus tribuiſſe beneficij quam acceperis. neque enim ſpecie tenus ac nomine fortuna imperij conſiderãda eſt. Trabeæ veſtræ triũphales, & faſces Conſulares, & ſellæ curules, & hæc obſequiorum ſtipatio & * fulgur, & illa lux diuinũ verticem claro orbe complectens veſtrorũ ſunt ornamenta meritorum pulcherrima quidem & auguſtiſſima; ſed longè illa maiora ſunt quæ tu impartito tibi imperio * meræ gratiæ retuliſti, admittere in animũ tantæ reip. curam,& totius orbis fata ſuſcipere, & oblitum quodãmodo ſui gentibus viuere, & in tã arduo humanarum rerum ſtare faſtigio,ex quo veluti terras omnes & maria deſpicias, viciſſimq; oculis ac mẽte colluſtres vbi ſit certa ſerenitas, vbi dubia tempeſtas,qui iuſtitiã veſtram iudices æmulentur,qui virtutis veſtræ gloriam duces ſeruent,accipere innumerabiles vndiq; nuncios,totidem mandata dimittere,de tot vrbibus & nationibus & prouinciis cogitare, noctes omnes dieſq; perpeti * ſollicitè pro omnium ſalute tranſigere. Hæc omnia cùm à fratre optimo oblata ſuſceperis,tu feciſti fortiter, ille ſapienter. neque enim cum reip. nauem ſecundus à puppi flatus * impleret ſalutarem manum gubernaculis addidiſti,ſed cùm ad reſtituendam eã poſt priorum temporũ labem diuinũ modò,ac ne id quidem vnicum,ſufficeret auxiliũ,præ-

abeſt v

compendio v c b quidem c orationi v

fulgor v b

vice grat. v a c

ſollicitudine v b

impelleret v a e

 cipitanti

subiisti V cipitanti Romano nomini iuxta Principem * subiisti, eadem scilicet auxilij opportunitate, qua tuus Hercules Iouem vestrum quondam Terrigenarum bello laborantẽ magna victorię parte iuuit, probauitq; * non magis à DIs accepisse cælum quàm eisdem reddidisse. An non illud malum simile monstrorum biformium * &' hisce terris fuit, quòd tua Cæsar nescio vtrũ magis fortitudine repressum sit, an clemẽtia mitigatum, cũ militares habitus ignari agricolæ appetiuerũt; cũ * autor equitem, cũ pastor equitem, cũ hostẽ Barbarum suorum cultorũ rusticus vastator imitatus est? Quod ego cursim prætereo. video enim te (qua pietate es) obliuionem illius victoriæ malle quàm gloriã. * Quod verò statim, vixdum misero illo furore sopito, cùm omnes Barbaræ nationes excidium vniuersæ Galliæ minarentur, neq; solũ Burgundiones & Alamani, sed etiam Chaibones Eruliqúe, viribus primi Barbarorum, locis vltimi, præcipiti impetu in has prouincias irruissent, quis Deus tam insperatam salutem nobis attulisset, nisi tu affuisses? tu enim diuinę prouidentiæ Imp^or consilio prius quàm vi bellũ gerendum ratus, ceteros quidẽ perduelles, quibus ipsa* pestifera multitudo, ire passus es in profundam famem, & ex fame in pestilentiã, mox triumphi ornamenta capienda militum manibus vsurus, *Chaibones tamen Erulosque non dignatus * pariter perdere, atque vt interim diuina virtus tua exercitatione solita non careret, aperto Marte, atque vno impetu perculisti, non vniuerso ad id prœliũ vsus exercitu, sed paucis cohortibus. quid enim opus erat multitudine, cùm ipse pugnares, ipse omnibus locis totaq; acie dimicares, * ipsi hosti vndique, & quâ resisteret, & quâ cederet, & quâ fugeret, occurreres, erroremque aduersariis pariter ac tuis faceres, cùm neque

Margin notes: subiisti V; fe C; in VBLC; arator peditem, VBLC; Quid enim stat V Vide notas.; pestiferat B f. pestifera erat.; vbi L; Chaibonas VCR; pari astu perd. VBLG; f ipsi; Vide notas.

neque te Barbari vnum petarent, neq; milites non dico ſtipatione atque comitatu, ſed * ſaltem oculis ſequi poſſent. * tanto quippe prœlio ferebare non aliter quàm magnus amnis ſolet hibernis imbribus auctus & niuibus paſſim fluere quâ campus eſt. Ita cuncti Chaibones, Eruliq́ue cuncti tanta internecione cæſi interfectiq́ue ſunt, vt extinctos eos relictis domi cõiugibus ac matribus non profûgus aliquis è prœlio, ſed victoriæ tuæ gloria nunciaret. Tranſeo innumerabiles tuas tota Gallia pugnas atque victorias. quæ enim tot tantiſq́ue rebus * ſufficiet oratio? Illum tamen primum Conſulatus tui * auſpicalem dië tacitus prætetire nullo modo poſſum, quo tu ſolus omnium conſecutus es vt quod tempus antea incipiendis tantũmodo rebus aptum videbatur tũc primum potuerit ſufficere peragendis, vnoq́ue Sol curriculo ſuo, eoq́ue breuiſſimo, & officia te Conſulis inchoantem videret, & Imperatoris implentë. Vidimus te Cæſar eodem die pro rep. & vota ſuſcipere, & coniuncta debere. quod enim optaueras in futurum feciſti cõtinuo tranſactum. Vt mihi ipſa Deorum auxilia quæ precatus eras prçueniſſe videaris, & quidquid illi promiſerãt antè feciſſe. Vidimus te Cæſar eodë die & in clariſſimo pacis habitu, & in pulcherrimo virtutis ornatu. Bona venia Deûm dixerim, ne Iuppiter quidem ipſe tanta celeritate faciem cæli ſui variat quã facile tu * Iuppiter togam prætextam ſumpto thorace mutaſti, haſtam poſito ſcipione rapuiſti, à tribunali * veniſti in campum, à curuli in equum trãſtuliſti, & rurſus ex acie cum triumpho * rediiſti, totamq́ue hanc vrbë repentina tua in hoſtes eruptione ſollicitam lætitia & exultatione, & * aras flagrantibus, & ſacrificiis, * & odoribus accenſis Numini tuo im-pleſti. Ita vtroque illius diei ſupremo tempore bis

diuina

ſaltim V C R
toto B L C
ſufficiat V C R
auſpicabilem C
ora V B C
ſ. opera
Imperator tog. B
temet V C R.
rediiſti V C R
ariis C auris B
abeſt C B
luminibus C

diuina res pari religione celebrata eſt, Ioui, dum pro futuris vouetur, tibi, dũ pro victoria ſoluitur. Tale igitur auſpicium illius anni quid ſequebatur niſi nouum aliquod & ingens miraculum? Quod autem maius euenire potuit illa tua in Germaniam trãſgreſſione? qua tu primus omnium Imp^rum probaſti Romani imperij nullum eſſe terminum niſi

liberum L qui tuorum eſſet * arborum. Atqui Rhenum antea videbatur ipſa ſic Natura duxiſſe, vt eo limite Romanæ prouinciæ ab immanitate Barbariæ vindicarentur.

Ecquis V * Et quis vnquam ante vos Principes non

illo L *illius* C gratulatus eſt Gallias * illorũ amne muniri? Quan-

eum ſummo VBLC do non * eum ſine 'metu noſtro Rheni alueũ minuit diu ſerena tempeſtas? Quando non cum ſecu-

identidem B ritate noſtra illius diluuia creuerunt? Credo, * iti-

Non placet. f. opimam. dem * optimam illam fertilemque Syriam velut amplexu ſuo tegebat Euphrates antequam Diocletiano ſponte ſe dederent regna Perſarum. Verùm hoc Iouis ſui more, nutu illo patrio quo omnia contremiſcunt, & maieſtate veſtri nominis conſecutus

inuictus V eſt. Tu autem Imp^tor * inuicte feras illas indomitaſque gentes vaſtatione, prœliis, cædibus, ferro, ignique domuiſti. Herculei generis hoc fatum eſt,

tua V B *vindicas* VBC virtuti * debere quòd * vindicat. Exinde igitur ſoluto animo ac libero ſumus. Licet Rhenus areſcat, tenuique lapſu vix læues calculos perſpicuo vado pellat, nullus inde metus eſt. Quidquid vltra Rhenum proſpicio Romanum eſt. Sic illa quondam Romanæ potentiæ diu æmula & inimica Carthago à P. Scipione deuicta eſt, cũ is traiecto in Africam exercitu Hannibalẽ ab Italiæ vaſtatione reuocauit?

f. ipſe Audieras hoc Imp^tor? an * ipſa per te diuina tua

perſp. B mente * proſpexeras ita demũ hoſtes funditus poſſe ſubuerti, ſi in proprijs ſedibus vincerentur, nec prædam modò quam cepiſſent amitterent, ſed ipſi

con-

coniuges,* & liberos, & parentes ſuos, & cariſſi- *as V*
ma omnia capta mærerent? Hoc tu ſiue cognitum
ſecutus es,ſeu te auctore feciſti,vtrumque pulcher-
rimum eſt. neque enim minorem laudem magna-
rum rerum æmuli quam ipſi merentur * auctores, *ductores,* C
quinimmo,quamuis optimum,intentatæ rei conſi- *inepte.*
lium Fortunæ committtur, iteratum ꞉ idem atque *vero* V B
repetitum ad certam ꞉ rei '* gloriam pertinet iu- *abeſt* B *iudic,glor.pert.*
dicii. Ideoque hoc nunc * ſacri ambo Impʳᵉˢ ipſo V B
eſtis Scipione potiores,quòd & tu Africanum,& te *ambo ſac.Imp.* B
Diocletianus imitatus eſt.Ingreſſus *es nuper illam *eſt* V
quæ * Rhætis eſt obiecta Germaniam, ſimiliq; vir- *Rhetia* V B
tute Romanum limitem victoria protulit. Adeo
Numini illius ſimpliciter amanterque quidquid
pro * his ceteris feceras retuliſti cùm ex diuerſa or- *f. hiſce terris*
bis parte coëuntes inuictas dexteras contuliſtis.
Adeò fidum * firmumque fuit illud eloquium. In *fraternúmque* VCR
quo * nobis mutua præbuiſtis omniū exempla vir- *vobis* BC
tutum,atque inuicem vos(quod fieri iam poſſe non
videbatur)auxiſtis,ille tibi oſtendendo dona Perſi-
ca,tu illi ſpolia Germanica.Sed neque illum virtu-
tes tuæ bellicæ à liberalitate,neq; illius opes à bel-
lica virtute te reuocarunt. Ambo nunc eſtis largiſ-
ſimi,ambo fortiſſimi, * ab hac ipſa veſtri ſimilitu- *atque hac* B C *f. atque ab hac*
dine magis magiſq; concordes,꞉ (quod omni con- *&* VCR
ſanguinitate certius eſt) virtutibus fratres.Sic fit vt
vobis tantum imperium ſine vlla ꞉ æmulatione *potentia* C
commune ſit, neque vllum * vitæ vos diſcrimen *inter vos* V B
eſſe patiamini,ſed planè vt gemini illi reges *Lace- *f. Lacedæmonij*
dæmones Heraclidæ rēp.pari ſorte teneatis.Quan-
quam hôc vos meliores & iuſtiores,quòd illos ma-
ter aſtu coëgit,cū nemini fateretur quem prius edi-
diſſet in lucem,pari ætatis auctoritate regnare, vos
hoc ſponte * faciatis, quos in ſummis rebus æqua- *facitis* V B C
uit non vultuum ſimilitudo, ſed morum. Attamen
illos

illos, * si discrimen sui scire potuissent, minus mirum fuisset exiguam sibi communicasse regionem, quam sæpè vno die impiger viator eméſus eſt. Vos verò, qui imperium non terræ, sed cæli regionibus terminatis, tantam vim, tantam poteſtatem mutuo vobis impartire diuinæ profectò immortaliſque fiduciæ eſt, quã cupiditas nulla perturbet. Et tamen vides Imp^{or} non inuenire me ex omni antiquitate quod comparem vobis niſi Herculeæ gentis exemplum. nam ille quidem magnus Alexãder iam mihi humilis videtur: Indo regi ſua regna reddendo, cùm tam multi reges * Imp^{tores} veſtri clientes ſint, cùm per te regnum * receperit Genobon, Eſatech verò munus acceperit. * Quid ille aliud expetiuit ad conſpectum cum omni ſua gente veniendo niſi vt tunc demum integra auctoritate regnaret cùm te Maximiane placaſſet? Oſtendit ille te identidem (vt audio popularibus ſuis, & intueri diu iuſſit, & obſequia diſcere, cũ tibi ipſe ſeruiret. Hoc eodem modò rex * ille Perſarum, nunquã ſe antè dignatus hominem confiteri, fratri tuo ſupplicat, totumque * ſe, vt ingredi ille dignetur, regnum ſuum pandit. Offert interim varia miracula, eximię pulchritudinis feras mittit, amicitiæ nomen impetrare cõtentus, promeretur obſequio. Veſtra hoc concordia facit inuictiſſimi Principe, vt vobis * in' tanta æqualitate ſucceſſuum etiam Fortuna reſpondeat. remp. enim vna mente regitis, neque vobis tãta locorum diuerſitas obeſt quominus etiam * velut inuictis dexteris gubernetis. Ita quamuis maieſtatẽ regiam geminato Numine augeatis, vtilitatẽ: imperij ſingularis cõſentiendo retinetis. Quare ſi non fruſtra Græci poëtæ hominibus iuſtitiã colentibus repromittunt binos gregum fetus, & duplices arborum fructus, nunc omnia gentibus vniuerſis gemina debentur,

Margin notes: etiamsi e · Poro. · s. veſtri Imperatores, · suscep. B · quid enim ille VB · Narsãu Sex. Victor nominat. · si ingr. VB · abest V · s. veluti iunctis dext. · tamen c

debentur, quarum vos domini tam sanctè iustitiam, & concordiam colitis. Tu quidẽ certè Impᵗᵒʳ tantum esse in concordia bonum statuis, vt etiam eos qui circa te potissimo funguntur officio necessitudine tibi & affinitate deuinxeris, id pulcherrimum arbitratus, adhærere lateri tuo non timoris obsequia, sed vota pietatis. Quorum ductu proxime, cum felicissimis vestris auspicijs vterentur, lubrica illa fallaxque gens Barbarorum vt merebatur affecta est. Vestra hæc Impᵗᵒʳ vestra laus est. A vobis proficiscitur * & quod per alios administratur. *etiam* B
vt enim omnia commoda cælo terraque parta licet diuersorum Numinum * ope nobis prouenire *opere* B *Non placet.*
videantur, à summis tamẽ auctoribus manant, Ioue rectore cæli, & Hercule pacatore terrarum, sic omnibus pulcherrimis rebus etiam quæ aliorum ductu geruntur Diocletianus facit, tu tribuis effectum. Vestræ inquam fortunæ, vestræ felicitatis est Impᵗᵒʳ quòd iam milites vestri ad Oceanum peruenere victoria, iam cæsorum in illo litore hostiũ sanguinem reciproci fluctus sorbuerunt. Quid nunc animi habet ille * pirata, cùm fretum illud quo *Carausius.*
solo mortem suam hucusque remoratus est pæne vestros exercitus videat ingressos, oblitosque nauium refugũ mare secutos esse quâ cederet? Quam nunc insulam remotiorem, quem alium sibi optet Oceanũ? Quo denique pacto effugere pœnas reip. potest? Nisi si haustu terræ deuoretur, aut turbine aliquo in deuia saxa rapiatur. Ædificatæ sunt, ornatæque pulcherrimæ classes, cunctis simul amnibus Oceanum petituræ. Neque solum ad perficiendas eas certatim homines laborarunt, sed etiam ad excipiẽdas flumina repẽte creuerunt. Toto fere anno Impᵗᵒʳ quo tibi opus erat serenitate, vt naualia texerentur, vt trabes cæderentur, vt artificum animi
vige-

ut man. VCR / *ne VCR* / *Septentrioni VLBC* / *subiacere VB LC* / *Mosella, ut puto.*

vigerent, * ne manus = torpescerent, nullus ferè dies imbre fœdatus est. Hiems ipsa temperiem veris imitata est. Iam non * Septemtrionis nos putauimus =, & quasi translatis sideribus, aut terris, meridiani cæli clementiam sensimus. * Fluuius hic noster, diu pluuiarum pabulo carens, impatiens erat nauium, solam naualibus tuis materiam deuehebat. Ecce autem subitò cùm iam deduci liburnas oporteret tibi vberes fontes terra submisit, tibi largos imbres Iuppiter fudit, tibi totis fluminum alueis Oceanus redundauit. Ita in aquas sponte subeuntes impetum nauigia fecerunt, leui modo commota * nixu ducentium, quorum ad felicissimum illud exordium magis opus erat nautico carmine quam labore. Facile itaque quiuis intelligit Imp[tor] quàm prosperi te successus in re maritima secuturi sint, * cùm iam sic tempestatum opportunitas * obsequatur. Felix igitur talibus Roma Principibus, (fas est enim vt hoc dicendi munus pium vnde cœpimus terminemus) felix inquam, & nunc multo felicior quàm sub Remo & Romulo tuis. Illi enim fratres quamuis geminique essent, certauerunt tamen vter suum tibi nomen imponeret, diuersosque montes & auspicia ceperunt; hi verò conseruatores tui, sit licet nunc tuum tanto maius imperium quanto * latius * es vetere pomœrio quidquid homines colunt, nullo circa te liuore contendunt. Hi cùm primum redeant ad te triumphantes, vno cupiunt inuehi curru, simul adire Capitolium, simul habitare Palatium. Vtere (quæso) tuorum Principum vtroque cognomine, cùm non cogaris eligere. Licet nunc simul & Herculea dicaris, & Iouia. O quanto nunc Imp[rores] illa ciuitas esset augustior, quanto magis hunc natalem suum diem

nisu B / *cui iam V* / *obsequebatur V* / *latior VC est LB*

dië coleret, si vos* stipato vestro Senatu in illa Ca- *stipatus* v
pitolini Iouis arce conspiceret! Quæ nunc sine du-
bio præsentiã * vestri sibi fingit, ædes vestrorũ Nu- *vestram* v
minum frequentando : identidem, sicut à maiori- *&* v a
bus institutum est, inuocando Statorë Iouem, Her-
culémq; victorem. hoc enim quondã illi Deo cog-
nomë * asscripsistis qui, cùm piratas oneraria naue *asscripsisti*
vicisset, ab ipso audiuit Hercule per quietem illius *qui* a
ope victoriã contigisse. Adeo sacrat^me^ Imp^tor^ multis
iam sæculis inter officia est Numinis tui superare
piratas. Sed profectò maturè ille * illucescet dies *illucescat* a
cùm vos videat Roma victores ; & alacrë sub dex- *Non placet.*
tera filiũ. Quë, ad honestissimas artes omnibus in-
genij bonis natũ, felix aliquis præceptor expectat.
Cui nullo labore constabit diuinã immortalémq;
progenië ad studiũ laudis hortari. Non necesse erit
Camillos, & Maximos, & Curios, & Catones pro-
ponere ad imitandum, quin potius vestra illi facta
demonstret, vos identidem & semper ostëdat, præ-
sentes, & optimos Imperatoriæ institutionis aucto-
res. Interim tamen te gentium domina, quoniam
hunc* optimũ Principë in Gallijs suis retinet ratio *optatissimum*
reip., quæsumus (si fieri potest) ne huic inuideas ci- v a c
uitati, cui nunc ille similitudinë maiestatis tuæ cõ-
fert, natalë tuum dië celebrando in ea consuetudi-
ne magnificentiæ tibi debitæ. Téque ipsum Imp^tor^
oramus vt etiã cum vos totius orbis securitate cõ-
posita illa imperij vestri mater acceperit amplexus
eius arctissimos interdum pijs manibus resoluatis,
túque potissimùm (credo enim, hoc idem Diocle-
tianũ Oriens rogat) has prouincias tuas frequenter
illustres, & profundissima licèt pace florëtes aduë-
tu Numinis tui reddas feliciores. Vides Imp^tor^ quã-
ta vis sit tuorũ in nos cælestium beneficiorũ? Adhuc
præsentia tua fruimur, & * reditum desideramus. *iam* a

EIVSDEM CLAVDI MAMERTINI GENETHLIACVS MAXIMIANI A.

III.

MNES quidem homines, sacratmi Imptor. qui maiestati vestræ laudes canunt, & gratias agunt debitũ vobis conantur exoluere, (quis enim est qui posset implere?) sentio tamen à me, hoc præcipuè tempore, hoc piæ vocis officium iure quodam sacrosancti senoris postulari, vt expectationem sermonis eius quem tuis Quinquennalibus præparaueram hac gemini natalis prædicatione compensem, & dicendi munus quod tunc voti promissione susceperam

Voueram L C nunc religione debiti repræsentem. * Nouerã autem sacratme Imptor longè infra spem honoris eius

f. contulisti quem in me * contulistis, (vnde enim vel tantam fiduciam mei gererem, vel tam improbè concupiscerem, vt optarem mihi quantum iudicio vestro

voueram L C sum consecutus, auderem?) * nouerã inquam potissimùm vt me dignatione qua pridem audieras rursus audires. siquidem apud tanti præsentiã Nu-

dicenti V B minis hoc ipsum mihi maximum * dicendi præ-

Non placet. mium videbatur, vt dicerem. Gaudeo igitur (si fas est confiteri) dilatam esse illam cupiditatem meam. neque enim orationis eius quam composueram

facio V B * faciam iacturã, sed eam reseruo, vt quinquennio rursus exacto Decennalibus tuis dicam, quoniam quidem lustris omnibus prædicandis communis oratio est. Et profectò (si non sensus meos dicato-

rum

rum vobis dierum proxima quæque veneratio ſui
maieſtate * perſtringit) hic mihi dies videtur illu- *perſtrinxit B f. præſtrinxit*
ſtrior magíſque celebrandus qui te primus protu-
lit in lucem. etenim illi ipſi dies quibus imperij au-
ſpicia ſumpſiſtis ob * hæc ſancti ſunt & religioſi, *hac V B C*
quod tales * declarauerunt Imperatores. Et certè *declarauerint V*
virtutes * quibus ipſum ornatis imperium * & in- *eas B*
genium veſtri procreauere natales. Quos quidem, *genium veſt. V & Genius C*
ſacrat^mi^ Imp^ores^ quoties annis voluẽtibus reuertun- *Vide notas.*
tur, veſtri pariter ac veſtrorum Numinum reueren-
tia colimus. ſiquidem vos DIs eſſe genitos & * Nu- *f. nominibus*
minibus quidem veſtris, ſed multo magis virtuti- *ſcz. Ioue; & Herculeo,*
bus approbatis. Quarũ infatigabiles motus & im-
petus ipſa vis diuinitatis exercet, quæ vos tãtis diſ-
curſibus toto quẽ regitis orbe deducit, vt nos ſem-
per auxilij veſtri caritate nuper ad libertatem piæ
* conſtitutionis impleuerit, cum itinera veſtra ip- *conqueſtionis V B*
ſis hibernis * diebus per vicina illa cælo Alpium iu- *hoſtilia V B*
ga, quibus Italiam Natura vallauit, pérq; illa ſaxa,
& duriorem ſaxis niuium denſitatẽ deſiderio ve-
ſtri & amore ſequeremur, & * virtus veſtra nõ ſen- *f. quam*
tiret pati * nos putaremus iniuriam. Reddimus ta- *vos V*
men rationẽ * ſollicitudinis veſtræ, & inſpecta pe- *ſollicitudini V B*
nitus veritate cognouimus quæ cauſa faciat vt nũ-
quam otio acquieſcere velitis. profectò * nõ patitur *enim V C R*
hoc cæleſtis ille veſtri generis cõditor. nam primũ
omniũ quidquid immortale eſt ſtare neſcit, ſempi-
ternóq; motu ſe ſeruat ęternitas. Deinde * pręcipuè *ſcz. inter cæteros Deos.*
veſtri illi parentes, qui vobis & nomina & imperia
tribuerũt, perpetuis maximorum operũ actionibus
occupantur. ille ſiquidem Diocletiani autor Deus,
præter depulſos quondam cæli poſſeſſione * Tita- *Titanas V C B*
nes, & mox * deformiũ bella monſtrorũ, * præpeti *biform. V B C*
cura quamuis compoſitum gubernat imperiũ, at- *perpeti V B L C*
que hanc tantam molem infatigabili manu voluit,

 omnium

& fata dispensis, B * omnium quoque rerum ordines ac vices peruigil seruat. neque enim tunc tantummodo commouetur cùm tonitrua incutit,& fulmina iacit,sed etiã si tumultuantia elementorum officia pacauit, nihilominus tamen * & ipsas quæ tacitæ labuntur auras
nit. imp. cæli V placido sinu fundit, & in aduersa * cæli nitentem
Itidémque V B *dum V B* impetu rapit Solem. * Itidem quoque Maximiane Hercules tuus mitto quòd * cùm inter homines erat terras omnes & nemora pacauit, vrbes dominis crudelibus liberauit, etiam cælo dirarum alitũ
volucra tela V B *volucria tela L C* * volucratilia detraxit,etiam terrores Inferûm abducto custode compescuit, exinde certè nihilominus post adoptionem Cælitum, * Iuuentæ connu-
Iuuentaque V B L C *omnibúsque V B C* *f &* biũ perpetuus est virtutis assertor, *omniúmq; fortium virorum laboribus fauet, * in omni certamine conatus adiuuat iustiores. His quidẽ certè diebus, quibus immortalitatis origo celebratur,instigat(vt videmus)illos à sacris certaminibus accitos,vt pertinaci animositate certandi multa faciant ipsius similia victoris. Adeò sacratme Impior vtraque vestra Numina semper aliquid agunt, agendúmve curãt. Vt iam nobis illa quam pro vobis susceperamus cura ponenda sit,cùm non laborare vos,sed parentes Deos videamus imitari, cúmque præterea ingenitum illum vobis diuinæ mẽtis ardorem etiam
religion. C inepta. earum quæ primæ vos suscepere * regionum alacritas excitarit. non enim in otiosa aliqua delicijsq; corrupta parte terrarum nati institutíque estis, sed in his prouincijs quas ad infatigabilem consuetu-
fracto V dinem laboris atque patientiæ * fractus licet op-
limes V B positus hostis,armis tamẽ semper instructus * miles exercet, in quibus omnis vita militia est, quarũ etiam feminæ ceterarum gentium viris fortiores sunt.Ex istis ergo causis stirpis vestræ, patriorúmq; institutorum illa veniunt quæ sæpe miramur, (In-

terdum

terdum etiam pro amoris impatientia timebamus) quòd expeditiones veſtras numerare nō poſſumus, quòd diutiùs in ijſdem manere veſtigijs dedignamini, quòd vos à continuo rerum curſu gerendarum non modò amœnitas locorum, aut nobilitas vrbium, ſed ne ipſa quidem victoriarum * noſtrarū lætitia remoratur. Illum modò Syria viderat, iam Pannonia * ſuſceperat. Tu modò Galliç oppida illuſtraueras, iam ſummas arces Monœci Herculis præteribas. Ambo cùm ad Orientem Occidentémque * occupari putaremini, repentè in medio Italiæ gremio apparuiſtis. Hos fructus capitis operū maximorum, ſic interim meritorū conſcientia triumphatis dum triumphos ipſos ſemper vincēdo differtis, quòd quæcunque pulcherrima facitis continuò tranſitis, & ad maiora properatis. Vt dum veſtigia veſtra miramur, dúmque vos adhuc eſſe in conſpectu putamus, iam de vobis audiamus lōginqua miracula. Ita omnes prouinciæ veſtræ quas diuina celeritate peragraſtis vbi ſitis viciſſim neſciunt, ſciunt tamen vos vbique viciſſe. Sed de rebus bellicis, victoríjſq; veſtris ſacrat^me^ Imp^tor^ ≠ multi ſumma eloquentia præditi ſæpe dixerunt, & ego pridem, cùm mihi auditionis tuæ diuina dignatio eam copiam tribuit, quātum potui prædicaui. Hodie verò ſi de duabus rebus, quas ad hoc tempus * optatiſſimas (niſi fallor) elegi, dicere mihi veſtra fauente maieſtate contigerit, de ceteris veniam ſilentij petam. Non commemoro igitur virtute veſtra remp. * ſæuiſſimo dominatu liberatam. Non dico exacerbatas ≠ ſæculi prioris iniurijs per clemētiam veſtram ad obſequium * rediјſſe prouincias. Mitto etiam dies feſtos victorijs, * triumphis celebratos. Taceo tropæa Germanica, in media defixa Barbaria. Tranſeo limitem Rhetiæ repentina ho-

veſtrarum V B L C

f. ſuſcipiebat

occupari V B

& B

aptiſſimas V B

dom. ſæu. V

Sub Carino Cæſare.

rediſſe V

triumphiſq; B

ſtium clade promotum. Omitto Sarmatiæ vaſtationem, oppreſſúmque captiuitatis vinculis Saracenum. Etiam illa quæ armorum veſtrorum terrore facta ſunt, velut armis geſta, prętereo, Francos ad * petẽdam pacẽ cum rege venientes, Parthúmq; vobis munerum miraculis blandientem. Nouam mihi propono dicẽdi legem, vt cùm omnia videar ſilere quæ ſumma ſint, oſtendam tamen ineſſe laudibus veſtris alia maiora. Quę igitur illa ſunt? Pietas *, ſacrat[me] Imp[or] atque felicitas. nam primum omnium quãta veſtra * erga Deos pietas? quos aris, ſimulacris, templis, donariis, veſtris denique nominibus aſſcriptis, adiũctis imaginibus ornaſtis, ſanctioréſque feciſtis exemplo veſtræ venerationis. nunc enim verè homines intelligunt * ac poteſtas Deorum, cùm tam impenſe colantur à vobis. * Deinde (id quod maximè Deorum Immortaliũ cum religione coniunctum eſt) quanta voſmet * pietate colitis? Quæ vlla vnquam videre ſæcula talem in ſumma poteſtate concordiam? Qui germani, geminíve fratres indiuiſo patrimonio tam * æqualiter vtuntur quàm vos orbe Romano? Ex quo profectò manifeſtum eſt cæterorum hominum animas eſſe humiles & caducas, veſtras verò cæleſtes & ſempiternas. Obtrectant * ſibi inuicem artifices operum ſordidorum, eſt inter aliquos etiam canoræ vocis inuidia, nihil deniq; tã vile, * tam vulgare eſt, cuius participes malignis æmulationis ſtimulis vacent, veſter verò immortalis animus omnibus opibus, omníq; fortuna, atq; ipſo eſt maior imperio. Vobis Rhenus, & Iſter, & Nilus, & cum gemino Tigris Euphrate, & vterque qualem accepit, & * reddit Oceanus, & quidquid eſt inter iſta terrarũ, & fluminum, & litorum, tam facili ſunt æquanimitate cõmunia, * quantum ſibi gaudent eſſe cõmunem oculi

Marginal notes: petendum a · veſtra V · eſt. a C · quaenam L · Denique 2, corruptè. · inuicem V2C · æquabiliter V2C · inu. ſibi 2 · tanque VC · reddidit V · vid. notas · ſ. quam

oculi diem. Ita duplices vobis diuinæ potentiæ fructus pietas vestra largitur, & suo vterque fruitur, & consortis imperio. Laurea illa deuictis accolentibus Syriam nationibus, & illa Rhætica, & illa Sarmatica te Maximiane fecerunt pio gaudio triumphare. * Itidem hic gens * Cauionum Erulorúmque deleta, transrhenana victoria, & domitis oppressa Francis bella piratica Diocletianum votorum compotem reddiderunt. Diuidere inter vos DI Immortales sua beneficia non possunt. Quidquid alterutri præstatur, amborum est. Obstupescerent certè omnes homines admiratione vestri etiamsi vos idem parens, eadémq; mater ad istam concordiã naturæ legibus imbuissent. Atenim quãto hoc * est' admirabilius, vel pulchrius, quòd vos castra, quòd prœlia, quòd pares victorię fecere fratres? Dum virtutibus vestris fauetis, dum pulcherrima inuicem facta laudatis, dum ad summũ fortunæ fastigium pari gradu tenditis, diuersum sanguinem affectibus miscuistis. Non fortuita in vobis est * germanitas, sed electa. * Notum est sępe eisdem parentibus natos esse dissimiles, certissimæ fraternitatis est' vsque ad imperium similitudo. Quæ * ne etiam interuallum vestræ vincit ætatis, & seniorem * iuniorémque caritate mutua reddit æquales. Vt iam illud falsò dictum sit, *NON delectare societatem rerum nisi * inter' pares annos*. intelligimus enim sacratmi Principes * &' geminũ vobis, quamuis dispares sitis ætatibus, inesse cõsensum. Neq; tu illi videris prõptior, neq; tibi ille * cũctatior, sed inuicẽ vosmet imitamini, inuicẽ vestros affectatis ãnos. Sic vos estis iuniores, ambo seniores. Neuter plus suis moribus fauet, vterque se vult hoc esse quod frater est. Inde igitur proximè * ille impatientiã vestræ pietatis * irrupit,

Itidémque V
Chabionum L
Cauionum R
Carbonum G corruptè.
& VCR.
abest R
addidi ex LC
sed C
f. Notatum
ne L
minorémq; R
abest R
abest VCR
cunctatior VR
ipsos V
quasi R Non placet.
f. ambo.
illa impatientia LC

quòd vos nulla regionum longinquitas, nulla iniquitas locorum, nulla tempestatis asperitas retinere,* aut morari potuit quominus ad conspectum vestri * peruolaretis. neque enim illud progressio fuit, nec itineris confectio, nec solitis adminiculis vsa properatio. * Quod simili* concitu eques, aut veliuola nauis? Diuinus quidam impetus fuit, quo repentè in eundem locum ab vtroque Solis aduerso fine venistis. ipsos siquidem quos promiseratis nuncios reliquistis, ipsam, quæ vos conata est præuenire, famam præuertistis. Vt absque paucissimis, qui vobis comites hærere potuerunt, ceteri homines fortasse crediderint (quòd* ita dignum * & maiestate vestra) diurna vobis & nocturna curricula vtraque mundi lumina commodasse. Sed remoueamus istinc fabulas imperitorum, verum loquamur. Vestra vobis pietas sacrat[me] Imp[tor] volucres dedit cursus. etenim cùm nihil sit animo velocius, vos, quorum igneæ immortalésque mẽtes minimè sentiunt corporis moras, peruecti estis ad * nos mutui desiderij celeritate. Sed qua tandem vice temporũ? quo tempestatis habitu? Nempe hieme sæuissima, & * in his quoque regionibus inusitata, cùm * algor glacies,* glacies niuem premerent, cælo pariter ac terris vniformibus, cúmque ipsi anhelitus hominum circa sua ora concreti rigore canescerent. Adeò (vt res est) aduersus * clementiam locorum ac siderum vestrę vos maiestatis potentia tuebatur, & ceteris hominibus atque regionibus vi frigorũ astrictis & oppressis, vos solos aurę lenes, vernique flatus, & * deductis nubibus ad itinera vestra directi Solis radij sequebantur. Tanta * felicitate illa quæ tunc alijs forent inaccessibilia superastis, atque inde Iulias, hinc * Cotias Alpes quasi relictas æstu arenas patentium litorum transcurristis. Eant nunc

rerum

absunt v
f. prouol.
Quid v Quis
similis L, quod
sequor. concitus
Non placet.
id
est mai. C
vos v
abest
agros L C
gla. um niues
L C
inclem. C
ded. C
facilitate v C
Cottias v

rerum vete,um prædicatores, & Hannibalem illũ multis laboribus,magnáque exercitus ſui diminutione Alpes penetraſſe mirentur. Vos inuictiſſimi Impp[res] propè ſoli Alpiũ vias hibernis niuibus obſtructas diuinis veſtigijs aperuiſtis,vt quondã Hercules per eadem illa culmina Iberiæ ſpolia incomitatus abduxit. Tum ſi fortunę cauſæque Hannibalis ac veſtrorum itinerum cõparentur, quanto hæc veſtra DIs hominibúſque acceptiora ſunt? quanto laude ac ſempiterna memoria digniora? Tunc Pœno ex ſummis Alpibus viſo Italia contremuit, ſtatim* pecua agríque *deſerta, omnes familiæ ruſti- *paſcua L R.* *deſerti V B*
canæ * ſiluarum & ferarum cubilia petiuere. Quo *ſiluas & V B C*
nũcio accepto omnibus oppidis matres Italæ penſa manibus abiecerũt,* paucos liberos * abreptos *ì e*
ad templa traxerunt. Ibi ædes ſacras paſſo capillo *paruos V C R* *f. arreptos*
ſuo quæque verrebat. planctu ploratúque futuris *Varia pla. B*
cladibus omina dabant, Thraſymenum,& Cannas dolore præſago præcanebant. Nunc autem vt primum ex vtriſq; Alpium iugis veſtrum Numen effulſit tota Italia clarior lux diffuſa,omnibus qui ſuſpexerant * æqua admiratio atque dubitatio * inue- *atque V* *f. æquè*
cta * & quinam de illis montium verticibus orirẽ- *inuicta V B*
tur,an his gradibus in terras cælo deſcenderent. Vt *f. et quinam*
verò propiùs propiúſq; cœpti eſtis agnoſci, omnes agri oppleti, nõ hominibus modò ad viſendũ procurrentibus, ſed etiam pecudum gregibus remota paſcua & nemora linquentibus. Concurſare inter ſe agricolæ,nunciare * totis viſa, aræ incendi, tura *f. notis*
poni,vina libari,victimæ cędi, cuncta gaudio calere,cuncta plauſibus tripudiare, DIs Immortalibus laudes gratéſque cantari,nõ opinione traditus, ſed conſpicuus & præſens Iupiter cominus * inuocari, *aduoc. B*
non aduena,ſed Imp[tor] Hercules adorari. Quid? illud (DI boni!) quale pietas veſtra ſpectaculum de-

dit, cùm in Mediolanensi palatio admissis qui sacros vùltus adoraturi erant conspecti estis ambo, & consuetudinem simplicis venerationis geminato Numine repentè turbastis. Nemo ordinem Núminum solita secutus est disciplina, omnes adorandi mora restiterunt, duplicato pietatis officio contumaces. Atque hæc quidem velut interioribus sacrarijs operta veneratio eorum modò animos obstupefecerat quibus aditum vestri dabant ordines dignitatis. Vt verò limine egressi per mediam vrbẽ simul vehebamini, tecta ipsa se (vt audio) pænè cõmouerunt, omnibus viris, feminis, paruulis, senibus aut per fores in publicum proruentibus, aut per superiora ædium * limina jmminentibus. Clamare omnes præ gaudio iam sine metu vestri, & palàm manu demonstrare, Vides Diocletianum * Maximianúmq;? vides? Ambo sunt, pariter sunt. Quàm * inuicti sedent? quàm concorditer * eloquuntur? quam citò transeunt. Nemo studio * suo par fuit oculis ad intuendum, dúmque vos alterna cupiditate mirantur, neutrum satis videre potuerunt. Ipsa etiam gentium domina Roma immodico propinquitatis vestræ elata gaudio, vósq; è speculis suorum montium prospicere conata, quò se vultibus vestris propiùs expleret, ad intuendũ cominus quantum potuit accessit. lumina siquidem Senatus sui misit, beatissimæ illi per eos dies Mediolanensium ciuitati similitudinem maiestatis suę libenter imperciens, vt ibi tũc esse sedes imperij videretur quò vterque venerat Imp^ror. Interim * tamen dum mihi ante oculos pono quotidiana vestra colloquia, coniunctas in omni sermone dexteras, ioca seriáque cõmunicata, obtutu mutuo trãsacta * conuiuia, illa me cogitatio subit, quanã animi magnitudine ad reuisendos exercitus vestros discesse-

Marginal notes: f. lum. id est, fenestras. συνεκδοχικῶς — ? Maximianũ videsl V B — iunctim B — colloq. B — abest V — abest B — connubia V B

discesseritis, pietatémq; vestrã vtilitate reip. viceritis. Qui tũc vestri sensus fuere? qui vultus? quàm patientes ad dissimulandũ indiciũ perturbationis oculi? * Respexisti profectò sæpius. Neq; hæc de vobis vana finguntur. Talia vobis dedistis* omnia, citò ad conspectũ mutuũ reuersuri. Facilis est mihi trãsitus sacrat^me Imp^tor ab hac pietatis vestræ laude ad prędicationẽ felicitatis. hoc enim ipsum felicitatis est, quòd vt cõspicere vos inuicem cõplectíq; possitis, in manu vestra est. Solem ipsum, Lunámque cernimus,* quia totius mundi funguntur officijs, non nisi post multa sæcula certa lege tẽporum conuenire, vestra * tamen libera est & beata maiestas, vt in summis rebus generis humani nihil vobis necesse sit nisi vestræ parere pietati. Ceterùm si quis ad humana respiciat,* quanto magis magnitudo vestræ felicitatis * appareat? homines priuatis rebus intenti ita plerumque propriis difficultatibus implicãtur, vt * omnino vacent aditu suorum; vos tantæ reip. administratione suscepta, quos huc atque illuc tot vrbes, tot castra, tot limites, tot circumiecta Romano imperio flumina, montes, litora vocant, tãtum animis ac fortuna valetis, vt in vnum conuenire possitis, nihilominus orbe securo. neq; enim pars vlla terrarũ maiestatis vestrę potẽtia caret etiã cùm ipsi abesse videamini. Ne tantulũ quidem Barbarę nationes audent animos attollere quòd vos in* interiora imperij vestri = secesseritis, quinimmo ipsi = magis in vobis fiduciã pertimescunt, = & quòd se conténi sentiunt cũ relinquũtur. Itaq; illud quod de * Ioue vestro cecinit poëta Romanus, = plena Iouis omnia * esse id scilicet animo contẽplatus, quãquã ipse Iuppiter summũ cęli verticẽ teneat, supra nubila supraq; ventos sedẽs in luce perpetua, numẽ tamẽ eius ac mentẽ toto infusã

esse

Respexistis V B C
omnia R.
f. quæ
f. tam lib.
f. quò, mag. id est, vt
f. appareat.
omnia euocarẽt ad, B, corruptè.
interiorẽ V B
Sinum B C
abest V C R.
vt ces poë.
Rom. Ioue V
Ecloga 1 1 B
a' est B
f Iouis om. plena, id

esse mũdo, id nunc ego de vtroque vestrûm audeo prædicare, vbicunque sitis, in vnum licet palatium concesseritis, diuinitatem vestram vbique versari, omnes terras omniáq; maria plena esse vestri. quid enim mirum si cùm possit hic mundus Iouis esse plenus, possit & Herculis? Admonet me & temporis ⸗ loci ratio, & maiestatis tuæ reuerentia vt finẽ dicendi faciam, quanquam de felicitate vestra tam pauca dixerim, & tam multa restent. * Spiritũ ecce suggerunt. Adhuc * potest dicere de salubritate temporum, & fertilitate terrarum. reuera ⸗ sacrat^mi^ Imp^ores^ scimus omnes antè quàm vos salutem reip. redderetis quãta frugum inopia, quanta funerum copia fuit, fame passim morbísque grassantibus. Vt verò lucem gentibus extulistis, exinde salutares spiritus iugiter manant. Nullus ager fallit agricolam, nisi quòd spem vbertate superat. Hominum ætates & numerus augetur. Rumpunt horrea conditæ messes, & tamen cultura duplicatur. Vbi siluę fuere, iam seges est. Metendo, & vindemiando defecimus. Illud verò, *non suggeratur licet, * quomodo dicam antè quàm * desinam? tantam * desinam imperij vestri felicitatem, ⸗ vndique se Barbaræ nationes vicissim lacerent & excidant, alternis dimicationibus & insidijs clades suas duplicẽt & instaurent, Sarmaticas vestrás, & Rhæticas, & transrhenanas expeditiones furore percitæ in semet imitentur. Sancte Iuppiter, & Hercules bone, tandem bella ciuilia ad gentes* illas vesania dignas transtulistis, omnémq; illam rabiem extra terminos huius imperij in terras hostium distulistis. etenim quod ait* ille Romani * criminis primus auctor, A Sole exoriente* adusque *Mæotidas paludes, id nunc longiùs longiúsque protendere licet si quis hostilem in mutua clade vesaniã toto orbe percen-

Margin notes: & vsc — Sed vt. Vide notas. — f potes — enim BC — lic. non Sugg L — abest L — desinam L — esse LVBC — vt L — f. illa — abest V — carminis BLC — b Mæotis V B — f. vsque ad

percenſeat. etenim ab ipſo Solis ortu non modò hac * citra Mæotin ſub extrema Septētrionis plaga, quâ feruidum caput Danubius euoluit, quâque horridus, ſecat* Albis Germaniam, ſed etiam ſub ipſo lucis occaſu, quâ Tingitanum litus Calpetano monti obuium * latus in mediterraneos ſinus admittit Oceanum, ruunt omnes in ſanguinem ſuum populi quibus nunquam contigit eſſe Romanis, obſtinatæque feritatis pœnas nunc ſponte perſoluunt. Furit in viſcera ſua gens effrena Maurorum, Gotthi * Burgundios penitus* excindunt. Rurſum pro victis armantur Alamani, itémque* Teruigi, pars alia Gotthorum, adiuncta manu * Thaifalorum, aduerſum Vandalos Gipedéſque cōcurrunt. Ipſos Perſas, ipſúmque regem aſcitis* Saccis, & * Ruffis, & Gellis petit frater Ormies, nec reſpicit vel pro maieſtate quaſi regem, vel pro pietate quaſi fratrem. Burgundiones Alamanorum agros occupauere, ſed ſua quoq; clade quæſitos. Alamani terras amiſere, ſed repetunt. O magnam vim Numinis veſtri! Non iſtæ modò, aliæque gentes, viribus armíſque terribiles, fiducia inſtructæ ad perniciem immanitatis vtuntur, ſed etiam* Blemij illi, (vt audio) leuibus modò aſſueti ſagittis, aduerſus* Aethiopes quærunt* quæ non habent arma, & penè nudis odijs prœlia internecina committunt. Iam de perduellibus vltionem non armis, non exercitu capitis, ſicut hucuſque feciſtis, iam inquam fortunatiſsimi Imp^res felicitatē vincitis ſoli. Et quid vnquam Romani Principes de felicitate ſua prædicari lætius audierunt quàm cùm diceretur hoſtes * quieſcere, * occiſos eſſe, pacem colere? Atenim quāto hoc eſt lętabilius, ac melius quòd de proſperitate ſęculi veſtri certatim omnium hominum = circumfert Barbaria, Darnia, ſed inuicem dimicaturi, vicerunt

citra B
Albis v B
Latius L
Burgundios v B
excidunt v B
Teruingi v
Teruingi B O
Taifalorum v
Taifalorum B
Sacis v L
Rufis v
Blemyes v B L C
Æthiopas v
ar, q. n. h., v
quietos v
otiosos v B L C
Vide notat.

suos. Tam innum. V L C R

cerunt Barbari, ſed conſanguineos * ſuos tamen innumeros vobis, tam nouos ex omni hoſtium genere ſucceſſus Fortuna ſuppeditat, vt iam mihi

communi lau. V B L C

neceſſe ſit illa quæ initio ſeparaueram rurſus hic* communium laude coniungere, dum tantorū euentuum* quęro rationem.

credo rat B. inepte.

Felicitatem iſtam optimi Imp^ris pietate meruiſtis. Optime igitur, ſacrat^me Imp^tor (quantum arbitror) hæc potiſſima elegi quæ

Genuino nat. C. corrupte.

* gemino natali tuo prædicarē. etenim ceterę virtutes & bona cætera proceſſu ætatis eueniunt, fortitudo annis accedentibus roboratur, continentia diſciplinæ pręceptis traditur, iuſtitia cognitione iu-

addiſcitur V B C

rer. omn. V

f. hominum

ris * aſcitur, ipſa denique illa quæ videtur * omniū rerum domina eſſe ſapientia perſpectis * omnium moribus, & exploratis rerum docetur euentis, ſolæ cum naſcentibus pariter oriuntur pietas atque felicitas. naturalia ſunt enim animorum bona, & pręmia Fatorum.

Gemini C. corrupte.

* Gemini ergo natales pias vobis mentes, & Imperatorias tribuere fortunas, atq; inde ſanctitatis veſtræ, omniúmque ſucceſſuum manat exordium, quòd naſcentes vos ad * opem generis humani bona ſidera & amica viderunt.

opes V B Non placet.

Quæ vobis concordiam ſempiternam, & veſtrorum generum caritatem, & fouendæ reip. ſtudia conciliāt, itémque præter victorias toto orbe terrarum partas etiam naualia tropæa promittunt, vt poſt bella Punica, poſt Aſiæ Syriæque reges Romani Roſtra

ornet his ex. V B f. ornetus ex.

Campi nouis * ornentur ijs exuuijs, & oblitos iam Quirites in memoriam reducatis cur ille ſolennis concionibus locus Roſtra vocitetur. dico enim magna certáque fiducia, digna eſt = quoque gloria veſtra pietas, & poteſt eam præſtare felicitas.

Haec V C Emendata ex L B

EVMENI

EVMENI PRO RESTAVRANDIS SCHOLIS ORATIO.

IIII.

CERTVM habeo V. P. non quidem
te, qui semper in omni genere di-
cēdi maxima facultate viguisti, sed
circumstantiū plerosq; mirari quòd
ego, qui ab ineunte adolescētia vs-
que in hunc diem nunquam isto
in loco dixerim, & quantulumcunque illud est
quod labore ac diligentia videor consecutus ex-
ercere priuatim quàm in foro iactare maluerim,
nunc demum sero quodam tirocinio ad insolitum
mihi tribunal aspirem. A quo ego me fateor, quan-
quam * sedes ista iustitiæ & ad agendum & ad mihi v s
dicendum amplissima videretur, diffisum tamen
ingenio meo antehac* affuisse, & hoc ipso in tem- afuisse v s abluisse s
pore quamuis diuersissimum à contentione litium
genus orationis habiturum * conscientiæ trepida- & s f. ea
tione reuocari. Ne quid igitur aut opinioni homi-
nū dubium relinquā, aut interpretationi * ex hac f. & hac
postulatione, quam de restituendis patriæ meæ
Menianis mihi sumendam potiùs quàm cuiquam
delegandam putaui, maius de me aliquid quàm
posse me sentio videar promittere, contestatum
esse initio dicendi apud audientes volo tempo-
rarium me dicendi munus, atque idipsum meis
studijs peculiariter commodare, non ad incog-
nitam mihi sectam forensium patronorum alie-
næ laudis cupiditate transire. neque enim tanta

me aut negligentia, aut confidentia tenet, vt nesciã quanta sit inter hanc aciem fori, & nostra illa secreta studiorum exercitia diuersitas. Ibi armantur ingenia, hic* prœliatur. Ibi* pręlusio, hic pugna cõmittitur. Hic plerumque velut sudibus & saxis, illic semper telis splendentibus dimicatur. Hic sudore & quasi puluere sordidus, illic insignis ornatu laudatur orator. Vt, si vterque experiundi causa officia commutent, alium quidem tubarum sonus & strepitus armorum, alium quidem triumphi deterreat. Scio hæc inquam, V.P. neque me sciens fallo, & idcirco tantum abest vt me * docendi relictis præcipiendíque rationibus * aptum atque idoneũ putem, * vt hoc * ipso quòd vel vno die, atque vna de re in foro dicam veniam magis possim sperare quàm gloriam. Quanquam in hac oratione V.P. loci tantummodo insolentia, non dicendi nouitate perturber. siquidẽ id postulo quod non modò cõtradicendo nemo audeat impedire, sed omnes potiùs quibus diuina Principũ liberalitas, quibus vrbis istius restitutio, quibus optimarũ artiũ celebratio grata atque iucunda est, summo gaudio * & fauore suscipiant, vt Menianæ illæ scholæ, quondam pulcherrimo opere, & studiorum frequentia celebres & illustres, iuxta cetera quæ instaurantur opera ac templa reparentur. Ita quantum mihi trepidationis affert locus, tantum releuat causa dicendi. Quam quidem ego V.P. duas in partes arbitror diuidendam, vt priùs disseram quàm sit ex vsu & officio opud illud ad pristinam magnificentiam reformari, deinde qua ratione id possit sine sumptu publico, ex largitione quidẽ Principum maximorum, sed tamen cum aliquo meo erga patriam studio & amore, procedere. Ante omnia igitur V.P. diuinæ Imperatorum Cæsarúmque nostrorũ prouidentiæ,

Margin notes: f præliantur · prælus. * — vel doc. * — Deest quiddã. · ipsum vt C — absunt *

uidentiæ, ſingularíque in nos beneuolentiæ huius quoque operis inſtauratione parendum eſt, qui ciuitatem iſtam, & olim fraterno populi Romani nomine gloriatam, & tunc demum grauiſſima clade percuſſam cùm ⸗ latrocinio Batauicæ rebellionis *Vide notas. Diui Claudij.* obſeſſa auxilium ⸗ Romani Principis* irrogantem, *irrogaret V B C R.* non ſolum pro admiratione meritorum, ſed etiam pro miſeratione caſuum attollere ac recreare voluerunt, ipſamque ruinarum eius magnitudinem immortalibus liberalitatis ſuæ monumẽtis dignam iudicauerunt, vt tanto eſſet illuſtrior gloria reſtitutorum quanto ipſa moles reſtitutionis immanior. Itaque maximas pecunias, & totum (ſi res poſcat) ærarium non templis modò, ac locis publicis reficiundis, ſed etiam priuatis domibus indulgent, nec pecunias modo, ſed etiam artifices tranſmarinos, & ex ampliſſimis* prouinciarum *ordin. prouin. B.* ordinibus incolas nouos, & deuotiſſimarum hiberna legionum, quarum inuicta robora ne *in* *abeſt B* his quidem quę nunc cum maximè * egẽt bellis re- *gerunt VB* quirunt, vt commodis noſtris ſtudio gratiæ hoſpitalis operentur, &* reſides aquas, & nouos amnes *f. reduces.* veluti aridis feſſæ vrbis viſceribus infundant. Ex quo manifeſtũ eſt eos qui coloniam iſtam tot tantíſque* operibus totius imperij erigere atque ani- *opibus VBC* mare ſtatuerunt* & præcipuè ſedem illam libera- *velprae. VBCR.* lium litterarum velle* reparare, * vt frequentiam *reparari V C R.* honeſtiſſimæ iuuentutis illuſtrato ſtudiorum ho- *cui peculiarem freq. VBCR.* nore prouiderint. cui enim vnquam veterum Principum tantæ fuit curæ vt doctrinæ atque eloquentię ſtudia florerent quãtæ his optimis & indulgentiſſimis dominis generis humani? Quos ego * qui- *quod ad vot. V* dem (quantum ad votum pietatémque pertinet) liberorum noſtrorum parentes appellare non dubito, qui nobiliſſimam iſtam indolem Galliarum

ſuarum, interitu ſummi doctoris orbatam, reſpicere dignati ſuo potiſſimum iudicio præceptorem ei moderatorémque tribuerunt, & inter ⸗ Imperatorias diſpoſitiones ⸗ * ſummis reip. gubernandæ prouiſionibus occupatas litterarum quoque habuere dilectum, neque aliter quàm ſi equeſtri turmæ, vel cohorti Prętorię conſulendum foret, quem potiſſimum præficerent ſui arbitrij eſſe duxerunt, ne ij quos ad ſpem omnium tribunalium, aut interdum ad ſtipendia cognitionum ſacrarum, aut fortaſſe ad ipſa * palatij Magiſteria prouehi oporteret veluti repentino nubilo in medijs adoleſcentiæ fluctibus depræhenſi incerta dicendi ſigna ſequerentur. In quo ego V.P. nihil laudi meæ tribuo, ſed domini noſtri * Conſtantij ⸗ Principis iuuentutis, incredibilem erga iuuentutem Galliarum ſuarum ſollicitudinem atque indulgentiam mirari ſatis nequeo, qui honorem litterarum hac quoque dignatione cumulauit, vt me, ⸗ potius ⸗ ad priſtina mea ſtudia ⸗ molientem, ipſum iuſſerit diſciplinas artis oratoriæ retractare, ⸗ & hoc mihi munus iniunxerat, vt mediocrem quidem pro ingenio meo naturáque vocem, cæleſtia tamen verba, & diuina ſenſa Principum * prolocuturam ab arcanis ſacrorú penetralium ad * priuatarum Muſarum * aditus tranſtulerit; non vtique quia mihi, quem (quod ſine inuidia dixerim) tanta dignatione reſpicit quanta pro ſummis honoribus debet ſufficere ſapienti, vellet aliquid impoſita iſta profeſſione detrahere, ſed vt profeſsioni ipſi ex eo honore quem geſſi adderet dignitatem. Cui igitur ⸗ dubium quin diuina illa mens Cæſaris, quæ tanto ſtudio præceptorem huic conuentui iuuentutis elegit, etiam locum exercitijs illius dedicatum inſtaurari atque exornari velit, cum omnes omnium rerum ſectatores atque fautores

Margin notes: *illas* V B C · *longè maioribus* B C · *ſumma* V B *ſ. ſumma.* · *ſtipendij* V · *Conſtantini* B · *vere* B C · *filio* V B C R · *meo* V B C R · *eduium* B C · *Vide notas* · *prolocutam* V B · *ſ?nata* V B · *adyta* V B C R · *eſt* V C *dubium eſt* C

tores parum se satis facere voto & conscientiæ suæ credant, si non ipsarum, quas appetunt gloriarum templa constituant. Inde est * vt Atheniensis hu- *quod vs e*
manitas aram Misericordiæ * instituerit, & Roma- *instituit, quod*
ni ducis animi magnitudo templum * Virtutis & *RVBC Hon. & Virt. V*
Honoris. quarum enim artium, siue animi affectionum magnis hominibus ingeneratus ardor * fue- *fuit vc*
rit, earum etiam cõsecrata existere ad posteros monumenta voluerunt. Aedem Herculis Musarum in Circo Flaminio Fuluius ille Nobilior ex pecunia Censoria fecit, non id modo secutus, quòd ipse litteris, & * summa = poëtæ amicitia duceretur, sed *summi s*
quòd in Grecia cùm esset Imperator acceperat * *Enny.*
Herculem Musagetem esse = comitem ducémque *Heraclem v*
Musarum. Idémque primus nouem signa, hoc est, *id est, vc K*
omnium Camenarũ, ex Ambraciensi oppido translata sub tutela fortissimi Numinis consecrauit, (vt res est) quia mutuis * operibus & præmijs iuuari *opibus vs*
ornaríq; deberent, Musarũ quies defensione Herculis, = & virtus Herculis voce Musarum. Credo *abest s*
igitur tali Cæsar Herculius & aui Herculis, & Herculij patris instinctu tanto studiũ litterarum fauore prosequitur, vt nõ minùs ad prouidentiã Numinis = existimet pertinere benedicẽdi quàm rectè faciẽdi *sui s*
* disciplinã, & pro diuina intelligentia mentis eternæ sentiat litteras omniũ fundamenta esse virtutũ, *disciplinarv*
vtpote continentiæ, modestię, vigilantiæ, patientiæ magistras. Quæ vniuersa cùm in consuetudinẽ tenera etate venerũt, = omnia deinceps officia vitę = ad *f. ad*
ipsa quę diuersissima videntur militiæ atq; castro- *& vc*
rum * munimina conualescunt. Ideóq; his omnis *mœnia vsc*
industriæ atque omnis laudis nutricibus, aut (vt verius loquar) matribus cùm preceptorem Cæsar Herculius declarare dignatus sit, necesse est etiam sedem propriã cupiat reformari, vt cùm ad

antiquam firmitatem cultúmque reparata sit multo hic: iustius & verius nuncupetur ędes Herculis atque Musarum. Et sanè V.P. interest etiam gloriæ quàm tāti Principes tot victorijs ac triumphis merentur vt ingenia quæ canendis eorum virtutibus excoluntur non intra priuatos parietes, sed in publica ostentatione, & in ipso vrbis istius ore vegetentur. Quìd autem magis in facie vultuque istius ciuitatis situm est, quàm hæc eadem Mæniana, in ipso transitu aduenientium huc inuictissimorum Principum constituta? Qui cùm se occursu lætæ iuuentutis afficit nō solum liberalitate quam ipsi tribuunt, sed etiā litteris quibus me ad institutionem eius cohortantur ostendant, quāto plus capient voluptatis cùm reparatum videant ipsum cōciliabulum iuuentutis? Adhoc V.P. opus istud reddit illustrius: cùm ipsorum Cæsarum, tùm etiam omnium hominum* aspectu promptius quod præcipuo est loco positum, quasi inter ipsos oculos ciuitatis, inter Apollinis templum atque Capitoliū. Quo magis est etiam sacrosancta sedes, vtriusque lateris venerandа confinio, vtriusque latè * numeris instauranda respectu, ne fana longè omnium in hac vrbe pulcherrima labes media deformet, præsertim cùm mihi videatur ipse ille qui Męniana hæc primus ęxtruxit idcirco ea illic potissimum collocasse, vt veluti cognato vicinorum sibi Numinū tenerentur amplexu, cū augustissima tecta litteris dedicata inde Athenarū conditrix Minerua cōspiceret, hinc Apollo medius Camenarum. Igitur ibi maximè & oportet & fas est exercere iuuentutis ingenia vbi tam propinqua sunt Numina amica doctrinæ, vbi ex proximo iuuat mens diuina sapientiam, & carminum Deus vocem, & verecūdiam virgo perpetua, & prouidentiam præscius futurorum. Ibi adolescentes

Margin notes: fic. quam Roma Fuluiana. — & v — aspectu i v s — Numinis v s c

leſcentes optimi diſcant, nobis quaſi ſolenne carmen præfantibus, maximorum Principū facta celebrare. quis enim melior vſus eſt eloquētię = quam' ubi ante aras quodámodo ſuas Iouios Herculióſq; audiant prędicari Iuppiter pater, & Minerua ſocia, & Iuno placata? Satis = verborum feciſſe arbitror V.P. de eo quod mihi ad dicendum priùs conſtitueram, quam ſit ex vſu atq; officio inſtaurari opus illud ſtudijs, quibus optimi Principes maximè fauent, dedicatum, in ipſa ciuitatis fronte poſitum, celeberrimis templis vtrimque coniunctum. Nunc, c in ſecundum, eundémq;* locū diſtuli, quēadmodū id ſine ſumptu publico, & cum laude ſacrę largitionis fieri poſſit oſtendam. Salarium me liberaliſsimi Principes ex huius reip. * viribus in ſexcenis millibus nummûm accipere iuſſerunt, non quoniā non amplius tribuere commodis meis vellent, in quem multo maiora & prius & poſtea præmia contulerūt, ſed vt* tercena illa ſeſtertia quæ ſacræ memoriæ Magiſter acceperā in honore priuati huius magiſterij addita pari ſorte geminarent. Hoc ego ſalarium (quantum ad honorem pertinet) adoratū accipio, & in accepti * ratione * perſcribo, ſed expenſum referre patriæ = cupio, & ad reſtitutionem huius operis quoad vſus popoſcerit deſtinare. Cuius voluntatis meæ ratio etſi aſſeranda non eſt, tamen ſub hac tua humanitate, & circumſtantium expectatione, qua me audiri ſentio, aliquatenus proſequenda eſt. Nam primum omnium in hoc ego maximos eſſe fructus præmiorum puto, vt digni quibus tribuantur habeamur. ſiquidem = ipſe' vſus pecuniæ bonis maliſve artibus partæ promiſcuus & vilis eſt, honeſtis verò rationibus poſſe acquirere * ſummum, etiamſi quæſtum remiſeris, lucrum eſt. neque enim Syrus mercator, aut* Deliacus, aut Indicus

abeſt v. 2 Non placet.

me v. 2 Q

quod v. 2 C
Deeſt quiddā, ſ potiorum

iuribus v.

trecena B

f. rationem.
praſc. v. B
Non placet.

mea v. 2 C

abeſt C

delicatus v. corrupte.

 dicus

dicus ad vberrima ista compendia laudis aspirat, sed raræ atque inter paucissimos opes sunt cõtentæ meritis conscientiæ. quippe hoc ipso præmij gloria continetur, ne id cupiditate quærendi affectasse videamur. Quòd hoc vno assequi possumus, si pro accepto ducamus oblatum. Vt industriæ ∗ assumendi copiam * præuenire potuisse, continentię præterisse. An si fortissimi viri in sacris certaminibus summo labore, atque etiam vitę periculo solam vocem pręconis, & coronę testimonium petũt, ego verba illa diuina, cęlestésq; litteras, quibus mihi tanti Principes instituendam iuuentutem commendare dignati sunt, non vltra omnium vocum potentiam venerabundus accipiam? non vltra omnes laureas colam? ∗ Leges ergo V. P. Tametsi hanc quoque mihi veniam tribuas oportet. neque enim ∗ ipsius epistolę sacræ commemorationem solam sine obsequio recitationis inducere ∗ fas est' vt ∗ perlecta magis eluceat quantum me studium par sit impendere non ipsis modo litteris, sed etiam templis ac sedibus litterarum.

[Margin: sit V. / peruen. C / Vide notas. / fas VB fas est C / dele ex VBC / da B]

„ *Merentur & Galli nostri vt eorum liberis, quorum*
„ *vita in * augusto Cluiensium oppido ingenuis artibus*
„ *eruditur, & ipsi adolescentes, qui * hilari consensu meum*
„ *Constanty Cæsaris ex Italia reuertentis suscepere co-*
„ *mitatum, vt eorum indoli consulere cupiamus. Proinde*
„ *quod aliud præmium his quam illud conferre debemus*
„ *quod nec dare potest, nec eripere Fortuna? Vnde audito-*
„ *rio huic, quod videtur interitu præceptoris orbatum, te*
„ ∗ *vel potissimum præficere debuimus, cuius eloquẽtiam,*
„ *& grauitatem morum, * & actis nostris habemus ad-*
„ *ministratione compertam. Saluo igitur * priuilegio dig-*
„ *nitatis tuæ, hortamur vt professionem oratoriam * reci-*
„ *pias, atque in supradicta ciuitate, quam non ignoras*
„ *nos ad pristinam gloriam reformare, ad vitæ melio-*
ris stu-

[Margin: Augustodunensium LC / hilari B / abest VB / ex actis nostri VRC / præmio dign. V / repetas VBC / recipies R]

ris studium adolescentium excolas mentes, nec putes „
hoc munere antè partis aliquid tuis honoribus dero- „
gari, cùm honesta professio ornet potius omnem quàm „
destruat dignitatem. Denique etiam salarium te in „
sexcenis millibus nummûm ex reip. * *viribus con-* „ iuribus v
sequi volumus, vt intelligas meritis tuis etiam no- „
stram * *constituere clementiam. Vale Eumeni cariss* „ f constare.
sime nobis. „

Ita non videtur tibi V. P. hac tantorum Principum exhortatione non solum meus * & otio ia- ex ot. vac
cens ad pristinas artes animus attolli, verumetiam
* veterum ipsi quodammodo scholarum parietes ip. quod. vet.
& tecta consurgere? quod enim tantùm carmen Amphioni, quæ tanta plectro fidibúsque dulcedo, quam secuta quondam saxa perhibentur, vt ducentibus subuecta modulis, & ad interualla carminum resistentia sponte murum velut arte construerent, quanta in his Imperatorum & Cæsarum litteris inest ad omnes animorum impetus, effectúsque rerum ciendos vis atque permotio, qui quod iubere * possint suadere dignantur, & cùm possunt v.
vel tacitas eorum ac vultu tenus significatas voluntates * summi patris sequatur auctoritas, cuius Iouis.
nutum promisionémque firmantis totius mundi tremor sentit, ipsi tamen vltrò imperandi potestatem cohortandi humanitate conciliant? Quin etiam laudibus incitant, grauitatem morum, dicendi facultatem sibi probatam & cognitam prędicantes, Palatini honoris priuilegium oratoriæ professioni saluum & incolume seruantes. Quibus ego diuinæ benignitatis illecebris, etiamsi omni sensu antè caruissem, ad quamuis profecto intelligentiam adducerer. siquidem tantos Principes vnum hominem tanta laude decorare non est oratorem admonere, sed facere. Quid igitur mihi

cum numerata pecunia? immò quid cum vllis opibus aut Midæ regis, aut Crœsi, aut ipsius qui auro dicitur fluxisse Pactoli, cùm diuina hæc testimonia omnibus diuitijs, atq; ipsis eorũ præmijs anteponã? Nisi fortè Pythiados illius excellẽtem Socratis sapientiã vaticinatæ aut magnificentius carmen videtur, aut verius quàm quod Iouij Herculijq; pronunciãt, quorum ne nutus quidẽ possunt, non modò dicta, reuocari. Quamobrem (vt dixi) V. P. sexcena illa (quantũ ad honorem spectat) accipi oportere censeo, atque vsum delego patriæ, & ipsi potissimũ operi in quo studia nostra celebranda sunt. videor enim mihi id quod sacris litteris continetur,* ita saluo honoris mei priuilegio doceam, hôc manifestius atque illustrius retenturus: vt me dignum talibus æternorum Principum iudicijs probem amore reip. Equidem ipsos patriæ Deos testor tanto me ciuitatis istius amore flagrare, vt, quocũq; oculos circumtuli, ad restitutionem operum singulorum ita gaudio ferar, vt spiritum identidẽ meum pro illorum salute deuoueam, quorum iussu * operibúsque reparantur. Sed tamẽ hoc quod mihi ornandæ professionis meæ causa tribuum est huic me præcipuè sentio debere monumẽto. etenim si bello parta Marti dicantur, si mari quæsita Neptuno, si messes Cereri, si Mercurio lucra libantur, si item rerum omnium ad cultum referuntur auctorũ, vbi fas est docendi præmia consecrare nisi in sede dicendi, præsertim cùm mihi vltra communem cum ceteris studiorum religionẽ etiam proprius * quidem sit erga Mæniana illa ex maiorum meorũ recordatione dilectus? *quis enim ante ingressum pueritiæ meæ prætermissa fuerit eorum * exercendi studij frequentatio, tamen illic auum * quondam meum docuisse audio, hominem Athenis ortum,

f. vt sal.
Vide notas.
opibúsq; v n e
quidam n
quamuis ex. v c r
f. exercendis studijs.
me, qu. v

tum, Romę diu celebrem, mox in ista vrbe perspe-
cto & probato * hominum amore doctrinæ, atque *f. omnium*
huius ipsius operis veneratione detentum. Cuius
ego locum in quo: referunt, maior octogenario do- *vt ac*
cuit si ab isto venerabili sene (Te Glauce, appello
præsentem, quem videmus, non ciuitate Atticum,
sed eloquio) recoli ornarique perfecero, : ipsum *scz. auũ meum.*
mihi videbor ad vitam * tali professionis suæ suc- *abest a*
cessione reuocasse. Quod quidem meum ego erga
honorem domus ac familię meæ studium non cō-
fiterer V. P. nisi * si' ipsis Imperatoribus Cæsari- *deleas ea*
búsque nostris gratum esse confiderē vt publicam
eorum in restituendo orbe pietatem pro suo quis-
que captu in * renouandis suorum vestigijs ęmule- *reuocandis v*
tur. quis enim nunc sit animo tam humili, tam ab-
iecto, tam ab omni appetitione laudis alieno, vt : si' *non v e n*
& quamtulamcunque memoriam suorum excita-
re, & sibi aliquid secundę opinionis cupiat acqui-
rere? cùm videat omnia quę priorum labe conci-
derant hac felicitate sęculi resurgētia, tot vrbes diu
siluis obsitas, atq; habitatas feris instaurari mœni-
bus, incolis frequentari, quod in Aegęo mari semel
contigit, vt quę * opertis fluctibus vagabatur repen- *f. opertę*
te insula Delos existeret, eius nunc simile tot oriē-
tibus vndique ciuitatibus, tot insulis ad humanos
cultus quasi renascentibus euenire. Nisi fortè non
grauior Britaniam ruina depresserat quam si * per- *super f. n*
fuso * tegerent Oceano, quę profundissimo * Pœ- *tegeretur v* *pœnarum v n*
norum gurgite liberata ad cōspectum Romanę lu-
cis emersit, aut hęc ipsa quę modò desinit esse Bar-
baria non magis feritate Francorum velut hausta
* desiderat quàm si eam circūfusa flumina & mare *f. desiderat.*
alluens operuisset. Nam quid ego alarum & cohor-
tium castra percenseam toto Rheni, & Istri, & Eu-
phratis limite restituta? Qua veris, autumnive cle-

mentia tot manu poſitæ arbores conualeſcunt, quo calore Solis tot depreſſæ imbribus ſegetes reſurgunt, quot vbiq; muri vix repertis veterũ fundamentorum veſtigijs excitantur? Adeo (vt res eſt) aurea illa ſæcula, quæ non diu quondam Saturno rere viguerunt, *nunc æternis auſpicijs Iouis & Herculis renaſcuntur. Sed enim V.P. inter omnia quæ virtute Principum ac felicitate recreantur ſint licet fortaſſe alia magnitudine atq; vtilitate potiora, nihil eſt tamen admirabilius hac liberalitate quam fouendis honorandíſque litterarum ſtudijs impartiunt. quippe (vt initio dixi) nulli vnquam antehac Principes pari cura belli * munera, & huiuſmodi pacis ornamenta coluerunt. diuerſiſſimus enim ad vtramque ſectam deflexus eſt, diſpar natura mentium, & diſcrepans in electione iudicium, ipſorum denique vtriſque artibus præſid-ntium* nominum diſſoni monitus, habitúſque diſſimiles. Quo magis horum noua & incredilis eſt virtus & humanitas, qui inter tanta opera bellorum ad hæc quoque litterarum exercitia reſpiciunt, atque illũ temporum ſtatum quo (vt legimus) Romana res plurimũ terra & mari valuit ita demum integrari putant,* vt non potẽtia, ſed etiã eloquentia*Roma reuireſcat. Detur ergo V. P. illa mihi ab optimis virtutũ omnium dominis tributa largitio huic operi doctrinæ atque eloquentiæ dedicato, vt quemadmodum cætera vitæ noſtræ commoda apud auxiliatores eorum Deos colimus, ita ſingularem eorundem erga litteras dignationem in antiqua literarum ſede celebremus. Videat præterea in illis porticibus iuuentus & quotidie ſpectet omnes terras & cuncta maria, & quidquid inuictiſsimi Principes vrbium, gentium, nationum * aut virtute * deuinciunt, aut terrore. ſiquidem illic, vt ipſe vidiſti, (credo)

non v Error à compendio ſcribendi.

ſtudiis V C R

Numinum C

ſanum V C R

Romana V

aut pietate reſtituunt, B C deuincant V B C

(credo) instruendæ pueritię causa, quò manifestius oculis discerentur quæ difficilius percipiuntur auditu, omnium cum nominibus suis locorum situs, spatia, interualla descripta sunt, quidquid vbique fluminum oritur & conditur, quacunque se litorũ sinus flectunt,* quoue ambitu cingit orbem, vel *quo vel v B*
* irrumpit Oceanus. Ibi fortissimorum Imperato- *impetu B*
rum pulcherrimæ res gestæ per diuersa regionum argumenta* recoluntur, dum calentibus sémperq; *reuoluntur v C R*
* venientibus victoriarum nuncijs reuisuntur* per- *f. nouis.*
fida flumina, & Libyæ arua sitientia, & * connexa *gemina Persides flum. v B C*
Rheni cornua, & Nili ora multifida, dúmque sibi *connexa B C*
ad hæc singula intuentium animus affingit aut sub tua Diocletiane Auguste clementia Aegyptum furore posito quiescentem, aut te Maximiane inuicte perculsa Maurorum agmina fulminantem, aut sub dextera tua domine Constanti Bataviam, Britanniámque squalidum caput siluis & fluctibus exerentem, aut te Maximiane Cæsar Persicos arcus pharetrásque calçantem. nunc enim nunc demum iuuat orbem spectare depictum, cùm in illo nihil videmus alienum. Habes V.P. studij ac voti mei professionem. Abs te peto vt eam litteris tuis apud sacras aures prosequi non graueris. siquidem maximus, ac pæne solus fructus est recta cupientium, vt voluntas eorum ad diuinam tantorum Principum scientiam perferatur.

INCER-

INCERTI PANEGYRICVS MAXIMIANO ET CONSTANTINO.

V.

IXERINT licet plurimi, multíque dicturi ſint ea quibus omnia facta veſtra, ſummarúmque virtutū merita laudātur ſacra^mi Principes, Maximiane (velis, nolis) ſemper Auguſte, & Conſtantine oriēs Imperator, mihi tamen certum eſt ea præcipuè iſto ſermone complecti quæ ſunt huius propria lætitiæ, qua tibi Cæſari additum nomen imperij, & iſtarum cæleſtium nuptiarum feſta celebrantur. cetera enim in remp. beneficia veſtra poſſunt multis occaſionibus diuerſorum temporum prædicari, huic voto propria nunc debetur oratio, quod ſemel factū futurum eſt ſempiternum. Equidem ſcio gaudétium ſtudia nunc ita toto orbe floreſcere, quacunq; Fama vltra naturam qua fingitur diſcurſus volucres mutuata, & plus quam mille vocibus ſonora* percrebruit, vt omnium nationū gratulationibus conſecretur; (quid enim rebus humanis contingere potuit aut nobilius ad gloriam, aut certius ad ſalutem quam quòd priſtinæ veſtræ concordiæ perpetuæque pietati hoc quoque pignus acceſſit, ſummorum nominum arctiſſima coniunctione venerabile, vt Imperatoris filiam collocauerit Imperator?) ſed tamen nos oportet omnes homines exultatione ſuperare, qui hoc tāntum reip. bonū præſentes intuemur, & ipſa vultuum veſtrorum contempla-

*percrebuit vo

Fauſtam.

templatione sentimus ita conuenisse vos, ita nō dexteras tātùm, sed etiam = omnes' sensus vestros mētésque* vinxisse, vt (si fieri possit) transire inuicem in pectora vestra cupiatis. quid enim aut tu carius dare, aut tu carius accipere potuisti, cum hac affinitate vestra & tibi Maximiane per generum iuuēta renouata sit, & tibi Constantine per socerum nomen Imperatoris accreuerit? Maximas itaque vobis æterni Principes publico nomine gratias agimus, quòd suscipiendis liberis, optandísque nepotibus seriem vestri generis prorogādo omnibus in futurum sæculis prouidetis vt Romana res, olim diuersis regentium moribus fatísque iactata, tandem perpetuis domus vestræ radicibus * coalescat, támq; sit immortale illius imperiū quàm sempiterna soboles Imperatorum. Hæc est vera pietas, hæc voluptas conseruandi generis humani. exemplum dare gentibus ad matrimonia studiosius expetenda, & liberos educandos, vt substituēdis successionibus singulorum nihil obsit = omnium = posteritate resp. Quare si leges hæ quæ mulcta cælibes notauerunt, parentes præmijs honorarunt verè dicuntur esse fundamenta reip. quia seminarium iuuentutis, & quasi fontem humani corporis semper Romanis exercitibus ministrarunt, quod huic vestro in remp. meritò possumus dignum nomen asscribere? qui non plebeio germine, sed Imperatoria stirpe remp. propagatis, vt (quod millesimo anno post Vrbem conditam euenisse tandem*gratulabamur) ne mutatoria per nouas familias communis salutis gubernacula traderentur, = id est, omnibus durent ætatibus Imperatores semper Herculij.* Quemnam igitur vtriusq; vestrum præconij ac venerationis ordinem faciam? adhuc enim de * ambobus in hanc necessitudinem congruentibus

abest v B
uinxisse B C
conual. v B
vnumquemq; esse mortalem, cum immortalis sit v B L C in B
f. gratulamur.
Vide notas.
Quem ig. B
amborum v B L C

vitiis. bus* vobis communiter dixi. Et te quidem ſentio ſenior Auguſte maieſtate pręcedere, te ſequi iunior Imp. ſed profectò ſicut tuo Conſtantine ſocero antè eſt conciliata diuinitas = cùm ab eo pignus ipſi cariſſimum poſtulares, = ſic & nunc quoq; in hac gratulatione prius illa dicenda ſunt quæ in te conſiderans tantus iſte, & paterni & tui auctor imperij, lætatus eſt quòd petiſti. O diuinum tuum Maximiane iudicium, qui hunc tibi iure adoptionis nepotem, maieſtatis ordine filium, etiam generú eſſe voluiſti! Diui inquam Conſtantij filiũ, in quem ſe prima illius iuuenta transfudit, in cuius ore cæleſtes illius vultus Natura ſignauit, qui aſpectum illius ad Deorum concilia translati adhuc deſiderãtibus nobis ſufficit pro duobus. neque enim forma tantùm in te patris Conſtantine, ſed etiam continentia, fortitudo, iuſtitia, prudentia ſeſe votis gentium præſentãt. Quo enim magis continẽtiam patris æquare potuiſti quàm quòd te ab ipſo fine pueritiæ illicò matrimonij legibus tradidiſti, vt primo ingreſſu adoleſcẽtiæ formares animum maritalem, nihil de vagis cupiditatibus, nihil de conceſſis ętati voluptatibus in hoc ſacrú pectus admitteres, nouum iam tum miraculum, iuuenis vxorius? Sed (vt res eſt) mente præſaga omnibus te verecundiæ obſeruationibus imbuebas, talẽ poſtea ducturus vxorem. Fortitudinem autem illius iam tum in principijs conſecutus es. Multa ille Francorum millia, qui Batauiam, aliáſque cis Rhenum terras inuaſerant, interfecit, depulit, = abduxit, tu iam ab ipſis eorum regibus auſpicatus es, ſimúlque & præterita illorum ſcelera puniſti, & totius gentis lubricã fidem timore *iunxiſti. Liberauit ille Britannias ſeruitute, tu etiam nobiles illic oriendo feciſti. Plurimas ille Barbaras nationes victoria domuit, venia mitigauit,

(Margin notes: "quam à ... v" beside "antè est conciliata"; "cepit v 2" beside "interfecit"; "vinx. 2." beside "timore")

tigauit, tibi cunctis hostibus alacritatis tuæ terrore compressis interim deest materia vincendi. Iustitiam verò patris atque pietatem sic imitaris & sequeris, vt omnibus ad te confugientibus, diuersámque opem aut contra aliorum iniurias, aut pro suis commodis postulantibus quasi legata patris videaris exoluere, idque ipsum coram gaudeas prędicari, quidquid = iustè ac liberaliter feceris filium *tu ver.* Constantij necessario * præstitisti. Nam quid ego *præstiti sse* de prudentia dicam, qua te pæne credimus fore ipso patre potiorem? qui veteres illos Romanę reip. principes, superiorem Africanum, Pompeiúmque Magnum, ætatis cursum virtute * prouectos, tam *præuectos* maturè sumpto vincis imperio, tantatúmq; rerum sustines molẽ incipiente virtute. gesseris enim multa fortiter licet, multa sapienter cum per maximos Tribunatus stipendia prima conficeres, sentias necesse est tantæ auspicia fortunæ Imp^or adolescens. Quanquam quid ego in te ætatis tuæ potius quam grauitatis nomen vsurpo? cuius tanta maturitas est, vt cùm tibi pater imperium reliquisset, Cæsaris tamẽ appellatione cõtentus expectare malueris vt idẽ te qui illum declararet Augustum. siquidem ipsum imperium hôc fore pulchrius iudicabas, si id non hereditarium ex successione * cepisses, sed virtu- *crevisses v.* tibus tuis debitum à summo Imperatore meruisses. neque enim dubium quin tibi maturè sacrum istud fastigium diuinæ potestatis astrueret qui te iam olim sibi generum etiam antè quam petere posses sponte delegerat. hoc enim (vt audio) imago illa declarat in Aquileiensi palatio ad ipsum conuiuij posita aspectum, vbi puella iam diuino decore venerabilis, sed adhuc impar oneri suo, sustinet, atque offert tibi etiamtum puero = galeam auro gemmísque radiantem, & * pennis *Constantino.* *pinnis v.*

pulchræ alitis eminentem. Vt te, quod vix vlla possunt habitus ornamenta præstare, sponsale munus faciat pulchriorem. Fortunatus pictor ille, quisquis fuit, & quamuis Apellem, ipsúmque Parrhasium scientia vicerit, materia tamen imaginis quam arte felicior. quanquam enim ipsi ferant difficillimam esse præcipuè cuiusque formæ imitationem, quia certis sui notis cito deformitas exprimatur, similitudo* tamē pulchritudinis tam sit ardua quàm rara est pulchritudo, non tantum tamen ille cepit laboris ex ore vestro diuinas species transferendo quantum * diuinitatis hausit cominus vos * inspiciendo, intuendo sollicitè, & curiose ab hilaritate illius ætatis vultus immobiles & serios exigendo, promendo denique amoris vestri tacita præsagia, vt (quod inuicem vobis verecundia negabat) liberè vos in imagine cerneretis. Sed profectò hoc iam Maximiane diuina mente præsumpseras, * hæc cùm ferret ætas vt rogareris optaueras cum tibi in illa iucundissima sede lætitię harum nuptiarū gaudia * prædestinabas, vt simul illam paruulā & hūc intuendo crescentem diu * frueremini expectatione voti quod hac coniunctione firmasti. compe tentius, quid prouidentia tua dignius facere potuisti quàm vt eius filio quem tibi pridem & affinitate asciueras, & maiestate sociaueras nunc ex intimis affectibus traderes summi pignus imperij? Hęc est tua Maximiane inter omnes Principes propria largitio. Alij diuitias, aut honores, aut ipsa etiā imperia, sed sola donarunt, tu animo maiore quàm ceteri pariter indulges & quod pietas tua habet carissimum, & quod fortuna pręcipuum. Nec tamen mirāda ista in te est Maximiane animi magnitudo, in quem DI Immortales tanta congesserunt & naturę bona, & ornamenta fortunæ, vt quamuis maximā largiatis,

f. autem

voluptatis ac ...., insp. B

..... v
hæc v B

præstin. v

f fruereris vel quid enim
VALG

largiaris, ita penes te sint omnia quasi ea solus obtineas. vt enim ille qui omnes aquas cælo & terris præbet Oceanus* super tamen in motibus suis totus est, ita tu potes imperium Maximiane donare, non: tamen potes non habere. De quo ego cùm ad id loci venero ita dicam, vt fortasse quibusdam videar audacior, veritas tamen meæ erga te deuotionis appareat. nunc enim sequitur vt, quoniam virtutes tuas Constantine Auguste socero prædicaui, tu quoque, licet optimè scias, tamen audias quàm* te Principis ornet affinitas. Hic est qui nomē quod accepit à : Deo principe generis sui dedit vobis, qui se progeniem esse Herculis non adulationibus fabulosis, sed* æqualibus virtutibus comprobauit. Hic est qui in ipso ortu Numinis sui Gallias: priorum temporum iniurijs efferatas reip. ad obsequiū reddidit, sibi ipsas ad salutem. Hic (quod iam falsò traditum de antiquis Imperatoribus * putabatur) Romana trans Rhenum signa primus Barbaris gētibus intulit. Huius cùm fratre rursus ac sæpius expeditionibus domita Germania aut boni consulit, * aut quiescit, aut lætatur quasi amica si pareat. Tu ferocissimos: Mauritaniæ populos inaccessis montium iugis, & naturali munitione fidentes expugnasti, recepisti, transtulisti. Te primo ingressu tuo tanta lætitia, tanta frequentia* resp. excepit, vt cùm te ad Capitolini Iouis gremiū vel oculis ferre gestiret, stipatione sui vix ad portas vrbis admitteret. Te rursus vicesimo anno Imperatorē, octauo Cōsulem ita ipsa amplexu quodam suo Roma voluit detinere, vt videretur augurari iam & timere quod factum est. est enim Imp[or] æterne in quo vno querelam reip. pæne meruisti. Audi doloris nostri liberam vocem. siquidem DI ipsi quòd plerumque humanas res negligant dum querimur ignoscūt, quibus

Marginal notes: semper VR. — abest VCR. — quanti LE — Herculé. — aequalis VCR. — Carini Caesaris — videbatur à — vt quiescat VR — Quinquegenti anos. — populus exe. RVB

bus aliud fortasse curantibus grandines ruunt, terræ dehiscunt, vrbes hauriuntur. Quæ non illis hauriuntur volentibus, sed aut aliorsum aspicientibus, aut fatali rerũ cursu vrgente vidētur accidere. Tale est Imp^ror^ quod omnibus nobis incluso gemitu mærentibus facere voluisti, non quidem tu reip. negligentia, aut laboris fuga, aut desidiæ cupiditate ductus, sed consilij olim (vt res est) inter vos placiti constantia, & pietate fraterna, ne quem totius vitæ summarúmque rerum socium semper habuisses in alicuius facti communitate desereres,* ne vel illius viderit quali, certè nouæ laudi cederes. Verùm longè diuersa in * vos erat causa declinandi, aut sustinendi laboris. Quanquam * etsi totā excusationem ætatis afferres, sic quoq; tibi reip. curis nõ erat* addendum. An si maximus quisque natu gubernator est certissimus ad salutem, non is est optimus qui vsu peritissimus: est Imperator? aut te vnquā Constantini liberi nostri nepotésque patientur vel cum ad summam perueneris senectutem reip. vela contrahere, quę tam felicibus ventis etiam iuuenis impleueris? Sed tamen vtcunque fas fuerit eum Principem quem anni cogerent, aut valitudo deficeret receptui canere, te vero, in quo adhuc istę sunt integræ solidæque vires, hic totius corporis vigor, hic imperatorius ardor oculorum, immaturum otium sperasse miramur. quid enim aliud participi maiestatis tuæ dare potuit veniam quietis, quàm vt tu imperio succederes pro duobus. Sed profectò exegit hoc ipsa varietas & natura Fortunæ, cui nihil mutare licuerat dum vos imperium teneretis, vt illa * xx. annorum cõtinua felicitas interuallo aliquo distingueretur. Aut etiam DI Immortales probare *voluerint tibi innixam stetisse remp. cùm sine te stare non posset.* Quinque in istis quidem partibus

si néue ill.
vobis L
etiamsi V B
abnuendum V B L C
victoris B f. ? rector aeque V C R
viginti V
voluerunt V R
Quanquam V C R

tibus non caruit pristina firmitate, ibi verò pæne funditus corruit vnde tu Maximiane discesseras. Adeo illic plurimum habuerat stabilitatis asserta vbi deserta maximè vacillauit. non aliter enim quã solet terra ventis, aut aquis subter immissis interuulsa sui soliditate nutare, ita cuncta Italia, atque ipsa Roma subducta repente, qua sustentata fuerat, dextera tua contremuit, ac pęne consedit. Quod ego cursim trãseo. cur enim vel recordemur aduersa, cùm videamus omnia tuo reditu restituta? fecit enim Roma ipsa pro maiestate nominis sui, vt ostẽderet posse se etiã Imperatoribus imperare. Abduxit exercitus suos, ac tibi reddidit, & cùm ad sedãdos animos auctoritatẽ priuati Principis attulisses, supplices tibi manus tendẽs, vel potiùs queribũda, clamauit, Quoúsq; hoc Maximiane patiar, me quati, te quiescere, mihi libertatẽ adimi, te vsurpare tibi illicitam missionẽ? An quòd Diuo Augusto post septuaginta ætatis, quinquaginta imperij * non licuit annos, tam cito licuit tibi? Ideóne te mihi ille cuius tot aras, tot templa, tot nomina colo Hercules dedit, vt tu in suburbano otiosus sedens vsum dicatæ mihi virtutis amitteres? Redde te gubernaculis meis, & quoniam tranquillo mari portum intrare * non, properasti, vade per fluctus, mei quidem amore sollicitus, sed tua maiestate securus. Et tamen (Per te tibi steterit) iniuriam in mei restitutione patieris. Imperasti pridem rogatus à fratre, rursus impera iussus à matre. O * Imperator æterne pietatem tuam, quæ tuum illum animum semper inuictum sola vicit. Non potuisti resistere sanctæ illius parentis imperio, & inuitus licet paruisti, & te illis vigilijs illísque curis quas * viginti annis expertus fueras reddidisti. Quibusnam tu domina gentium potes compensare

[Margin notes: an non lic. — abest vic. probl. — cælestem v a c — xx o]

 beneficijs

beneficijs hoc tui Imperatoris obsequium? qui tanto vsu sciens quantus sit imperandi labor, propter te non vtitur illa quam degustauerat voluptate, tantúmque reip. onus suscipit post quietem. Facilius fuerat iugiter imperasse. *quamuis* enim *magnum laborem consuetudo non sentit, intermissa desiderant nouas vires*. Quanta opus fuit tibi Imperator æterne pro-
licentia L C uidētia, quanta auctoritate, vt subsidia reip. erigeres, exanimata recreares, dilapsa colligeres? Mirabamur te post imperium esse priuatum. Multo ma-
otium V B C gis mirum est Imperium ferre post* otia. Solus hoc
dona B L C (vt dicitur) potuit Deus ille cuius* bona sunt quod
& videmus V C R viuimus, vt habenas male creditas, & cursum de-
scz. Phaëtonti. *turbatum* V C R uio vectore turbatæ trãquillitatis reciperet, rur-
f. & tam fac., súmq; dirigeret. Cuius simile tu Imperator * etiam facilè fecisti. Neque id mirum. cùm enim à te re-
f. scilicet. cessit imperium, & priuatus * licet dici velles, inhæsit tibi ingenita maiestas. Omnes exercitus vestri, omnésque prouinciæ requiescere te post tanta
f. tulerint. opera vtcunque æquo animo * tulerunt, imperare desijsse nunquam crediderunt. quid enim putas tibi Maximiane Iouem ipsum respondisse cùm tu ingenti animo diceres, Recipe Iuppiter quod cõmodasti? Hoc profecto respondit, Non mutuum istud
recipis. V B L C tibi tradidi, sed æternũ, non sed seruo. Statim igitur vt præcipitantem remp. refrenasti, & gubernacula fluitantia recepisti, omnibus spes salutis illu-
Posuere V C R xit.* Quieuere venti, fugere nubes, fluctus reside-
Etiam V B runt.* Et sicubi adhuc in lõginquioribus terris aliqua obuersatur obscuritas, aut residuus vndarum
aut tu. V *vt* pulsus immurmurat, necesse est tamen * ante tuos
ad tur. L *probe* nutus dilucescat, & sileat. Dixi pro ratione temporis sacratmi Principes ea quæ in vobis inuicem (vt facitis) admirari, & amare debetis. Restat vt ipsa illa quæ separatim de virtutibus vestris locutus sum,
sicut

ſicut huic voto congruit, in = ſermonis* fine cõiungam. DI Immortales quanta Romano Imperio renouaſtis, quæ iam (vt res eſt) ceſſerãt vetuſtati. Maximiano Imperatori æterno Conſtãtinus Imperator nouus plus cœpit eſſe quam filius.* Fauor ille * creſcentis adeſt, iſte * ſenior. Perpetuis profecto = pietatibus, affinitas iſta * coaleſcat ſtirpibus, quæ ſemper = in rep. viros ad cõcordiam copulauit. etenim ſi quamuis deſidẽtes familias Gracchi & Cornelię matrimonium reduxit in gratiam, ſi pro Diuo Auguſto Actiacam victoriam tantummodo gener Agrippa confecit, quid ſperandum eſt cùm ſempiternam patris ac filij caritatem etiam nuptiarũ fœdus aſtrinxerit? Quod ſi P. Scipio bellum Punicum ſuſcepit adoleſcens, ipſum poſtea ſuperaturus Hannibalem; ſi Marius à factione Sullana Vrbem recepit ſenex, idque magno interuallo * temporis eueniſſe memorabile eſt, quàm facile nunc omnes metus ponet Romana reſp. quæ defenditur coniuncti imperij duabus ætatibus, paritérque vtitur virtute iuuenis & maturitate ſenioris? Te pater ex ipſo imperij vertice decet orbẽ proſpicere = communẽ, cæleſtique nutu rebus humanis Fata decernere, auſpicia bellis gerendis dare, componẽdis pacibus leges imponere, te iuuenis indefeſsũ ire per limites * quo Romanum Barbaris gentibus inſtat imperium, frequentes ad ſocerum = laureas mittere, præcepta petere, effecta reſcribere Ita eueniet vt & ambo conſilium pectoris vnius habeatis, & vterq; vires duorum. O felix in imperio, & poſt imperium felicior (audis enim profecto hæc, & vides) Diuę * Conſtãtine, quem curru, & pæne conſpicuo, dum vicino Ortus repetit Occaſu Sol ipſe inuecturus cælo excepit! Quanto nunc gaudio potiris, quãta voluptate perfrueris, cùm talem hunc filium tuũ, qui te primus

abeſt B | Fauet V B | creſcentis, ad, iſte V | f. ſenori | abeſt L | f. coaleſcet | ſummos B L C | temporum V B | ſcz. vtrique veſtrum. | quà V, C | victoriam B | Conſtanti V C B

patrem fecit, in Imp. VBLC mus* patruum imperij tui possessionem idem pater, idem socer, idem Imperator induxerit? Hæc est tua præter omnes Diuos propria immortalitas, quã videmus, filius similis aspectu, similis animo, par imperij potestate. Inuiderint licet nobis, nihil tamẽ domui BC auferre * domi tuæ Fata potuerũt. Nec Maximiano filius qualis tu eras, nec Constantino pater deest. Quin etiam (vt omnibus modis tua necessitudo renouetur) rursus hic socer, rursus hic gener est, vt beatissimus Imperator semper ex tua sobole nepotibus augeatur.

INCERTI PANEGYRICVS CONSTANTINO A. VI.

hom. dis. B VNDE mihi tantum confidentiæ, sacratme Impior vt post tot * disertissimos homines, quos & in vrbe rurs. hic B sacra, & * hic rursus audisti, dicere auderem, nisi nefas esse ducerẽ, & cõmissi cuiusdam sacrilegij religionem vererer si is qui semper res à Numine tuo gestas prædicare solitus essem hæc tanto maiora pristinis silentio præterirem, per quæ non pars aliqua seruata, sed vniuersa sibi est resp. restituta. neque enim ignoro quãto inferiora * sint ingenia nostra Romanis. siquidem Latinè & disertè loqui illis ingeneratum est, nobis elaboratum, & si quid forte commodè dicimus, ex illo fonte & capite facundię imitatio nostra deriuat. Sed quamuis conscius mihi infirmitatis ingenitæ, & inchoati potius studij quam eruditi, cohibere me silentio nequeo quo minus de recuperata Vrbe, imperioq; Romano, & tãdem ex diuturna cõuulsione solidato & ipse aliquid

conet

coner effari, vt inter tantos ſonitus diſertorum mea
quoque vox tenuis exaudita videatur. etenim ſi
in rebus bellicis ipſiſq; prœlijs non ſolú tubæ ac li-
tui, ſed etiã Spartanæ tibiæ incentiuũ * aliquid fe- *aliquod* V C R
rũtur habuiſſe, (credo, quia magnos animos paruo
licet modulo ſufficit incitari) cur ego in me de tuo
fauore diffidã vt ſermonem meũ ſtudio potius tui
cultus quã * ſui viribus metiaris? Experiar igitur vt *ſuis* V B L C
poſſum quãquam oppletis * viribus tuis (vt ſic di- *auribus* V B L G
xerim) inſuſurrare, ſine æmulandi fiducia cupidus
imitandi. Ac primũ illud * eripiã, quod credo ne- *arrip.* V B L G
minẽ adhuc auſum fuiſſe, vt ante de conſtãtia expe-
ditionis tuę dicã quam de laude victorię. *tranſacto *Vide notas,*
enim nutu aduerſi ominis, * & offenſionis reuocatę, *offenſi reuocatẽ* V R *offenſo re-*
vtar libertate erga te noſtri amoris quem tunc inter *uocatis* C
metus & reip. vota ſuſpẽdimus. Téne Imp^tor * tan- *an tant,* B
tum animo potuiſſe præſumere, vt bellũ tantis opi-
bus, tanto cõſenſu auaritiæ, * tanta veniæ deſpera- *tanta ſcelerum contagione,* B G
tione conflatũ, quieſcentibus cunctantibúſq; tunc
imperij tui ſocijs, primus inuaderes? Quiſnam te
Deus, quæ tam * potens hortata eſt maieſtas, vt, om- *præſens* V C R
nibus fere tuis Comitibus & Ducibus non ſolũ ta-
citè muſſantibus, ſed * omnẽ apertè timentibus, cõ- *etiam ap.* V B G
tra conſilia hominũ, contra * auſpicum monita ipſe *aruſpicum* V G
per temet liberandæ Vrbis tempus veniſſe ſentires?
Habes profecto * aliquid cum * illa mẽte diuina Cõ- *f. aliquod*
ſtantine ſecretum, quę, delegata noſtri DIs minori- *f. ipſa*
bus cura, vni ſe tibi dignatur oſtendere. Alioquin
fortiſſime Imp^or ſic quoq;, cũ viceris, redde rationẽ.
Rhenum tu quidẽ toto limite diſpoſitis exercitibus
*tuũ reliqueras, ſed hôc maiores pro te ſuſcepimus *tutum* V B
metus, quòd nobis potius quam tibi cõſulebas, no- *re iquens* B
ſtrãq; pacẽ magis quã bellũ quod aggrediebare fir-
maueras. Næ tu Imp^tor nimio noſtri amore neſciſti
ad ſecuritatẽ nobis verè prouidere, qui non omnia

cum tua cõser-uatio V B
er. op. V
vol. V inepte
f. fed
f. penitius
circumcisus B f: circumcessus.
f. mortis deuotionem.
autem L ante C aut V, probe.
& L
quaeso V B C
abest V C R
numen H V

tecum arma mouisti, * cùm in tua conseruatione salus nostra sit. Et quid * opus erat ipsi Rheno instructis & militibus & classibus, quem iampridem Barbaris nationibus virtutis tuæ terror obstruxerat? An ostentare* voluisti diligentiam tuam, diuisis copijs inter custodiam pacis & belli, aut etiam iactanter *& gloriose probare liberādæ Vrbi te sufficere cum paucis? vix enim quarta parte exercitus contra centum milia armatorū hostium Alpes trāsgressus es. Vt appareret * penitus considerantibus (id quod nos fugit in amore trepidantes) non dubiam te, sed promissam diuinitus petere victoriam. Duxerat magnum Seuerus exercitum, & hostem suum perfidia desertus armauerat. Maiores postea copias Maximianus admouerat, & ipse transfugis ꞊ videbatur prosperè refugisse. Ipse denique qui pater illius credebatur discissam ab humeris purpuram detrahere conatus, senserat in illud dedecus sua Fata transisse. Mille & sexaginta annis contractas ex toto orbe diuitias monstrum illud redemptis ad ciuile latrocinium manibus ingesserat. Adhoc aliena matrimonia, innocentiū capita cum bonis passim donando vsque ad * mortem deuotionis obstrinxerat parricidas, omnes ꞊ insidiatos sibi, aut palam aliquid pro libertate conatos pœnis affecerat, armis oppresserat. Et inter hæc vtebatur eius vrbis maiestate quam ceperat, totam Italiam conductis ad omne facinus satellitibus oppleuerat. Hęc omnia Imp^tor cùm cogitares, scires, videres, ꞊ nec te paterna grauitas, nec tua natura temerariū esse pateretur, dic* quæ꞊ &' quid in cōsilio nisi * diuinum Numen habuisti? An illa te ratio ducebat, (*sua* enim *cuique prudentia Deus est*) quòd in tam dispari contentione non poterat melior causa non superare, & innumerabiles licet ille copias pro se

obijceret,

obijceret, pro te tamen iustitia* pugnabat? vt enim *pugnaret* VCR.
omittam illa quæ non decet comparari, quòd erat
ille Maximiani suppositus, tu Constantij Pij filius,
ille despectissimæ prauitatis, detortis solutísq; mé-
bris, nomine ipso abusiua appellatione mutilato, tu
(quod sufficit dicere) tãtus ac talis; vt * hoc inquam *hac* B
omittam, te Constantine paterna pietas sequeba-
tur, illum (vt falso generi non inuideamus) impie-
tas, te clementia, illum crudelitas, te pudicitia* sola *soli* V, G
dicata coniugio, illum libido stupris omnibus con-
taminata, te diuina præcepta, illũ superstitiosa ma-
leficia, illum denique spoliatorum templorum, tru-
cidati Senatus, plebis Romanæ fame * enectæ pia- *necatæ* VB
cula, te abolitarum calumniarum, te * probatarum *prohibitarum* VB
delationum, te conseruatio, atque * homicidarum *homicidiarij* S.
sanguinis gratulatio. In tam diuersa causarum ra-
tione diuino consilio Imp^tor, hoc est, tuo, non mili-
tum multitudinem, sed partium merita numerasti.
Magnus Alexander cum præter Macedonas suos
cunctæ Græciæ, vniuerso Illyrico innumerabilem
dilectum posset indicere, nunquam* maiores qua- *tamen* VBO
draginta * milium copias duxit, inhabile regenti *f. millibus*
ratus quidquid excederet, & turbam potiùs quàm
exercitũ* iudicabat. Tu verò etiam minoribus co- *dele ex* VCR.
pijs bellum multo maius aggressus es, tanto scili-
cet tua virtute propria potior, quanto ille numero
instructior. Et ille quidem contra leues Medos, &
imbelles Syros, & Parthorũ arma volatica, & Asia-
ticos, optantes mutare seruitium, rem gessit prœlij
vnius euentu; tibi * vincendi erant* milites (prò *er. vinc.* V.
nefas!) paulo antè Romani, armis omnibus more *Prætoriani Maxentij.*
primæ classis armati, & pro facinorum conscientia
nunquã nisi morte cessuri. Probauit hoc prima ob-
stinatio eorum qui sub ipsis Alpium iugis * muni- *f. munitissimũ.*
tissimo licet muro ac situ tenentes oppidũ ausi fue-

 runt

runt te imminente resistere, ac portas claudere, non credentes illi quidem (vt audio) te ipsum adesse, (quis enim crederet tã cito à Rheno ad Alpes Imperatorem cùm exercitu peruolasse?) sed tamẽ non solum præsenti Numini tuo, verumetiam* nunciationi nominis cedere debebant. Luerunt igitur illicò dementiæ suæ pœnas, cùm oblatam sibi à clemẽtia tua veniam recusassent. neq; enim vallo fossáq; obsessio inchoata est, nec cuniculis agẽdis, nec machinis admouendis, nec incutiendo ariete tentati quassatíq; sunt muri, sed statim iniectæ faces portis, scalæ propugnaculis, nec solum fundis eminus telísque missilibus, sed hastis, * gladijs. Ita res simul cœpta & patrata, iunctúsque rebellibus fuit conatus & exitus. Gomphos, vrbem Thessaliæ, quoniam abnueret * obsequium, C. Cæsar vno die sustulit. Sed ille Græculos homines adortus est, tu subalpinos, ille solos incolas, tu etiã militare presidium. Ille non potuit captos à direptione defendere, tibi licuit clementiam tuis victoribus imperare. Sed * illi quidem Gomphensium clades documento ceteris fuit, tibi paulo pòst alia in Taurinatibus campis pugna pugnata est, non trepidantibus ex * tua victoria rebellibus, sed iratis incensísque ad vlciscendũ animis, quos Fortunæ inclinatio * restringere debuisset; nec verò temere ac passim vagis hostibus, vt facilè palantes cæderentur, sed acie in cunei modũ structa, descendentibus retro in altitudinem lateribus, quæ si* cum prima auidè confligeret reflexa impeditos certamine circuiret. Sed tu id prouidens, præmissis vtrimq; qui obuiã irent, & simul si quid insidiarũ lateret excuterẽt, ipse obfirmato illo capite, * deiectáque acie in fugam versa, tanto maiorem in processu stragẽ edidisti, quanto amplioribus subsidijs instructa constiterat. Ita vsque

qui v nunciato nomini cred. debuissent, v B C

Multa hic deerant, quæ ex V B L C suppleui. f. gladijs agi res. Cæsar Ciuil. belli III. Dio. XLI.

imperium L

illa B L illinc C f. illic.

vict. tua B C

restring. C

f. B valet, scilicet.

f. detect.

vſque ad Taurinatium muros fuſi cæſique, obſera-
tâſque nacti portas ab incolis, etiam corporũ ſuorũ
mole clauſerunt. Quid tibi aliud ſperare potuiſti
miles infelix, turpiſſimo illi tunc deuote prodigio?
iam enim non inſulto, ſed doleo. Conſtantinum tu
tantùm ſanguinis fundere coëgiſti. Cui, quia ſalu-
tem veſtram à vobis impetrare nõ licuit, pæne diſ-
plicuit ipſa victoria. At non Taurinatibus, neq; cę-
teris Italię ciuitatibus idẽ animus fuit, qui te Imp^or
exultantes gaudio certatim ad ſe vocauerunt. Miſ-
ſæ ab omnibus legationes, oblati vndique cõmea-
tus. Vt appareret * quãdiu deſideraſſent cui * ſe etiam *quem diu* C
promptè bello adhuc reſtante cõmitterẽt. Qui fuit *Non placet.*
dies ille quo Mediolanum ingreſſus? quæ gratu- *ſe tam pr.* C *f. es*
latio principum ciuitatis? qui plauſus populi? Quæ
ſecuritas intuẽtium te matrum, te virginũ? * quam *virginúmque*
duplici fructu fruebantur, cùm pulcherrimi Impe- B *virg. queq;* C *f. virg. quæ*
ratoris formam viderent, & licentiam non * time- *timerent.* C
rent? Oſtentare ſe omnes, & tripudiare, ſine vllo de
* reliquis belli metu, & auſpicium victoriæ tuæ pro *reliquijs* B
conſummatione metiebantur. Non Tranſpadana
prouincia videbatur recepta, ſed Roma. quis enim
crederet tãtis ſucceſſibus * vllum obſtaculum fore *tuis vl. obſt. fore* BC
tuis, quo minus omnes exercitus ſe clementiæ tuæ
traderẽt, cùm virtutis experimentũ nouiſſent? Mu-
ros vi ceperas, acie palam viceras. Quis tam de-
mens videbatur vt aut obſideri auderet, aut congre-
di? præſertim cùm tu dies aliquot Mediolani reſi-
ſtens tempus * ſibi omnibus conſulendi dediſſes, vt *omn. ſibi* C
de te ſperarent. Sed enim ærumnoſa illa, & * pridẽ *iam pridem* BC
media ætate noſtra ciuili ſanguine maculata Vero-
na maximo hoſtium exercitu tenebatur, acerrimis
ducibus, pertinaciſsimóq; pręfecto, ſcilicet vt quam
Coloniã Cn. Pompeius aliquãdo deduxerat, Pom-
peiąnus euerteret. O miſerabilẽ Veronenſium ca-

lamitatem, quos non tam tua quam intestina satel-
abest B litũ presſit obſidio! quippe Atheſis ille ſaxis asper,
& gurgitibus vorticoſus, & impetu ferox, oppugna-
sis B tionem prohibebat, omnémque retro regionẽ eue-
hendis copijs tutam defenſámque pręstabat. Quod
tamen ne diutius hostem iuuaret prouidentia tua
factũ est, cum ſuperioribus in locis, quâ lenior am-
Vide notas. nis, & ignari hostes erant, exercitus parte proiecta,
obmissos V B ancipiti periculo clauſos obſeſſóſque peiora expe-
remora exper. V riri armis coëgisti, * adeo qua omnis eruptio tẽtaue-
adeoque omnis V B L rat cecidisti, vt ipſe etiam dux cum parte copiarũ
abest V L ad * accerſenda auxilia muris exceſſerit, maiorem
arcessenda V B miſer adducturus exercitum, vt maiore comitatu
cladis occideret. Quo quidem tempore præcipua
apparuit tua Imp^tor^ cura ſimul & animi magnitu-
do, qui redeunti illi minore exercitu cõgredi quam
obſidionẽ intermittere maluisti, ne reſpirare clau-
ſis, aut effugere, aut imminere tergo liceret. Et pri-
mo quidem (vt audio) aciem instruxeras duplicem,
mox prouiſo aduerſariorum numero explicari sta-
tim in frontem ordines, & extendi latiùs arma iuſ-
ſisti, ex tuo animo nimirum animos tuorũ omnium
quantumuis metiens, * quamuis grauius inde pondus infringi
L. Apparet glossa. poſſe* imperij. Laudare me existimas Imp^tor^ cun-
impetu pauciorum. Laud. cta quæ in illo prœlio feceris? Ego verò iterũ que-
V B L C ror. Proſpexeras omnia, diſpoſueras * vniuerſa,
omnia B ſummi Imperatoris officia compleueras, cur ipſe
pugnasti? cur te denſiſſimis hostium globis miſcui-
sti? cur ſalutem reip. in pericula tanta miſisti? An
neſcire nos putas quòd dum nimio rapereris ardo-
re in media hostium tela deueneras, & niſi viam ti-
bi cædibus aperuiſſes, ſpem totius generis humani
& vota deceperas? Quid tibi est Imp^tor^ cum infe-
riore fortuna? (toto quippe impetu ferebare, tor-
renti ſimilis amni, quem abruptæ radicitus ſiluę, &
conuulſa

conuulsa funditus saxa sequerentur) Illos pugnare fas est quibus suo cuiusque Fato aut vincẽdum est, aut cadendum; tu, cuius ex vita omnium Fata pendent, ad vllum discrimẽ accedas? inter tot tela gladiósque versere? Quis hoc à te exigit? aut quis pati possit vt quidquam in te belli casibus liceat? Deceat te Imp^tor hostem ferire? Immo non decet laborare. * Spectans ex edito monte Xerxes nauale certamẽ. Spectauit x.
Augustus * aliquid agens vicit apud Actium. Fuit aliud v a x.
etiam qui sublatus in scalas inuicem nexas concurrẽtes eminus vidit exercitus, vt nec interesset periculo, & adesset euẽtui. Ignaua (inquies) sunt: exempla. haec v c x.
Sed tuta, grauiórque metus est periculi tui quá lætitia victoriæ. An non ipsi: cæsis * fugatísq; hostibus, interfectóq; etiam ipso eorum duce Comites & Tribuni corripuere lacrymantes, amplexíque illud tuum anhelũ pectus, cruentas manus, & quidquid de sanguine profundæ cædis emerserat, hinc atque inde clamarunt, Quid egeras Imp^tor? In quæ nos fata proiecceras, nisi te diuina virtus tua vindicasset? Quæ hæc est impatientia? aut quo tibi manus nostras, si versa vice pugnas ipse pro nobis? Hęc ego non dicerem Imp^tor. neque ab alijs dicta memorarem, nisi beneficio tuæ lenitatis tutior esset nostra in verbis quam tua in armis audacia. noua enim quadam varietate naturæ, confusóque virtutum temperamento, idem es : in prœlijs ferocissimus, & parta securitate mitissimus. cùm enim dato obsessis tempore pęnitendi Aquileiam quoq; de legatis eorum: ac supplicibus recepisses, cunctíq; se tibi * dedissent quos obsidendo seruaueras, ignouisti omnibus, & vitam quam desperauerant reddidisti. Et quidem iussisti arma deponere, vt multo tutius victoris pietate tegerentur, vt tamen pertinaciæ suæ merita sentirent, corripi eos vincirique iussisti,

(margin: te v; fugatis v; & v a; deleam.; ded. dissent 1 o)

iussisti, non ad supplicium, sed vitam, ne conscientiæ timore diffugerent, grauitérque delinquerent, conseruaríque iterum non mererētur si seruati non fuissent. Sed vnde tanto hominum numero tot vincula, quæ continere militares, & paulo antè armatas manus possent? Stupere milites qui* producendos susceperant, & custodiæ* curam abnuere, & prorsus nescire quid facerent, ipsi etiam qui tibi in consilio erant, ipsi etiam Præfectus hærere, cùm tu diuino monitus instinctu de gladijs eorum gemina manibus aptari claustra iussisti, vt seruarent deditos gladij sui quos non defenderant repugnantes. O pulcherrimum, & qui omnium oculis subijci debuisset triumphum virtutis & clemētiæ tuæ! cuius enim potētiæ fuit hostibus arma deripere, eius humanitatis deditos ad impunitatem *suis armis alligare, atque * etiam vincere, vt eos ferri illius quod contra te gesserant quotidie pæniteret. Gladius ille quem in te distrinxerat hostis infestus ipse domini sui manus tenuit, & paratus ad cædem custos factus est ad salutem. Magnus poëta dum bellorum toto orbe surgentium discursum apparatúmq; describit, *Et curua* (inquit) *rigidū falces conflantur in ensem?* Triste * nimium tempus * id cùm instrumenta cultui pecudum præparata in cædem hominum verterentur. At nunc rigidi illi mortiferíque mucrones in salutaria vincla curuātur, & exarmatum hominem non interimūt, sed coërcent, deditósq; hostes gladij sui collisi* obtusique tutātur, qui nihil illis prodesse integri acutíque potuerunt. Omnium ergo armorum ministeria ad diuersos effectus arbitrio tuo seruiūt Imp^tor. Tibi vincunt gladij, tibi seruant, te pugnante feriunt, te ignoscente custodiunt. Vt Deus ille mundi creator & dominus eodem fulmine suo nunc tristes,

[Margin notes: *perduc.* v B; *cura* v; *sui allig.* v B; *sua vincire* v B L C; *Georg. 1.*; *f nimium illud* v; *obtusique* B]

ſtes, nunc lætos nuncios mittit, ita eadem ſub Numine tuo tela inimicos, aut ſupplices tuos pernicie, aut conſeruatione diſcernunt. Eripuiſti: Imp^tor* aduerſarijs tuis gladios, ne quis incũberet dolori. Superaſti, & eoſdem manibus ſuis innoxios reddidiſti. Vt :clementiæ & vindictæ tuæ ſatisfaceres, quorũ ſanguini peperceras arma fregiſti. * vt enim hominum, diu parta, ſemper ſeruanda eſt, :liceat, ferrum inuentu facile, vſu mutabile. Ideo quæ erant reparabilia conflaſti, quod rediuiuũ non erat * reſeruaſti. Quid ſimile : fabulæ ferunt, conuerſa eſſe humana corpora in fontes, aut pecudes, aut aues? Fœda & degener talis conuerſio, gladius mutatus in manicas hoc eſt quod ſecuritas poſt timorem, quod vmbraculum poſt calorem. Splendorẽ mutatio perdidit, ſed aciem retudit. Studium & humanitas tua hortata eſt Imp^tor * hucuſque vt exultatio noſtra verbis * luderet. Sed iam ad potiora redeamus. Recuperata omni cis Padũ Italia, ipſa iam ad te ſupplices manus Roma tendebat, cui portentum* id inſederat, nihil conari auſum ad tot nuncios ſuarũ cladiũ. quippe ipſa ſe viliſsimi hominis obſidebat ignauia, & : degeneres: animos timor arguebat. Stultum & nequam animal nuſquam extra parietes egredi audebat, ita enim aut prodigijs, aut metus ſui præſagijs monebatur. Pro pudor! intra parietũ cuſtodias Imp^tor. Non ille aſpirare in Campum, non exerceri armis, non puluerem pati, aſtutus quidem, ne virorum officia tentantem contẽnerent qui * viderent deambulare, & tantum in *illo Palatio marmoratis parietibus incedere. nam in Saluſtianos hortos ire peregrinatio & expeditio putabatur. Et hæ quidẽ deliciæ * tãto illo tẽpore quo orbẽ obſederat, ſemet incluſerat, turpiſsimã hanc eius formidinem protegebant. non enim ſe imbellem, ſed

abeſt B
& vt B
vita en. L C
ſi v R. eſt. ſcilicet fer C ſ. eſt Sui.
ſeruaſti B
ad latinam Q
hucuſque v
illud v L. eludit C, male.
illud. inſ. v B C
Æneid. 111 1
vt dictum eſt, B
ſ. viderant
ſ. vno
toto B C

ſed beatum,non inertem,ſed ſecurum videri vole-
bat. Quoties milites in concioné vocabat, ſe ſolum
cum illis Imperatorem,alios per limites pro ſe mi-
litare iactabat.Fruimini , (aiebat) diſſipate , prodi-
gite.Hæc erat miſerorum breuis & caduca felicitas.
Ac ne tum quidem cum tot aduerſa ſuorum prœlia
ref. V C B comperiſſet obuiam ire conatus eſt ad * inſiſtendú,
cum Padi limite, aut Apennini iugis vteretur , ſed
litteras calamitatum ſuarum indices ſupprimebat.
Interdum etiam palàm vt vſque ad portas venire-
tur optabat,non intelligens maieſtatem illam Vr-
qua pr. V B L C bis * quam pridem * admotus exercitus ſollicita-
admotos V B L C uerat iam flagitijs ipſius deformatã,& ſedibus ſuis
pulſam ad tua auxilia tranſiſſe , nec vllis præmijs
poſſe corrumpi quos tibi, præter liberalitaté tuam,
& ſacramenti fidem, tot victoriarum gloriæ dica-
uiſſent.quis enim miles qui ductu atque auſpicijs
tuis toties feliciſsimè dimicaſſet vulnera illi ſua
f. & venderet,belli=iam pęne confecti ſummam conce-
deret? Atenim tu idipſum de ardore totius exerci-
deeſt B L tus ſentiés,= non' ſine vlla hæſitandi mora quâ bre-
uiſsimum per eos iter eſt rapto agmine aduolaſti,
regendo V, re celeritatem illam in * redeundo Scipionis, & Cæ-
gerendo C. ſaris tunc maximè cupienti Romæ repreſentans.
egregiè. Hæc eſt fiducia Imperatoris inuicti,& ſuorú men-
f. dubitare nec tibus freti,non * dubitare, nec trahere bellum, ſed
proximũ quodq; pugnę tempus putare victoriam.
f. vti Q. Max. non enim res erat tibi * vtique maximo cum Han-
nibale victore, vt poſt res aſperas locum tempúſq;
captares,ſed vrgere te ſucceſſus tuos,& continuare
& B victorias,* ſed quã primũ ſubuenire Vrbi decebat.
eſt Imp. fract. V B *ſapientis enim * Imperatoris eſt fractis rebus cunctã-*
illud V B id C R *do conſulere,ſecundis nõ deeſſe Fortunæ.* Itaque vnum
contentus V C iam = timebatur,ne ille * cõterritus his* rebus, gra-
viribus V B, uiter afflictus, & in arctum redactus, boni conſu-
probi.
leret,

leret, & debitas reip. pœnas obſidione differret. quippe omni Africa, quam delere ſtatuerat, exhauſta, omnibus inſulis exinanitis, infiniti temporis annonam congeſſerat. Sed * domina mens, & ipſius Vrbis æterna maieſtas nefario homini eripuere conſilium, vt ex inueterato illo torpore ac fœdiſſimis latebris ſubitò prorumperet, & conſumpto per deſidias ſenio ipſum diem natalis ſui vltima ſua cæde ſignaret, ne ſeptenarium ⸗ numerum ſacrum & religioſum ⸗ inchoando violaret. At quomodo inſtruxit aciem tot annorum vernula purpuratus? Ita prorſus ne quis euadere, ne quis (vt fit) loco motus referre gradum, & inſtaurare prœlium poſſet, cùm à fronte armis, à tergo Tyberi flumine premeretur. In quo ille non mehercule cogitauit neceſſitatem reſiſtendi, ſed propinquitatem refugiendi. Niſi forte iam ſentiens diem ſibi veniſſe fatalem ad ſolatium ſuæ mortis voluit ſecum trahere quamplurimos, vt omnes eſſent exitus ſui comites qui ſcelerũ participes extitiſſent. quid enim aliud illum ſperaſſe credendum eſt, qui iam antè biduum Palatio emigrauerat, & cum vxore ac filio in priuatam domum ſponte conceſſerat, (vt res eſt) ominibus terribilibus agitatus, & nocturnis pulſus vltricibus, vt tu iam olim exſpectatus habitator ſacris illis ædibus diu exhalatis expiatiſque ſuccederes? Et adeò ipſe verum ſibi dixerat, & venturo tibi ceſſerat, quamuis in prælium ingrederetur armatus, cùm excedendo Palatio iam ſe abdicaſſet imperio. Ad primum igitur aſpectum maieſtatis tuæ, primumq́ue impetum totius tui victoris exercitus hoſtes territi, fugatiq́ue, & anguſtiis *Miluij pontis excluſi, exceptis latrocinij illius * primis auctoribus, qui deſperata venia locum quem pugnæ * ſumpſerant texere corporibus, ce-

diuina v. c.
illum v. c.
f ſept. num., illum ſac.
vel ac
Mului q
Prætorianis.
ceperant V

teri omnes in fluuium abiere præcipites, vt tandem aliquod cædis compendium fessis tuorum dexteris eueniret, cum impios Tyberis hausisset. Ipsum etiam illum cum equo, & armis insignibus, frustra conatum per abrupta ripæ vlterioris euadere, idem Tyberis correptum gurgite deuorauit, ne tam deforme prodigium vel hanc obitus sui relinqueret famam, quòd alicuius viri fortis gladio telóue cecidisset. Et aliorum quidem hostium corpora & arma præceps fluuius voluendo deuexit, illum autem eodem quo extinxerat loco tenuit, ≠PR.≠ dubitaret, si putaretur aliquò profugisse cuius mortis probatio quæreretur. Sancte * Tybris, quondam hospitis monitor Æneæ, mox Romuli conseruator expositi, tu nec falsum Romulum diu viuere, nec parricidam Vrbis passus es enatare. Tu Romæ tuæ altor copiis subuehendis, tu munitor mœnibus ambiendis, merito Constantini victoriæ particeps esse voluisti, vt ille hostem in te propelleret, tu necares. neque enim semper es rapidus & torrens, sed pro temporum ratione moderatus. Tu quietus armatum Coclitẽ reuexisti. Tibi se placido Cloelia virgo commisit. At nunc violẽtus & turbidus hostem reip. sorbuisti, & ne tuum lateret obsequium, eructato cadauere prodidisti. Reperto igitur, & trucidato corpore, vniuersus in gaudia & vindictam P. R. exarsit, nec * de fica tota Vrbe, quâ suffixum hasta ferebatur, caput * id piaculare fœdari, cùm interim (vt sunt ioci triumphales) rideretur gestantis iniuria, cùm alieni capitis merita pateretur. Sed quid ego hucusque iocularia? Tecta ipsa (vt audio) commoueri, & altitudo culminum videbatur attolli quacunque Numen tuum tardo molimine currus inueheretur. Tanta te populi densitas, tanta Senatus stipatio prouehebat simul & attinebat.

[Margin notes: ne diu V B L C; latitia L C; Tybri B; desiit tota; illud V B.]

Felices

Felices qui te propius aſpicerent longius poſiti nominabant, quos præterieras loci quem occupauerant pænitebat. Viciſſim omnes * inde dicto accedere, * inſequi. Certare innumerabilis multitudo, & impulſu vario fluctuare, & tantum * ſibi hominum animi poſt illam ſexennij cladem ſupereſſe memorabant. Auſi etiam quidam vt reſiſteres poſcere, & queri tam citò acceſſiſſe Palatium, & cùm ingreſſus eſſes non ſolum oculis ſequi, ſed pœnè etiam ſacrum limen irrumpere. Inde omnibus circũfuſis * vt inde excederes opperiri, proſpicere, optare, ſperare. Vt viderẽtur eũ à quo obſidione liberati fuerant obſidere. Gloriatus ſit licet, & verè, ſummus orator humeris ſe Italiæ in patriam reportatum te Conſtantine S.P.Q.R. & illo die & aliis, * quocunque progreſſus es, & oculis * fere geſtauit, nec quidquam aliud homines diebus munerum * ſacrorumque ludorum quàm te ipſum ſpectare potuerunt, qui tuus eſſet fulgor oculorum, * totiuſque corporis circumfuſa maieſtas, quæ oris dignitas. Gaudere cuncti ſpectaculorum mora, & familiaribus ſibi artificibus ob hoc ſolum fauere quòd te præſente certarent. Nam quid ego de tuis in Curia ſententiis atque actis loquar, quibus Senatui auctoritatem priſtinam reddidiſti, ſalutem, quam per te receperant, non imputaſti, memoriam eius in pectore tuo ſempiternam fore ſpopondiſti? Dicerem plura de diuinis orationibus tuis, de oblata potius quàm impetrata benignitate, niſi mallem dicta reticere dum propero facta laudare. * Et quamuis verba tua in Senatu habita nobis * nota ſint, tamẽ qualia fuerint clementiæ tuæ gloria nunciauit. O tandem felix ciuili Roma victoria! Irrupit * olim te * Cinna furioſus, & Marius iratus; * quando ſolo ſe Octauij Conſulis capite ſatiarũt,

inde diſcedere, inſ. V hinc ſequi B, verè.
ibi B Non placet.
vitium exc. V vicum exc. B ſ. vt iterum exc.
quacumque V B
ferre geſtiuit V B C
æternorúmq. V B
qua totius B
Quamlibet ver. V C R.
ſ ignota
te ol. B
Sylla B, falsò.
qui non ſolo V C R

ſed luminibus ciuitatis extinctis exempla quæ
iter. tibi V B — nunc toto ſexennio paſſa es reliquerunt. Vicit * tibi
iterum ante portam Collinam Sulla, felix, ſi ſe par-
enim B. *enim uero* V *f. ſed enimuero* — cius vindicaſſet, * ſed' multis capitibus Roſtra
compleuit. Conſtãtinus victoriæ licentiã fine præ-
lij terminauit, gladios ne in eorum quidem ſangui-
nem diſtringi paſſus eſt quos ad ſupplicia poſce-
bas. Deditam ſibi idem Sulla exarmatamque le-
gionem in villa publica trucidauit, perculſumque
morientium gemitu Senatum monuit ne timeret,
quòd ipſe iuſſiſſet. At iſte victor nõ modò hoſtium,
ſed etiam victoriæ ſuæ, quidquid militum bello ſu-
perfuit tibi reſeruauit. tibi enim iam militant quos
imp. iis adu. V B C — exutos armis * Imperator aduerſus hoſtes Barba-
ros rurſus armauit. Iam obliti deliciarum Circi
Pompeij amphithe. V *nouilium* B *prætendunt* V — maximi, & * Pompeiani theatri, & * nobilium la-
uacrorum, Rheno Danubióque * prætenduntur,
excubias agunt, latrocinia compeſcunt, certant de-
nique cùm victoribus vt ciuili bello victi hoſtibus
comparentur. Nec tamen id mirum videri poteſt,
cum qualemcunque militem fortiſſimum facias
tuo Imp^tor exemplo. non enim feſſus prœliis, & ex-
pletus victoriis (vt natura fert) otio te & quieti de-
diſti, ſed eodem impetu quo redieras in Gallias
tuas perrexiſti ad inferiorem Germaniæ limitem,
ſcilicet mt. V B C — magna * enim intercapedine temporis, ac breui
locorum diſtantia poſt annuam expeditionem ſta-
κατ' ἐναντί-αν. — tim * bello auſpicatus, à Tyberi ad Rhenum, im-
bella L *deleam* — mò (vt omen & ſimilitudo nominis * ſit' & tua
Imp^ror magnitudo animi pollicetur) à Tuſco Albu-
la ad Germanicum Albim prolaturus imperium.
Quiſnam iſte eſt tam continuus ardor? quæ diui-
ſed V *f. ſed et. In* — nitas perpetuo vigens motu? Omnium rerum in-
B abeſt — terualla ſunt. Ceſſat terra noualibus, dicuntur in-
Sol ip, e noct. B C — terdum flumina reſiſtere, ≠&' * ipſe dies noctibus
acquieſ-

acquiescit; tu Constantine solus infatigabilis bellis bella continuas, victorias victoriis cumulas, quasi præterita sint oblitterata si desinas, non putas te vicisse nisi vincas. Ruperat fidem gens leuis & lubrica Barbarorum, & robore atque audacia *, lectis eruptionis auctoribus, institisse Rheno nunciabantur. Illicò obuius affuisti, & præsentia tuâ ne auderent transitum terruisti. * Etiam videbaris rem votis tuis fecisse contrariam, quòd inhibita eruptione non foret materia victoriæ, sed inopinato consilio vsus, abeundo * enim, simulato nuncio maioris in superiore limite tumultus, occasionem stolidis ac * ferinis mentibus obtulisti in nostra veniendi, relictis in occulto ducibus qui * securos adorirentur. Quò cùm venissent, consilium tuum sequitur Fortuna. Toto Rheni alueo oppleto nauibus deuectus terras eorum ac domos mæstas lugentésque populatus es, tantamq́ue cladem vastitatemq́ue periuræ genti intulisti, vt * vix post * illud nomen habitura sit. Ite nunc omnes (si placet) Barbaræ nationes, & exitiales vobis mouete conatus * exemplum. quamuis enim Imp^tor^ noster amicorum regum admittat obsequia, idq́ue ipsum valeat ad laudem victoriæ quòd à nobilissimis regibus timetur & colitur, augeri tamen gloriam virtutis suæ gaudet quoties prouocatur. nam quid hoc triumpho pulchrius, * quòd cædibus hostium vtitur etiam ad nostrum omnium voluptatem, & pompam munerum de reliquiis Barbaricæ cladis exaggerat, tantam captiuorum multitudinem bestiis obiici, * ingrati & perfidi non minus doloris ex ludibrio sui quam ex ipsa morte patiantur? Inde est quòd cùm exitum differre liceat, perire festinant, seséque letalibus vulneribus & mortibus offerunt. Ex quo ipso apparet quàm magnum sit vicisse

Apparet aliquid excidisse. f. instinctis

f Et iam

f. scilicet, sim. vt pag. præcedente. lin. 26.

feris V B

securos V C R. Non placet.

pòst vix V R

illum B

f. vllum

Habetis V B L

quo V R

& B C VT L, probè

cisse tam prodigos sui. Facile est vincere timidos & imbelles, quales amœna Græcia, & deliciæ Orientis educunt, vix leue pallium, & Sericos sinus vitando Sole tolerantes, & siquando in periculum venerint, libertatis immemores, vt seruire liceat orantes. Romanum verò militem, quem qualemque * ordinatur disciplina, & sacramenti religio cõfirmat, aut trucem Francum, ferina sola carne distentum, qui vitam * prouectus sui vilitate contemnat, quantæ molis * sit superare, vel capere? Quod tu Imp[or] & * Imp. in Italia, & in ipso conspectu Barbariæ paulo antè fecisti. Ita sine vllo discrimine omnia genera bellorum, armorum, hostium vni tibi cedunt, cedunt ex omni etiam memoria condita litteris monumenta virtutum. Nec verò tantummodo vetera illa Dictatorum, & Consulum, ac deinceps magnorum Principum, sed etiam rectissima & pulcherrima Diui patris tui facta superasti, (sordet enim alios ex proximo tempore comparare) ipsum inquam Diuum Constantium iam primis imperij * tui lustris rerum gestarum laude cumulasti. Inuitus hoc fortè accipis Imperator, sed ille dum dicimus gaudet è cælo, * & pridem vocatus ad sidera adhuc crescit in filio, & gloriarum tuarum gradibus ascendit. Purgauit ille * Batauum aduenam * hoste depulso, tibi se ex vltima Barbaria indigenæ populi * dedere. Ille Oceanum classe transmisit, tu & Alpes gradu, & classibus portus Italicos occupasti. Recuperauit ille Britanniam, tu nobilissimas Africi maris insulas, quæ populi Romani fuere prouinciæ. Ignoscat inquam Diuus ipse Cõstantius. Quid habeo quod comparem Italiæ, Africæ, Romæ? Meritò igitur tibi Constantine & nuper Senatus signum * dedit, & paulo antè Italia scutum & coronam,

Marginal notes: *ordinat* V C R. — *pro victus* V — *deleam.* — *nuper* V L C — *fal. cæsis Maxentianis.* — *abest* B — *etiam prid* V *& iamprid.* B, *probe.* — *Batauiam aduena* V C R. — *Franco.* — *f. dedidere.* — *Deus* V B C *Dei* R.

ronam, cuncta aurea, dedicarunt, vt conscientiæ
debitum aliqua ex parte* .... sæpe enim, & releuarent. debetur enim,
sæpe debetur & diuinitati simulacrum aureum, & V B L C
virtuti scutum, & corona pietati. Quamobrem te tuorum C l'ei. Diuus tua.
summe rerum sator, cuius tot nomina sunt quot vere.
gentium linguas esse voluisti, quem enim te ipse
dici velis scire non possumus, siue in te quædam vis
mensq; diuina est, *quæ toto infusa mundo omni- quis est
bus misceearis elemētis, & sine vllo extrinsecus ac-
cedente vigoris impulsu per te ipse mouearis, siue
aliqua supra omne cælū potestas*est, quæ hoc opus f. es
tuum ex altiore Naturæ arce despicias) te inquam
oramus & quæsumus vt hūc in omnia sæcula Prin-
cipem serues. parum est enim optare tantæ virtuti
tantæque pietati quem longissimum habet vita
*progressum. * Et certè summa in te * bonitas est, processum V B
& pietas. Et ideò quæ iusta sunt velle debes. Nec Est C bonitas, est &
abnuendi est causa, cùm possis. nam si est aliquid C
quod à te benemeritis denegetur, aut potestas
* cessauit, aut bonitas. Fac igitur vt quod optimum f. cessabit
humano generi dedisti permaneat æternum, om- in ¶
nesque Constātinus in terris degat ætates. Quam-
uis enim Imperator inuicte iam diuina soboles tua
ad reip. vota successerit, & adhuc speretur futura
numerosior, illa tamen erit verè beata posteritas,
vt cùm liberos tuos gubernaculis orbis admoue-
ris, tu sis omnium maximus Imperator.

NAZARI PANEGYRICVS CONSTANTINO A.

VII.

Ictùrus Constantini augustissimas laudes, qui tantùm vltra omnium sæculorum Principes eminet quantum à priuatis ceteri Principes recesserunt, & dicturus in cætu gaudiorum exultantium, & lætitiæ gestientis, quàm * æmulationem solita beatissimorum Cæsarum quinquẽnia * primo fecerunt, sentio nullam eloquentiam nec optari nec concipi posse quæ dignam afferat aut tempori gratiam, aut materiæ copiam, aut vestris studiis facultatem. iactat quippe se nunc cùm maximè alacris omnium ac beata deuotio. Nec operta mentium rimari necesse est, extat in vultu cuiusque hilaritatis publicæ decus, & in serenis frontibus animorum * iudicia præleguntur. non enim se capit exundantis lætitiæ magnitudo, sed dedignata pectorum latebras ita multa & candida foris prominet, vt intelligatur non ingentior esse quàm verior. Nec verò mediocribus bonis gaudent qui exultandi modum non habent. Fruimur quidem nos præsentium maxima voluptate, sed lenocinatur his iam futuri ratio, & quæ temporibus * disseparata sunt animorum præsumptione iunguntur. Quintumdecimum * annum maximus Princeps salutaris imperij degit, sed auguramur iam vicenalia, & venturi fidem superiorum felicitate * sentimus. Quinquennalia beatissimorum Cæsarum

cumulatiorem solito VBLC
prima VBLO
i ndic. perleg. VCR
disperata VB
max. P. s. 1. annum B
sancimus VC *sanximus* B

Cæſarum occupatos in gaudiis habent,ſed in deſtinatis decenniis iam vota properantia & ſpes volucres * conſtituerunt. Horum dehinc compotes propagabimus optabilis boni ſeriem. Ita omnia quæ ex Principibus noſtris proſperè veniunt, continuatos fructus ferunt, nec magis recepta delectant quàm expectata iuuerunt. Verùm quid agimus, vicenis, aut iam tricenis annis circumſcribendo quæ æterna ſentimus? Ampliora ſunt merita Principum quam optata votorum. * Et quin-immo * immenſus felicis curſus imperij, nec humanorum terminos * curant qui ſemper diuina *meditãtur. Certè cupitorum irriti non ſumus,qui cùm optemus maxima, id faciamus benignius quàm ſecurius, quòd propter cæleſtem in illo fauorem tam certa adipiſcendi ſpes eſt quam optandi ſoluta libertas. Has igitur gratulationes quæ præſentibus excitantur, quæque ſuperiorum memoria vigent,aut * quaſi in poſterum * redundatura cogitatio auida depaſcitur, quis * omnium queat flagrantiſſimis audiētium ſtudiis ſatisfacere dicendo? Iam verò cum publicas tantùm vtilitates amplecti velim, & vnuſquiſque priuatim ſuas cogitet, ſ tremebunda proferatur oratio quæ tacita reputatione vincenda eſt, in ipſis etiam publicis geſtorum ingentium profeſſa laudatio * quam'augendi cupiditatẽ præ ſe ferat, non iniuria minuendi metum faciunt quę ſpem amplificationis ex magnitudine ſuſtulerunt. Quis (oro) Conſtantine maxime (præſentem enim mihi alloqui videor, qui etſi conſpectu abes, reuelli tamen mentibus non potes) quis inquam aſpirare laudes tuas * valeat *æquiparandi magis ſpe quàm gratia non tacendi? Quis tam potens fandi, cuius copia tam larga,tam felix, quæ cùm virtutes attrectauerit non aut cir-

conſtiterunt BG

Est VLC

in immenſum fel. VBC

curent VB

curet C

meditatur C

ſ quas

ſ. redundaturas

ſ hominum

ſ. &

abeſt VCB

Potitas & legis,neſcio quam

audeat VCB

æquiper. CR.

cumuenta numero desperato exitu stupeat, aut obterat magnitudinem, aut splendore obsolefacta tantum nitoris habeat quantum ex rerum luce collegerit? Cuius * enim diuina virtus, & eius * mira comes, appendixq́ue victoria vrbem Romam non præcipitantem exceperit, sed afflictam ac planè iacentem excitarit, recrearit, erexerit, cumq́ue aliæ felicissimæ tuę prius ac deinceps expeditiones non minus in se operis amplexæ sint quam ex ipsis faucibus fati Roma seruata, quid dignum magnitudine tua excogitari ac dici potest, in cuius laudibus id maximum non est * quod in terrarum orbe primarium est? Nobilissimorum quoque Cæsarum laudes exequi velle studium quidē dulce, sed non & cura mediocris est, quorum in annis pubescentibus non * eruptione virtutis tumens germen, non flos præcursor indolis bonæ lætior quam vberior apparet, sed iam facta grandifera, & contra rationem ætatis maximorumq́ue fructuum matura perceptio. Quorum alter iam obterendis hostibus grauis terrorem paternum, quo semper Barbaria omnis intremuit, deriuare ad nomen suum cœpit, alter iam Consulatum, iam venerationem sui * sentiens, si quid intactum aut parens, aut frater reseruet, declarat mox victorem futurum, qui animo iam vincit ætatem. *rapitur* quippe *ad similitudinem suorum excellens quaque natura*, nec sensim ac lentè indicium promit boni, cùm inuolucra infantiæ viuidum * rumpit ingenium. vnde enim Principis maximi tam effusus in liberos animus, nisi quòd in illis iam simulacrum sui conspicit? Commendet inferioribus suos sola necessitudo naturæ, & qualescunque diligant * cùm illi quod ex se desiderent non habent, præstantissimum Principem hoc maximè iuuat, quòd in annis primoribus

cum diu. V misericordia V omia B

Roma.

eruptura virt. VBC

iam patrem BLC

f. rumpat

qui in illis quod VC

bus iam ſunt ductæ lineæ quibus virtutum ſuarum
effigies poſſet includi. Et pater optimus, ſed me-
lior Imp^ror ,non tam ſibi quam reip.gaudet cum li-
beros ſibi ſimiles intuetur. Quibus ad perficienda
quę ingenerata ſunt bona non ſegnis virtutum opi-
fex diſciplina cõiungitur. Vt ſpes * æquiparãdi pa- *æquiper.* C R
tris certa ſit.quippe * indole ſimiles,ſed ſub eodem *indoles* V
magiſtro diſcendi fortuna felicior. Ipſum à tenero
intuentes,in ipſum oculis ac mente conuerſi , nihil
ab eius contemplatione deflectunt, incerti miren-
tur,an diligant. Niſi quòd neceſſe eſt vtrumque
permixtè ſimul ⸗ . nam & amor factorum com- *fieri* V B C
mendator eſt, vnde naſcitur admiratio, & facta
cùm mira ſunt amorem inuicem creant . Ita ſpe-
ctantibus liberis quidquid ab eo pulcherrimè ge-
ritur, cùm propter ipſum magis placuit, tùm ſtu-
dio imitationis inoleſcit. Iam tibi quidem in eru-
diendo Imperator optime non omnia propone-
bantur quæ ſequi velles.Niſi quòd rectè factorum
contemplator acerrimus, ſi quid ſecus fieret,à ſpe-
ctandi cura pudentes oculos abſtrahebas. dabit
enim veniam clementia tua ſi audaciorem veritas
facit. Exiſtimare quidem de Principibus nemini
fas eſt, (nam & in veſtibulo ſuo inquirentem re-
pellit obiecta veneratio , & ſi qui ⸗ propius * adie- *mentem* V B C
runt,quod oculis in Solem ſe contendentibus eue- *adiecerunt* C
nit , præſtricta acie videndi facultate caruerunt)
verùm tu facis Principum maxime vt patere vi-
deantur quæ prius obſtructa fuerant,qui tam optas
totus videri quàm ceteri recuſabant. Non terror
obtentui eſt, nec occultandis quæ plerumque ex-
trinſecus latent,demorandoque aſpectu oſtentatio
ſpecioſa * perhibetur. Obtutus hominũ benignus *prohibetur* V B C
receptas ⸗ nec intuentem iniquus fulgor retundit, *ſed* V B L
* ad ſerenum lumen inuitat. Nunc denique * in- *intelligimus* L C
telli-

fuerunt VB telligamus quæ deſiderāda in prioribus * fuerant, poſtquam ea quæ operta in ceteris veriti ſumus in te reſerata veneramur. Igitur, vt facitis, beatiſſimi Cæſares per omnes paternarum laudum vias ite ſecuri. Non ſimplici quidē itinere numeroſæ eius virtutes ingrediuntur, ſed omnia ad eundem gloriæ exitum ferūt. Nullæ cupiditatum dēflexiones,

nullus VBC *nulli erroris amfractus. Vt verenda progredientibus non ſit diſpendioſa reuocatio. Itaque maturiorem curſum inſtituiſtis, qui moram conſiderandi itineris non habetis. Sed mihi circumuento hac ipſa rerum copia quæ potiſſimum capeſſenda ſit

Ita V via, qui aditus fiat incertum eſt. * Itaque ſe multa

ſpecie par. VCR offerunt * ſemper paria, magnitudine congruentia. Verùm vt in magnis domibus interiorem ornatum veſtibula ipſa declarant, ſic nobis venturis ad ingentium virtutum ſtupenda penetralia debet laudationis ingreſſum & prædicationis ianuā Roma præbere. Quæ demerſa quondam tyrannidis impiæ malis, & quò maior eô miſerabilior, maieſtatis priſtinæ decus ad miſericordiæ ambitū conferebat,

& in V ferebat, tibi tamen Conſtantine maxime *etiam in illa ſui ſorte venerabilis, quòd quos impenſe ama-

del. for B mus obſeruantia illorum integra eſt, etiamſi * fortuna dilapſa eſt. *In abiectos officia gratiora ſunt quæ*

miſericordia VCR *non ex * minima, ſed ex honore venerunt*. Sed nimirum rectè à ſapientibus ponitur connexio inter ſe

f. iuuant apta virtutum. ſic enim mutuo & opera* iuuat, & fructum operæ partiuntur, vt facilè appareat inſeparabilis & indiſcreta permixtio. Geſſiſti bellum Imp^tor maxime quod tibi nō minus onus Vrbis impoſuit quam eiuſdem ærumna perſuaſit. Itaque non plus ex eo laudis fortitudini tuæ datum quam pietati tributum eſt, quòd dum ſceleſtos perſequeris, miſeros liberaſti. conſtituta enim

& in

& in perpetuum Roma fundata eſt, omnibus qui
ſtatum eius labefactare poterant cum ſtirpe dele-
tis. non enim (qui bellorum euentus * ſolet eſſe) *ſolent* VBC
per varios & volubiles caſus Mars dubius errauit,
nec Fortunæ viciſſitudo, quæ plerumque proſperis
rebus triſte aliquid agglutinat, victorum lætitiam
vulnerauit, ſed tanta hoſtium & tam ampla cædes,
tam felix & incruenta victoria fuit, vt credas non
bello ancipiti dimicatum, ſed ſolas impiorum
pœnas expetitas. Tantum etiam inter arma bona
conſcientia ſibi vindicat, vt iam cœperit non vir-
tutis magis quàm integritatis eſſe victoria. Spectat
enim nos ex alto rerum arbiter Deus, & quamuis
humanæ mentes profundos gerant cogitationum
receſſus, inſinuat tamen ſeſe * totam * ſeruata diui- *ſ coram ſeruatura* V L
nitas, nec fieri poteſt vt cùm ſpiritum quem duci- *ſcrutatura* BC
mus, cùm tot commoda quibus alimur diuinum
nobis * lumen impartiat, terrarum ſe curis ab[d]ica- *Numen* VBC
uerit, nec inter eorum vitas diiudicet quorũ vtili-
tates gubernat. Illa igitur vis, illa maieſtas fandi ac
nefandi diſcriminatrix, quæ omnia meritorum
momenta perpendit, librat, examinat, * illa nefa- *illa piet. t. t., ill. nefar.*
riam illius tyranni fregit amentiam, illa pietatem VBC
tuam texit, illa inuictum exercitum tuum, tot vi-
ctoriarum conſcientia plenis pectoribus ardẽtem,
tantis inſuper viribus iuuit quantas præſtare aut
Deus potuit, aut amor tuus debuit, vt horrendas
acies, vt incognita ferri & corporum robora ful-
mineus miles euerteret, vt quidquid inſtruxerat
diuturni ſceleris longa molitio felici congreſſione
conſumeres. O tuam Imp[tor] non victoriam magis
quàm clementiam prædicandam! Grauate * etiam *ap. an t. et.*
apud animum tuum male pereunt. Inuitus pugna- *mali* B
ſti qui tam facilè vincebas. iamdudum quippé
præuideras hominem non imperando habilem,
non

non tantæ maiestatis capacem, quòd magnitudo male crediti muneris extra animi angustias effluebat.* Quod qui tueri nequeunt, vbi sub tãto onere fortunæ infirmitas lapsa est, faciunt licentiam de potestate. Quid ego referam infelicium indignissimas cædes? quid inexpletos libidinum pastus? quid miseras patrimoniorum direptiones? Sileantur hæc sanè, non tantùm ne sopitá malorum memoriam oratio mea suscitet, sed ne sanctissimas Principis laudes dum aliena vitia depromimus sermo talis incestet. Incremẽtum quidẽ adeptæ felicitatis est malorum commemorata depulsio, verùm vt in segetibus etiamsi multâ quæ humũ obsederant industriâ * releuanda sunt, laborem tamen purgati soli nesciunt qui fructus editos intuentur, sic Constantini laudibus satis est dum efflorescentia bona cernimus ne mala excisa reputemus. Ferebas tamen Impᵗᵒʳ ferebas illum in tantis malis ludentem, & cùm omnia tu scires, vota hominum conniuendo * patiendo fatigabas. Qui * ne iniustè sic quidem arma caperes, etsi nondum ab homine lacessitus, iam tamen vitiorum eius inimicus, sed (quod erat consentaneum clementiæ tuæ) experiebaris remedia * meliora, vt quod leniri quàm resecari malles mitior medicina sanaret. Quin extorques animo tuo * conueniendi studium, & concordiæ voluntatem? si concordiam quam veniam appellari fas est cùm qui potest vincere optat ignoscere. Et non dubito quin hanc rationem cælestis prudentia tua duxerit, quòd coniunctione sua flagrantissimas hominis cupiditates vel extingueret penitus, vel modicè temperaret. *nulla* quippe *est libido tam vecors, quam non capiat cùm in consortium temperantia venerit*. Deiicit oculos deformis ignauia vbi ei pulchritudo virtutis obie-

Quam quæ

reuelanda V euellenda BC, egregie.

f. patiendóque

ne sic quid. iniuste VBC

molliora VB

& B

obiecta est. Tergiuersari atque hærere petulantiam
videas grauitate * modestia & decore confusam. *f. modestiæ*
Vt appareat te Imp^tor^ optime concordia * impe- *f. impetranda*
randa non illi impunitatem vexandæ Vrbis * da- *f. fuisse*
turum, sed leniorem * petiisse victoriam, cùm mal- *pe iisse V*
les vitia eius quàm arma superare. Sed profecto
nulla vi possunt coire quæ naturali diuortio dissident,
nec vlla tam fidelis est copula quæ in diuersum tenden-
tia nexu suo teneat. Perpendit scilicet secum excel-
lens prudentia tua, eique semper pietas applicata
omnes concordiæ commoditates, illam esse funda-
mentum ac radicem otij, bonorum * ciuium' semi- *ciuilium VBE*
narium, quietis publicæ segetem, & almam pacis
altricem. Sed ò *quam æger est ad honestatem recursus*
his qui iam gradum ex nequitia protulerunt! Vocas
ad societatem, * appetitum tuum; refugit, * auer- *amicum t. V* *f. auers.*
satur, horrescit, nihil sibi putat tecum commune,
quia nihil simile est; iam certè quiescere virtuti in-
tegrum non est. nam bellum * animo' gerere, armis *abest B, malo.*
abstinentem, non concordiæ ratio est, sed ignaua
dissensio. Licet non sit in his ratio desideranda qui
semel de via præcipites ire cœperunt, mirari ta-
men * nequeo cùm id delatum non amplexus sit *f. satis*
quod impudens esset si auderet optare. Vtrum Vr-
bis funestam illam lacerationem lentè ac remisse
te laturum putauit? Sed *natura * affert vt iniuriæ* *f. fert*
eius quem diligas etiam si re ipsa graues sunt, fiant ta-
men amore grauiores. An credidit conserenda ma-
nu non inferiorem? Hoc verò * quod' opinari non *quam V C E*
potuerit exitus docuit, cùm signis tam sæpè colla-
tis nihil vnquam * quod aut spes aucuparetur, aut *fuerit VBL*
fortuna promitteret. Dolis (credo) existimauit de-
cipi posse. Sed non virtus tua de congressione
quàm prudentia est de fraude securior. quis enim
ad præsentiendum sagacior? quis vigilantior ad
viden-

contemplatur V C videndum? Quis * contemplatur præſentia acrius, ventura prolixius, ambigua certius, captioſa felicius? Nō * hinc tecum Lynceus ille certaret, qui (vt poëtæ ferunt) parietum ſepta, & arborum truncos viſu facile traiiciebat, aut etiam ille quem eadem vetuſtas locuta eſt cum * Sicilienſi ſpecula conſtitiſſet conſpicari ſolitum naues quæ Africæ portum ſubirent, cum proſpectum hominis nó aër offuſus, qué craſſioré exhalatio maris faceret, non * tantum diſiunctarum regionum longinquitas impediret. Cum ſpes omnis frigere debuerit, & voluntas pacificandi alienata ſit, quis dubitet diuinitus armis tuis deditum, cùm eò dementiæ proceſſerit, vt vltrò etiam laceſſeret qué ambire deberet? *O quam acres * habes dolorum aculeos contumelia quam imponit inferior!* ecce enim (prò dolor! Verba vix ſuppetunt) venerandarum imaginum acerba deiectio, & diuini vultus litura deformis. O manus impiæ! ô truces oculi! Ita non caligaſtis? In quo lumen mundi obſcurabatis meritas ipſi tenebras non imbibiſtis? Commouere tandem conſcia virtus, nec permittas hoc furori, cui de te aliud non licebat. Sed quid tandem aſſequeris cæca dementia? Aboleri hic vultus non poteſt. Vniuerſorum pectoribus infixus eſt, nec commédatione ceræ, * aut pigmentorum fucis renitet, ſed deſiderio efflorefcit animorum. Vna demum Conſtantini obliuio eſt humani generis occaſus. Nunc verò commédabiliorem iniuria tua faciet patientiam eius, auidius expetent quem pictura non reddit. *Flagrantiora ſunt animorum deſideria cum oculorum ſolatia perdiderūt.* Nihil profecto grauius, nihil miſerius Roma doluiſti. Quamuis * recondita altè magis gemeres, & ingeſtos quotidie luctus callo quodam obduratæ patientiæ ſuſtineres, confeſſus eſt ſe inconſultior dolor,

Marginal notes: f. hic — in BLC — f. tam — dol. ac hab. B — ac V — recondite V

dolor, nec timuit deprehendi, & malè clausi signa mæroris per vultus indices exierunt. hoc enim Roma tot vulneribus saucia vindicari volebas, cùm * tam præstantissimus Princeps iniuriæ suæ neg- *tamen præst. VBC* ligens vlcisci tuas mallet. Ita ambo, benigni ratiocinatores officiorũ, paria fecistis, tu voto, quo solo valebas, ille amore pariter & facultate, vt tantum bonorum tibi * tribueret quantum te sibi velle * re- *retrib. V* cognosceret. *cogn B* Pugnasti igitur Imp^tor coactus quidẽ, sed hôc maximè victoriam meruisti, quia non desiderabas. Optasti pacẽ, sed ignosce si plus omnium vota valuerunt. Nec illa * diuinitus obsecundare *diuinitas VB* *l. f. ob. s. t.* cœptis tuis solita in hoc refragata est, sed aliquid *f. diuin.* * & scientia tua non cedit, vt plus pro meritis in- *ex sententia. VCR* ret. Negata est concordia cui erat parata victoria. In ore denique est omnium Galliarum exercitus visos qui se diuinitus missos præ se ferebant. Et quamuis cælestia sub * oculis hominum venire non soleãt, *oculos VB* quòd crassam & caligantem aciem simplex & in- *illa BC* concreta substantia naturæ tenuis eludat, * illi ta- *ibi B Nõ placet.* men auxiliatores tui aspici audirique patientes, vbi meritum tuum testificati sunt, mortalis visus contagium refugerunt. Sed quænam illa fuisse dicitur species, qui vigor corporum? quæ amplitudo membrorum? quæ alacritas voluntatum? Flagrabant verendum nescio quid vmbone corusci, & cælestium armorum lux terribilis ardebat. tales enim venerãt, vt tui crederentur. Hæc ipsorum sermocinatio, hoc inter audientes ferebant, Constantinum petimus, Constantino imus auxilio. Habent profecto & diuina iactantiam, & cælestia quoque tangit ambitio. Illi cęlo lapsi, illi diuinitus missi gloriabantur quòd tibi militabant. Ducebat hos (credo) Constantius pater, qui terrarum triumphis altiori tibi cesserat, diuinas expeditiones iam Diuus agitabat. Magnus

hic quoq; pietatis tuæ fructus, quòd quamuis particeps cæli ampliorem se fieri gratia tua senserit, & ∗cuius munera in alios influere iam possent, in eum ipsum tua munera redundarint. Cedat tibi non recentium sæculorum modò, sed totius memoriæ vetustas, quamuis illa, recti appetés, & nullo vnquam deprauata in officio, glorietur penes se sanctitatis famam stetisse. Sed * nec leguntur præconia hominum vbi quæruntur iudicia diuina. Illi igitur veteres, laudati vitæ moderatores, qui refrenandis cupiditatibus restrictè compteque vixerunt, quorum omnis ætas armis conterebatur, quando tantam in prœlio diuinam opem pro meritò integritatis habuerunt? vt qui longe à virtutibus tuis distant in proximo * saltem iustitiæ gradu reponantur. Romano quodam ≠ in bello ferunt ∗ duos cùm equis iuuenes, spectatos forma pariter ac viribus, ∗ quia in dimicando præter ceteros insignes fuissent, iussu Imperatoris ad ∗ remunerandum requisitos. Vbi ∗nullus inueniebatur, fides habita est diuinos fuisse, quòd ≠ laborem sedulò communicauissent, laboris pretium respuissent. Equidem historiæ non inuitus assentior. neque enim in hoc veri interpolatrix tenenda quæ se non vanã antiquitatis nunciam pollicetur. Sed tamen illi qui hoc Annalium monumentis illigauerunt verebantur ne apud posteros miraculi fides claudicaret. Estote ô grauissimi auctores de scriptorum religione securi, * credamus facta qui maiora nunc sensimus. Magnitudo Principis nostri gestis veterum fidem conciliat, sed miraculum detrahit. Pro auxilij copia negotiorũ ratio metienda est. Duo quondam iuuenes, sed nunc exercitus visi. Hoc certè ≠ vberius, nec infirmius veritate. * Sat argumento duplici fides nixa. Sic Constantinus iuuari meruit, sic debuit∗ ratione seruari.

Magnum

Margin notes: capite Dei. — f. negliguntur. præc. — saltim C — deleam. — duo v B — qui in dim. B — remunerandam industriã req. BC — nulli inueniebantur VBC — cium B C — e edim. ius L — vel ≠ f & Deat BC — Roma seru. VCR.

Magnum hoc Imp^tor^ maxime, ſed de tua pietate non mirum. Adeſſe tibi in omnibus ſummam illam maieſtatem, quæ te * circumflexa tueatur coniectu- *f. circumplexa* ra mentium tenebamus, etſi nondum ad fidem patebat oculorum. etenim cùm mens tua mortali cõtagione ſecreta, pura omnis, funditus ſincera, vbiq; ſe promerendo Deo præſtet, cùm gloria tua humanum modum * ſupergreſſa ſit; quis eſt hominum *egreſſa à* quin opitulari tibi Deú credat, cùm id & vita mereatur, & rerum geſtarum magnitudo teſtetur? Parumper igitur ab inſtituto curſu non ingrato diuerticulo recedamus. Tenebo hunc orationis modũ, vt nec inhumanè de cæteris muta ſit, nec odioſè e de' inſtantibus obloquatur. Tu Imp^tor^ optime, *abeſt v a* inito Principatu, adhuc æui immaturus, ſed iam maturus imperio, oſtendiſti curſum ætatis non exſpectandum in feſtinatione virtutis. Tu exinde domi militiæq; iuxtà bonus, nuſquã gradum extuliſti quin vbique te gloria quaſi vmbra comitata ſit. Tu ferociſſimis regibus, Aſcarico & Comite, = captis *ſub v a c* tanta laude res bellicas auſpicatus es, vt * iam in- *eam in aud. 10* auditæ magnitudinis obſidem teneremus. Vt Herculem ferunt tenerum adhuc atque lactẽtem duos angues manu eliſiſſe, (Vt iam infantulo indoles futuri roboris immicaret) ſic tu Imp^tor^ in ipſis imperij tui cunabulis, quaſi geminos dracones necares, per ſæuiſſimorum regum famoſa ſupplicia ludebas. Franci ipſi, præter ceteros truces, quorum vis cùm ad * bellum efferueſceret vltra ipſum Oceanũ *bellũ v* æſtu furoris euecta Hiſpaniarum etiam oras armis infeſtas * habebat, * ij igitur ſub armis tuis ità *habebant v* conciderunt, vt deleri funditus poſſent, niſi di- *hi v* uino inſtinctu, quo regis omnia, quos ipſe * af- *afflixeras L* feceras * afficiendos filio reſeruaſſes. Quanquam *confic. v e L e* ad gloriam * noſtram fecunda malis ſuis natio *veſtram v* *veſt. glor. a*

Crispo ita raptim adoleuit, robuſtéque recreata eſt, vt fortiſſimo Cæſari primitias ingentis victoriæ daret, cum memoria acceptæ cladis non infracta, ſed aſperata pugnaret. Differamus parúper Italicas expeditiones, quibus Seguſienſium ciuitatem, quæ ſuperatis Alpibus Italiæ clauſtrum* obijcit, cùm vi & virtute velut ianuam belli refregiſſes, inde per obiectas acies, per exercitus obuios vſque ad Romanæ mœnia inoffenſus victoriarum impetus* percurrit.

obiecit v Non placet.

percucur. v B C

Vide notas

Quid memorem Bructeros? quid Clamaſos? quid Cruſcos, Vangionas, Alamanos, Tubantes? Bellicum ſtrepunt nomina, & immanitas Barbariæ in ipſis vocabulis adhibet horrorẽ. Hi omnes ſigillatim, dein pariter armati, conſpiratione fœderatæ ſocietatis exarſerant. Tu tamen Imp^tor^ cùm tantam belli molem videres, nihil magis timuiſti quam ne timereris. Adis Barbaros, & diſſimulato Principis habitu quàm proximè poteras cùm duobus accedis. *Nunquam eſt excelſior Principatus quàm cum ſe publico ſubmittit officio.* Facis verba, ſpem illorũ agitas, & verſas* crudelitatem, negas eſſe præſentem. O verè cæca Barbaria, quæ in illo vultu ſigna Principis non videris, quem nec ſic quidẽ ſenſeris, cùm intra iactum teli ſecurus ſui ſtaret, Conſtantinum eſſe! Qui hoc poterat non timere, dubitare* quidquam potes per omnia ſubnixum Deo vadere? Inuictos* duces non times, & ſolus timeris. Tot regna, tot populi, & tantarum nationum congregatio indignam ſe viribus tuis putat, quem credit abſentem. Tibi tamen incrementum laudis ex multiplicatione terroris eſt, magnificentius congregata obteris* quàm ſcrupuloſius diſperſa* ſequeris. Innumeræ ſimul gentes ad bellũ coactæ, ſed vno impetu tuo fuſæ, dum collatiuam vim comparant, compẽdioſam victoriam præſtiterunt. Vno hoc bello, ſi debitis

creduli. L is v B L C

quiſquam poteſt C

ſcil. milites. ducis. & ſol. V C R

οὐκ ἀξιόχρεων, imparem.

ſcil. alioqui nihil tentatura præſente.

quæ ſcrup. V C

ſequereris V C R

debitis laudibus immorari vacaret, dies integer cõderetur. Nunc ita omnia præteruolans cecidit oratio, vt victoriarum tuarum nõ ſummam euolueret, ſed ornamenta monſtraret. His rebus ſemper è rep. geſtis tanta vi tãtóque ſucceſſu, vt nunquam virtus tua*inuenit, prudentia hæſerit, felicitas claudicarit, ſatis (ut opinor) probatum eſt perpetuam in te benignæ maieſtatis opem fluere. Vt cæleſtes exercitus tui non tunc*primò miſſi, ſed tum demũ intellecti eſſe videantur. Talis igitur ad* liberandam Italiam & tam tutus accedis, vt cùm res bellica cęcos habeat euentus, in te tamen dimicandi voluntatem pro victoriæ pignore*tenebas, * etſi abeſſent auxilia diuina. aderat enim robuſtus & florens, plenus virium, animi plenus exercitus, lætus armis, & militiæ*munera exequens ſtudio magis quam neceſſitate, (quippe* tuis ſtipendia ſunt pauciora quã prœlia. Cùm dico prœlia, ſignifico victorias) prętcrea tã amans tui quàm tibi carus. ignoſce enim ſuperba virtus, quantumuis fiduciæ & ſpiritus çapias, amor Principis facit militem fortiorem. Antiqua admodum res eſt quam proferam, ſed non indigna memoratu. * Illyrici quondam deſpicientes Eropi regis infantiam Macedones bello laceſſerunt. Et prima quidem congreſſio ſecundum illos fuit, verum Macedones cùm bellum reficerent, regem ſuum in cunis ad aciem detulerunt. Cùm illos ira, hos miſeratio, illos ſignorum cantus, hoș pueri vagitus accenderet, mutata eſt ratio certaminis, vicerũt qui amore pugnabãt. Quanto igitur eſt amor fidelior accepti beneficij memoria quam præſumptione futuri, quòd illic*pręcepta res iuuat, hic expectata blanditur, tanto tui animoſiùs dimicauerunt, qui non puero ſpem gratiæ munerabatur, ſed Principi poſt natos homines benigniſſimo meriti

intremuerit, v c a
ſ. primùm
liberandum v
teneres a
etiamſi v
munia v c a
cuiſtip. v b
Illyrij v
perc. v a c

debitum rependebant. Primam igitur Segusiensium ciuitatem, quam primam iter dederat, victoria facilis amplexa est. Quæ resistendi pertinacia ita in se Imperatoris vim conuertit, vt pietatem tamen non alienauerit. nam cùm introitus vi manu quæreretur, & portarum inflammatio ignem latè distulisset, cuius facilis per adiuncta contagio* partu pestifero valescebat, maxima benignissimi Imperatoris fuit cura non modò vt incendium nõ adiutum senesceret, sed oppressum emori posset, & longè operosior clementia = quam fortitudo * perfecta est, cùm plus in conseruanda vrbe quam in capienda fuerat laboris oriretur. Itaque digrediens sic * cupiditatem = sui fecit, vt eam ad omne obsequium non victoriæ metus componeret, sed admiratio lenitatis. *Optima aiunt esse remedia quæ ad vsum corrigendi nostri ex aliena calamitate nascuntur, verum animus prauitate velut morbo impeditus dilectum boni non habet.* Ecce iam apud Taurinos venientem pugna grauior expectat, nec Segusiensium vastitas * monet vt sibi caueant, nec cogitant * quòd cùm Principe res futura sit, quòd neque vis eius resistendi spem faciat, nec mansuetudo rationem. Campum * latè iacentem tantus miles oppleuerat, vt non improbaret fiduciam qui instructos videret. quæ enim illa fuisse dicitur species, quàm atrox visu, quàm formidolosa, operimento ferri equi atque homines pariter obsepti? Clibanarijs in exercitu nomen est. Superne omnibus tectis equorum pectoribus demissa lorica, & crurum tenus pendẽs, sine impedimento gressus, à noxa vulneris vindicabat. Te tamen Imperator non terruit nec quòd tanto numero duplicabat armatura terrorem, nec quòd vim armis numerus addebat. certum est = pro negotij modo animosam esse virtutem, quòd ex se rerum

f passu (margin, beside "contagio* partu")
eius V B C (margin, beside "clementia =")
perfecta V B L C (margin, beside "perfecta est")
ciuitatem C (margin, beside "sic *")
cupidam V B C (margin, beside "cupiditatem =")
mouet V (margin, beside "vastitas *")
f. quo cum Pr. (margin, beside "cogitant * quòd cùm Principe")
laxè V B (margin, beside "Campum *")
enim B C (margin, beside "certum est =")

rerum captum suum temperat. In paruis propè ad securitatem remissa, in mediocribus modicè intensior, vbi magna venerunt, iuxta magnitudinem exanclandi operis erigitur. Illa armorum ostentatio, & operti ferro exercitus, qui imbelles oculos vulnerassent, inuictas mentes *excitauerunt, quòd imbutus Imperatoris exemplo totis animis eius miles ardescit cùm inuénit hostem quem vinci deceret. Cataphractos equites, in quibus maximum steterat pugnæ robur, ipse tibi sumis. His disciplina pugnandi est, cùm aciem * arctauerint, seruent impressionis tenorem, &, immunes vulnerũ, quidquid oppositũ sine hęsitatione perrumpãt. Sed tu Imp^tor prudentissime, qui omnes bellandi vias nosses, opem ex ingenio repperisti, quod tutissimmũ est, *eludere quod est difficillimũ sustinere. * Deducta acie, in* reuocabilem impetũ hostes effundis, dein quos ludificandos receperas reductis agminibus includis. Nihil proderat contra tendere, cùm ex industria* tua cederent. Flexum ad insequendũ ferreus rigor non dabat. Ita nostri proditos sibi clauis adoriuntur. Quæ grauibus ferratisque nodis hostem vulneri non patentem cædendo defatigabant, ac maximè capitibus * afflictæ quos ictu perturbauerant ruere cogebant. Tunc ire præcipites, labi reclines, semineces vacillare, aut moribundi sedilibus attineri, permixta equorum clade impliciti iacere, qui * reperto sauciandi loco passim equité effreni dolore fundebant. Ad vnum * interfectis, omnibus tuis integris, horroré armorũ ad miraculum victoriæ transtulerũt, quod qui inuulnerabiles habebãtur sine tuorũ vulneribus interissent. Antoninus, Imperator in toga præstans, & nõ iners nec futilis bello, cùm aduersum Parthos armis experiretur, visis cataphractis adeò totus in metum venit,

incit. VB.
arietãu. VB. f. cum in acie arietau.
illid. v. elid. B.
ne utrum bene, Ded. C
f. irreu.
tui ced. V B
afflictata VBLC.
repetito v
omnibus B

Volegesum. vt vltrò ad= regem conciliatrices pacis litteras daret. Quas cùm Rex immodicus animi respuisset, insolentia quidem Barbari debellata est, sed patefactum est in his = tantã inesse violentiam, vt ea= vincēdus = armis fideret, & superaturus timeret. Quid ego referam post tantam & tam grauem pugnam quòd apud Brixiam= magnus quidam & acer equitatus esset, fuga quam * visu astutior, & primo impetu tuo pulsus, Veronam vsque contendit ad præsidia maiora? Neque id dedecori fuit, quòd excusati fugiunt qui tibi cedunt. Contingat quinimo* timiditati miseræ res ostentãda, fuga quæ habuerit dignitatem. Ipsa autem Verona, freta immanibus copijs, quas in vnum aduentus tui formido conduxerat, cùm multorum iam *cladem accepisset, facta est parumper metu* cunctatior, non ratione* fidelior. Muris se ab impetu vindicat. Aderat quidem Ruricius, *expedientissimus belli, & tyrannicorum Ducum columen. Per tota admodum mœnia magna vis hominũ,* & apud Brixiam plerique iam fracti = vt in corpore cum aliqua pars ægra est valetudo omnis contaminari solet, sic illius multitudinis portio* malo affecta totum exercitum timoris cõtagio dissiparat. Quàm faciles lapsus infirmitas * habet cùm eam intẽpestiua * mouit audacia cùm sæpe aliàs, tùm maximè in illa obsidione perspectũ est. Clausi impetum faciunt, & qui se aliquamdiu latendo à morte defenderant facta pugnandi*causa pœnas eruptionis temerariæ pependerunt. Idémq; Ruricius magna suorum clade reiectus in mœnia, spe iam lassa,* & adhuc mente vesana, cùm se Veronam proripuisset, nouos eodem * egit exercitus, & præcipitante iam die bellũ non detrectauit, pugnæ auidior quã salutis. Sed eum exitus magis quàm merita fefellerunt. nam furorẽ mors domuit, quem

non

Marginal notes: armis V B L | his tant. in. armis viol. C | & B C | dele ex V B | Vide notas. | visu L | mis. tim B | clades V B L | cautior V B C | felicior V B L C | experient. V C R | f. sed | At L f Atque | f. male. | haberet B | mouet B | copia B L | sed L | cogit V f. coëgit.

non potuerat * * considerata ratio, nec victi formi- *nec* V B C
do sanare. O nox illa æternis sæculis monumentísq; *cõsideratis* V C R.
mandanda, cùm * spiris tenebrísque * congressus *Speculis* B
Fortunæ totum liceret, tu tamen Imp^tor non intu- *congressu* V B *congressis* L,
tior tempore quam * adeo tectior, sæuissimo hosti *probe.* *Deo tect.* V P L
* inultus instares, & libertate cædis exultãs donum *multus* V C R
noctis duceres quòd pugnãtem nemo seruaret! Per
infestas acies interritus vadis, densissima quæque
* prorumpis, deiicis, proteris. Mortis decus perdũt *perr.* V B
quos ignoratus affligis. Nisi quod te ipsa vis tua
cogit agnosci. nihil enim te permouent tubarũ fra-
ctæ voces, horrendus militum clamor, permissa ca-
sibus vulnera, illisi cominus gladij, cadentium gra-
ues gemitus, arma latè strepentia, & in vnum quen-
dam sonitum diuersi fragoris acta confusio, quòd
hæc omnia aut virtus negligit, aut ira nõ sentit. Nox
ipsa, iustissima bellantibus causa terroris, vehemẽ-
tiorem te agendis stragibus fecerat. quod solum
enim virtutis tuæ impedimẽtum est, miserationem
tenebræ non* habent. Vt intelligi liceat quantum *habebant* C
illo in bello vis tua perfecerit, pietate non * retenta, *id est, prohibita*
& maiestate secura. Prœlio vix multa nocte confe- *& repressa.*
cto, fessus cædibus, anhelus ex bello, cruore oblitus,
sed hostili, ad obsidionis vigilias recurrebas. O For-
tuna! O præpotens Roma! Quam tu vnquam gra-
tiam pro tantis * laboribus referes? Nisi quòd indul- *his* V C R
gentissimus Princeps, tanquam hoc ipsum tibi de-
beat, eô cariorem habet quô maiore labore serua-
uit. Et quoniam me ad Vrbis commemorationem
* sors quędam intulit, non rerum ordo deduxit, ne- *Fors* V C R
que reuocare * orationem fas est quò iamdudũ con- *inde* V R
tenta veniebat, prætereo te Aquileia, te Mutina, ce-
teràsque regiones, quibus propter insecutas incre-
dibilium bonorum commoditates gratissima fuit
ipsius oppugnationis iniuria. senserunt enim trans-

latis ad fortiſſimum Principem fortunarum ſuarũ gubernaculis quàm facile omnia ad ſalubrem curſum redirent, quæ ita deferebantur, vt mox aut malorum omnium ſcopulis illiderentur, aut miſeriarum vadis adhæreſcerent. Prætereo inquam & hęc, & alia complura, quorum eſt & ſigillatim oneroſa moles, & omnium ſimul aceruus oneroſior. *Nam quæ diducta ferre nequeas, his congregatis ſubire ſpei importunioris eſt quam fiduciæ promptioris.* Recuperata igitur Italia, hic primus fuit liberandæ Vrbis gradus, & ad victoriam facilis * acceſſus, quòd illũ ſemper * excedendæ Vrbis viſceribus inhærentem ex aſſuetis latebris vis diuinitatis excuſſit. In quo quidem tantum momenti fuit ad perficiendæ rei facilitatem, vt non tam gloriandum ſit virtuti tuæ pręſtantiſſime Imp^or quòd eum viceris, quàm gratulandum felicitati quòd ad pugnã potueris euocare. non enim caſu, non fiducia factum putemus, vt vltrò etiam exercitum educeret aduerſum eum cuius aduentus ſtridorem ipſum perhorreſceret, niſi animum iam metu deuium infeſtior Deus, & pereũdi maturitas perpuliſſet. Quòd * ita ratio diſponẽdi exercitus docuit illũ mente perdita, implicatóq; cõſilio, cùm eum pugnæ locũ caperet, vt interclusa fuga moriendi neceſſitaté imponeret, cùm ſpé victoriæ non haberet. Quod quidé Imperatori noſtro optandum largiter fuit, qui hoc vno maximè offenditur, ſi certamen lubricum faciat ſpes prompta fugiendi. Relaxauerit acies, aut frons impulſa titubauerit, fiducia manuũ ad pedes migrat. Non amas Imp^or bella, niſi feruentem hoſtem in gradu ſuo præciſa fuga teneat, vt aut ferro cõcidat, aut miſeratione ſeruetur. Apud Tyberim igitur ſuos inſtruxit, ſic ripæ locatos, vt vltimorũ veſtigia præſagio quodam euenturæ cladis vnda fatalis allueret,

aſcenſus B

excedenda V B L

ipſa V B, iſta G, vitioſe.

ret,ita verò multitudine ſuppeditãte,vt vltra quam viſus agi poſſet extenta acies pertineret,non= frons *quò vex.* imbecilla tractu inualido duceretur, ſed tanta ſubſidiorum atque ordinum confirmatione, vt acies non porrectior quam robuſtior murum vtrimque præberet, quòd eam nec conſtipatio contraxiſſet, nec longitudo * tenuarat. Prætermittam hoc loco *tenuaret vac* Conſtantine maxime diſponẽdi militis tui miram incredibilémque rationem. hoc enim perſequi vellem, quem tenuiſſet locũ cæleſtis exercitus= dicam'. *abeſt t.* Quanquam * non illos arbitror ſtetiſſe niſi tecum. *illos non B* difficillimam enim pugnæ partem tibi diligis, & tanquam pro fortunæ gradu modus* virtutum debeatur, ita inter tuos non vis Principatu magis excellere quam labore. Cumulatiſſimum quidẽ Principis munus eſt, ſi manu = etiam' ceſſet, non ceſſaſſe *abeſt v B* conſilio, ſed tu non ſegnior gerere quam iubere, ſimul exercitus tuos * monito regis, opere iuuas, in- *monitu c* cendis exemplo. Quod hic etiam facis promptius quàm in ceteris prœlijs, quòd in præſenti erat tam ampla pugnæ merces quàm pugnator illuſtris, & ſtatim Roma victoris. Cuius rei cùm imaginem cepi, dicturus horreſco. Inuadis primus aciem, ſolus irrũpis. Obumbrãt euntẽ tælorũ irriti iactus, ſonat ictibus vmbo ſecurus. *His quos = cum' trabalis ha- *Hos qu. t* ſta * deijcit inſultans ferus proterit. Fulget nobilis *abeſt v B L a* galea, & coruſca luce gemmarũ diuinũ verticẽ mõ- *deiecit v B.* ſtrat. Auro clypeus, auro arma collucẽt. O quantã vim poſſides virtus, quæ in hoc habitu plus terroris prę feras quã decoris! Secuti hũc ardorẽ fortiſsimi milites, & dignos ſe ductu eius imperióq; teſtati, ſic viritim laborauerũt, quaſi ſũma res ſingulorũ manu * teneretur. Non cõmemorabo hic tectas cõti- *niteretur c,* nuis ſtragibus ripas, nõ oppletũ aceruis corporum *egregie.* Tyberim, & inter congeſtas altè cadauerum moles

agro

visu v ægro * nixu ac vix eluctantibus gurgutibus exeuntem, quódque illum ipsum tyrannum nō mors virilis, sed fuga turpis prodidit, & * dignum ignauiæ & sæuitiæ exitu fluctus sanguinei necauerunt. Perstringi hæc satis est, quòd * & pridie prolixius mihi dicta sunt, neque pro dignitate exequi copia est, & ne pugna raptim gesta diutius narrata quàm confecta videatur. O si nunc mihi facultas daretur sermonis pro rerum dignitate figurandi! Adhiberem omnes flosculos, & abuterer exquisito quodam lepore ac venustate dicēdi. Iam strepitus Martij, iam tubarum sonores * festis & resultanti fauore mutantur. Dicendus * est in Vrbem ingressus Imperatoris, & in exprimēdo S.P.Q.R. maximo gaudio ingrata nisi & ipsa * lasciuiat oratio. Nullus post Vrbem conditam dies Romano illuxit imperio cuius tam effusa tamque insignis gratulatio aut fuerit, aut esse debuerit, nulli tam læti triūphi quos Annalium vetustas cōsecratos in litteris habet. Non agebantur quidem ante currum vincti duces, sed incedebat tandem soluta nobilitas. Non coniecti in carcerem Barbari, sed * deducti è carcere Consulares. Non captiui alienigenæ introitum illum honestauerūt, sed Roma iam libera. Nihil ex hostico accepit, sed seipsam recuperauit, nec præda auctior facta est, sed esse præda desiuit, & (quo nihil adijci ad gloriæ magnitudinem potest) imperium recepit quæ seruitium sustinebat. Duci sanè omnibus videbantur * subacta vitiorum agmina, quæ Vrbem grauiter obsederant. Scelus domitum, victa Perfidia, diffidens sibi Audacia & Importunitas * catenata, Furor vinctus, & cruenta Crudelitas inani terrore * frendebat. Superbia atque Arrogantia debellatæ, Luxuries coërcita, & Libido constricta nexu ferreo tenebātur. Sequebatur hunc comitatum suum

Margin notes: f. digno; tiam v f. & quod iam prid.; festiuis vocibus & res. C; in v. ing. est Imp. VCR.; lasciuit v; f. educti; maius c; subiecta v; f. catenata; frendebant v

ſuum tyranni ipſius teterrimum caput,ac ſi qua re-
ferentibus fides eſt)ſuberat adhuc ſęuitia, & hor-
rendæ frontis minas mors ipſa non vicerat. * Inij- *Iaciet. v a*
ciebantur vulgo contumelioſiſsimæ voces.nam &
ludibrijs oppreſſoris ſui auſpicari libertatem iuua-
bat,& mira = voluptate cōceptus è vita * terror in- *cum v s C*
ſultatione interitus obterebatur. Quis triumphus
illuſtrior? quæ ſpecięs pulchrior? quæ pompa feli-
cior? Dicam itaq; Imp^tor quo vno ſatis mihi videor
diuinam gloriam tuam ſignificaturus. Quod in illo
turpitudinum notas extinxeras, tot in te laudū in-
ſulæ refulſerunt. Fraudari indulgentiſsmus Prin-
ceps = nemo voluit,quominus omnia = quò' odium *ea gratia nemi-*
eius peruaſerat ſpectaculum tyrannici funeris ex- *nem vel. V C R*
piaret. Vbique iam quidem lętitiam geſtę rei diffu- *quam V C qua*
derat Fama velox,& ad celeritatem nuncij pennata *L, neutrum recte.*
Victoria, inſequebatur tamē vberiore cum gaudio
ipſius rei= fructus,quòd ad animum languidius ac- *id eſt, fruitio:*
cedunt quæ aurium via manant quam quæ oculis
hauriuntur. Itaque tanti per Italiam concurſus ho-
minum excitabantur, tantæ ex oppidis effuſiones,
vt facilè anteacti terroris teſtificatio in prę ſenti ex-
ultatione luceret. Pari ſtudio miſſum eiuſdem ty-
ranni = permulcendā Africam caput, vt quam ma- *ad V C R*
ximè * vnus afflixerat laceratus expleret. Et nondū *vnum a L*
ſatis tempeſtiuo mari, affuerunt tamen nauiganti-
bus felices aurę,& fluctus ſecundi,beatiſſimámque
victoriam ipſa etiam elementa iuuerunt. Caput,in
quo titulus tantæ laudis circumferebatur, reddidit
Tyberis,proſecuti ſunt venti,maria ſeruarūt. Quo-
nam modo te potens Africa,quanto lætitiæ fremi-
tu,quam inſolenti voluptate iactaſti? *nihil* quippe
*eſt immoderatius quàm poſt longam triſtitiam repens
gaudium.* Impetu ſuo feruet, nec vt primum liberū
continuò defecatum, ſtatim purum eſt. nam vt fi-

ſtulæ

abest B C / intersepta V stulæ cum vi diu * interceptæ sunt, exitu dato quo largiores, cô crassiores aquas euomunt, sic vota hominũ metu interclusa turbidè aliquid egerunt cùm *rup. L* cumulata * ruperunt. Hæ victoriarũ gratulationes. Nec minus vberes fructus reliquarum virtutũ fuerunt. Implicatam quidem atque obsitã Vrbem grauissimis malis euoluerunt indefessa vis, atque eximia fortitudo, sed quantum boni prudentia excogitauit, benignitas & clementia contulerunt? Quorum quid magis iuuerit difficilis æstimatio est. nam & calamitate obsessis finis est voti miseria liberari, *nouitas L* & mox * facultas miseriarum parum grata est nisi lætitia consequatur. Ita pro se quæque officijs suis functæ fortitudo & liberalitas Imperatoris, cumu-*f. & miseria* latissimam Vrbis beatitudinem exhaurienda, & congerendis commodis reddiderunt. Facilior quidem & multo procliuior lædendi quàm commodandi semper est via, vulnerare integrũ quàm sau-*reperta V. / inepte, f. apta* ciato mederi, dissipare * rapta quàm diuulsa componere, cessit tamen rerum hæc conditio Principi nostro. nam quidquid mali sexennio toto dominatio feralis inflixerat, bimestris ferè cura sanauit. Sanauit dico? Redintegratio status pristini permul-*etiam arc. B* cendo dolori satis est, non * & arcessendæ gratulationi, nec amplius postules quam vt eum sui nõ pę-*solita non modo V B* niteat, qui solitario modo id egit vt recuperatis quæ amiserat nõ doleret, sed etiam vt nouorũ adoptione gauderet. Prætereo priuatim reddita omnibus patrimonia quos illa monstrosa labes extorres *publicitus V B L C* domo fecerat, prætereo inquam, quia vix sufficit *publiciter R / cum V* oratio facta * publicè explicare. Quanquam ex sin-*sit augmenta reip. V. sit coaugment reip. B L C* gulis * sint auguméta reip. & quidquid in eam * cõferatur * id omne proportione permanat, & vicissim necesse est quod sigillatim omnes adipiscuntur in *conferetur V C / ad omnes V B L* commune reip. redundare. Iam illa vix audeo de

tanto

tanto Principe commemorare, quòd nullam matronarum cui forma emendatior fuerit boni sui piguit, cùm sub abstinentissimo Imp^re species luculenta non incitatrix licentię esset, sed pudoris ornatrix. Quæ sine dubio magna, seu potius diuina laudatio = sæpe* in ipsis etiam philosophis non tam *f. est*
re exhibita, quam disputatione iactata. Sed remit- *& in ipsis. v*
tamus hoc Principi nostro, qui ita temperantiam ingenerare omnibus cupit, vt eam non ad virtutum suarum decus asscribendam, sed ad naturæ ipsius honestatem referendam arbitremur. Quid? faciles aditus, quid? aures patientissimas, quid? benigna responsa, quid? vultum ipsum augusti decoris grauitate, hilaritate * permixta, * vene- *adm. a c*
randum quiddam & amabile * renidentem quis *venerabile. a.* *renitentem v b*
dignè exequi possit? Quarum rerum miraculo sic omnes deuinciebantur, vt non tam omnes dolerent quòd illum tyrannum ita diu tulerant quàm quòd tali Principe tam sero fruerentur. Longum est ex illo percẽsere beneficia Principis quæ in * vr- *f. orbem*
bem sine modo redeuntia contexta eius benignitate fulserunt, ita infinita numero, commodis magna, vt nunquam obliuione * gratiam obductura *grãtia v a f.*
sit vel multitudo omnium, vel vtilitas singulorum. *obliuionem gratia*
Sensisti Roma tandem arcem te omnium gẽtium, & terrarum esse reginam, cum ex omnibus prouincijs optimates viros Curię tuæ pigneraueris. Vt Senatus dignitas non nomine quam re esset illustrior cùm ex totius orbis flore constaret. Populi verò Romani vis illa & magnitudo venerabilis ad imaginem antiquitatis = relata non licentia effre- *reducta & reuocata.*
nis exultat, non abiecta languidè iacet, sed sic assiduis * diui Principis monitis tẽperata est, vt, cùm *diuini v c*
ad nutum eius flexibilis & tenera ducatur, morigeram se non terrori eius prębeat, sed benignitati.

placidam

placidam quippe rerum quietem, & profundum Vrbi otium gentes perdomitæ condiderunt. Vacat remißioribus animis delectamenta pacis adhibere. *quæque* B L C Celeberrima * quæ Vrbis nouis operibus enitescũt, nec obsoleta modò per vetustatem rediuiuo cultu insigniuntur, sed illa ipsa quæ antehac magnificentissima putabantur nunc auri luce fulgentia indecoram maiorum parsimoniam prodiderunt. Idcirco * *ipsi* V B C ipsæ * *Maximo* V B maximæ sublimes porticus, & rutilantes auro columnæ tantum inusitati ornatus dederunt, vt illò non minus cupide conueniatur loci gratia quam * *spectaculi* V L C speculi voluptate. Tantorũ Roma compos bonorum, quæ quidem ei sunt cum toto orbe communia, * *haurit* V B L C habuit insuper ingẽtis spei fructũ, * *quam propositam* V quem propositum sibi ex Cæsaribus nobilissimis habet, eorúmque fratribus, quorum iam nomina ipsa veneramur, etsi vota nostra * *interim* V B iterum proferuntur. Nec Lacedæmonijs magis licuerit hoc instituto remp. tueri suam, cùm regem nisi ex stirpe Herculis non haberent. tuos Constantine maxime tuos liberos, ac deinceps nepotes tecum = *scil. Roma.* optat vt * *f. a tanto pl.* tanto à pluribus petãtur quanto ad maiora nascuntur. Declarant ecce rationem cupiditatémque votorum facta Crispi, * *cæsaris* V Cæsarum maximi, in quo velox virtus ætatis mora non retardata pueriles annos = *Francis deuictis* glorijs triũphalibus occupauit. Cuius ita iam vberes scatent laudes, vt plenæ possent videri, nisi cœpisse & patrem cogitaremus. Qui quidem = *abest* B, *vitio.* nunc nobilissimus Cæsar venerandi patris, fratrum, suorúmque omnium fruitur aspectu, séq; fruendum omnibus præbet. Cruda adhuc hieme iter gelu intractabile, immensũm spatio, niuibus infestum incredibili celeritate cõfecit. Vt intelligamus * *f. alacritatis eius nih.* alacritatibus nihil asperum, qui ipsam quam à = *suorũ conspectu.* suis petebat tam laboriosam * *f. instituerit volupt.* instituerit voluntatem. Quę tuú Constantine

ſtantine maxime mite pectus inundauit gratulatio, cui tanto interuallo videre filium licuit, & videre victorem? Narrauit vtique exhauſta bella, & hoc ad * ſuam gratiam, non ad ſui oſtentationem, qualis excipiendo hoſte, quàm reſiſtenti vehemens; quàm facilis ſupplicanti. Audiuit frater intētus, & puerilem animum ſpes læta & blanda gaudia titillarunt, cúmque miraretur fratrem, etiam ſibi fauit, quòd ex annis eius quam proximus tantæ gloriæ eſſet agnouit. Nunc te Conſtantine maxime omnes rogamus, cùm præſentem laudaueris, cum iam reip. flagitanti, cùm Gallis deſiderantibus reddes, iterū atque iterum moneas reuertentē (neque enim perſuaderi facilè poteſt) & ſiquando armis veſtris contuſa Barbaria aliquid tamē mouerit, ſit ille animo, ſit conſilio tui ſimilis. Temperet modò dextræ, * manui parcat, & ſit aliquid (quæſumus) in quo te iterum nolit imitari. Te verò Conſtantine Cæſar, incrementum maximū boni publici, quibus * modis amplectitur Romana felicitas, quæ de te tantum expectat quantum nomine polliceris? Et licet ætas adhuc * euocet ab imitatione virtutis paternæ, iam tamen ad pietatem eius natura* deducit. Iam maturato ſtudio litteris habilis, iam felix dextera fructuoſa ſubſcriptione lætatur. Delegat multa indulgentiſſimus parens, & quæ per te concedit referri ad gratiam tuam mauult. Quid igitur his temporibus fortunatius, * quàm beneficio Conſtantini maximi, qui tam maturè nobis Cæſares dedit, vt vtamur maximis eorum commodis, & integra ætas ſuperſit? Nihil imminuitur, & plurimum ſumitur. Vt cùm res largiter ſuppetat, ſpes tamen illibata permaneat. Quinquennijs igitur feliciter inchoatis, decennia Cæſarum nobiliſſimorum, vltra poſteros noſtros extendenda, quam impenſe rogare & orare

ſui ſ. tui

hæc VB Conſtantinus.

vt VB Abeſt LC, vitioſe.

manu B C audaciā tuam καὶ τὸ φιλοκίνδυνον

votis VBC

reuoc. L

f. te ducit

cum ben VBC

deleam

M nos

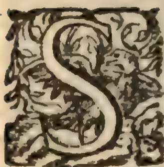
nos conueniat ipsis bonis temporum, & reip. vtilitatibus admonemur. Iacet in latere Galliarum, aut in sinu tuo fusa Barbaria, per se ipsa potens natio, & post Romanam magnitudinem in terris secunda. Amicitiam tuam Constantine maxime nõ minùs trepidè, quàm amabiliter petiuerunt. Nulla in terris tam ferox natio est quę te non metuat, aut diligat. Omnia foris placita, domi prospera.* An non vbertate, fructuum copia exornatæ mirandum in modum, ac propè de integro conditæ ciuitates. Nouæ leges * gerẽdis moribus, & frangendis vitijs cõstitutæ. Veterum calumniosæ ambages recisæ captandæ simplicitatis laqueos perdiderunt.* Pudore tuo munita coniugia. Securæ facultates ambitione sui gaudent, nec aliquis habendi quam plurimum metus, sed in tanta bonorum affluentia magna vercundia non habendi. Hic denique status rerum est, vt obtinendæ potiùs felicitatis votum geramus quàm augendæ cupiditatis. Vnum modò est quo fieri posset Roma felicior, maximum quidem, sed tamẽ solum, vt Constantinum, conseruatorẽ suum, vt beatissimos Cæsares videat, vt fruendi copiam pro desiderij modo capiat, * & * nos alacris excipiat, & cum reip. ratio digredi fecerit receptura dimittat.

Vide notas. *Annona L.* *regendis V B* *Pudor tutus, mun. V B C* *id est, pudor.* *vt B* *vn V B L*

EVMENI GRATIARVM ACTIO CONSTANTINO A.

FLAVIENSIVM NOMINE.

VIII.

SI Flauia Æduorum, tandem æterno nomine nücupata, sacrat^{me} Imp^{tor} commouere se funditus, atque huc venire potuisset, tota profectò corã de tuis in se maximis pulcherrimísque beneficijs vna voce loqueretur, tibíque restitutori suo, immò (vt verius fatear) conditori in ea potissimum ciuitate gratias ageret cuius eam similem facere* cœpisti. Sed quoniam = non *cœpisti* ꝶ, *male.*
potest, gestit animo, * quæ Natura non patitur, cla- *id* V B L
morésque suos quibus quotidie laudes tuas tollit *quod Nat.* V
in cælum exaudiri à te non sinit interiecta longinquitas sua, (id quod fieri decebat) gaudiorum patriæ meæ nuncium spõte suscepi, vt essem iam non priuati studij litterarum, sed publicæ gratulationis orator. *nolui enim sacrat^{me} Imp^{tor} cùm in illo adi- *volui* C, *falsò*
tu Palatij tui stratum ante pedes tuos = ordinem in- *f. amplissimum*
dulgentiæ tuæ voce diuina, porrectáq; hac inuicta dextera subleuasti Numini tuo gratias agere. Nec mihi verba quãuis* imparata defuissent, (quis enim *f. imparato*
aut pręparare = ad beneficia tam insperata potuisset, *se* V B C
aut * ab tanta gratulatione cohiberet?) sed habui *à tant. Chess.*
rationẽ loci* ac temporis, ne meus ille ardor animi *& temp. Chess.*
studiúmq; dicẽdi tibi quidẽ (quod mihi ad immortalitatẽ sufficeret) probaretur, sed propter assistẽtiũ

paucitatem minùs quàm te dignum esset iret in

f. populos, & f. illo

* populo, sed te * vno die de salute nostra multa tractantem moraretur oratio, quæ pro magnitudine meritorum tuorum festinare non posset. Nunc itaque cum in hac vrbe, quæ adhuc assiduitate præ-

felicitatis am. B L G

sentiæ tuæ præ ceteris fruitur, (habebit enim * felicitas æmulam Flauiam nostram) totus tibi amicorum tuorum comitatus, & omnis imperij appara-

assistant L a. V

tus * assistat, * & cùm omnes homines omnium fere ciuitatum aut publicè missi, aut pro se tibi suppli-

Imp. quæ Chas. agn. V B

ces adsint, dicã * Imp^tor ea quæ libenter agnoscas, & ceteri nobis indulta nõ crederẽt, nisi te * cognoscẽte dixissem. Primum est autẽ, sacrat^me Imp^tor, in agendis gratijs ostẽdere id quod indultum sit non * for-

fortuitæ V L

tunæ felicitatis, sed iustæ fuisse clemẽtiæ. nam cùm omnes homines coram non indigentes iuuare boni sit Principis, tùm præcipuè bene meritis & grani-

ostendere V B

ter affectis subuenire sapiẽtis est. Quod cum * ostẽdam, non tam studio prædicãdæ patriæ meæ, quàm officio demonstrandæ prouidentiæ tuæ, tum potissimè beneficiorum tuorum magnitudinem prose-

abest B Chas. tam R

quar, * tuam maiore voto quam ingenio. Quænam igitur gens toto orbe terrarum in amore Romani nominis Æduis se postulet anteponi? Qui primi omnium inter illas immanes & Barbaras Galliæ gentes plurimis Senatus consultis fratres P.R. ap-

f. ab

pellati sunt, & cum à ceteris Rhodano ad Rhenum vsque populis ne pax quidem posset nisi suspecta

etiam B Non placet.

sperari, soli * & consanguinitatis nomine gloriati sunt, & nuper (vt media prætercam) Diuum Claudium, parentem tuum, ad recuperandas Gallias soli vocauerunt, & ante paucissimos annos (quod ma-

est Ch. Constantij Lege Pro restaur. schol. seruata Ch.

ximè prædicandum) plurima patris tui beneficia partim rebus effecta perceperũt, partim animo significata lætantur. Fuit olim Saganthus fœderata,

sed

ſed cum iam tædio* Punici belli nouare imperium *belli Pun. Ch.*
omnis cuperet Hiſpania; fuit amica Maſſilia: pro- *f. ſed*
tegi ſe maieſtate Romana gratulabatur; imputaue-
re ſe origine fabuloſa in Sicilia Mamertini, in Aſia
Ilienſes; ſoli Ædui non metu territi, non adulatione
compulſi, ſed ingenua & ſimplici caritate fratres
P.R. crediti ſunt, appellaríque meruerunt. Quo no-
mine prẹter cetera neceſſitudinũ vocabula & com-
munitas: apparet, & dignitatis æqualitas. Deinde *amoris BG*
cum finitimæ nationes ipſi illi Romanæ fraterni-
tati, non gloriæ inuidentes, & vſque in perniciem
ſui odijs incitatæ, Germanos ſibi auxiliarios: do- *abeſt Chaſ.*
minos inuocaſſent, princeps Æduus * in Senatum *ad Sen. V*
venit, rem docuit, * cum quidem oblato* conſenſu *f. cúmque idem*
minus ſibi vindicaſſet quam dabatur, ſcuto inni- *conjeſſu BLG*
xus perorauit. Imperata ope, Romanum exercitũ,
Cæſarémque cis Rhodanum primus induxit. ſe-
mita enim Galliæ vſque ad id temporis Tranſalpi-
na Gallia nominabatur. * Sed enim Ædui totum *Sed tantum Aed. Ch. f. Sed*
iſtud quòd Rheno, Oceano, Pyrenæis montibus, *tum Aed.*
cunctis Alpibus continetur Romano imperio tra-
diderunt, hibernis hoſpitaliter præbitis, ſuppedi-
tatis largiter cõmeatibus, armis fabricandis, pede-
ſtribus,* equitum copijs auxiliantibus. Ita in vnam *equitúmque*
pacem ſociatis omnibus Celtarum Belgarúmque *cop. L*
populis, eripuere Barbaris quidquid iunxere Ro-
manis. Dicet aliquis, Vetera iſta ſunt. Et quidẽ hôc
ſanctiora quòd vetera. bonis enim meritis: cùm *eſt c f. ex*
ætate dignitas & pondus accedit. Atque vt magno
natu parentes magis magíſq; indies veneramur &
colimus, fratrum verò æqualitas, & liberorum ſo-
boles blandiore licet, leuiore tamen animos tangit
affectu, ita beneficia antiqua grauiora ſunt, quam-
uis præſentia ſuauiora: videantur. Sed tamen ſi ~~illa~~ *eſſe Ch.*
vetuſtate obſoleuerunt, quid hæc recentia quæ pue-

fectione proſtrata ex quo eam noui cenſus* exanimauerat* acerbitas. Nec tamen iuſtè queri poterat, cùm & agros qui deſcripti fuerant haberemus, & Gallicani cenſus communi formula teneremur, qui fortunis nemini poſſumus* æquari. Quo magis Imp^tor clementiæ tuæ gratias agimus, qui remedijs ſpõte cõceſſis feciſti vt quod nõ poteramus iure petere, iuſtè obtinuiſſe videamur. habemus enim (vt dixi) & hominum numerum qui delati ſunt, & agrorum modum, ſed vtrumque nequam hominú ſegnitia, ⸗terręque' perfidia.⸗ vnde enim nobis Remus, aut Neruius, aut ipſe ille de proximo Tricaſſinus ager, aut arator, quorum reditus cum labore contendunt? Quanquam merito quiuis ⸗ſi' ignoſcat ipſis cultoribus, quos piget laborare ſine fructu. ſiquidẽ ager qui nunquã reſpondet impendijs ex neceſſitate deſeritur etiam inopia ruſticanorum, quibus in aëre alieno vacillantibus nec aquas deducere, nec ſiluas licuit excidere. Ita quidquid olim fuerat tolerabilis ſoli aut corruptum eſt paludibus, aut ſentibus impeditum. Quinetiã ipſe ille pagus* Arebrignus* manu ſeritur inuida, cuius in⸗loco vitium cultura perſpicua eſt. nam retro cetera, ſiluis & rupibus inuia, ſecurarum ſunt * cubilia beſtiarum. Illa autem quæ ſubiecta & vſque Ararim porrecta planities fuit quidem (vt audio) aliquãdo iucunda, cùm per ſingulorum fines continua cultura procurſus fontium vallibus patentibus euehebat, nunc autem interclusis vaſtitate meatibus, quidquid humilitate ſua fuerat vberius in voraginem & ſtagna conuerſum. Ipſæ denique vineæ, quas mirantur ignari, ita vetuſtate ſenuerunt, vt culturam iam pæne non ſentiant. radices enim vitium, quarum iam neſcimus ætatem, millies replicãdo congeſtæ, altitudinem debitam ſcrobibus excludunt,

exanimaras V

enormitas C

comparari B

toruáque Chaſ.

corrupte.

perdidimus Chaſ.

dele ex L *&* *chaſſ.*

Arebignus V

inani fertur inuidia, V B G

vno B L C

cubicula beſt. Chaſ.

f diditam & ipsam propaginem non * debitam, sed obtectam *produnt* VBC * perdunt imbribus eluẽdam, & Solibus perurendam. Nec possumus (vt Aquitanis, aliisque prouincijs familiare est) nouis vitibus locum vbique metari, cum suprà saxa perpetua sint, infrà * humilitas *Humiditas Chas. vitiose.* pruinosa. Nam quid ego de ceteris * ciuitatibus illius regionis loquar, quibus illacrymasse = te' ipse confessus es? *ciuitatu il. regionibus* VB *Non placet. tute Chas.* vidisti enim non vt per agros aliarum vrbium, omnia ferè culta, aperta, florentia, vias faciles, nauigera flumina ipsas oppidorum portas alluẽtia, sed statim ab eo * fluxu è quo retrorsum via *flexu* VBC ducit in Belgicam vasta omnia, inculta, squalentia, muta, * tenebrosa, & vt militaris via * sit confragosa, & alternis montibus ardua atque præceps, vt vix *ten. Etiam mil.* VB *fit ac conf* VB semiplena carpenta, interdum vacua transmittat. Ex quo sæpe accidit vt obsequia nostra tarda sint, cum * paruarum frugum nobis difficilior sit euectio quam cæteris plurimarum. *paucarum* L Quo magis, Imp^ror pietati tuæ gratias agimus, qui cùm scires itinerum regionum nostrarum aditum atque aspectum tam fœdum = támque' asperum, * tum illò deflectere, & *atque Chas. tamen illò* VCR *Chas.* vrbem illam sola opis tuæ expectatione viuentem illustrasse dignatus es. Boni Principis est libenter suos videre felices, sed melioris inuisere etiam laborantes. DI boni! quisnam ille tum nobis illuxit dies (iam enim ad prædicãda remedia * ordine Numinis tui * superuenit oratio) cum tu (quod primum *Num t ord.* VB *suo peruenit* B nobis signum salutis fuit) portas * ipsius vrbis in- *istius* VB trasti? quæ te habitu illo in sinum reducto, & procurrentibus vtrimque * turribus amplexu quodam *tenoribus Chas.* videbantur accipere. Miratus es Imp^ror * vnus se tibi tanta obuiam effunderet multitudo, cùm solitudinẽ ex vicino mõte vidisses? *vnde s:* VBLC *Chas.* Omnes enim ex agris omnium ætatum homines conuolauerunt, vt viderent quem superstitem sibi libenter optarent.

quod

quod enim ≠ ad propagandos aliorum Principum Vide notas.
* solenni verborum more iuratur, tibi Constantine sollennium B
soli, vltra omnium nostrûm fata victuro, * securè securi VB
vouemus, cui tam longa ætas propria debeatur. *Magna est profectò vis post diuturnam ægritudinem atque mæstitiam surgentium gaudiorũ.* Caluit in nobis vltra vires ≠ nostras' animus ad lætitiam, * vt abest B
quodam præsagio * futuræ felicitatis elati tanta te & VB
exultatione * suscepimus, quasi iam indulgentiam iétura B
quam * vsurus eras haberemus. Exornauimus vias suscepimus B
quibus in Palatium peruenitur paupere quidẽ supellectile, ≠ omnium signa collegiorum, omnium Chas.
Deorum nostrorum simulacra * pertulimus, paucissima clarorum * instrumenta modulorum, per cõpendia sæpius tibi occursura * pertulimus. Diuites nos crederet qui veritatẽ studio ęstimaret. Sed enim prouidentiam tuam latere non potuit quamuis bene dissimulata paupertas, intellexisti officiosam & honestam inopum vanitatem. Sponte nos ad Numinis tui aditum * vocas, sponte affari, ≠ quod opus desideraremus interrogare dignatus es. Hæc sunt Impror vera beneficia, quæ non precibus efflagitata, sed ex voluntaria tua * benignitate proueniunt, & citra vllam petendi molestiã adipiscendi voluptatem dederunt. neque enim parui negotij est Imperatorem totius orbis pro se peculiariter rogare, sub tantæ maiestatis * affectu perfricare frontem, vultum componere, confirmare animum, verba concipere, trepidãter dicere, aptè desinere, expectare responsum Has omnes difficultates Impror verecundiæ nostræ remisisti, non solum vltrò percunctãdo quid remedij posceremus, sed etiam tibi ipsi suggerendo quæ nos tacebamus, dum nos iacentes ad pedes tuos clementissimo attollis * afflatu. Vidimus * minimam tuam humentibus oculis eminentem.

[Margin notes:] daturus er. VBLC — sed VBC — protul. VBC — industria mod. Chas. — protul. VBC — Deleam ego. vt otiosum. — vocares VB f. vocare. — sponte VCB Chas. — bonitate VBC — f. affatu. — affatu VCB Chas. — me.eni.ordiam VR Chas. — miam C

Ibant per hęc ora lacrymæ, nobis ſalutares, tibi glo-
rioſæ, & nos inuicem iam dolore diſcuſſo flebamus
gaudio. nam ſicut agros diuturno ardore ſitientes
expetitus votis imber vbertat, ita lacrymæ tuæ pe-
ctora noſtra gaudijs irrigabant. Vt quamuis nefas
eſſet te flente lætari, vinceret tamen gratulatio reli-
eſt piet. Chaſ. gionem, cum lacrymæ illæ * pietatis eſſent indices,
non doloris. Et hæc quidem nobis ad ſummã gra-
etiamſi VB tulationem ſufficere potuiſſent * etſi remediorum
noſtrorum ſpem diſtuliſſes, & quibus nos opibus
leuaturus eſſes dubium reliquiſſes, ſed tam prom-
declares VBC pta in te eſt natura bonitatis, vt quod pia mente
Chaſ. cõceperis ſtatim voce * declarares. Sic ingenui lar-
proſint VB gique fontes vt vbique * poſſint ire feſtinant, ſic ce-
leriter in terras cælo miſſa perueniunt, ſic denique
diuina illa mens quæ totum mundum hunc guber-
illicò fec. VBC nat quidquid cogitauit * illud fecit. In quo tamen,
alterius VB Imp^tor^, ſi conciliũ amici * callidioris admitteres, eſ-
abeſt B
reprehenderet ſet quod fortaſſe * reprehẽderetur, nimiũ te ſcilicet
VB *Nonplacet.* facile ea quæ ſis tributurus aperire, & ſine vllo ar-
tificio cito promere, quę ſperari diu debeant. Neſcis
Imp^tor^ tua commendare beneficia, præſtandi celeri-
tate occupas tempus optandi. Sed enim indulgẽtiæ
animamur & celeritate viciſti Imp^tor^ ipſa elementa quibus * ani-
vir. VBC
partus VBLC mam viuimus. Diu venturi hominis * paratus opta-
tur, diu vagitus inconditi locuturam differunt vo-
cem, diu fruges hiems cohibet, ver elicit, æſtas flore
ſolidat, calor ematurat; tu nobis vitã pariter totam
dediſti, tu fructus meritorũ tuorum ſtatim nos me-
condu B, *mu* tere, & in * conditis referre iuſſiſti. Releuaturus cẽ-
talè, vt opinor. ſum, definiſti numerum. Reliqua debita remiſſu-
rus, quantum deberemus interrogaſti. Quæ inter-
rogatio manifeſta promiſſio fuit. nam cùm is qui
libenter Chaſ. omnia poteſt quid ſibi debeatur interrogat, non cu-
Nonplacet. rioſę percũctatur vt ſciat, ſed * liberaliter cupit au-
dire

dire quantum remittat. Separatè igitur vtique di-
cam.neque enim quaſi per * ſatyram confundenda *ſatyram VL*
ſunt * tua beneficia. Septem milia capitum remiſi- *saturam B* *tanta ben. B C*
ſti,quartam amplius partem noſtrorum cenſuum,
& tamen⸗ vtrum' ſufficeret hoc nobis ſæpius requi- *an VB*
ſiſti. O nos vtrúmne verecundos dicam nimium,
an ſatis gratos, ? qui reticuimus,hæſimus,indulgé-
tiæ tuæ amplè fluenti modum fecimus. Plus adhuc
præſtare cupiebas, ſi auſi * fuiſſemus expoſcere. *eſſemus Chaſ.*
Quantum ſit hoc Imp^tor beneficium, quàm neceſ- *benef Imp.*
ſarium nobis, quàm vtile etiam deuotionis officijs, *Chaſ.*
non queo ſatis dicere. Remiſſione iſta ſeptem mil-
lium capitum vigintiquinque milibus dediſti vires,
dediſti opem, dediſti ſalutem, plúſq; in eo conſe-
cutus es quod roboraſti quàm recidiſti in eo quod
remiſiſti.* Quater tantum* ter firmum certúmque *Quartum B*
redditum eſt.Id quod irritò petebatur. ſiquidé de- *tibi firm. V B C*
ſperatio perferendi debiti etiam id quod dari po-
terat inhibebat,nec erat ratio conandi,cùm non eſ-
ſet ſpes vlla complendi.O diuinam Imp^tor tuam in
ſananda ciuitate medicinam! Sicut ęgra corpora &
onerata ſtupentium torpore membrorum reſecata
aliqua ſui parte ſanantur,vt imminuta vigeant quę
* exacerbata torpebant,ita nos nimia mole depreſſi *exaggerata VB*
leuato onere conſurgimus. Neſcit taxare indul-
gentiam tuam qui te putat ſeptem millia capi-
tum ſola donaſſe. Donaſti omnia quæ ſtare fe-
ciſti.quanquam enim adhuc ſub priſtina ſarcina
vacillemus, tamen leuior videtur, quia ⸗ nemo *vicino V B*
* præfertur. Exonerandi præſumptio dat patien- *perfertur C*
tiam ſuſtinendi. Certè & ⸗ tum' liberi parentes *nunc VBLC*
ſuos cariores habent, & mariti coniuges non gra-
uatè tuentur, & parentes adultorum non penitet
filiorum, quorum onera ſibi remiſſa lætantur. Ita
omniú pietas olim feſſa reſpirat, & ſuos quemque
iuuat

iuuat numerare ſecurum, cum plures adiuuant obſequia paucorum. Quo magis ſpe futuri temporis eleuamur. Recreatur animus ſecuritate præteriti, remiſſiſque reliquis nihil eſt quod reſpectãdum timendúmq; ſit, quod aliquid virium venturis penſitationibus* necet. Ita duorũ temporum, quæ ſunt maxima, moleſtia liberati ſumus, vnum, atque id minimum, breui labore tranſigimus. nam cum prę-teritum tempus pro modo ſuo longum, futurũ autem infinitum ſit, præſens ⸗ tempus' breue, & ſemper in partem vtramque mutabile, cùm & à præterito relinquatur, & tranſeat in futurum, vnus hic annus propè ſenſum non habet difficultatis, duorũ temporum ⸗ indulgentijs coarctatus, & quaſi terminus quidam poſitus felicitati ⸗ &' vtriuſque confinij,* qui nos & ⸗ in' præterito liberos facit, & in futuro ſecuros. Quinque annorũ nobis reliqua remiſiſti. O luſtrum omnibus luſtris felicius! O luſtrum quod merito hanc imperij tui æquauit ætatem! Nobis ergo præcipuè te Principem DI ⸗ creauerũt, quibus ſingulis hæc eſt nata felicitas ex quo tu imperare cœpiſti. Quinquennalia tua nobis etiã perfecta celebranda ſunt. illa enim ⸗ quæ te' incipiente ſuſcepta omnibus populis iure communia, nobis hæc propria quæ plena ſunt. Præclara fertur Catonis oratio de luſtri ſui felicitate. iam tũc enim in illa vetere rep. ad Cenſorum laudem pertinebat ſi luſtrum felix cõdidiſſent, ſi horrea meſſis impleſſet, ſi vindemia redundaſſet, ſi oliueta larga fluxiſſent. Quid ergo nos conuenit gratulari de hoc indulgentiæ tuæ luſtro? ⸗ luſtro', quo licet nulla frugum* ceſſarit vbertas, feciſti tamẽ vt omnia* videantur fuiſſe largiora quã fuerint. valet enim nos tantum habuiſſe quantum debere* deſinimus, valet plena fuiſſe horrea, plenas cellas, cùm in nullis reliquis

f. negat | deleam. | præteritorum Chaſ. | vacat, vt opinor. | quæ V B | abeſt V B | numinum B | f. Immortales | quanto V C | Emenda quinto ex B | abeſt V | fuerit vb. Chaſ. larg. vid. fuiſſe V B | debuimus Chaſ. f. deſinimus.

reliquis hereamus. Hoc nobis est ista largitio quod terra mater frugũ, quod Iuppiter moderator aurarũ. Quidquid illi parcius * dederunt, nobis tamẽ ex beneficio tuo natum est. Quænam toto orbe terrarum auri argentíque metalla tam larga sunt, quis Tagus, quisvé Pactolus tanto * fluxerunt auro, quãtum liberalitate tua consecuti sumus? * nos enim maioris est muneris abs te accepisse, quinimmo quanto est durius extorqueri quod proprium fuerit quam non acquirere quod fuerit alienum, tanto dulcior est remissa soluendi necessitas quam lucrãdi optata commoditas. Quam multi, Impᵗᵒʳ Auguste, quos inopia latitaré per saltus, aut etiam in exilium ire compulerat, ista remissione reliquorum in lucem exeunt, & in patriam reuertuntur, desinunt pristinam accusare pauperiem, desinũt odisse agrorum suorum sterilitatem, resumunt animos operi, præparant culturam, melioribus annituntur auspicijs, reuisunt domos, referunt * dona templis? Præsertim cum tu omnium * nostrorũ * reseruator adueneris, & quasi * illa maiestatis tuæ comes & socius, flagrabit tota ciuitas, gaudijs perstrepet, & cũm proficiscéris fortasse retinebit. dabis enim veniam, amoris nostri contumeliam feres. Omnium sis licet dominus vrbium, omnium nationum, nos tamen & nomen accepimus tuum iam, non antiquum. * Bribracte quidem hucusq; dicta est Iulia Polia Florentia, sed Flauia est ciuitas Æduorum.

dederant v. s.
fluxit v. s.
non v. s., mendose, vt puto.
abest v. s.
vota v. s.
f. nostrûm
conseru. v. s. lé.
illa v. s.
etiam v. s.
Bibracte v. s.
Chas. quod v. s.

EVMENI

EVMENI PANEGYRICVS CONSTANTINO A.

IX.

FACEREM, ſacrat^me Imp^tor, quod paulo antè mihi pleríque *perſuaſerunt, vt, quoniam maieſtas tua hunc mediocritati meæ ≠ diem dicto in iſta ciuitate celeberrimum ad dicendum dediſſet, de eo ipſo ducerem ſermonis exordium, niſi me ab hoc duplex ratio reuocaret, conſiderantem neque mediæ ætatis hominem oſtentare debere ſubitam dicendi facultatem, neque ad aures tanti Numinis quidquam niſi diu ſcriptũ, & ſępe* tractũ afferri oportere. nam qui apud Imp^rem populi Romani dicit ex tempore quantum ſit non ſentit imperium. Huc accedit quòd iam ſatis multi ſunt qui me putant nimium multa dicturum. * Idq́ue (vt arbitror) non ex ingenio meo, (quod mediocre eſt) ſed ex laudũ veſtrarum copia metiuntur. Quorum ego expectationem, inuitus licet, fallam breuitate dicendi. reuera enim cogitaueram plura quæ dicerẽ, ſed malo orationem meam ≠ reſpuere. Itaque primum illud compendium faciam,* quod cum omnes ≠ inuictiſſimi Principes, quorum concors * eſt & ſocia maieſtas, debita veneratione * ſuſcipiam, hunc tamen quantulumcunque tuo modò Conſtantine Numini dicabo ſermonẽ. vt enim ipſos Immortales Deos quamquam vniuerſos animo colamus, interdũ tamen in ſuo quemq; templo ac ſede veneramur, ita mihi fas * eſt omnium Principum pietatem meminiſſe, laudibus celebrare præſentem. A primo igitur

ſuaſerunt V B

Vide notas.

tractatum V B C

f. Id quod

Vide notas

non quòd omn. B *male* *vos* B C *& soc. eſt* V *ſuſpic.* L. *Non placet.*

eſſe duco omn. V B C

tur incipiam originis tuæ Numine. Quod pleriq; adhuc fortaſſe neſciunt, ſed qui te amant plurimũ ſciunt. ab illo enim Diuo Claudio* manet in te auita cognatio qui Romani imperij ſolutam & perditam diſciplinam primus reformauit, immanéſque Gotthorum copias * poteſtati faucibus & Iſtri ore proruptas terra maríq; deleuit, vtinam diuturnior recreator hominum quàm maturior Deorum comes. Quamuis igitur ille feliciſſimus dies proxima religione celebratus imperij tui natalis habeatur, quoniam te iſto habitu primus ornauit, iam tamen ab illo generis auctore in te imperij fortuna deſcẽdit. Quinimmo* patrem tuum ipſum vetus illa Imperatoriæ domus prærogatiua prouexit. Vt iam ſummo gradu, & ſupra humanarum rerum fata cõſiſteres, poſt duos familiæ tuæ * tertius Imp^tor. Inter omnes inquam participes maieſtatis tuę hoc habes Conſtantine præcipuum, quòd Imp^tor es, tantáque eſt nobilitas originis tuę, vt nihil tibi addiderit honoris imperium, nec poſſit Fortuna Numini * tuo imputare quod tuum eſt, * omiſſo habitu & ſuffragatione. Non fortuita hominum conſenſio, non repentinus aliquis fauoris euentus te Principẽ fecit. Imperium naſcendo meruiſti. Quod quidem mihi Deorum Immortalium munus & primum videtur & maximum, in lucem ſtatim * felicẽ venire, & ea quę alij vix totius vitę laboribus conſequuntur iam domi parta ſuſcipere. quamuis* etiam magna ſit & admirãda felicitas quę ſtipẽdijs in ordinẽ meritis, & militię gradibus emenſis ad faſtigium iſtud maieſtatis aſcendit, & ſolis virtutis nixa radicibus ad tantũ potẽtię robur inualuit; (Quod quidẽ etiam tu quantũ per ętatem licuit conſecutus es, & quãuis te * ſuper omnes acquirendę glorię moras Fortuna poſuiſſet, creſcere militando voluiſti, & adeundis belli

manat B

Ponti. fauc. VCR

ipſ. pat. t. B

Principes VBC

f. ſuo

omiſſis ambitu BLC

ven. fel. VB

enim VBC

ſupra C

belli periculis, ac manu cùm hostibus etiam singulari certamine conserenda notiorem te gentibus reddidisti, cum non posses esse nobilior) magnum quidem B Non placet. inquam est ab se profectum ad maxima peruenire, longè tamen aliud est niti per ardua, & iuga mõtium* patere plano, aliud ipsa ortus sui sublimitate fultum verticem tenere Fortunæ, & quæ summa sunt non sperare, sed habere. Sacrum istud Palatiũ non candidatus imperij, sed designatus intrasti, cõfestímque te illi paterni Lares successorem videre legitimum. neque enim erat dubium quin ei competeret hereditas quem primum Imperatori filium Fata tribuissent. te enim tantum ille & Imperator in terris, & in cælo Deus in primo ætatis suæ flore generauit, toto adhuc corpore vigens, illa præditus alacritate ac fortitudine * quamquam bella plurima præcipuè * campi Vindonis idonei. Inde est quod tanta ex illo in te formæ similitudo transiuit, vt signante Natura vultibus tuis impressa videatur. idem enim est, quem rursus in te colimus, aspectus, eadem in fronte grauitas, eadem in oculis & in ore tranquillitas. Sic est index modestiæ rubor, sic testis sermo iustitiæ. Accipe, Impʳ,* accipe nostrorum sensuum confessionẽ. * Dolemus quòd Constantius excessit à nobis, sed dum te cernimus illum excessisse non credimus. Quanquam quid ego illum excessisse dico, cuius immortalia facta viuunt, & in ore omnium hominum oculísque versantur? quis enim non dico reminiscitur, sed quis non adhuc quodammodo videt quantis ille rebus auxerit*ornaritq; remp.? Qui ascitus imperio primo aduentu suo innumerabili hostium classe feruentem exclusit Oceanum, * exercitum illum qui Bononiensis oppidi litus insederat terra pariter ac mari sepsit, cùm reciprocos* cursus illius elementi

[Marginal notes: f. patere è plano. / toto B / qui cum bel. L C / turb L / f. campu / gessit L C / accipientem B / f. B f. accipe inquam n. / Doles V B / ornauerit que B / exercitúmque ill G / sensus V B / f. æstus.]

iactis

iactis inter vndas vallis diremiſſet; vt quorũ * portus fluctu * allueret mare & quod tangerent perdidiſſent. Qui eodem exercitu virtute capto, clementia conſeruato, dum ædificandis claſſibus Britanniç recuperatio comparatur, terrã Bataùiam, ſub ipſo quõdam alumno ſuo à diuerſis Francorum ' regibus', gẽtibus occupatam, omni hoſte purgauit, nec contẽtus viciſſe, ipſas in Romanas tranſtulit nationes, vt non ſolum arma, ſed * & feritatem ponere cogerentur. Nam quid ego de ' receptione * Britanniæ loquar? Ad quam ita quieto mari nauigauit, vt Oceanus ille tanto vectore ſtupefactus caruiſſe ſuis motibus videretur, ita peruectus, ' vt non comitata ' ſit, ſed præſtolata victoria. Quid de miſericordia dicam qua victis temperauit? quid de iuſtitia qua ſpoliatis amiſſa reſtituit? quid de prouidẽtia qua ſocijs ſibi iunctis ſe eiuſmodi iudicio dedit, vt ſeruitutẽ paſſos iuuaret recepta libertas, culpæ * conſcium ad pænitentiam reuocaret impunitas? Quid loquar rurſus intimas Franciæ nationes non iam ab his locis quæ olim Romani inuaſerant, ſed à proprijs ex origine ſuis ſedibus, atque ab vltimis Barbariæ litoribus auulſas, vt in deſertis Galliæ regionibus collocaræ * etiam pacem Romani imperij cultu iuuarent, & arma dilectu? Quid commemorem Lingonicam victoriã, * & Imperatoris ipſius vulnere glorioſam? quid * Vindonis cãpos hoſtiũ ſtrage completos, * ſed adhuc oſſibus opertos? quid immanem ex diuerſis Germanorum populis multitudinem quam duratus gelu Rhenus * illuxerat vt inſulam quam diuortio ſui idem amnis * cõplectitur pedeſtri agmine auſa ' repente laxato flumine clauderetur, & demiſſis ſtatim obſeſſa nauigijs ita ſe dedere cogeretur, vt quod difficilius eſt ſorte cõmuni eligeret, & ex * æquo captiuitati traderet,

portus fluctus V B
allueras L
abeſt V B L C
etiam fer. V L
ipſi C
Britanniarũ
ſ. eſt
illum V B L C
conſcios V B
& pa: V B C
etiam Im. V B
Vindoniſſa V B
ſ. &
alluxerat L
ampl. V B
transmittere B L C
e ſuis capt. V B
ſ. æquo ſe ε ipſa

deret, relatura cum reliquijs suis infamiam prodi-
ratio BLC tionis suorũ. Dies me antè deficiet quam ⸗ si omnia
patris tui facta vel hac breuitate percurram. Cuius
etiam suprema illa expeditio nõ Britannica tropęa
cretum B f. creditum. (vt vulgo *certum est) expetiuit, sed DIs iam vocan-
tibus ad intimum terrarũ limen accessit. neq; ęnim
ille tot tantísque rebus gestis non dico Caledo-
num, aliorúmque Pictorũ siluas & paludes, sed nec
Hiberniã proximam, nec Thulen vltimã, nec ipsas
dignabatur BC (si quę sunt) Fortunatorũ insulas * dignatur acqui-
nemini VCR rere, sed (quod eloqui *nemo voluit) iturus ad Deos
fluctibus suis C genitorem illum Deorum, ⸗ ignea cæli astra refo-
fruitur B uentem, prospexit Oceanũ, vt * futurus exinde luce
perpetua iam videret illic diem pęne continuũ. verè
illi VBLC enim profecto *illum Superûm templa* petierunt,
patuer. VBLC tum VB f. Cælitum, Ioue receptúsq; est consessu cæli, ⸗ Ioue ipso dexterã por-
rigente. Quinimo statim sententiã rogatus, cui im-
dix vt dec. perium decerneret, *vt decebat, dixit Constantinũ
Constantinum VB Pium. manifestè enim sententia patris electus * est
f. es Imp^{tor}. Quod ⸗ ita nos dicere cùm veritas iubet, tùm
quidem VB pietati tuæ (vt video) gratissimũ est. Sed cur * tan-
tantum nõ pr. B tummodo priuatis tuis affectibus blandiamur, cùm
iam pridem VBC omniũ Deorum fuerit illa sententia, & quidẽ ⸗ iam'
Vide notas auctoritate præscripta, ⸗ quæ tum pleno firmata sit
enim VCR cõsilio? iam tunc ⸗ cælestibus ⸗ signis' suffragijs ad sa-
al' est VBC, recte. lutẽ reip. vocabaris cũ ad tẽpus ipsum quo pater in
Britanniã transfretabat classi iam vela facienti repẽ-
tinus tuus aduẽtus illuxit. Vt nõ aduectus cursu pu-
blico, sed diuino quodã aduolasse curriculo videre-
illa VBC ris. nõ enim *illa Persarũ, Cydonúmve tela tam cer-
tis iactibus destinata fixerunt quã tẽpestiuus patri
aduenisti B tuo terras relicturo comes * affuisti, omnésq; illius
curas quas præsaga & tacita mente voluebat præ-
sentiæ tuæ securitate laxasti. DI boni, quanta Cõ-
stantinum Pium etiam in excessu suo felicitate
donastis!

donaſtis! Imperator tranſitum facturus in cælum
vidit quem relinquebat hęredem. illicò enim at-
que ille terris fuerat exemptus, vniuerſus in te *cõ- *conſenſit L. o*
ſedit exercitus, te omnium mentes oculíque ſig- *conſcendit V. o*
narunt, & quanquam tua ad ſeniores Principes
de ſumma rep. quid fieri placeret retuliſſes, præ-
uenerunt ⸗ tamen' ſtudio quod illi mox iudicio *abeſt V. o*
probauerunt. Purpuram ſtatim tibi cum primus
cópiam tui fecit egreſſus milites, vtilitati publi-
cæ magis quam tuis affectibus ſeruientes, inie-
cere lacrymanti. neque enim fas erat diutius fle-
ri Principem conſecratum. Diceris etiam Imp[illegible]
inuicte ardorem illum te depoſcentis exercitus
fugere conatus equum calcaribus incitaſſe. Quod
quidem (vt verum audias) adoleſcentiæ errore
faciebas. quis enim te Cyllarus, aut Arion poſ-
ſet eripere, quem ſequebatur imperium? Illa in-
quam illa maieſtas quæ Iouis ſubiecta nutu, nec
Iridi Deûm nunciæ, ſed ⸗ prius' commiſſa Vi- *pinis B. ſ pennis*
ctoriæ, tam facilè te * comitata eſt quàm cito *continuata B. inepte.*
ad terras cælo miſſa perueniunt. Sic modeſtiam
tuam atque pietatem & differendi imperij cona-
tus oſtendit, & reip. felicitas vicit. O fortunata,
& nunc omnibus beatior terris Britannia, quæ
Conſtantinum Cæſarem prima vidiſti! Merito te
omnibus cæli ac ſoli bonis Natura donauit, in qua
nec rigor eſt nimius hiemis, nec ardor ęſtatis, in qua
ſegetum tanta fecunditas, vt muneribus* vtriuſ- *vtriſque V. a. o*
que ſufficiat, & Cereris & Liberi, in qua nemora
ſine immanibus beſtiis, terra ſine ſerpentibus no-
xijs, contrà pecorũ mitium innumerabilis multitu-
do lacte diſtenta, & onuſta velleribus, ⸗ certè quod *Vide notas.*
propter vitã diligitur, longiſſimæ dies, & nullę ſine
aliqua luce noctes, dum* illa litorũ extrema plani- *illorum a*
ties non attollit vmbras, noctíſque metam cæli &

ſiderum tranſit aſpectus. Vt Sol ipſe, qui nobis videtur occidere, ibi appareat preterire. DI boni, quid hoc eſt quòd ſemper ex aliquo ſupremo fine mundi noua Deûm Numina vniuerſo orbi colenda deſcendunt? Sic Mercurius à Nilo, cuius fluminis origo neſcitur, ſic Liber ab indis propè conſcijs Solis orientis Deos ſe gentibus oſtendere præſentes.* Secretoria ſunt profectò = Dii terraneis loca vicina cælo, & inde *proprius à DIs mittitur Imperator vbi terra * fruitur. Imperatoris igitur filius, & tanti Imperatoris, & ipſe tam feliciter adeptus imperiū, quomodo remp. vindicare cœpiſti? Ignobilem credo aliquam Barbarorum manū repentino impetu, & improuiſo latrocinio ortus tui auſpicia tentaſſe. Affeciſti pæna temeritatis reges ipſos Franciæ, qui per abſentiam patris tui pacem violauerant nō dubitaſti vltimis punire cruciatibus, nihil veritus gẽtis illius odia = & inexpiabiles iras. cur enim vllam reputet iuſtæ ſeueritatis offenſam Imp^{or} qui quod fecit tueri poteſt? *Tua clementia eſt quæ parcit inimicis, & ſibi magis proſpicit quam ignoſcit*. Te verò Conſtantine quātumlibet oderint hoſtes, dum perhorreſcant. hęc eſt enim vera virtus, vt non ament, & quieſcant. Cautior licet ſit qui deuinctos habet = per veniam perduelles, fortior tamẽ eſt qui calcat iratos. Renouaſti Imp^{or} veterem illam Romani imperij fiduciam, quę de captis hoſtium ducibus vindictam morte ſumebat. tunc enim captiui reges cum à portis vſque ad forum triumphātium currus honeſtaſſent, ſimulátque in Capitolium currum flectere cœperat Imperator, abrepti in carcerem necabantur. Vnus = pro ſe ipſa Paulo qui * ſedentem ſe * acceperat deprecante, legem illius ſeueritatis euaſit. Ceteri = in vinculis luce priuati alijs regibus dedere documentum vt mallent amiciciā colere * Romanorum

Sacratiora BLC
mediterran. L
propius L
finitur VBLC
perpetua BC
venia C
Perſes, L
dedentem VBL
ſeper. L
omnes VBC
Romanā VBC

manorum quam exaſperare iuſtitiam. Adeo & hoc boni confert pęna hoſtibus irrogata, vt non ſolùm inimici ferocire non audeant, ſed etiam amici impenſius* reuereantur. Inde* eſt igitur, Imp^tor^ pax iſta qua * fruimur. neque enim * Rheni iam gurgitibus, ſed nominis tui terrore munimur. Quamlibet ille aut areſcat ęſtu, aut* reſidat gelu, neutro hoſtis audebit vti vado. nihil enim tam inſuperabili vallo Natura * pręcluſit, quod non penetret audacia cui aliqua conandi ſpes relinquatur, ille eſt inexpugnabilis murus quem extruit fama * virtuti. Sciunt poſſe Franci tranſire Rhenum, quos ad necem ſuam libenter admittas, ſed nec victoriam poſſunt ſperare, nec veniam. Quid ipſos maneat ex regum ſuorum cruciatibus metiuntur, ideóque tantum abeſt vt amnis illius tranſitum moliantur, magis vt comperta poteſtate deſperent. Vbi nunc eſt illa ferocia? vbi ſemper infida mobilitas? Iam ne procul quidem Rhenum audetis* attollere, & vix ſecuri flumina interiora *petitis. Contrà hinc per interualla diſpoſita magis ornant limitem caſtella quàm protegunt. Arat illam terribilem aliquando ripam inermis agricola, toto noſtri greges flumine bicorni *verſantur. Hęc eſt tua Conſtantine de * Aſacari cinere Gaiſique ſupplicio quotidiana atque æterna victoria, omnibus quondam ſecundis prœlijs anteponenda. *Semel acie vincitur, ſine fine documento.* Cladem ſuam, quamuis multi pereãt, vulgus ignorat, compendium eſt deuincendorum hoſtium duces ſuſtuliſſe. Vt tamen omnibus modis Barbarorum immanitas frangeretur, nec hoſtes regum ſuorum ſupplicia mererent, etiam * immenſam Bructeris vaſtationem feciſti Imp^tor^ inuicte. In quo prima conſilij tui fuit ratio, quòd exercitu repéte traiecto inopinãtes adortus es, non quò aperto

te ver. c *Non pla-et.* *ig. eſt* v *fruim. neque* Rh. B *iam* Rh. v *reſiſtat* VBLC *precludit* VB *f. virtutis* *S. ſe* *Vide notas.* *nunc* *attollere* L *potatis* VBLC *&* *Rheno* *merſantur.* VCR *Aſcarici Regaiſi* L *ſola* VBC *immiſſa Br. vaſtatione* VBLC

Marte diffideres, vt qui palam congredi maluiſſes, ſed vt illa natio perfugijs ſiluarum & paludiũ bellum ſolita fruſtrari fugæ tempus amitteret. Cæſi igitur innumerabiles, capti plurimi. Quidquid fuit pecoris, captum, aut trucidatũ eſt. Vici omnes igne conſumpti. Puberes qui in manus venerunt, quorum nec perfidia erat apta militiæ, nec ferocia ſeruituti, ad pænas ſpectaculo dati ſæuientes beſtias multitudine ſua fatigarunt. Hoc eſt, Imp^tor, fretum eſſe virtute ſua atque fortuna, hoc eſt non pacem emere parcendo, ſed victoriam quærere prouocando. Inſuper etiam Agrippinẽſi ponte * faciendo reliquijs afflictę gentis inſultas, ne vnquã metus ponat, ſemper horreat, ſemper ſupplices manus tendat, cùm tamen hoc tu magis ad gloriam imperij tui, & ornatum limitis facias, quàm ad facultatem quoties velis in *hoſtem tranſeundi. quippe cum totus armatis nauibus Rhenus inſtructus ſit, & ripis omnibus vſque ad Oceanum diſpoſitus miles immineat. Sed pulchrum tibi videtur (Et re vera pulcherrimũ eſt) vt Rhenus ille nõ ſolum ſuperioribus locis, vbi aut latitudine vadoſus, aut vicinia fõtis exiguus, ſed* & ibi nouo põte çalcetur vbi totus eſt, vbi iã plurimos hauſit amnes, quos hic noſter ingẽs fluuius, & Barbarus Nicer, & Mænus inuexit, vbi iam immani meatu ferox, & aluei vnius impatiens in ſua cornua geſtit excedere. Seruit profecto Conſtantine maxime ipſa rerũ natura Numini tuo cum in illa gurgitum altitudine tantarum molium fundamenta iaciuntur, fidam & ſtabilem firmitatem habitura. Iunxerit quondam licet Helleſponti anguſtias claſſe connexa Perſarum Rex potẽtiſſimus, temporarius ille tranſitus fuit. Simili nauium continuatione Baianum ſinum ſtrauerit ab Auguſto * tertio Cæſare, delicata fuit illa vectatio Principis otioſi.

faciendo v c

hoſticum v a c

etiam ibi v

tertius Cæſar, ver.

otiosi. Hoc opus & difficile factu, & vsu futurum est sempiternum. Certe quidem iam*ter in exordio *tibi v b c* * suo hostium mouit obsequia, qui pacem supplices *sui v b c* petierunt, nobilissimos, obsides obtulerunt. Ex quo nemo dubitat quid perfecto ponte facturi sint qui iam seruiunt inchoato. Talibus te pro vtilitate ac dignitate publica rebus intentum *auertunt in se *auerterunt b c* noui motus ≈eius hominis quē successibus tuis maximè fauere decuisset. *Maximiani Herculij.* De quo ego quemadmodum dicam adhuc ferme dubito, & de nutu Numinis tui expecto consilium. quamlibet enim merito pietatis tuæ questibus arguatur, debet tamen sibi vox * prima moderari, *priuata mod. b l c* præsertim cum eum qui tibi ex tantis beneficijs tuis, & tanto necessitudinū* fore ingratus *fauore l c* extiterit adhuc ≈contemplatui cogat vt quamuis *Vide notas.* irati reuereat. Quid faciam igitur, vt tam profunda vulnera suspensa manu tractem? Vsurpabo nimirum illa communia omnium facinorū patrocinia, (quæ tamen plerumque etiam à ≈ sapientibus asseruntur) *Stoicis.* neminem hominem peccare nisi Fato, & ipsa scelera mortalium actus esse Fortunæ, contrà autem Deorum munera esse virtutem. Gratulare Constantine naturæ ac moribus tuis, quòd te talem Constantius Pius genuerit, talem siderum decreta formarint, vt crudelis esse non possis. Illum autem non credo cùm vēturus in lucem optionem vitę qua vteretur acciperet, sortem incurrisse fugiēdam, quæ multis hominibus iniustum, & postremò ipsi voluntarium ferret exitium. vt enim alia mittam, hoc ipsum nonne Fati necessitas tulit, ut ille pietati tuæ hanc referret vicem, quem tu ab Vrbe pulsum, ab Italia fugatum, ab Illyrico repudiatum tuis prouincijs, tuis copijs, tuo Palacio *cepisti? Quid (oro) sibi voluit? quid optauit? *recep. b c* aut quid amplius adipisceretur his quæ à te fuerat

consecutus? cui tu summa, & diuersissima bona, priuatum otium & regias opes, dederas, cui digredienti ad annula fœderas, cui impensius etiã quàm tibi occurrere obsequia nostra mandaueras, cuius omnibus iussis sic statueras obedire, vt penes te habitus, penes illum potestas esset imperij. Quis nam ille tantus fuit non ardor potentiæ, (quid enim te imperante nõ posset?) sed error iam desipiẽtis ætatis, vt tot natus annos grauissimas curas, & bellum ciuile susciperet? *Nullus* (vt res est) *muneribus Fortunæ explentur quorum cupiditates ratio nõ terminat*, atque ita eos felicitas ingrata subterfluit, vt semper pleni * spei, vacui commodorum, præsentibus careant, dum futura prospectant. Atenim diuinum illum virum qui primus imperium & participauit & posuit consilij & facti sui non pænitet, nec amisisse se putat quod sponte trãsscripsit. Felix beatúsq; verè, quem vestra, tantorũ Principum, colunt obsequia priuatum. Sed & ille multiiugo fultus imperio, & vestro tegitur lætus vmbraculo, quos scit * & sua stirpe creuisse, & glorias vestras sibi iustè vindicat. Hunc ergo illum quæ ab illo fuerat * fratre ascitus puduit imitari, huic illum & Capitolini Iouis templo iurasse pænituit. Non * mirum quòd etiam genero peierauit. Hæc est fides, hæc religio Palatini sacrarij deuota penetralibus, vt lentè & cunctanter, iam scilicet cùm illis belli consilijs, itinere confecto, consumptis copijs mansionum, ne quis consequi posset exercitus, repente intra parietes consideret purpuratus, & bis depositum tertiò vsurparet imperium, litteras ad sollicitandos exercitus mitteret, fidem militum præmiorum ostentatione turbare tentaret, securè scilicet vsurus exercitu quem venales manus habere docuisset? * Quid quòd illius errore declaratum est Imp^tor quantus te militum

Vide notas.

sexaginta. epitoma Victoru.

sperum VB

Diocletianum.

ex sua VBC

frater VCR

in VLC

miser et C

iam C

commeatibus & annona

κατ' ἐξοχήν

Quo quidem illi. VL

militum tuorũ amor cõplecterctur, qui te omnibus donis quę ille promiserat, omnibus honorum oblationibus prætulerũt. Rara illa virtus continẽtiæ, vix à paucis sapientiæ præceptoribus *tantum aliquando seruata, propter te Constantine omnium hominum est * scientia cõmunis, nec solum hi quos = litteræ, vitæ quies mitigauit, sed etiam ille militarium ardor animorum respectu tui lucra cõtempsit. Fuerint aliqui exercitus alacritate ac viribus *tui similes, tibi vni contigit exercitum habere sapientem. Multi olim fortasse praui duces, armis impares, * largitate certarent, sed breuis eorum fuit & caduca popularitas, quos facilè vicit quisquis imitatus est. Hic firmus, hic æternus est reip. custos, quem ipsum per se milites amant, cui non blandita, nec vẽdita seruit adulatio, sed simplex & sincera deuotio. Dona tua Constantine manifestè sunt grata militibus, sed hôc gratiora quòd tua sunt. Quæcunque porrigis manu tua fiunt acceptiora. Quam nemo potest tecum hac ambitione contendere? Insuperabile genus est largitionis cum ipse militi præmium est Imp^tor. Itaq; tribuis * tu tuis quidem exercitibus etiam plura quàm cupiunt, sed tuum te magis nomen, tua de memoria patris auctoritas, * tua ætatis gratia, tua denique ista venerabilis forma commẽdat. pulchrum enim (DI boni!) & cæleste miraculum Imp^tor adolescens, in quo illa quæ iam summa est fortitudo adhuc tamen crescit, in quo hic fulgor oculorum, hæc veneranda pariter & grata maiestas * perstringit simul & inuitat aspectus. Talẽ = magnum illum regem, talem = Thessalum virum mente concipio, quorũ summa virtus pulchritudini coniuncta celebratur. non frustra enim doctissimi viri dicũt: *Naturam ipsam magnis mẽtibus domicilia corporum digna metari*, & ex vultu hominis, ac decore

tamen v, probi
facta comm. VCR
ratio, VBLO
tuo L
largitione VBC
tu quid. tuis B
tua B
præstr. V
Agamemnonẽ.
Achillem.

membrorum colligi posse quãtus illos cælestis spiritus intrarit habitator. Itaque te cùm ingrediẽtem milites vident admirantur, & diligunt, sequuntur oculis, animo tenẽt, Deo se obsequi putãt, cuius tam pulchra forma est quàm certa diuinitas. Statim igitur vt fœdum illud facinus audierãt, vltrò à te proficiscendi signum petiuerunt, cum viatica dares, idipsum sibi moram facere, plusq; iam se quàm sufficeret ex largitionibus tuis habere dixerunt. Inde arreptis armis portas petierunt, tot dierum iter à Rheno vsque ad Ararim sine vlla requie peregerũt, inde fessis corporibus, animis flagrantibus, crescẽ-

accel. cum v 2 te indies ardore vindictæ quanto propius *accederent. Tum quidem tua Imp^tor cura, qua refouendis eorum viribus à Cabillonensi portu nauigia prouideras, festinantibus pæne non placuit. Segnis ille & cunctabundus amnis nunquam fuisse tardior videbatur. Carinis tacitè labentibus, & ripis lentè recedentibus, stare se, non ire clamabant. Tum vero

remigijs v 2 c vsum pedum manibus aggressi incubuere * nauigijs, & naturam fluminis vrgendo vicerunt, & tandem eluctati Araris moras vix ipso Rhodano fuere contenti. Parum illis videbatur concitus ruere, minus solito Arelate properare. Quid multa? Confitendum est, Imp^tor, cum hoc tuo vigore corporis, hoc mentis ardore, laborasti interdum vt quem ducebas sequereris exercitum. tanto enim omnes impetu ferebãtur, vt cum illum Arelate deserto com-

abisse v perissent*abijsse Massiliam, cõfestim nauibus euolarent, effusóque cursu non iam Rhodani curricu-

flatu v f. flabra. la, sed ipsa quodammodo ventorum * flamina prę-uerterent. Tantus illos incenderat amor Numinis tui, vt quamuis scirent oppugnandam esse munu-

peruen. 2, rectè tissimam ciuitatem, sufficere sibi crederent*pręuenire. Massilia enim (vt audio) in profundum mare prominens,

prominens, & munitissimo accincta portu, in quem angusto aditu * meridianus refluit sinus, ⸗ mille quingẽtis passibus terræ cohæret, quâ firmissimus, & turribus frequens murus opponitur. quippe olim Græcos, Italósque illuc conuenas, cùm artibus ingenióque pollerent, etiam ipse docuit locus omnia quæ bello vsui forent largius in eam partem quæ adiri posset impendere, cùm natura in cæteris sumptum operis remisisset. Itaque * illam tum graui Fato Cæsari portas pro ⸗duce seniore claudentem, terra maríque, admotis machinis, aggeribus extructis, naualibus prœlijs sæpius oppugnatam quam territam, vix obsessio diuturna patefecit, cum tamen Græculi magistratus & ipsum Cæsarem, & ⸗nos' duces eius & copias nõ tam viribus suis quàm mœnibus repulissẽt. Atenim ⸗nõ', primo tuo Imp^tor aduentu, primóque impetu exercitus tui nihil eiusdem Massiliæ altitudo murorum, nihil * celeberrimæ turres, nihil loci natura remorata est quominus & portum caperes, & vrbem continuo, si * velles. quippe tanta fiducia murum omnem milites * inuaserunt, vt statim sine dubio ascensuri fuissent, nisi ⸗parandis quas admouerant scalis coniecturam oculorum sublimitas fefellisset. * Sic quoque multi scalarum breuitate decepti quod supererat ascensui extentis corporibus æquabant, & succedentium humeris subleuati iam interualla * pręuiarum vncis manibus inuaserant. Adeo nihil periculi in vindictæ executione metuebant, vt sibi non murum scandere, sed ex æquo congredi viderentur. Sed (ô singularem tuam Constantine pietatem, & sua semper officia etiam inter arma seruantem!) signum receptui dedisti, & victoriam distulisti, vt omnibus tibi liceret ignoscere, * ne quid atrocius faceret miles iratus quam clementiæ

f. mediterraneus
solus v b
f. iam tum gr.
Pompeio.
mox v b l o
abest l nũ v b
creber. b l o
velles l
inuaserant b
in v b
Sed sic qu. b
pinnarum b l o
& egregia coniectura Rhenanus.
f. non

clementiæ tuæ natura pateretur. In quo licet optimi Imp^rs sollicitudine caueris vt inducti in fraudem milites pænitendi tempus acciperent, atq; vltrò veniam precarentur, nos tamen, qui mittissimos sensus tuos intuemur, (nihil est enim tam perspicuum quam in pectore tuo bonitas) * illi te intelligimus pepercisse, quem, si prima copiam habuisset irruptio, cripere* fere nemo potuisset. Ita (quod ad pietatem tuam pertinet Imp^tor) & illum, & omnes quos receperat * reseruasti. Sibi imputet quisquis vti noluit beneficio tuo, nec se dignum vita iudicauit, cùm per te liceret vt viueret, tu (quod sufficit conscientiæ tuæ) etiam non merentibus pepercisti. Sed (ignosce dicto) non omnia potes. DI te vindicant & inuitũ. Quod quidem nobis semper optandum est, vt prosperos habeas etiam vltra * vota successus, qui omnem spem in gremio maiestatis tuę ponimus, & tuam vbique præsentiam, quasi dari possit, expetimus. ecce enim, dum à limite paulisper abscesseras quibus se terroribus Barbarorũ perfidia iactauerat scilicet, dum sibi illa proponunt, Quando perueniet? Quando* veniet? Quãdo fessum reducet exercitum? cùm repente audito reditu tuo velut attoniti* conciderunt. Nec tuũ pro rep. votum amplius quam vnius noctis cura * tetigit. postridie enim quã accepto illo nuncio geminatũ itineris laborem susceperas omnes fluctus resedisse, omnem quam reliqueras tranquillitatem * rediisse didicisti, ipsa hoc sic ordinante Fortuna, vt te ibi rerum tuarum felicitas admoneret DIs Immortalibus ferre quæ noueras vbi deflexisses ad templum toto orbe pulcherrimum, immò ad præsentem, vt *venisti, Deum. vidisti enim (credo) Constantine Apollinem tuum, comitante Victoria, coronas tibi laureas offerentem, quæ tricenûm singulæ ferunt omen

Maximiano Herculio.
ferro BLC
f. conseru.
tua B
vincet VB
concid. me tuum B
f. ne tuum tetigisset B
redisse V
vidisti V B

omen annorum. hic est humanarum numerus ętatum, quæ tibi vtique debentur vltra Pyliam senectutem. Et immò * quod credo vidisti, téq; in illius * spem recognouisti, cui totius mundi regna deberi vatum carmina diuina cecinerunt. Quod ego nũc demum arbitror contigisse, cum tu sis, vt ille, iuuenis, & lætus, & salutifer, & pulcherrimus Imp^{tor}. Merito igitur augustissima illa delubra tantis donarijs honestasti, vt iam vetera non quærant. Iam omnia te vocare ad se templa * videantur, pręcipuéque Apollo noster, cuius feruentibus aquis periuria puniuntur, quæ te maximè oportet odisse. DI Immortales quando illum dabitis diem quo præsentissimus hic Deus omni pace cõposita illos quoque Apollinis lucos, & sacras * sedes, & anhela fontium ora circumeat? Quorum scaturigines, leni tepore nebulosæ, arridere Cõstantine oculis tuis, & osculis sese inserere velle * videantur. Miraberis profecto illam quoque * muneris tui sedem, & calentes aquas sine vllo soli ardentis indicio, quarum nulla tristitia est saporis, aut halitus, sed talis haustu & odore sinceritas qualis fontium frigidorum. Dabis & illic munera, constitues priuilegia, ipsam denique patriam meam ipsius loci veneratione restitues. Cuius ciuitatis antiqua nobilitas, & quondam fraterno P.R. nomine gloriata opem tuæ maiestatis expectat, vt illic * quorum loca publica, & templa pulcherrima tua liberalitate reparentur, * sicut hic video hanc * fortunatissimam ciuitatem, cuius natalis dies tua pietate celebratur, ita cũctis mœnibus resurgẽtem, vt se quodammodo gaudeat olim corruisse, auctior tuis facta beneficijs; video Circũ Maximum, æmulum (credo) Romano; video basilicas, & forum, opera regia, sedémque iustitiæ in tantam altitudinem suscitari, vt se sideribus & cælo digna & vicina

[Marginal notes: enim v | quid er. VBG | specie v R. | spem C | f. & | f. videntur | ædes v | f. videntur | Numinis VB | quoque loca VBLC | f sicut vid. | fortissimam B | Non placet.]

& vicina

& vicina promittant. Quæ certè omnia sunt præsentia: tua munera. quæcunque enim loca frequétissimè tuum Numen illustrat, in his* & hominibus omnia, & mœnibus, & muneribus augentur, nec magis * Ioui & Iunoni recubantibus nouos flores terra submisit quàm circa tua Constantine vestigia vrbes & templa consurgunt. Ideóque hoc votis meis sufficit, vt patriam meam videas ducente pietate, quia statim erit restituta si videris. Sedenim ista felicitas viderit an adhuc meæ debeatur ætati. Interim quoniam ad summam votorum meorum tua dignatione perueni, vt hanc meam qualécunq; vocem, diuersis otij & Palatij officijs exercitã, : tuis auribus consecrarem, maximas Numini tuo gratias ago, tibíq; (quod superest) commẽdo liberos meos, præcipuéq; illum iam : summa fisci patrocinia tractãtem, in quem me totum transtulit pietas. Cuius felix seruitus, siquando respexeris, maximè tuæ cõueniet ætati. Ceterum quod de omnibus liberis dixi, lata est, Imp^tor, :ambitio. præter illos enim quinque quos genui, etiã illos quasi meos numero quos prouexi ad tutelam fori, ad officia Palatij. multi quippe :ex meri humo ignobiles* fluunt, multi sectatores mei etiam prouincias tuas administrant. Quorum successibus lætor, omniúmque honorem pro meo duco, & si forte hodie infrà expectationẽ mei dixero, in illis me cõfido placuisse.* Sed tamen hoc quoque tuũ mihi Numen indulserit, vt ex hac oratione non eloquentiæ, (quod nimium est) sed quantulæcunque prudentiæ, & deuotè tibi mentis testimonium referam, cedant priuatorũ studiorum ignobiles curæ, perpetua mihi erit materia dicendi qui me probauerit Imperator.

abest vs

omn. & hom. s

Ioui Iunoniq; s

In VCS Nonplacet.

primariũ. vt puto, fisci aduocatum.

petitio & votũ

Vide notas. fiunt C, ineptè.

Si tam. vs, præclare.

EVMENI

EVMENI PANEGYRICVS CONSTANTIO CÆSARI.

X.

I mihi, Cæſar *, poſt diuturnum ſi- *inuicte B*
lentium ſola eſſet vincenda trepi-
datio, qua rudimenta quædam vo-
cis meæ rurſus experior, haud im-
merito me vltra * ætas, & quantu- *quam V B*
lacumque ſtudij mei ferret opinio
perturbari confiterer, præſertim cùm apud maie-
ſtatem tuam diuina virtutum *miracula veſtrarum *veſt. mir. B*
* prædicarem. Quo in genere orationis quanta eſ- *prædicarem V.*
ſet cura, quãtus labor, quàm ſollicita veneratio, ſen- *veré.*
ſi etiam cùm * quotidiana illa inſtituendæ iuuentu- *in V B C*
tis exercitatione verſarer. quamuis enim prima tũc
in renaſcentem remp. patris ac patrui tui merita
licet * æquare non poſſem, poſſem tamen * vel cen- *dicendo B C*
ſere' numerando. Sed cum * in eo curriculo illo ve- *recenſere B*
Vide notas.
tere aut inter adyta Palatij veſtri * alia quædã ſer- *alia L. egregiè*
monis arcani ratio demouerit, aut poſt indultam
à pietate veſtra quietem ſtudium ruris abduxerit,
& vos interim nullum vſciſcendæ augendæq; reip.
vacuum tempus amiſeritis; cum tot poſtea virtute
veſtra partæ victoriæ, tot exciſæ vndique Barbaræ
nationes, tot tranſlati ſint * Roma cultores, prola- *in Roma V in*
ti limites, tot prouinciæ reſtitutæ; hæreo prorſus *Romam B*
& ſtupeo, & præter illam ex otio meo tarditatem
tanta rerum mole deterreor, * niſi' hoc vno nitar *vt V B*
hortatu, quòd ex quantacunque deſidia quamuis
maxime orationi imparem facit Cæſar auditor,
præſer-

præſertim cum fauente Numine tuo ipſe ille iam pridem mihi, qui = in lucem primus eduxit, diuinarum patris tui aurium aditus euenerit. Quo facilius maieſtatis tuæ recordatione confiſus poſſim illa quæ tunc dicta ſunt præterire, atque hunc ſermonem ab his quæ ſecuta ſunt inchoare. Quanquam=multa mihi ex illis quoq; hoc in tẽpore neceſſariò tranſeunda ſunt, ac potiſſimum ea quibus officio delati mihi à diuinitate veſtra honoris interfui, captus ſcilicet Rex ferociſſimæ nationis inter ipſas quas moliebatur inſidias, & à *poteſtate Rheni vſque ad Danubij tranſitum * continenſem deuaſtata atq, exhauſta penitus Alamania. nam & maiora ſunt quàm vt enarrari inter alia poſſint. & (ne meis quoque ſtipendijs videar gloriari) ſufficit conſcientiæ meæ illa vidiſſe. De te igitur mihi Cæſar inuicte hodiernæ gratulationis exordium diuinus ille veſtræ maieſtatis ortus, ipſo quo illuxit auſpicio veris illuſtrior, cui dies ſerenus, atq; (vt celebrantes ſenſimus) vltra ratiõe temporis Sol æſtiuus incaluit, auguſtiore fulgens luminis claritate quam cùm originem mundi naſcentis animauit. ſiquidem tunc inter illa rerũ tenera primordia moderatus dicitur, ne noceret ardentior, nunc certaſſe * dicitur ne maieſtate veſtra videretur obſcurior. O felix beatúmq; ver nouo partu, iam non amœnitate florum, nec viriditate ſegetum, nec geminis vitium, nec ipſis tantum Fauonijs, & luce * ſerena læ=tum atque venerabile, quantum ortu Cæſarum maximorum! O tempus quo merito quondam omnia nata eſſe credantur, cùm eodẽ nunc confirmata=eſſe videamus! O Kalẽdæ Martię ſicuti olim annorũ voluentiũ, ita nunc æternorum auſpices Imperatorum! quãta enim inuictiſſimi Principes & vobis & =reip. propagatio orbis veſtri participãdo tutelam? Cuius

me V B C in lucem me L.
pote Rh. V C R
Contienſem V B continenter L.
oredite B C
ſerenata V C R
abeſt B
Vide notas.

Cuius licet ꞏ omni hoſte perdomito certa ſecuritas, *eſſet* B C
nimios tamẽ in diuerſa diſcurſus vel reuiſenda poſcebat. Partho quippe vltra Tigrim redacto, Dacia reſtituta, porrectis vſq; ad Danubij caput Germaniæ Rhetiæq; limitibus, deſtinata Batauiæ, Britanniæq; vindicta, gubernacula maiora quærebat aucta atq; augẽda reſp., & qui Romanæ potentiæ terminos virtute protulerant imperiũ filio pietate debebant. Et ſanè præter vſum curãque reip. etiã illa
Iouis & Herculis cognata maieſtas ꞏ Iouio Hercu- *in* V B
lioq; Principibus totius mũdi, cæleſtiumq; rerũ ſimilitudinẽ requirebat. quippe iſto Numinis veſtri numero ſumma omnia nitũtur & gaudẽt, elementa
quattuor, & totidẽ anni * tẽpora, & orbis quadri- *vices* B C
fariã duplici diſcretus Oceano, & * emenſo quater *remenſo* B
cęlo luſtra redeuntia, & quadrigę Solis, & * duobus *Soli & Lunæ.*
cæli luminibus adiuncti Veſper & Lucifer. Sed neque Sol ipſe, neq; cũcta ſidera humanas res tã perpetuo lumine intuentur quã vos tuemini, qui ſine vllo fere diſcrimine dierum ac noctium illuſtratis orbem, ſalutique gentium non his modò quibus immortales vultus veſtri vigent, ſed multo magis illis diuinarum mentium veſtrarum oculis prouidetis, nec ſolum qua dies oritur, & præteritur, &
conditur, ſed etiam ex * illa Septemtrionali plaga *ſ ipſa*
ſalutari beatis luce prouincias. Adeo * Cæſar ve- *Cæſares* C
ſtra in orbem terrarum * diſtributa beneficia pro- *benef. diſtr.* V
pe plura ſunt quam Deorum. Quibus ego ſi omnibus immorari velim, neque hic dies mihi totus, neque proximus, neque porrò ceteri ſat erunt. Et
habenda * eſt ratio temporis *, Cæſares tanta dum *rat. eſt* B
loquimur. Adoratæ ſint igitur mihi Sarmaticæ ex- *Cæſare ſtante dum loq.* V B,
peditiones, quibus illa gens prope omnis extincta *egregie.*
eſt, & pænè cum ſolo nomine relicta, quo ſeruiat. Dent veniam tropæa Niliaca, ſub quibus Æthiops,

O & In-

& Indus intremuit. Contenta sit voce gloriæ suæ

etiam a * & ' proxima illa ruina Carporum. Reseruetur nunciis iam iamque venientibus Mauris immissa vastatio. Aliis hæc permittente maiestate vestra celebrabo temporibus. DI Immortales, vota suscipio, * & ' ipsis qui gessere præsentibus. Illa verò

ut vs

Cæsar inuicte quæ ductu atque auspicio numinis tui gesta sunt, quorum etiam spectaculo fruimur sub hac occasione dignationis tuæ, sine dilatione dicenda sunt, eô magis, quòd quamuis in communibus reip. bonis * necesse nobis gratulari quæ

Vide notas.

priora nobis sunt maxime sunt gratulationi. Statim itaque Gallias tuas Cæsar veniendo * vicisti:

fecisti a

siquidem illa celeritas qua omnes ortus atque aduentus tui nuncios præuertisti cepit oppressam Gesorigiam censibus muris pertinacem, tunc errore misero * Romano piraticæ factionis, atque illis olim mari fretis alluentem portas ademit. In quo diuina prouidentia tua, & par consilio effectus apparuit, qui omnem * sinum illum portus quem statis vicibus æstus alternat, defixis in aditu trabibus, ingestisque saxis, inuium nauibus reddidisti, atque ipsam loci naturam admirabili ratione superasti, cùm mare frustra reciprocum prohibitis fuga quasi illudere videretur, tanquam nullo vsu iuuaret inclusos, * quasi' redire desisset. Quænam * vnquam mirabimur valla castrorum post hoc nouum in mari vallum? Quid erit mirum si * quæ murorum aut arieti non cesserit firmitas, aut machinas despexerit altitudo? cum Oceanus ille tanto * liberatus impetu, tanta mole consurgens, (siue vlterioribus, vt ferunt, terris repulsus, siue anhelitu quo respirat euectus, seu quacunque alia ratione motus) nunquam tua Cæsar claustra perfregerit, neque omnino conuellerit tot dierũ ac noctium

Romanum vcr. Oceanum vblc. ill sin a

ad quos t. f. vsquam quamur. vcr.

f. libratus

receptu

receptu * recursúque, cùm tot interim, quâ terras *occurs. c.*
circumfluit litora solueret, ripásque defringeret,
vno illo (vt res est) loco aut potentia vestræ maie-
statis inferior, aut pro debito vobis honore cle-
mentior. Xerxes, (vt audio) Persarum rex potentíssi-
mus, pedicas iecit aureas in profundum, Neptu-
num se dictitans alligare, * qui fluctibus ferociret. *quia s*
Stulta ille iactantia, & sacrilega vanitate. Atenim
tua Cæsar diuina prouidētia & efficaci est vsa con-
silio, nec insultauit elemento, vt non prouocaret
odium, sed mereretur obsequium. quid enim aliud
interpretemur, cùm statim atque obsidionem ne-
cessitas, & clementiæ vestræ fides soluerat eadem
claustra qui primus insiluit æstus irruperit, totáque
illa quoad vsus fuit inuicta fluctibus acies arbo-
rum veluti signo dato, & peracta statione dilapsa
sit? Vt nemo dubitaret portum illum qui * piratæ, *Carausio.*
ne suis opem ferret, occlusus fuisset vobis ad victo-
riam sponte patuisse. Potuisset * enim Cæsar in- *f. enimuero*
uicte illo virtutis ac felicitatis tuæ impetu totum *Cæs.*
peragi continuò bellum, nisi ædificandis nauibus
dari tempus rei necessitudo suasisset. Quo tamen
omni nunquam ab eorum hostium euersione cessa-
tum est quos * adiri continens * terra' permisit. *adire C R*
Quanquam illa regio diuinis expeditionibus tuis *abest V*
Cæsar vindicata atque purgata, quam obliquis
meatibus * callidis interfluit, quamque diuortio sui *calidis V, Cal-*
Rhenus amplectitur, pænè (vt cum verbi periculo *dis B Emenda*
loquar) terra non est. Ita penitus aquis imbuta per- *Scaldis ex L.*
maduit, vt non solum * quæ manifestè palustris *quà C R*
est cedat ad * nixum, & hauriat pressa vestigium, *nisum V B*
sed etiam vbi paulo videtur firmior pedum pulsu
tentata quatiatur, & sentire se procul mota pondus
testetur. Ita (vt res est) subiacentibus innatat, &
suspensa latè vacillat, vt meritò quis duxerit exer-

cendum fuisse tali solo militem ad nauale certamen. Sed neque illæ fraudes locorum, nec, quæ plura inerant, perfugia siluarum Barbaros tegere potuerunt quominus ditioni tuæ diuinitatis omnes sese dedere cogerentur, & cum * coniugibus ac liberis, ceteroque examine necessitudinum, ac rerum suarum ad loca olim deserta transirent, vt quæ fortasse ipsi quondam deprædando vastauerant, culta redderent seruiendo. Quis hoc vnquam futurum, etiamsi coram * voluistis & affari, Deus ante vos Principes persuadere potuisset quod nunc vidimus, & videmus, totis porticibus ciuitatum sedere captiua agmina * Barbarorum, viros attonita feritate trepidantes, respicientes * annuam ignauiam filiorum, nuptas maritorum, copulatas vinculis, pueros ac puellas familiari murmure blandientes, atque hos omnes prouincialibus vestris ad obsequium distributos, donec ad destinatos sibi cultus solitudinum ducerentur. Insultare hercule communi Galliarum nomine libet, ≠ (quod pace vestra loquar) ipsis triumphum assignare prouinciis. Arat ergo nunc mihi Caunus, & Frisius, & ille vagus, ille prædator exercitio squalidus operatur, & frequentat nundinas meas * core vænali, & cultor Barbarus laxat annonam. Quinetiam si ad dilectum vocetur, accurrit, & obsequiis teritur, & tergo coërcetur, & seruire, se militiæ ≠ gratulatur. Quid faciam Cæsar * Aug^te^? Ignosce si moror, ignosce si propero. multa enim illius temporis quo transitus in Britanniam parabatur admirabilia virtutum tuarum facta prætereo, dum festino cupidus ad singularem illam victoriam qua vniuersa resp. tandem est vindicata. Cuius magnitudo, Cæsar inuicte, hactenus explicabitur, vt prius dicam quàm necessarium illud, & difficile bellum fuerit, quo

coniugiis ac V

voluisset aff. I. C

Francorum.

anus ign. V C R

J. &

pectore V A L C

nomine B C

abest *, probe. non enim. Augustus Cōstantius, qui duntaxat Cæsar.

quo magis confectum sit. Minus indignum fuerat
sub Principe Gallieno, quamuis triste, harum pro-
uinciarum à Romano duce dissidium. tunc enim
siue incuriâ rerum, siue quadam inclinatione Fato-
rum omnibus fere membris erat truncata resp.
Tunc se nimium & Parthus extulerat, & Palmyre-
nus æquauerat, tota Ægyptus Syrięque defecerant,
amissa Rhetia, Noricum Pannoniæque vastatæ.
Italia ipsa, gentium domina, plurimarum vrbium
suarum excidia mærebat. Non erat tantum doloris
in singulis, cum pæne omnibus * careret. Nunc ve- *careretur* v R
rò toto orbe terrarum non modò quâ Romanus
*limes' fuerat virtute vestra recepto, sed etiam quâ *abest* v B *Placet.*
hostilis edomito, cùm toties proculcata esset Ala-
mania, toties * obstricta Sarmatia, *Vitungi, Qua- *obtrita* L
di, Carpi toties profligati, submittente se Gottho *Viturgi* V
pace poscenda, supplicante per munera rege Per-
sarum, vrebat animum (quod nunc denique confi-
temur) vna illa tanti imperij contumelia, eôque no-
bis intolerabilior videbatur, quòd gloriæ sola re-
stabat. Et sanè non sicut Britanniæ nomen vnum,
ita * mediocris iacturæ erat reipublicæ terra tanto *f. mediocri*
frugum vbere, tanto læta numero * pascuorum, tot *pastionum* B
metallorum fluens riuis, tot vectigalibus quæstuo-
sa, tot accincta portubus, tanto immensa circuitu.
Quam Cæsar ille auctor vestri nominis cum Ro-
manorum primus intrasset, alium se orbem terra-
rum scripsit reperisse, tantæ magnitudinis arbitra-
tus, vt non circumfusa Oceano, sed complexa ip-
sum Oceanum videretur. Sed enim illa ætate nec
Britannia vllis erat ad nauale bellum armata na-
uigiis, & Romana res inde iam à Punicis Asiati-
cisque bellis etiam recenti exercitata Piratico, &
* postea Mithridatico, non magis terrestri quàm *Vide notas.*
nauali vsu vigebat. Ad hoc *natio etiamtunc rudis, *etiam nat. tunc* B *Non placet.*

& ſoli Britanni Pictis modo, & Hibernis aſſueta
hoſtibus, adhuc ſeminudis, facile Romanis armis
ſigniſque ceſſerunt. Prope vt hoc vno Cæſar glo-
riari in illa expeditione debuerit, quòd nauigaſſet
Oceanum. Iſto verò nefario latrocinio abducta
primum à fugiente pirata claſſe quæ olim Gallias
ædyficatiſque B tuebatur, *ædificatis præterea plurimis in noſtrum
modum nauibus, occupata legione Romana, in-
terclusis aliquot peregrinorum militum cuneis,
contractis ad dilectum mercatoribus Gallicanis,
ſollicitatis per ſpolia ipſarum prouinciarum non
his V mediocribus copiis Barbarorum, atque * iis omni-
auctoris BC bus ad munia nautica flagitij illius *auctorum ma-
veſtris VB giſterio eruditis, exercitibus autem * noſtris licet
inuictis virtute, tamen in re maritima nouis, ma-
lam coaluiſſe ex indigniſſimo latrocinio belli mo-
audeb. VB lem * audiebamus, licet de exitu fideremus. nam &
videb. C, rectè. acceſſerat diuturna ſceleris impunitas, quæ deſpe-
ratorum hominum inflarat audaciam, vt illam in-
veſtram VB clementiam maris quæ victoriam * noſtram fatali
quadam neceſſitate diſtulerat pro ſui terrore iacta-
eſſe bell. B rent, nec conſilio intermiſſum * bellum eſſe, ſed
deſperatione omiſſum crederent, adeo vt iam com-
munis pœnæ timore depoſito archipiratam ſatel-
les occideret, & illud auctoramentum tanti diſcri-
minis putaret, imperium. Hoc igitur bellum, tam
aditu VCR neceſſarium, tam difficile * auditu, tam inuetera-
tum, tam inſtructum, ita Cæſar aggreſſus es, vt ſta-
tim atque illò infeſtum maieſtatis tuæ fulmen in-
tenderas confectum omnibus videretur. nam pri-
mò omnium, (in quo præcipuè conſulendum fuit)
ne quid Barbaræ nationes conuerſo illuc Numine
tuo nouare tentarent inuocata poteſtatis tuæ ma-
ieſtate prouiſum eſt. tu enim ipſe tu domine Ma-
ximiane, Imp^or æterne, nouo itineris compendio
aduen-

aduentum diuinitatis tuæ accelerare dignatus, repentè Rheno institisti, omnemque illum limitem non equestribus, neq; pedestribus copiis, sed * potentiæ tuæ terrore tutatus es. Quantoslibet valebat exercitus Maximianus in ripa. Tu verò inuicte Cæsar instructis armatisque diuersis classibus ita hostem incertum consiliique inopem reddidisti, vt tunc denique senserit quòd non munitus esset Oceano, sed inclusus. Hoc loco venit in mentem mihi quam delicata illorum Principum fuerit in administranda * rep. cũ laude felicitas quibus Romæ degentibus triumphi, & cognomina deuictarum à Ducibus suis gentium proueniebant. Itaq; Fronto, Romanæ eloquentiæ non secundum, sed alterum decus, cum belli in Britannia confecti laudem Antonino Principi daret, quamuis ille in ipso Vrbis Palatio residens gerendi eius mandasset auspicium, veluti lõgæ nauis gubernaculis præsidentem totius velificationis & cursus gloriam meruisse testatus est. Atenim tu Cæsar inuicte omnis istius & nauigationis & belli non modò pro imperij iure præceptor, sed rebus ipsis & exemplo constantiæ tuæ hortator atque impulsor fuisti. siquidem * magis Gesoriacensi litore quamuis feruidum inuectus Oceanum, etiam illi exercitui tuo quem * Sequanam fluctus inuexerat irreuocabilem iniecisti * in eis ardorem, adeo vt cunctantibus adhuc Ducibus, cælo & mari turbidis, vltrò signum nauigationis exposceret, quædam minacia signa quæ videbantur contemneret, die pluuio vela faceret, ventum, quia directus non erat, captaret obliquum. quis enim se quamlibet iniquo mari non auderet credere te nauigante? Omnium (vt dicitur) accepto nuncio nauigationis tuæ vna vox & hortatio fuit, Quid dubitamus? quid moramur?

præsentia VCR.

rep. & adipiscenda laude VBC

prisr BC

Vnde notat.

Sequana fl. h.

mentem VBL.

Ipſe iam ſoluit, iam prouehitur; iam fortaſſe peruenit. Experiamur omnia, per quoſcunque fluctus eamus. Quid eſt quod timere poſſimus? Cæſarem ſequimur. Nec fefellit opinio veſtræ felicitatis. ſiquidem (vt ex ipſorum relatione comperimus) ad tempus ipſum tantæ ſe dorſo maris nebulæ miſcuerunt, vt inimica claſſis apud Vectam inſulam in ſpeculis * & inſidiis collocata ignorantibus omnino hoſtibus præteriretur, ne vel moraretur * ipſe tum, quamuis non poſſet obſiſtere. Iam vero quòd idem ille veſtro auſpicio inuictus exercitus ſtatim atque Britanniæ litus inuaſerat vniuerſis nauibus ſuis iniecit ignes, quinam alij niſi diuinitatis veſtræ monitus impulerunt? aut quæ alia ratio perſuaſit nullum præſidium fugæ reſeruare, nec vereri dubia bellorum, nec Martem (vt dicitur) putare communem, niſi quòd * veſtri contemplatione conſtabat de victoria non poſſe dubitari? Non * illic tunc vires, non * Romana robora, ſed veſtra Numina cogitauerunt. Propoſito qualicunque prœlio certam ſibi ſpondere fortunam non tam eſt fiducia militum, quam felicitas Imperatorum. Ipſe ille autem * ſignifer nefariæ factionis cur ab eo litore quod tenebat abſceſſit, cur claſſem portumque deſeruit, niſi quòd te Cæſar inuicte, cuius imminentia vela conſpexerat, timuit iam iamque venturum? Vtcunque cum Ducibus tuis maluit experiri quàm præſens maieſtatis tuæ fulmen excipere. Demens, qui neſciebat quacunque * fugerat vbique * numina veſtræ diuinitatis eſſe vbi vultus veſtri, vbi ſigna colerentur. Te tamen ille fugiens incidit in tuorum manus, à te victus, à tuis exercitibus oppreſſus eſt. Denique adeò trepidus, & te poſt terga reſpiciens, & in modum amentis attonitus properauit ad mortem, vt nec

atque VB
impetum VBLC
veſtra V
illi V
humana V
Allectus.
fugerett VB
vim VBC

nec explicarit aciem, nec omnes copias quas trahe-
bat instruxerit, sed cum veteribus * illius coniura- *illiu* V B C
tionis auctoribus, & mercenariis cuneis Barbaro-
rum tanti apparatus oblitus irruerit. Adeo Cæsar
* hoc etiam reip. tribuit vestra felicitas, vt nemo fe- *etiam hoc* B
re Romanus occiderit imperio vincente Romano.
omnes enim illos (vt audio) campos atque colles
non nisi teterrimorum hostium corpora fusa texe-
runt. Illa Barbara, aut imitatione Barbariæ olim
cultu vestis, & prolixo crine rutilantia, tunc verò
* vulnere, & cruore fœdata, & in diuersos situs *puluere* V B C
* structa, sicuti dolorem vulnerum fuerant secuta, *tracta* B
iacuerunt, atque inter hos ipse vexillarius latroci-
nij, cultu illo quem viuus violauerat sponte depo-
sito, & vix vnius * velaminis repertus indicio. *abest* B
Adeo verum sibi dixerat morte vicina, vt interfe-
ctum se nollet agnosci. Enimuero Cæsar inuicte
tãto Deorum Immortalium tibi est * addicta con- *addita* V.
sensu victoria omnium quidem quos adortus fue-
ris hostium, sed præcipuè * interiectio Francorum, *internectio* V B
* & illi quoque milites vestri qui per errorem ne- *scribe internecio ex* L C
bulosi (vt paulo antè dixi) maris abiuncti ad oppi- *vt* V B L
dum * Londiniense peruenerant quidquid ex mer- *Londunense* V *Londonense* B
cenaria illa multitudine Barbarorum prœlio su-
perfuerat, cum direpta ciuitate fugam capessere
cogitarent, passim tota vrbe * confecerunt, & non *confecerint* L C
* solam prouincialibus vestris in cæde hostium *solam* B
* dederunt salutem, sed etiam in spectaculo vo- *dederint* L C
luptatem. O victoria multiiuga, & innumerabi-
lium triumphorum, qua Britanniæ restitutæ, qua
gentes Francorum penitus excisæ, qua multis præ-
terea gentibus in coniuratione illius sceleris depre-
hensis imposita est necessitas obsequendi, denique
ad perpetuam quietem maria purgata sunt! Glo-
riare * tu verò Cæsar inuicte alium te orbem ter- *verò tu* C

repetr., qui R. VBLC tarum * peperisse, & Romanæ potentiæ gloriam restituendo naualem addidisti imperio terris omnibus maius elementum. Confecisti inquam bellum Cæsar inuicte quod cunctis impendere prouinciis videbatur, tamque latè vagari & flagrare poterat quàm latè omnis Oceanus, & mediterranei sinus * abluunt. neque enim si metu vestri lues illa solis Britanniæ visceribus intabuit, idcirco nescimus quanto se aliàs furore iactasset si fiduciam peruagandi quâ patebat habuisset. nullo siquidem certo fine montium, aut fluminum terminabatur quem dispositę limitis custodię * non tuerentur, sed vbique nauis, licet nobis virtutem felicitatemque vestram haberemus, magnis tamen terroribus imminebat quâ iacent maria, * quâ venti ferunt. recursabat quippe in animos illa sub Diuo Probo & paucorum ex Francis captiuorũ incredibilis audacia, & indigna felicitas, qui, à Ponto vsque correptis nauibus, Græciam, Asiamq; populati, nec impune plerisq; Libyę litoribus appulsi, ipsas postremò naualibus quondam victoriis nobiles ceperant Syracusas, & immenso itinere peruecti Oceanum quâ terras * rupit intrauerant, atque ita euentu temeritatis ostenderant nihil esse clausum piraticæ desperationi quò nauigiis pateret accessus. Itaque hac victoria vestra non Britannia solum * seruitute est liberata, sed omnibus nationibus securitas restituta, quæ maritimo vsu tantum in bello adire periculi poterant quãtum in pace commodi consequuntur. Nunc secura est (vt de latere Gallico taceã) quamuis pæne conspicuis litoribus Hispania, nunc Italia, nunc Africa, nunc omnes vsque ad * Mæotidas paludes perpetuis curis vacant gentes. Nec idcirco minoribus gaudiis feruntur dempto periculi metu quòd experiundi necessitate

Marginal notes: abluunt ABC; abest VBL, probe.; quaque B; irrup VB; est seruit.V.; Metias V Merias B f. Mæotias

cessitate

cessitate caruerunt, sed hoc * ipsum & in admini- *ipso B*
stratione * vel' * prouidentiæ vestræ, & infectione *abest B.C.* *Vide notas.*
fortunæ impensius gratulantur, quòd tanta illa vis
nauticæ rebellionis in vestigiis suis concidit. * At- *f Aeque*
que ipsam Britanniam, quæ sedem tam diuturno
sceleri præbuisset, constat victoriam * sola sui re- *vest. sed f. rest. sens. B*
stitutione sensisse vestram. Meritò igitur statim at-
que ad litus illud * exoptatus olim vindex & libera- *adoptat. V*
tor appuleras obuius sese maiestati tuæ triumphus *Non placet.*
effudit, exultantesque gaudio Britanni cum con-
iugibus ac liberis obtulerunt, non te ipsum modò,
quem vt cælo delapsum intuebantur, sed etiam na-
uis illius quæ tuum Numen aduexerat vela remi-
giaque venerantes, paratique te ingredientem stra-
tis * sensere corporibus. Nec mirum si tanto gaudio *sentire VCR*
ferebantur, post * tot annorum miserrimam capti- *scilicet decem.*
uitatem, post violatas coniuges, post liberorum tur-
pe seruitium tandem liberi, tandemque Romani,
tandem vera imperii luce recreati. siquidem præter
illā clementiæ vestræ pietatisq; famam, quæ com-
muni gentium voce * celebratur, in ipso Cæsar tuo *celebrabatur VB*
vultu videbant omnium signa virtutum, in fronte
grauitatis, in oculis lenitatis, in rubore verecūdiæ,
in sermone iustitiæ. Quæ singula vt respectantes
* agnouerant, lætitiæ clamoribus concinebant, vo- *aduenerant B,*
bis se, vobis liberos suos, vestris liberis * omnes ge- *inepte* *omnibus VC*
neris sui posteros deuouebant. Nos quidem certè, *Non placet.*
ô perpetui parētes & domini generis humani, hoc
à DIs immortalibus omni votorum nuncupatione
deposcimus, vt liberi nepotesq; nostri, & siqua om-
nibus sæculis erit duratura progenies, * cùm vobis, *tum V*
tùm etiā his quos educatis, atque educabitis dedi-
centur. quid enim melius posteris * vestris optare *nostris VCR*
possumus quā quo fruimur ipsi? Tenet vno pacis
amplexu Romana resp. quidquid variis temporum
vicibus

vicibus fuit aliquando Romanum,& illa quæ ſæpe veluti nimia mole defluxerat magnitudo tandẽ ſolido cohæſit imperio. Nihil ex omni terrarũ cæliq; regione nõ aut metu quietum eſt, aut armis domitũ, aut pietate deuinctũ. Et ex aliis quidẽ partibus aliqua reſtãt,quæ (ſi volũtas vel ratio * deſiderent) poſſitis acquirere, vltra Oceanum verò quid erat præter Britanniã? Quæ à nobis ita recuperata eſt, vt illæ quoq; nationes terminis eiuſdem inſulæ cohærentes veſtris nutibus obſequantur. Nulla progrediẽdi cauſa ſupereſt,niſi ſi(quod Natura vetuit) fines *ipſius' quærãtur Oceani. Omnia inquã inuictiſſimi Principes veſtra ſunt quę*ſunt digna vobis. Et inde eſt quòd conſulere ſingulis æqualiter licet, cũ vniuerſa teneatis. Itaq; ſicuti pridem tuo Diocletiane Aug[te] iuſſu *ſuppleuit deſerta Thraciæ tranſlatis incolis Aſia, ſicut poſtea tuo Maximiane Aug[te] *nutu' Neruiorũ & Treuerorũ arua iacentia* lætus poſtliminio reſtitutus & receptus in leges Francus excoluit,ita nunc per victorias tuas * Conſtantine Cæſar inuicte quidquid infrequens Ambiano, & Bellouaco,&*Trigaſtino ſolo,Lingonicóque reſtabat * Barocultore reuireſcit. Quinetã illa cuius nomine mihi peculiariter gratulandũ deuotiſſima vobis ciuitas Æduorum ex hac Britannicæ facultate victoriæ plurimos, quibus illæ prouinciæ redundabant,accepit artifices, & nunc extructione veterum domorum, & refectione operum publicorum,& templorum inſtauratione conſurgit. Nunc ſibi redditum vetus illud Romanę fraternitatis nomen exiſtimat, cùm te rurſus habeat conditorem. Dixi, Cæſar inuicte, prope plura quam potui, ſed pauciora quam debui. Vt iuſtiſſima mihi cauſa ſit propitio * munere tuo & nunc deſinendi, & ſæpe dicendi.

rerum B

abeſt V

dig. ſunt B

impleuit B

abeſt B

velut poſtl. L

Conſtanti Cæſ. L C

Tricaſsino V L

Barbaro L C

Numine V B C

CLAV-

CLAVDI MAMERTINI
PRO CONSVLATV GRATIARVM ACTIO IVLIANO A.

X I.

ETſi ſcio te Imperator ꝫ, & cunctos *Auguſte* B
qui conſilium tuũ participant poſ-
ſe mirari quòd nunc demum gra-
tias agere exorſus ſum, quaſi be-
neficia in me tua cœperint à Con-
ſulatu, fatebor tamen quod ingenij
(cuius me pœnitet) conſcius etiam nunc tacere vo-
luiſſem, & prorumpens licet huius muneris gau-
dium *in tam arcanæ lætitiæ conſcientiam coërce- *intra arc.* V B
re. Sed ꝫ ſiue errorem noſtrum, ſiue conſiliũ conge- *f. cum*
ſta & coaceruata in vnum beneficia * vicerunt, at- *f. vicerint*
que in id * redegerunt neceſſitatis ambiguum, vt *f. redegerint*
mihi aut indiſerti, aut ingrati eſſet fama ſubeunda,
malui eloquentiam potiùs quam pietatem erga te
officiumque meum deſiderari. Et ſane in his hono-
ribus quibus me prius * honeſtaris minor eſſe cau- *honeſtaras* B
ſa ad agendas gratias videbatur. nam cùm me æra-
rium publicum curare voluiſti, cum quæretes vi-
rum animi magni aduerſus pecuniã, liberi aduer-
ſus offenſas, conſtantis aduerſus inuidiã,* me (qui *meque* L
tibi viderer eiuſmodi) dilegiſti, idque eo tempore
quo exhauſtæ prouinciæ partim nõ minus * exitia- *exitialibus* V
bilibus quam pudendis præſidẽtium rapinis vltrò
opem Imperatoris expoſcerent, * partim ' milites *abeſt* V B C
ſæpe anteactis temporibus ludo habiti * cùm ' præ- *abeſt* V D
ſens ſtipendium flagitarent, quoquo modo videbar
hono-

honorem onere pẽsare. At cùm me Prætoriis præfecisti, & prouincias de te egregiè meritas meę fidei tutelęque mandasti, ingens iudicij tui fuit munus, sed in eo non mihi solum, quem tãta potestate succinxeras, verùmetiam negotiis tuis * commendasse aliquatenus videbare. Porrò in decernendo Consulatu remotis vtilitatibus tuis rationem meæ solum * vtilitatis habuisti. nam in administrationibus * labor honori adiungitur, in Consulatu honos sine labore suscipitur. In illis si læteris, cupidæ ambitionis esse videaris, in hoc nisi apertè & propalã læteris, ingratus sis. Huc accedit quòd ipsa * hæc vrbs, atque hoc augustissimum cõsilij publici templum officium huius orationis efflagitant. Hæc tibi, nominis noui, sed antiquissimæ nobilitatis, ciuitas * est patria, hic primũ editus, hic quasi quoddam salutare humano generi sidus exortus =. Hi ciues & populares tui silere me non sinunt; nec patiuntur vt quisquam alius auspicatissimo die apud te, ac de te loquendi munus vsurpet quam is qui amplissimo sit præditus magistratu. Putant aliquid adiicere ad splendorem laudum tuarum Consulis nomen, & rectè putant. adijcitur enim laudum dignitati honore laudantis. Ac licet maximè Imp[ris] publico iudicio & nomine agere tibi gratias debeam, tamen illa quæ pro summa re domi forisque gessisti nunc ex parte maxima prætermittam, vt * quanto totius ad ea quæ propria sunt perueniat oratio. An ego nunc receptas virtute tua Gallias, Barbariam omnẽ subactam pergam quasi = inaudita memorare, quæ in hac = Romani imperij parte gloriosissima sint famæ laude celebrata, intantum vt * fratris Imperatoris mererentur inuidiam? quid enim à te aliud consortis * Imperatoris alienauit animum nisi gloriæ tuæ splendor?

Testor

Marginal notes: *commodasse* 1 — *dignitatis* v 2 c *l abest* 2 — *Constantinopolis* — *patri est* v 2 *f. es* — *quanto ocius* vc — *noua &* v 2 c *abest* V — *Imp frat.* 2 *deleã, vt glossema.*

Teſtor Immortalem Deum,*& ' ad vicem Numinis mihi ſanctam conſcientiam meam, me multa conſtanter in hac ɜ vrbe fuiſſe dicturum de his quæ aduerſus * optimum Imperatorem inclementer & impiè cogitata atque ſuſcepta ſunt ſi etiamnunc hominum cætus Diuus * Auguſtus' frequentaret. Nunquam profecto liberi ciuis, * &' boni Senatoris officio defuiſſem, quominus redarguerem & conuincerem eas illi in te odij fuiſſe cauſas quæ amoris inflammatrices,& fidei obſides eſſe debuerunt. Florentiſſimas quondam, antiquiſſimaſque vrbes Barbari poſſidebant; Gallorum illa celebrata nobilitas aut ferro occiderat, aut immitibus addicta dominis ſeruiebat. Porrò aliæ quas à vaſtitate Barbarica terrarum interualla diſtulerant iudicum nomine à nefariis latronibus obtinebantur. Ingenua indignis cruciatibus corpora. Nemo ab iniuria liber, nemo intactus à contumelia, niſi qui crudelitatem prædonis pretio mitigaſſet. Vt iam Barbari deſiderarentur, vt præoptaretur à miſeris fortuna captorum. In hoc ſtatu Imperator noſter Gallias nactus nimium habuit aduerſus hoſtem laboris atque diſcriminis, (Vna acie Germania vniuerſa deleta eſt, vno prœlio debellatum ɜ) ſed emendatio morum, iudiciorumque correctio & difficile luctamen, & periculi plenum negotium fuit. nam vt quiſque improbiſſimus erat, ita maximè Cæſaris rebus inimicus, vitandis legum pœnis de nouo ſcelere remedia quærebat, & quia defendere admiſſa flagitia non poterat, in vltorem iuris inuidiam congerebat. Et cum ſancti Principis* merces atque inſtituta falſarum * opinionum', vituperationum licentiam ſubmouerent, callido nocendi artificio accuſatoriam diritatē laudum titulis peragebant, in omnibus conuenticulis quaſi per beneuolen-

Margin notes: teſtor BC — potiſſimum B — id eſt, te. — Conſtantius VBC — abeſt B — eſt V — mores VL — abeſt BLC

uolentiam illa iactantes, Iulianus Alamaniam domuit, Iulianus vrbes Galliæ ex fauillis & cineribus excitauit. Illæ prouinciæ obsessæ, * expugnatæ, ferro ignique vastatæ beatiores sunt his oppidis quæ habet sine hoste Constantius. Æstates omnes in castris, hiemes in tribunalibus degit. Ita illi anni spatia diuisa sunt, vt aut Barbaros domitet, aut ciuibus iura restituat, perpetuum professus aut contra hostem, aut contra vitia certamen. Hæ voces fuerunt ad inflammanda odia probris omnibus potentiores. si enim comminisci aliqua flagitia tentassent, facile ipso splendore laudis & gloriæ refutarentur. Inuenerunt accusandi genus quod nullus refelleret. Sed quid (oro vos) Principem nostrum facere debuisse censetis? Romanas vrbes hostibus dederet, ne animum fratris offenderet? Prouincias firmissimas, vtilissimasque reip. sub obtutibus suis vexari ac diripi sineret, ne quid Augustus quod nollet audiret? Flagitiis administrantium non modò frena laxaret, sed etiam stimulator accederet, ne inter Principes faceret morum dissimilitudo discordiam? Nobilem Etruriæ adolescentem ferunt, cùm propter eximiam formæ dignitatem multarum in se feminarum amores excitaret, faciem suam ad oblitterandam pulchritudinem vulneribus sauciasse. Sed facile fuit iuueni dignitati corporis decorem animi præponenti & candorem decolorare, & oris nitorem altè impressis cicatricibus deuenustare. Num aliquid * aduersus huiusmodi amorem ciuium facere debuit Iulianus? * Ac ne potuit quidem. Nisi forte existimamus patientes vulnerum formas esse virtutum. Scilicet & candorem æquitatis potuit obumbrare, & à temperantia purpuram * sui ruboris abolere, vicem fortitudinis indignis

Margin notes: oppug. cs — huiusm. adu. & recti. — f. At — sancti rub. v c a.

indignis confodere vulneribus, eruere oculos*prouidentiæ! * Deinde nisi ille adolescens seueram manum proprijs vultibus intulisset, dies & mora, non longa ætatis successio omnem illum florem corporis peremisset. At in virtutibus Principis nostri quanto ætas prolixior, tanto pulchritudo præstantior. Mitto cunctam Barbariam aduersus vindicem Romanæ libertatis in arma cōmotam, gentésque*recensuitas,& *aduersus iugum nuper impositum ceruice dubia cōtumaces, * irrediuiuo furore nefandis stimulis excitatas. Quæ omnia obstinatam & immobilem Principis maximi tandē vincere patiētiam. Itaque cum ipso molimine oppressisset Alamaniam rebellantem, qui paulo antè inaudita regionum,fluuiorum, montium nomina exercitu victore peragrauerat, per vltima ferarú gentium regna, calcata regum capita superuolans, in medio Illyrici sinus improuisus apparuit. Vidimus felices illius * comites viæ stupentes, vrbium populos dubitasse credere quæ videbant. Non aliter consternatas arbitror gentes quæ*prolapsum cælo excepere Palladium. Virgines,pueri,feminę,tremulæ anus, titubantes senes non sine magno attoniti horrore cernebant Imperatorem longam viam sub grauium armorum onere currentem, properantis anhelitum sine sensu *lassitudinis, crebriores sudorum riuos per fortia colla manantes, & inter illum pulueris qui barbam & capillum onerarat horrorem micantia sidereis ignibus lumina. Voces gaudentium oppresserat miraculi magnitudo. Cessabant officia laudandi plus quam laudanda cernentibus. * Sufficeret quidem ad expeditionem præsentium negotiorum sola properatio, sed non sufficit Principi nostro reip. vna ratione cōsulere. Multa pariter aggreditur pectus nullis vnquam laboribus

f. prudentia | *Dein* V G | *ac* V B | *recens victas* L | *aduersum* V | *in rediuiuum furore* V L B G | *in* B G | *viæ com.* B | *primo lapsum* V | *lassit. crebriorem sud.* V G | *Sufficere q. poterat ad exp.* B G

fatigatum. Vt vno eodémque tempore & componeret fidiſſimarum prouinciarum ſtatum, & Barbariam omnem admoto propius terrore percelleret, longiſſimo curſu Iſtrum placuit nauigari. Prò ſancta diuinitas, quæ nauigationis illius fuit pompa, cum dexteriorem incliti fluminis ripam vtriuſque ſexus, omnium ordinum, armatorum atque inermium perpetuus ordo prætexeret, deſpiceretur ad læuam in miſerabiles preces genu nixa Barbaria? Omnes vrbes quæ Danubium * incolunt * auditæ, omnium audita decreta, leuati ſtatus, inſtaurataéque fortunæ, innumerabilibus Barbaris data venia, & munus pacis indultum. Qui properationem illam contemplabitur, nihil legiſſe præter viam Imperatorem putabit, qui geſtarum rerum multitudinem conſiderabit, properaſſe non credet. O facundia potens Græcia, omnium tuorum principum geſta in maius extollere ſola potuiſti, ſola factorum glorias ad verborum copiam tetendiſti. Tu ᵃnauem vnam propter aurati velleris furtum, & ᵇvirginis raptum in cælum vſque ſublatam ſideribus conſecraſti. Tu puerum inuentorem ſerendi draconum alitum curru volantem ſemina in terras ſparſiſſe iactaſti. Quid tu ſi ad ſcribendas celebrandáſque res Principis noſtri animum adieceris de Iuliani lembis liburníſque factura es? quæ non modò nihil cuiquam ᶜ adimunt, neque vrbes hoſpitas * populant, ſed vltrò omnibus populis immunitates, priuilegia, pecunias largiuntur. Qua dignitate deſcribes claſſem per maximi fluminis tractum remis ventíſque volitantem, tum Principem noſtrum alta puppe ſublimem non per eiuſmodi agros frumenta ſpargentem, ſed Romanis oppidis bonas ſpes, libertatem, diuitias

Margin notes: *ſ* *colunt. id eſt, accolunt* — *adita* V.B.L.C. — ᵃ *Argo.* — ᵇ *Medea* — ᶜ *vt Argo illa* — *populantur* C.

uitias diuidentem, tum ex parte altera in Barba-
ricum ſolum terrorem bellicum, trepidationes,
fugas, formidines obſerentem? Iam quale id' *illud v. o.*
fuit, quòd Iſtrum adhuc nauigans beneficia tua
vſque ad Adriam, Tyrrhenum, * Mæotidem por- *merotiuum v. Mereotuum b. mareoticum*
rigebas? ipſo enim tempore leuati equorum pre-
tijs enormibus Dalmatæ, Epirotæ intollerandi *ad incitas v. b.*
tributi mole depreſſi prouidentia Impᵗᵒʳ tua non
modò miſerias exuerunt, ſed amplam etiam at-
que opulentam * reuexerunt fortunam. Vrbs Ni- *reuexere v.*
copolis, quam Diuus Auguſtus in monumentum
Actiacæ victoriæ tropæi inſtar extruxerat, in rui-
nas lacrymabiles prope tota conciderat, laceræ
nobilium domus, ſine tectis fora, iam dudum aqua-
rum ductibus peſſumdatis plena cuncta ſqualo-
ris & pulueris. Certamen ludicrum, luſtris om-
nibus ſolitum frequentari, intermiſerat temporis
mæſti deforme iuſtitium. Ipſæ illæ bonarum ar-
tium magiſtræ & inuentrices Athenæ omnẽ cul-
tum publicè priuatímque perdiderant. In miſe-
randam ruinam conciderat * Eleuſina. Sed vniuer- *f. Eleuſin m. b. eſt Eleuſina conciderant,*
ſas vrbes ope Impʳⁱˢ refotas enumerare perlongum
eſt, ſcire ſatis eſt cunctas Macedoniæ, Illyrici, Pelo- *inepté*
poneſi ciuitates vnis, aut binis epiſtolis maximi
Impʳⁱˢ repentinam induiſſe nouatis mœnibus iuuẽ-
tutem, aquas omnibus locis ſcatere, quæ paulo an-
tè arida & ſiti anhelantia viſebantut ea nunc per-
lui, * mundari, madere, fora, deambulacra, gymna- *f. inund.*
ſia lætis & gaudentibus populis frequentari, dies
feſtos & celebrari veteres, & nouos in honorẽ Prin-
cipis conſecrari. Si quis mortalium in aliquam cæ-
leſtem ſpeculam nube ſublatus paulo antè vidiſſet
mæſta omnia, ſemiruta oppida, deſolata mœnia,
ab indigenis ſolititudinem, exulũ turbam, is ſi nũc
in illud idem editũ reponatur, ac deſpiciat cuncta

lætantia, agros consitos, vrbes frequẽtes, aquas oppidis *fluentes, magnifico cultu non priuatas ędes, sed *magnifica tecta surgentia, dites pro terrarum ingenijs messibus segetes, vincentes agricolarũ vota vindemias, arduos colles, profundásq; valles, & lata camporum balatu, hinnitu, mugitibus persona, profecto mirabitur tam breui cuncta mutata, desiliet è nubibus, & viciniam cæli cupidè derelinquet, vt tuis Imp^tor terris fruatur. Illud vero cuius miraculi est, neminem vllum in tanto rerum paratu sensisse dispendium, in omnia pecuniam ab Imperatore depromi, & quoddam versa vice prouincijs pẽdi tributũ, illinc ad vniuersos fluere diuitias quò prius vndiq; cõfluebant? Vt in maxima quæstione sit à quo accipias Imperator, qui sic omnibus largiaris. Sed qui vitæ tuæ instituta rationémque cognouerit, facile fontem copiæ huius inueniet. Maximum tibi præbet parsimonia tua Auguste vectigal. quidquid enim alij in * prodigas cupiditates prodigebant, id omne nunc in vsus publicos reseruatur. Hucusque solus hic' fructus imperij putabatur, vt Imp^tor à cæteris ciuibus non fortibus factis, nec splẽdore, sed magnitudine sumptuum separaretur. Inde nihil necessariæ substructionum in ædibus moles, ingentes *auxiliorum cateruæ legionum sumptum facile vincebãt. Quinetiã prandiorum * & cenarum magnitudines * Romanus populus sanciebat, cum quæsitissimæ dapes nõ gustu, sed difficultatibus æstimarentur, miracula auiũ, longinqui maris pisces, alieni temporis poma, ęstiuæ niues, hibernæ rosæ. Hæc cuncta animus voluptatum omnium victor abiecit. nequæ enim comparandæ sunt picturatæ marmorum crustæ, & solido auro tecta laquearia qui maiorem anni partem in nuda humo cubet, & cælo tantum tegatur, neque

influent. v B C
publica tecta v B
propria v B
cup. propr. C
ũ v
gloria B C
aulicorum cat. B L C
atque cen. v
laboratas v B C
v. p. sẽtieb. v B C
f. d.

turbæ institutorum ad delicias ministrorum ⸗ cuis *ei*
tam pauca sint ministranda, neque tempus epularum ei qui sæpius statarium prandium ad necessitatem humani corporis capiat, gaudẽs castrensi cibo, ministro obuio, & poculo fortuito. Sed inter hæc mirari satis nequeo quòd tam * parcus seuerè *seu parc in*
sibimet in ciues suos tam liberalis est ac remissus, *semet in ciu. VBC*
laborum asperrima sibi sumens, vt nos quietis rebus agitemus, cum ⸗ id' vsu venire animaduerta- *illud VB*
mus, vt qui remotam à voluptatibus vitam sequantur difficiles & morosi sint, sibi parum læti, sed alijs tristiores, mæstas atque sollicitas * & priuatas do- *etiam priu.*
mos faciant. At sanctissimus Imp^tor ⸗ studet vt nos *VB*
pro dignitate habitemus; vt commodis affluamus, *impense VBC*
vt castam quidem, sed hilarem ducamus ætatem, cum alios Principes labor truces, remissos desidia reddiderit, sempérque serijs Imperatoribus gratia,
* communibus defuerit industria. Neq; quisquam *comibus B. cõibus*
sibi molestus ita se facilem ceteris præbuit, vt non ad suum exemplum alios coërceret. Noster Imp^tor nihil sibi veniæ, nihil ceteris molestiæ ac laboris impartiens, suo negotio omnibus otium præstat, diuitiarum largitor, curarum auarus, laboriosissima negotiorum præoptans ipse agere quam alijs imperare. Multi post exactos Reges imperiũ vniuersæ rei p. solitàrium cupierunt. Nota sunt recordantibus nomina eorum videlicet * qui nõ propria fe- *qui in prop. fur. VBIC*
rentes affectati regni supplicia pependerunt. Mitto
veteres qui ⸗ Saxo * præcipites dati, quorum bona *rupe Tarpeia præceps d. V.*
publicata, domus erutæ, inter dicta posteris nomina, non paucos huiusmodi furore vecordes * & *etiam n. VC*
nostra ætas tulit, qui propter cæcam imperandi cupidinem in ferrum ruerunt. Si hos Deus paulisper vitæ redditos alloquatur, Heus (verbi gratia) Nepotiane atque Siluane. Per infestos gladios,

præsent. VR *ponétésq; mortes imperiũ petiuistis. At nũc vltrò
phtésque C vobis potestas regnandi datur, vt ea qua Iulianus cõditione regnetis, vt pro omnium otio die nuctúque vigiletis; & cùm Domini vocemini, libertati ciuium seruiatis, sæpius prœlium quàm prandium capessatis, nihil cuiquam auferatis, & vltrò omnibus largiamini, nulli gratificemini, in neminem sæuiatis, toto in orbe terrarum nullius virginis fama
conc. VB violetur, sit lectulus etiam sine *inconcessis, *sed lè-
s & gitimis voluptatibus, Vestalium toris purior, æstate Alamanicum puluerem, hieme pruinam Thraciæ intectis verticibus perferatis. Profectò verborum ipsorum molestiam delicatæ aures non poterũt su-
s. & stinere, = tantis negotijs territi, non modò imperium, sed etiam vitam perosi, ad inferiores aliquos Inferos redire properabunt. Videbunt enim iustum
absunt B Principatum laboribus, = curis, vigilijs' inquietum, cuius illi faciem amœnam & amabilem contemplantes laborum aspera non videbant. Cùm igitur inter egregia negotia itinere confecto vsq; ad Thra-
cursim BLC ciæ fines peruentum foret, *cursum * deposito ex-
dispos. VB ercitus commeatu, ad Romanam vrbem, annonæ vacuam, mentem reflexit. Quemlibet alium à subue-
& BC niendi conatibus grauissima fames, = tristissimum reip. periculum deterruisset. Sed stipendijs prouinciarum, & patrimonij sui fructibus, tum vndique
coëmpt. frum. B * frumentis coëmptis vsque ad *opulentiam abun-
opulentam dantiámque esurientem iam Vrbem *refecit. Di-
abundantiam esur. C cet aliquis, Quomodo tam multa tam breui tem-
refersit VGA pore? Et rectè. Sed Impᵗᵒʳ noster addit ad tempus, quod otio suo detrahit. Nihil somno, nihil epulis, nihil otio tribuit, ipsa se naturaliũ necessariarúmq; rerum vsurpatione * defraudat, totus * commodis
defrudat VB
publ. cõm. B publicis vacat. Itaque grandæuum iam imperium videbitur his qui non ratione dierum, aut mensium,

ſium, ſed operum multitudine, & effectarum re-
rum modo Iuliani tempora metientur. Cùm Ro-
mani populi victus, & exercitus commeatus eſſet in
* nauibus, in media expediendæ annonæ trepida- *man.* B C, *in-*
tione nuncius venit plurimas naues Africano triti- *epte*
co graues litus Achaicum prætervectas Conſtan-
tinopolim peruolaſſe. Permoti omnes, & aduerſus
eos quæ oram maritimam tuebantur irati, venimus
ad Principem, deſidia *iudicum tãtum periſſe fru- *iud.* V *indigum*
menti certatim pro ſe quiſque cõquerimur. At ma- C, *verumque mendoſe.*
ximus Imp^tor ſerenum renidẽs nihil eſſe peccatum,
non ſibi periſſe quæ ad hanc vrbem frumẽta veniſ-
ſent. Nos vocem illam noti amoris in patriam pu-
tabamus, cùm * proditorem futuri verborũ amba- *proditionem* V B L C
go celaret. iam tum enim venturæ felicitatis ≠con- *euentum* B C
ſcius * diuinus animus præuidebat. Cis pauculos *diuini* V C R
dies in nouum ac florentem ſtatum rep. reſtituta; V C R *Non placet.*
ſacra mens ad honorum & magiſtratuum ornamẽ-
ta reſpexit. Verſari cœpit in ſacri pectoris comitio
Conſulatus. Quid ſecutus ſit ipſe ſcit, & quæcunq;
conſilia eius gaudet formare diuinitas. De omni-
bus Romani imperij viris primus electus ſum, cùm
honorem meum adoreis militaribus glorioſus ≠col- *Flauius Ne-*
lega cumularet. Gratias tibi gratias Imp^tor, ſi mereri *uita.*
me credidiſti, & plures gratias Imp^tor, ſi tantum
amaſti, vt me Conſulem faceres etiam non meren-
tem. Nec ignoro maximos honores ad parum dig-
nos penuria meliorum ſolere deferri, ſed non ve-
reor ne quis maleuolorũ in Conſulatu * eo id autu- *meo* V B L C
met accidiſſe. Si quis hoc liuidus iactitat, ipſo tem-
pore refutatur. Aduerſus quem dixiſſe ſatis eſt, Iam
* tamẽ Principi noſtro Roma * parebat. Quid quòd *tum* V B
nihil ſperanti mihi de honoris augmento (neque *patebat* C
enim vltra Præfecturam ſe votorum meorum mo-
deſtia porrigebat) * præfertur nuncius Conſulem *perfertur* C

me creatum ſine impendio, quod iam diu paucis, ſine labore, quod núquam, ſine petitione, quod nemini? Quis ignorat tum quoque cum honores populi Romani ſuffragijs mandabantur multos fuiſſe candidatorum labores? Ediſcenda omnium no-
tributim hom. VB mina, * tribuum homines, atque etiam ſinguli ſa-
prenſanda V lutandi, * præhenſandę obuiorum manus, omnibus arridēdum, non ſolum cum infimis, ſed etiam cum ignotis familiaritatis imago ſimulanda, multáque alia propter honorem agenda quæ aliàs virum ho-
B Craſſi. nore dignum facere non deceret. Vnde illud ſ Craſſi celebre dictum, cum peteret Conſulatum, & for-
Q. Mucio Scæuola. te cùm ſ Scæuola ſocero per vias Vrbis incederet, nec præſente grauiſſimo & ſeueriſſimo viro blandiri populo, palpare obuios, & artes petitorias auderet exercere, Quæſo (inquit) Muci pauliſper abſ-
ſ. me cedas, nec ſ comitatu tuo honeſtari putes. Impedis honorem meum, te ſpectante ineptus eſſe non
fauorem BC poſſum. At verò ego nullius * amorem turpi aſſentatione promerui, nihil feci ineptū, nihil egi quod ſpectare Mucium nollem. Non modò nullum po-
ipſum VBC pularium deprecatus ſum, ſed ne te quidē ſ Imp^tor, quem orare præclarum, cui preces adhibere pleniſ-
ſaltim V ſimum dignitatis eſt, verbo * ſaltem adij. Sponte in
meam B familiam ſ diuinum iſtud ſ munus infuſum eſt. Fa-
à qua VBC *omnia V B C* tebor autem tibi maxime Imp^tor, & tuto apud te
operta BC ſ animi * opera reſerabo. Nunquam in capita ciuium
prouincias VB poteſtatem, nunquam * prouinciam concupiui, ſed quia iuuanda etiam à me videbatur pro virili portione reſp. cum ad magiſtratum vocarer propter opinionem deſidiæ non refugi. Negotiū publicum
ambitor VC neque * ambitu appetij, neque per timiditatem, aut
Gloſſema ſunt. ignauiam recuſaui, ſed à teneris annis ſ ab ætate puerili ad hanc vſque canitiem Conſulatus amore flagraui. Secundum etiam tibi cōfeſsionis gradum debeo.

debeo. Cum in aliorum Principum esset potestate resp., diu inanem cupiditaté sine spei solatijs foui. vnde enim mihi aspirandi ad hoc nomen esset améntia, opum vacuo, & ignaro*ambiédi?*nam primum cùm Cæsar esses, marcentem iam cupiditatis meæ flammam spei bonæ flatibus excitasti. Cùm verò te Auguste mirificum innocentiæ ac virtutum spectatorem viderem, tunc *mecũ dixi, Mamertine*hucusque non frustra vixisti. Habes idoneum fidei, ac industriæ iudicem. Memento in magno res tuas esse discrimine. Scietur non meruisse te Consulatum si tibi *non detulerit hic Imp^tor. Habes Auguste proditionem silentij mei, & rem à me non breuis æui taciturnitate celatam. Nondum tamen cuncta prodidimus. Nullum hinc iam mecum volo referre secretum, omnia pectoris arcana vacuabo. Suspendisses beneuolentiam tuam, & tuæ istæ in me liberalitati contra mores tuos artificij aliquid addidisses, forsitã rogassem. Parui autem Imp^tor putas esse beneficij quod rogandi mihi periculum * commisisti? periculum inquam, sanctissime Imp^tor, si præstare dubitasses, si in posterum distulisses, quid *inde' fieret post repulsam. In leuissimis quoque beneficijs petitis, nec impetratis, amicitia dissoluitur. namque is quo amicitia continetur *gradus' apud vtrumque polluitur. Alter amari se quia non præstitit non putat, alter odio se esse quia non obtinuit arbitratur. Nec sanè mihi * Consul gratuitò factus viderer si honorem precibus emissem. miserum enim & laboriosum * subijssem meliore æui parte transacta tirocinium rogandi. neque enim existimo molestius esse pecuniam, quam preces fundere. Deniq; omnes in emendo videmus repẽsandi fiducia magno *certóque animo aurum argentúmque depromere, eos verò qui preces allegant humiles atq; demissos vix

f. ambiũdi o c R.
f. Cũ pr. tu Cæs.
mec. dandi
Mam. v non fr. huc. B
cum a
remis. v B C
me v B
amor a c, præclari.
grat. Cons. B
subissem v
erectoque B
& erecto C

cunctabunda atque titubantia verba proferre, neque *orationem solum inclinare, sed totis corporibus in genua submitti. Prorsus (vt ex animi sententia loquar) *maximo vendit beneficium qui preces accipit.* An verò si centuriatis comitijs Consul creatus essem, gloriosius mihi vniuersi populi suffragijs declaratus viderer? Minime. siquidem etiam illis priscis temporibus multorum ambitu fuit Campus infamis. Nota diuisorum flagitia, notæ lucellorum præstigiæ, tum operarum ad vim & seditioné manus emptæ. Nec sanè potest in confusa imperitorum multitudine quidquam esse perpensum. nam cùm boni rati sint, improborum vulgus imméſum, in Campo autem numerus & turba præpolleat, sine dubio intelligitur eum suffragijs populi magistratum capere quem plures = enim quem *priores probarunt. Vnde factum est vt maiores nostri viderent Gabinios designatos, & repulsos Catones. Sed hæc vetusta *debent recordari quemadmodū paulo antè honor petitus sit. Vix pauci extiterunt quorum virtutibus deferretur, cùm quidem ipsis illis tarda industriæ ac probitatis merces veniret. Ceteri verò perditissimum quemque ex aulicis frequentabant, vti *quispiam per artes turpissimas Imperatori acceptissimus videbatur, eum assiduis obsequijs emerebātur, donísq; captabāt. Nec viros quidé sed mulierculas exambibāt, nec feminas tantú, sed spadones quoq;, quos quasi à consortio humani generis extorres ab vtroq; sexu aut naturę origo, aut clades corporis separauit. Ita pręclara illa veterū nomina sordissimū quemq; ex cohorte Imperatoria & improbissimū adulabant. Hi cùm in prouincias immissi erant, qua sacra, quà profana rapiebant, iter sibi ad Cōsulatū pecunia muniētes. Itaq; nullú iam erat bonarum artiú studiú. Militiæ labor à nobi-

fol. orat. 3 mes 2

id est, V R

peiores V B C

dent. rec. V R.

quisque per V

à nobilissimo quôq; pro sordido, & illiberali reij-
ciebatur. Iuris ciuilis scientia, quæ Manlios, Scęuo-
las, Seruios in amplissimũ gradũ dignitatis *euexe- euexerat L
rit, libertorum artificiũ dicebatur. Oratoriam di-
cendi facultatem, multi laboris, & minimi vsus
negotium, nostri proceres respuebant, dum ho-
mines ≠ noluisse videri volunt quod assequi ne- scz. assequi.
quiuerunt. Et verè tantum laboris vigiliarúmque
suscipere ad adipiscendum cuius vsus agendæ vi-
tæ * erudimenta non adiuuaret dementia duce- ornamenta
batur. Itaque omne studium pecuniæ coacer- VBC
uandæ. tanto enim vir quisque melior, quanto
pecuniosior habebatur. Iam seruiendi miseran-
da patientia, assentandi mira calliditas. Mini-
strorum aulæ quotidie limina terebantur. Ad fo-
res eorum qui regijs cupiditatibus seruiebant ter-
nos patriciæ gentis viros cerneres ab huiusmodi
dedecore non imbri, non gelu, non amaritudine
ipsius iniuriæ deterreri. Demissi, iacentésq; vix
capita supra eorum quos precabantur * genua genu attol. v
tollebant. Ad postremum honores non iudicio,
aut beneuolentia superborum, sed misericordia
merebantur. At nunc quisquis prouincias, Tri-
bunatus, Præfecturas, Consulatus cupit, nihil ne-
cesse est pecuniam per fas ≠ quærat, ac liberta- & nefas v c a
tem suam salutator vilis imminuat. Quanto fue-
rit paratior seruituti, tanto honore indignior *vo- indicab. B in-
cabitur. Tum aliud quoddam hominum genus est curab. C. in-
in amicitia Principis nostri, rude, (vt vrbanis istis cipie
videtur) *cõmune, subrusticum. Blandimẽtis adu- come v R pru
lantiũ repugnat, pecuniæ ≠ verò alienæ tanquã rei come BLC,
noxiæ tactum reformidat, maximas opes in reip. corrigse.
salute, & * gloriosi Impris sui laude constituit. Iam abest B
ipse ingenti diuináq; prouidentia aduersus omnes gloriosa v a,
assentatorum illecebras captionésq; munitus est.
quippe

a lulantum c quippe ei à fucatis* adulantium venenis quod pe-
riculum est qui aures etiam veris laudibus grauatus
abest s impertiat? Sed multo multóque *nunc' facilior est
ratio honorum petendorum. Quisquis inquam ca-
pere magistratum voles, auri atque argenti negligẽs
potentum v esto, nullas ostiatim *potentium ædes obito, nullius
pedes, nullius genua complectitor. Adhibeto tãtum
abest s *tibi' gratuitas, & paratu facillimas comites, iustitiã,
fortitudinem, temperantiam, atque prudentiam,
vltrò ad te maximus Imp^tor accedet, & vt capessas
remp. flagitabit. Otioso tibi, atque alia curanti pro-
uinciæ, Præfecturæ, fasces, sella curulis, atque insig-
defer. c nia omnia magistratuum * perferentur. quid enim
sibi veræ vir perfectæque virtutis non cõstanter de
honore promittat, cum me propter tantillum inno-
centię meritum vno in anno ter videat honoratum?
Nec quis v c * Ecquis Deus vno in anno multiplices fructus
agro vni dedit? Num quisquam in eadẽ nouali ęsta-
te vna amplius quam semel messuit? Num cui vno
autumno, vnóque vineto vindemia triplex fluxit?
Vna certe vnius est hiemis oliuitas. Sed in nostri
Principis beneficijs miraculo caret multiplicata fe-
cũditas. Vt de alijs optimis viris taceam qui à prio-
binorum c, belle. re in proximum autũnum fructus * annorũ * mul-
multiplices s tipliciter messuerunt, mihi certè tertia vnius anni
vbertas est Consulatus. Primum thesaurorum om-
nium mandata custodia, & dispensatio largiendi.
honor. v s c Secundum locum tenet in *bonorum meorum fru-
ctibus Præfectura. Additus his (quo vel solo cuius-
libet auiditas vinceretur) prouentuum tuorum ter-
tius, Consulatus. Dein cùm ager assiduitate fructuũ
in maciem decoquatur, Imp^ris nostri posterior libe-
ralitas vincit priorem, nec fit effeta gignendo, sed
per vices fructuum fecundatur. Noua prorsus fuit
defer. v s c honorum * inferendorum & insperata congestio.

Non-

Nondum ſtatum ſuum ſiderum curricula mutaue-
rant, iam princeps curſum dignitatis alterius* cõ- f. cõm. Etiam
mouebat, & iam tum Sol ab eorundem aſtrorũ re- tum
gione radiabat, ⸗ iam Auguſtus tertia magiſtratus & a
mei ſigna tranſcenderat. Quæſo,* non vobis inanis num vos
gloriæ cupidiſſimus,* non flagrans ambitione no- num vos,
tabili videretur ſi quis in ſe tanta pariter optaſſet utrumque
quanta in me vno tempore Auguſtus ingeſſit? Ha- vitioſe.
bitari ab iuſtis viris terras in Oceano ferunt, quas
Fortunatorum inſulas vocant, quòd per eas nõ ara-
to ſolo frumenta naſcuntur, fortuitis vitibus iuga
collium veſtiuntur, ſponte pomis arbor grauatur,
ad herbarum vicem olus vulgò eſt. Quantula iſta
ſunt, ſi Deum auctorem conſideres, munera? Nem-
pe nobis quoque, cùm agrum non noſtris manibus
excolamus, hæc illaborata naſcuntur. Quanto feli-
cior noſtra conditio, quanto beatitudo præſtantior?
Non ſpica triticea, non viles vuarũ racemi, ſed opes
atque diuitiæ nihil laborantibus ingeruntur, pro-
uinciæ, Præfecturæ, faſces ſponte proueniunt. Tu
tu inquam maxime Imp^or exulantes relegatáſque
virtutes ad remp. quodã poſtliminio reduxiſti. Tu
extincta iam litterarum ſtudia flammaſti. Tu phi-
loſophiam paulo antè ſuſpectam, ac *necdum ſpo- nedum v
liatam honoribus, ſed accuſatam ac ream non mo-
dò iudicio liberaſti, ſed amictã purpura, auro gem-
míſque redimitam in regali ſolio collocaſti. Suſpi-
cere iam in cælum licet, & ſecuris contemplari aſtra
luminibus, qui paulo antè pecorum atque quadru-
pedum animantium ritu in humum viſus trepidos
figebamus. quis enim ſpectare auderet ortum ſide-
ris, quis occaſum? Ne * agricolæ, quorum quidem agric. quidem,
opera ad motum ſignorum cæleſtium temperanda quor. ac
ſunt, tempeſtatum præſagia rimabantur. Ipſi nautę,
qui nocturnos curſus ad aſtra moderantur, ſtella-
rum

rũ nominibus abſtinebãt. Prorſus terra mariq; non ratione cæleſti, ſed caſu ac temere viuebatur. Nihil igitur mirũ eſt Imp^tor * ſi tantus amor, & tam verus in te ciuiũ feruet. neq; enim vllũ *puto poſt homines natos tanto generis humani ardore dilectũ. Ceterorũ Regum atq; Imperatorũ caritates admodũ raræ, nec vnquã diuturnæ fuerũt. in ſummis enim hominũ habitauere pectoribus, ſubita & fortunata beneuolentia prouocatæ, nõ virtutum admiratione deuinctæ. At verò noſter affectus veri certiq; iudicij eſt, imis mẽtis ſedibus *alligatus animus, & vitę immixtus & vnitus, reſolutis etiam morte corporibus cum immortali mente victurus. Arma igitur, & iuuenes cùm gladijs atq; pilis non cuſtodiæ corporis ſunt, ſed quidã Imperatoriæ maieſtatis ſolennis ornatus. quid enim iſtis opus eſt, cũ firmiſſimo ſis muro ciuici amoris obſeptus? An metuenda tibi Curia eſt, cum Senatui nõ ſolum veterem reddideris dignitatem, ſed plurimum etiam noui honoris adieceris? An populus eſt timendus procuratori alimentorum ſuorum, vitę vindici, libertatis auctori? Nam quid de militibus loquar? Duo, *aut tria ferme ex vetere memoria amicorum paria proferuntur. Nego quempiam ab * vno amico plus dilectum quam tu Imp^tor non modo à * comitibus Tribunis tuis, ſed à legionibus cunctis, & equitibus ac peditibus, gregarijs etiam militibus diligaris. Itaque (quod ad te attinet) cuncta iam à cuſtodia * tua arma remoueres, ſed quando hoc potes perſuadere militibus? Anxia eſt fidelium diligentia. *Maximo amori maximus timor iunctus eſt.* Non nobis ſufficit quòd obtinuiſti vt nemo te velit lædere, niſi nos *curamus vt nemo poſſit. Habuerunt nonnulli alij Principes deuotam & amantem ſui cohortem, ſed alio quodam modo, primum quòd *imperitia rudes indoctiſſi-

quòd tant. V B L C & tant. R f. quòd & tant

poſt hom. nat. puto B

allig. B

an tria? V B Frequens Tacito.

f. vllo

f. Comit. Trib.

f. cunctis

tui V B

curemus C

imperiti ac rud. C

indoctissimum quemq; in consilium *delegabant, *deligebant* VBC
scilicet vt ipsorum prudentia vulgo * suo aliquate- *suorum* D
nus emineret. Ita cum vilissimus quisq; honorum
& diuitiarum potitus *fuerit, sua commoda, & vitia *foret* VBC
Principum diligebant. Ab his optimus quisq; abigebatur procul, cùm suspecta esset probitas & inuisa, & quanto quisque honestior, tanto importunior turpium arbiter vitaretur. At tu Auguste omnibus nugis remotis optimum & doctissimum quemque perquiris. Si quis præstat virtutibus bellicis & laude militiæ, in amicis habetur, vltrò ad familiaritatem vocatur. Quicunque in administratione reip. innocentem se vnquam & strenuũ præbuit, in consortium munerum receptatur. Regendis prouincijs non familiarissimum quemque, sed innocentissimũ legis. Omnes à te augentur pecunia, locupletantur diuitijs, honoribus honestantur. Prorsus amicitias tueris priuati fide, Imperatoris opulentia, quæ perpetuæ & constantis beneuolẽtiæ prima fiducia est,
certissima virtutum, & *princeps veritas. Num qué *Principũ ver.* V *maximi*
in animo esse suspicatum audiui? Nemo simulatis *Principis veri*
blanditijs, nemo falsa pollicitatione deceptus est. BC
Quis nescit aliorum Imperatorum hilarem diritatem, cachinnantémque sæuitiam, à quibus ingenita crudelitas figmento lætitiæ tegebatur? Mira est in Principe nostro mentis linguæque concordia. Non modò humilis & parui animi, sed seruile vitium scit esse mendacium. Et * verè, cùm *f. verò*
mendaces homines aut inopia, aut timor faciat, magnitudinem fortunæ suæ Imperator qui mentitur ignorat. Quis (oro vos) plura præbuit fidei constantiæque documenta? Omnes quos priuatus in familiaritatem recepit, eodem habet Impᵗᵒʳ affe-
ctu. Nemo gradu pulsus, nemo *habitu prohibitus, *aditu* BLC
nulli Palatij fores clausę sunt. Omnes bonos habet.

In

In recipiendis amicis optimus iudex est. Si aliqui sunt improbi tolerandi, familiarium vitijs immutabilis est amicus. At mutant secundæ res animos? Nostrum Principem si nondum mutauerint, quando mutabunt? Cuius * inquã diuinior felicitas fuit? Paulo antè in laceratis Galliæ prouincijs lapsus inimicorum capitalium apertis armis, & occultis insidijs petebatur; in pauculis mensibus diuino munere Libyę, Europæ, Asiæque regnator est. Quæ maiora expectabimus Dei præmia, * quęue vberiora dona Fortunæ? Videte num secúdis rebus elatus aliquid de prioris vitæ mansuetudine & moderatione mutauerit. Mutauit planè, mutauit. nam ciuilior factus prosperorum infregit inuidiam. Cui non vel * id tempus sedatæ præbuit mentis indicium quo horrendi belli metu rep. = liberata elati sumus cuncti gestiente lætitia? Sed Imp^or quanquam cælesti ope salutem reip. propagatam videret, & cõditionem doluit humanam, & offensarum * gratias faciens induit * fatum, & cuius armis vitã impugnatam sciebat mortem eius ornauit, ac postea ipse iusta persoluit. Et memoria, & obliuione * mirabilis, oblitus inimici, meminit heredis. Sed quid ego longius indicia mitis & mansuetæ mentis accerso? Hic ipse, hic inquam ipse dies præbuit ciuilis animi satis clara documenta. Ego & collega meus ne quid maximus Imperator propensius humanitatis studio faceret verebamur. Itaque matutino crepusculo Palatium petimus. Aduentare nos Principi, forte tum danti operam salutatoribus, nunciatur. Statim è solio tanquam * præceptus exiluit, vultu trepido atq; satagente, qualis mens mea esse potuisset, si Principi seruus occurrerem. Aegrè remotis populi qui nos prægrediebatur agminibus, vt quàm lõgissimè nobis obuiam procederet laborauit. Illic (prò sancta diuinitas!)

tanquam 10 · quæ vber. v2 · illud temp. v B morte Constantij. · gratiam v2 · fratrum v · mirabili 2 · preceptt 1 c Non placet.

diuinitas!) gaudentibus cunctis, quo ore? qua voce? inquit, = Consul amplissime. *Dignatus osculo oris illius diuinis affatibus consecrati dexteram dedit, illam dexteram, immortale pignus virtutis, & fidei. Poëtæ ferunt altissimum illum, & cuncta potestate cohibentem Deum, qui ditione perpetua diuina atque humana moderatur, cùm despiciat in terras habitu oris tempestatum incerta mutare, eius nutu mundum tremiscere, illius hilaritate turbines abigi, nubes fugari, nitentia per orbem serena * refundi. Hoc ita esse * paulo antè oculis licuit experiri. In quantam laxatus est populus te Consulibus tuis arridente lætitiam? Vidimus attonitos admirantium vultus, multiformes lætantium status, varios corporum motus. Clamores inconditos profundebat laudandi effusa libertas. Tripudiabat crebris saltibus multitudo. *Nimia lætitia * decoris sunt & grauitatis immemores.* Illa iactatio togarum, illa exultatio corporum nescientibus pæne hominibus excitabatur. Omnem modestiam populi, omnem verecundiam tui gaudia effrena superauerant. Aue Consul amplissime. Aueo planè, Imperator, & auebo. neque enim euentus esse potest optati huius ambiguus, cum is auere iubeat qui iam fecit vt auerem. Consul amplissime. Sum plane = Consul, & amplissimus Consul. quis enim me fuit amplior Consul, quem sublimat & illustrat Consulatus quem tribuisti, amplitudo quam tribuis. Post primæ salutationis * frusta colloquia quid pro iure Consulari agere nobis placeat sciscitatur, Senatorium impleturus officium si libeat tribunal petere, si concionem aduocare, si Rostra conscendere. Sed nos ad Curiam solennia huius diei Senatusconsulta ducebant. Itaque * se comitem statim præbet, & vtrumque latus Consula-

Aue sc

f. Dignatis

diffundi c

ea. pau. antè i

f. decori.

τῶν κριτῶν.

& sc

fausta

VBLG.

com. se s

tus prætextatis rectus incedit, non multum diffe-
& genere B C rens à magistratibus suis: & colore vestitus. Superfluum fortè videatur quæ vosmetipsi vidistis
iterari B * iterare, (neque enim auribus expetuntur quæ fuerint vsurpata luminibus) sed mandanda sunt litteris, inserendæ monumentis, mittenda in posteros venturis sæculis vix credenda miracula. Pæne intra ipsas Palatinæ domus valuas lecticas Consulares iussit inferri, & cum honori eius venerationique cedentes sedile illud dignitatis am-
man. pr. nos B plissimæ recusaremus, suis * nos prope manibus
ped. cæp. B impositos mixtus agmini togatorum præire * cœpit pedes, gradum moderans pænè ad lictoris nutum, & viatoris imperium. Credet hoc aliquis qui illa
fastidia B C purpuratorum vidit paulo antè * fastigia, qui ideo tantum honorem in suos ne in honores contemnerent conferebant? Credet aliquis tanto pòst veterem illam priscorum temporum libertatem reip. redditam? neque enim ego L. Bruti, & P. Valerij, qui primi exactis Regibus potestate annua ciuibus præfuerunt, Consulatum nostro anteponendum puto. Vterque bono publico, vterque Romanæ reip. salutaris, vterque insignis principiis commodorum, sed habet aliquid vnusquis-
Cons. pot. V B que præcipuum. Illi * potestatem Consularem
recepimus V C B per populum acceperunt, nos per Iulianum * recipimus. Illorum anno libertas orta est, nostro restituta. Sed sint sanctissime Imp^{tor} ea quæ tu iustè, moderatè, ciuiliter facis aliis forte miraculo, mihi esse non possunt, qui te omnibus humanis vitiis absolutum & liberum sciam solo immortalitatis amore flagrare, dirigere omnes opes & cogitationes tuas ad memoriam posteritatis æternam, atque his maximè seruire iudicibus qui de rebus gestis tuis sine odio & gratia venturis sæcu-

lis

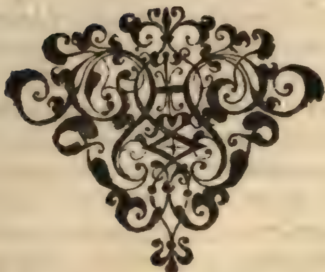
lis iudicabunt. *Non potest quidquam abiectum & humile cogitare qui scit de se semper loquendum.* Nunc si tibi Impᵒʳ parum ampla, nec respondente meritis tuis oratione vsus videbor, quæso obtestorque te meæ id naturæ potius quàm magnitudini beneficiorum tuorum putes esse tribuendum. Nemo * vnquam post homines natos ampliora præmia à Regibus atque Imperatoribus consecutus est, nulli plus oneris impositum. Non abnuam Præfecturas, & Consulatus multis esse delatos; sed * his post immensos labores honos quasi debitus restitutus est, mihi cùm iam honorem adeptus sim nunc demum vt * merear laborandum est. Versa ratione temporum, permutata munerum vice, modò enitendum est vt præmio dignus existimer, cùm iam præmium ceperim. O mihi festinæ tuæ beneuolentiæ grauissimum pondus! Vereor vt * apertè exprimere difficultatum mearum ordinem valeam. Facilius est Impᵗᵒʳ bonis artibus mereri Consulem fieri quàm industria & labore perficere vt videaris meruisse cùm factus sis. Absit Auguste, & istud sancta diuinitas omẽ auertat, vt tu à quoquã mortalium expectes vicem beneficij, veruntamen (quod solum vel accipere potest ista fortuna, vel à nobis opibus tuis tribui) immortalitatem munerum tuorum colam officiis sempiternis. Omne negotium, omne otium meum in ornandis rebus tuis celebrandisque ponetur, * neque solum à iuuentute mea vigente grati animi beneuolentia declarabitur, sed * etiam à me cùm anima defecerit monumenta tui in me beneficij permanebunt. In referenda autem gratia sanctissime Impᵗᵒʳ hoc tibi polliceor, semperque præstabo, mihi neque in suggerendis consiliis veritatem, neque in adeundis (si res poposcerit) periculis

vsquam v. i. *Arbitror verũ quod in c.* *Nemo nemo vsq; post hom.* *iis V* *merendum v. f. meruerim* *aperti a. f. apte* *nec c* *& cum me an.*

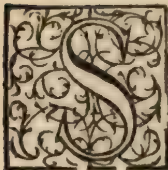
culis animum, neque in ſententia ſimpliciter ferenda fidem, neque in hominum voluntatibus pro rep. teque lædendis libertatem, neque in laboribus perferendis induſtriam, neque in augendis imperij tui commodis grati animi beneuolentiam defuturam; idque omni vitæ meæ tempore ſummis opibus enixurum, elaboraturum, effecturum, vt honores in me tui nō quia neceſſe fuerit ad quemcunque delati, ſed quia oportuerit rectè poſiti & ratione collocati eſſe videantur.

ita vt, ſed quòd ita

LATI-

LATINI PACATI DREPANI PANEGYRICVS THEODOSIO A.

I quis vnquam fuit, Imp^tor Auguste, qûi te præsente dicturus * antè trepidauerit, eum profectò me esse & ipse sentio, & his qui consilium tuum participant videri posse video. nam cùm te semper vltra omnes retro Principes laudari oportuerit, nunc porrò vltra quam aliàs prædicatus es in ea vrbe conueniat dicendo celebrari cuius & libertatem armatus asseruisti, & auxisti dignitatem togatus, quo tandem modo consequi maiestatem vtriusque vestrûm oratione mea potero, hoc præcipuè in tempore, quo ambo ita mutuò creuistis, vt nec tu fueris adhuc maior, nec illa felicior? Huc accedit auditor Senatus, cui cùm difficile sit pro amore quo in te præditus est de te satis fieri, tùm difficilius pro * genita atque ≈ hæreditaria orandi facultate nõ esse fastidio rudẽ hunc & incultum transalpini sermonis horrorem, præsertim cùm absurdæ sinistræque iactantiæ possit videri his ostentare facundiam, quam de eorum fonte manantem in nostros vsque vsus deriuatio sera traduxit. Quibus equidem cogitatis adeo sollicitor, vt non eos tantum hodie arbitrer interesse quos cerno, sed assistere * obseruarique dicturo Catones ipsos, & Tullios, & Hortensios, omnesque illos oratores putem qui me in posteris suis audiunt. Ita multiplici circumuentus metu, quasi parum habeam timere * quid video, * quid timeam. Quid ergo? nouúsne me pauor, & inopina trepidatio in ipso dicẽdi tempore

irे trep V
ingen. VBC
adeo C
obuersarique VBL
quod vid. VBLC
quod tim. VBC

pore deprehendit? Mihi verò ij omnes quibus al-trinsecus iactor æstus diu antè meditati, longeque prospecti sunt. Sed cùm admiratione virtutum tuarum ab vltimo Galliarum recessu, quâ litus Oceani cadentem excipit Solem, & deficientibus terris sociale miscetur elemẽtum, ad contuendũ te, adorandumque properassem, vt bona quæ auribus ceperam etiam visu vsurparem, timui (fateor) ꝰ laboris officium * ipsa taciturnitate corrumpere. Ita dum obsequio interpretor impudentiam, dum in eundem hominem non puto conuenire gaudium & silentium, duas res diuersissimas iunxi, metum & temeritatem. Quin & illud me impulit ad dicendum; quòd vt dicerem nullus adigebat. non enim iam coacta laudatio, & expressæ metu voces periculum silentij redimunt. Fuerit, abieritque ꝰ illa facundiæ ancillantis necessitas, cùm trucem dominum auras omnes plausuum publicorum ventosa popularitate captantem mendax assentatio titillabat, cum * gratias agebant dolentes, & tyrannum non prædicasse tyrannidis accusatio vocabatur. Nunc par * tacendi dicendique libertas, & quàm promptum laudare Principem, tam tutum siluisse de Principe. Libet igitur redditam postliminio securitatem loquendo experiri, libet inquam, quia neminem magis laudari Imperatorem decet quam quem minus necesse est. De te igitur mihi sermonis huius auspicium erit ille felicitatis publicæ auspex dies qui te primus inaugurauit imperio. nam vt diuinis rebus operantes in eam cæli plagam ora conuertimus à qua lucis exordium est, sic ego vota verborum quæ olim nũcupaueram soluturus id oratione ꝰ tempus * afficiam quo Romana lux cœpit. Iacebat innumerabilibus malis ægra, vel potius (dixerim) exanimata respu-

Margin notes: pij v B C R. / impia B — Celsiu v C R. — gratas B — dic. tacendique v B L — quia B / arripiam L C / afficiam B

respublica, Barbaris nationibus Romano nomini velut quodam diluuio superfusis. Sed * placet re plicare causas, & placatum vulgus offendere. nam cùm per se viuax sit recordatio calamitatum, tùm mihi metus hanc gaudiorum præsentium lucem tristium commemoratione fuscare. Faciam ergo quod facere præstantes scientia medicos sæpe vidi, * aliorum vulnerũ cicatrices, postquam cutem sanitate duxerunt, manu pendente tractabo, præsentisse, & singulos vniuersosque rogitasse contentus an, cùm inter omnes liqueret fessis rebus medendum tali aliquo viro publicis gubernaculis admouẽdo qui Imperatoris ⸗ vnius tueretur ætatem, * alterius iuuaret laborem, potuerimus huiusmodi ⸗ vel optare. In integro itaque rem totam esse faciamus, & in quodam orbis terrarum comitio queri putemus quisnam sit ille qui debeat tantam molem subire, & nutantia Romanæ rei fata suscipere. Nónne is omnium suffragiis hominum tributim centuriatimque legeretur, cui felix patria, cui domus clara, cui forma diuina, cui ætas integra, cui militarium ciuiliumque rerum vsus contigisset? Cuncta igitur à capite proposito ordine prosequamur, iam profecto constabit eum Principem declaratum qui & ab omnibus legi debuerit, & ex omnibus. nam primum tibi mater Hispania est, terris omnibus terra felicior, cui excolendæ, atque adeò ditandæ impensius quàm ceteris gentibus supremus ille rerum fabricator indulsit. Quæ nec Austrinis obnoxia æstibus, nec Arctois * subiecta frigoribus, media fouetur axis vtriusque temperie. Quæ hinc Pyrenæis montibus, illinc Oceani æstibus, inde Tyrrheni maris litoribus coronata Naturæ solertis ingenio velut alter orbis includitur. Adde tot egregias ciuitates, adde culta, incultaque om-

parcam rep. VLG

altorum VCR

Valentiniani iunio u. *Gratiani.*

Principem BC

obiecta V

omnia vel fructibus plena, vel gregibus, adde auriferorum opes fluminum, adde radiantium metalla gemmarum. Scio fabulas poëtarum, auribus mulcendis repertas, * aliquando nonnullis gentibus attribuisse miracula. Quæ *dum' sint vera, sunt singula. Nec iam excutio veritatem. Sint (vt scribitur) Gargara prouentu læta * tritici, Meuania memoretur armento, Campania censeatur monte Gaurano, Lydia prædicetur amne Pactolo, dum Hispaniæ vni quidquid * laudatur assurgat. Hæc durissimos milites, hæc * expertissimos duces, hæc facundissimos oratores, hęc clarissimos vates parit. Hæc iudicum mater, hæc Principum est. Hæc Traianum illum, hæc deinceps Hadrianum misit imperio, huic te debet imperium. Cedat his terris terra Cretensis parui Iouis gloriata cunabulis, & geminis Delos reptata Numinibus, & alumno Hercule nobiles Thebæ. Fidem constare nescimus auditis, Deum dedit Hispania quem videmus. Erat * iustè compensationibus occasio, vt qui de patriæ tuæ laudibus pauca dixissem, patris saltem virtutibus prædicandis prolixius immorarer, sed quid faciam? Nouam quandam patior ex copia difficultatem. Quid inquam faciam? Quæ Rhenus, aut * Vacalis vidit aggrediar? Iam se mihi Sarmatica cæde sanguineus Ister obiiciet. Attritā pedestribus prœliis Batauiam referam? Saxo consumptus bellis naualibus offeretur. Redactum ad paludes suas Scotum loquar? Compulsus in solitudines auias omnis Alamanus, & vterque Maurus occurrent. Cùm igitur impediat turba dilectum, * ad quam tanti præstet gesta in * summū referre quàm enumerando tenuare, dixisse sufficiat vnum illum diuinitus extitisse in quo virtutes simul omnes vigerent quæ singulæ in omnibus prædicantur. An si eius

aliquā VBCR
ut BC
triticeo VBC
vbique C
experientiss. BC
iusta compensationis VBCR
Vachalis V
Vahalis BL
Vualis C
Vide notas.
summam B

eius sæculo mos ille vixisset quo Romani duces Macedonici, Cretici, Numantini de vocabulis gentium subactarum adoptiuum insigne sumebāt, * nónne hodie pauciora in annalium scriniis quàm *f. non hod.* in vestræ domus titulis cognomenta legerentur, cum ipse Saxonicus, ipse Sarmaticus, ipse Alamanicus diceretur, & quantum tota resp. habet hostium, tantum vna familia ostenderet * &' triumphorum? *abest* VC Sed quid necesse est mitti in præteritum diligentiam curiosam? Patrem Imp^{tor} tuum de te * æstimem. Nec difficilis coniectatio est. nam cùm *æstimemus* duo sint quæ claros duces faciant, summa virtus VBC summaque felicitas, scire obuium est qua * fuerit *pred fuer. fel.* B felicitate præditus qui te genuit. O digna Imp^{re} nobilitas, eius esse filium Principem qui Princeps esse debuerit, qui hunc Romani fastigii apicem non solum fortitudine atque sapientia, sed decore etiam corporis & dignitate potuerit æquare! Velut tua hæc forma venerabilis quàm fortunæ suæ par est? quàm longè lateque conspicua commēdat imperium? Vt planè in ambiguo sit * vtrum te magis *vtrúmne te* VBC nostris mentibus =, an obtutibus vultus insinuet. *virtu.* BC Non frustra planè opinione * sapientium qui na- *sapu: tum* V turalium momenta causarum subtiliùs sciscitati arcanis cælestibus nobiles curas intulerunt, ***augustissima quæque species plurimum creditur trahere de cælo.*** siue enim diuinus ille animus venturus in corpus dignum prius metatur hospitium, siue cùm venerit * fingit habitaculuum pro habitu suo, siue *pro hab. suo* * aliud ex altero crescit, & cùm se paria iunxerunt *fing. habitac.* B *f alterum* vtraque maiora sunt, parcam arcanum cæleste rimari. Tibi istud soli pateat Imp^{tor} cùm Deo consorte secretum. Illud dicam quod intellexisse hominem, & dixisse fas est, talem esse debere qui à gentibus adoratur, cui toto orbe terrarum priuata,

 vel

vel publica vota redduntur, à quo petit nauigaturus ſerenum, peregrinaturus reditum, pugnaturus auſpicium. Dudum (vt video) dedignaris hanc gloriam, ſed patere eam in laudum tuarum parte conſtitui quæ ſolebant in aliis ſola laudari. Virtus tua meruit imperium, ſed virtuti addidit forma ſuffragium. Illa præſtitit vt oporteret te Principem fieri, hæc vt deceret. An verò quidquam putamus *in VR.* imperij tui declaratione præteritum, cùm ductam eſſe rationem ipſorum etiam videamus annorum? Cuius quidem rei * ita fuit cura maioribus, vt non ſolum in * ampliſſimis magiſtratibus *tanta fuit* *B L C* *Conſulatu.* adipiſcendis, ſed in Præturis quoque, aut Ædilitatibus capeſſendis ætas ſpectata ſit petitorum, nec quiſquam tantum valuerit nobilitate, vel gratia, vel pecunia, qui annos comitiali lege præſcriptos feſtinatis honoribus occuparit. Nec iniuria id quidem. nam & qui venturi ſunt in virtutis adoptionem illo tamen adoleſcentiæ lubrico, vt non cadant, titubant. An non clariſſimos nominis Romani viros (illos Catulos, Scipiones loquor) aliquantiſper ſibi luxuria vindicauit? Quos etſi ad portum mutati in melius reuexerint flatus, diu tamen vitiorum turbo iactauit, & naufragos atque * fluctuantes ab illis quibus merſabantur erroribus *fluitantes V* ægre ætas recepit. Bene igitur cuncta quadrarunt, & ceteris quæ innumera congruebant anni quoque ſuum iunxere ſuffragium qui ſoli in homine perfecti bono duarum potiuntur ætatum, virtute iuuenum, & maturitate ſeniorum. Prius fortaſſe imperium inire debueris, vt diutius imperares, ſed ſine exempli periculo prouidebitur ne quid amiſeris. Vita longiore penſandum quod ex præterito perdidiſti. Parum intereſt quando cœperit *quod L C* terminum non habebit. Hactenus in te prædicata

ſint

ſint Imp^{tor} dona Fatorum, nunc ad ea proferamus gradum quæ tibi debes. neque enim tua illa præterita bellicæ rei gloria, quam per tot laborum experimenta quæſiſti, aſſcribenda Fortunæ eſt. Cui hoc nomine etiam ſuccéſeri poteſt, quòd quem ſceptro & ſolio deſtinauerat nunquam indulgenter * ha- *habuerit: V*
buit. Sed vt ſeueri patres his quos plus diligunt filiis triſtiores ſunt, ita illa te plurimis bellis, & difficillimis reipublicæ temporibus exercuit, dum aptat imperio. Et prius quidem quam ad illa * ve- *necessariam V*
niam' quæ æui maturus egiſti, ſummatim tuum *f. me conse[illegible]*
illud attingam cum patre diuino * caſtrenſe colle- *contubernium.*
gium, actas ſub pellibus hiemes, æſtates inter bella ſudatas, dies noctesque præliando, aut vigilando conſumptas, grauiſſimas pugnas terra marique pugnatas. Non tam patiens Africanus * rudimen- *prima vs*
ta militiæ ſub Paulo patre tolerauit, nec pari indo- *prima G*
le Hannibal puer in tentoria Hiſpana ſucceſſit, nec futurarum ſpe certiore virtutum Philippæa caſtra Alexander nõdum Magnus impleuit. Quos etſi plurima laude dotauerit amplificatrix veri vetuſtas, nihil * plus tamen blandita præſtitit quàm *tamplus vs*
vt eos in his annis ſecutos regum, aut ducum caſtra vulgaret, in quibus tu ita fortiter multa geſſiſti, vt ea non tantum Alexander, aut Africanus, aut Hannibal videre dum diſcerent, ſed parentes atque inſtitutores eorum optaſſent facere dum docerent. Quam tecta ſunt ſemper conſilia Fortunæ? Quis (quæſo) tum publicis rebus non putaſſet inimicum tuum illum à ſtatione caſtrenſi ad quietem receptum? Enimuero illa futurum Principem comens idcirco pauliſper voluit eſſe priuatum, vt quia iam ad plenum bellicis artibus abundabas, vſus ciuilis experiens ſub otij tempore reddereris. *Quod ego vc,*
* Quidni ego tuum otium aliorum negatiis ante- *deleta interrogationis nota*

fer-

uerto? non enim te amœna litora, nec dispositi ad temporum vices habuere secessus, sed siue tu agris, siue oppidis tempus dabas, rem & famam pariter augebas. Et in vrbibus quidem omnium ætatum ordinumque homines his, aut illis beneficiis apprændebas, amicorum commoda, absentium negotia assiduitate, consilio, re iuuabas. Iam si placuisset oppida rure mutare, vt tu vitæ oblitus vrbanæ exequebaris agricolam? Audio etiam Imperator (& credo) sæpe aliqua te laborum tibi * iniunxisse, & ne cõtraheres corporis veternum, cuiuscemodi semper opere insidiantis otij tersisse rubiginem. Sic agrestes Curij, sic veteres Coruncani, sic nomina reuerenda Fabricij cum indutiæ bella * suspendebant inter aratra viuebant, & ne virtus quiete languesceret, depositis in gremio Capitolini Iouis laureis, triumphales viri rusticabantur. Inde est quòd accepimus datos ferentibus fasces, & missas cum curulibus suis per rura palmatas, quòd agricolas Consulares, pastoresque trabeatos, & Dictatores inter armenta vestitos. Sed illos quidem angusta res familiaris addicebat labori, vt quibus * ipsi suburbani horti, præcepsque Ianiculum, & iugera arctata pomœrio vomere essent, aut ligone versanda, nec iniuria opus reuerteretur ad dominos cùm deerant quibus iuberent. *Detrahit laudem patientiæ inopia, maioris exempli est labor sine necessitate.* Gaudent profectò * diuina perpetuo motu, & iugi agitatione se vegetat æternitas, & quidquid homines vocamus laborem vestra natura est. Vt indefessa vertigo cælum rotat, vt maria æstibus inquieta sunt, * & stare Sol nescit, ita tu Imperator continuatis negociis, & in se quodam orbe redeuntibus semper exercitus es. Vix tecta Hispana successeras, iam Sarmaticis tabernaculis tegebaris. Vix

ipsi B

suspenderant VBLC

videlicet B Lege etiam ipsi ex V

perp. diu. B

vt BC

Vix emerita arma ſuſpenderas, iam hoſti armatus inſtabas. Vix Iberum tuum videras, iam Iſtro * prætendebaris. *pratendebas V* Ne tum quidem cùm in altiorem prouectus gradum iubere tantum, & diuidere cum negotiis otium, & *aperta gloria velut repoſito frui *parta VCR* poſſes honore, operam remiſiſti, qu in omnium caſtrenſium munerum numeros primus, aut cum primis obires, ſtare pro ſignis, excubias ſorte agere, vallum ferre, locum bello antecapere, ſpeculatum egredi, caſtra metari, in prœlium primus ire, prœlio poſtremus excedere, dux * conſilio eſſe, miles *eſſe conſ. VB* exemplo. Vt iam tum poſſet intelligi alios Imperatori pugnare, te tibi. Illud tamen præ ceteris mirum, quòd cùm omnia faceres * vt imperare de- *uti V ſ. ut ſi* beres, nihil tamen faciebas vt imperares. Argumento eſt dies ille communis boni auctor, quo tu cùm ad ſuſcipiendam remp. vocabaris, oblatum imperium deprecatus es. Nec dans * ſpem tantum, *ſpeciem, tantúmque VB VBG* vt cogi videreris, ſed obnixè, & diu, & velut impètraturus egiſti. quippe aberat cauſa fingendi. non enim te Princeps ſolus & domi, & tanquam tentaret ambibat, ſed publicè & in comitio, & vt aliud iam facere non poſſet. Prorſus vt, niſi imperium affectu ſimplici noluiſſes, potueris velle ſecurus. Expoſtulari hoc loco tecum reip. verbis neceſſe eſt. Quæ in * ſumma tua cunctatione in formidi- *ſummã t. cũct. form. VG* nem à media ſpe relapſa, tali aliqua te profectò, ſed quam ſolus audires, voce conuenit. Parúmne me Theodoſi hactenus diſtulere Fata, vt ⸗ inſuper *in BC* tentes moras augere Fatorum? An neſcis rem tuam per momenta conſumi? Neſcis me tibi, tuiſque decreſcere? Quidquid atterit Gotthus, quidquid rapit Hunnus, quidquid aufert Alanus, id olim deſiderabit Arcadius. Perdidi infortunata Pannonias, lugeo funus Illyrici, ſpecto excidium

Gal-

Gratianus. Galliarum. Principum * senior in tanta bella non *Valentinianus.* sufficit, * alter etsi futurus sit aliquando fortissimus, adhuc tamen paruus est. Tu dubitas excipere collapsam, & vt nihil differas, serò reparandam? Hanc mihi gratiam refers quòd te etiam felix desideraui?* *quòd cum me V. C.* quin me Nerua trãquillus, amor generis humani Titus, pietate memorabilis Antoninus teneret, cum mœnibus Augustus ornaret, legibus Hadrianus imbueret, finibus Traianus augeret, parũ mihi videbar beata, quia non eram tua? Quid tu mihi faceres si iuris tui esses? Orat ecce te dominus meus, orat ecce te Dominus adhuc tuus, & qui posset cogere mauult impetrare. Imperium quod ab Imperatore defertur tam tibi nolle iam non licet, quam velle non licuit. Solus igitur Auguste, solus inquam omnium qui adhuc imperauerunt vt Princeps esses præstitisti. Alios empta legionum suffragia, alios vacans aula, alios affinitas regia imposuere reip., te nec ambitus, nec occasio, nec propinquitas Principem creauerunt. nam & eras à familia Imperatoris alienus, & asciscebaris tertius, & cogebaris inuitus. Inuitus inquam. Audite hoc publici parricidæ, qui oblita * fide dominorum sceptra cepistis, & periculo non minore *cæde Ʋ C sede V, corrupte.* quàm scelere imperium vita paciscentes, sanguinis pretio regium nomen emistis; repulsam patitur Principatus, & vnus est ambitus candidati ne declaretur. Credétne hoc olim ventura posteritas, & præstabit nobis tam * gloriosam fidem, vt *gratiosam C.* nostro demum sæculo annuat factum quod tantis infra supraque temporibus nec inuenerit æmulum, nec habuerit exemplum? Sed qui vitæ tuæ sectam rationesque cognouerit fidei incunctanter accedet, nec abnuisse dubitabit imperium sic imperaturum. Illi enim illi auide regna * de- *desiderent C Pluti.*

sidcrant

fiderant quos soluta legibus vita delectat, quorum crudelitas indemnatos necandi, cupiditas priuata * capiendi, libido honesta fœdandi ius atque impunitatem * requirunt? Quid tua intererat te Principem fieri, qui futurus eras in Imperatore priuatus? Nisi forte in te hodie aut pudicitiæ remissior cultus, aut minor sanguinis humani metus, aut alienæ rei maior est appetitus. Idem * qui fuisti, & tantum tibi per te licet quantum per leges licebat. Ius summum facultate & copia commodandi, non securitate peccandi experiris. Vnum * tibi præstitit Principatus, vt certum haberemus omnes etiam sub Imperatoribus aliis vixisse te legibus tuis. nam qui nihil facit licenter cùm potest, nunquam voluit. Quin * tibi primum * te, imperio deinde præstitisti. Non contentus ipse * vltrò vitia reiecisse, * alienis vitiis corrigendis curam abiecisti, idque moderatè, vt suadere potius honesta quam cogere videreris. Et quia vel longo Orientis vsu, vel multorum retro Principum remissione tantus quosdam luxus infecerat, vt adulta consuetudo lasciuiæ haudquaquam facile videretur obtemperatura medicinæ, ne quis se pati iniuriam putaret, à te voluisti incipere censuram, & impendia Palatina minuendo, nec solum abundantem reiiciendo sumptum, sed vix necessarium vsurpando dimensum, quod natura difficillimum est, emendasti volentes. An * quis ferret molestè ad Principis semet modum coërceri? aut subtractum sibi * doleret de priuata luxuria, cùm videret Imperatorem, rerum potentem, terrarum hominumque dominum, parce contenteque viuentem, modico & castrensi cibo ieiunia longa solantem, ad hoc aulam omnē Spartanis gymnasiis duriorem, laboris, patientiæ, frugali-

rap VB

req., quid B Plaut.

es VB

præst. tib. V

vbi BC

te imp. præst.

non VB

vltra vit. re. iecisse, VB

aliorum vnum B, posterius corruptè.

quisquam f C

dol. stipendium priuatæ luxuriæ, C

galitatis exemplis abundãtem, neminem vnum inueniri qui auderet ad penum regiam flagitare remotorum litorum piscé, peregrini aëris volucrem, alieni temporis florem? nam delicati illi ac fluentes, * & ' quales tulit sæpe resp., parum se lautos putabant nisi luxuria vertisset annum, nisi hibernæ poculis rosæ innatassent, nisi æstiua in gemmis capacibus glacie Falerna fregissent. Horum gulæ angustus erat noster orbis. namque appositas dapes non sapore, sed sumptu *, illis demũ cibis acquiescebãt quos extremus Oriens, aut positus extra Romanum Colchus imperium, aut famosa naufragiis maria misissent, quos inuitæ quodammodo reluctantiq; Naturæ hominum * pericla rapuissent. Vt taceam infami sæpe dilectu scriptos in prouinciis aucupes, ductasque sub signis venatorum cohortes militasse conuiuiis, nónne cognouimus cuiusdam retrò Principis non prandia sæpe, sed fercula sestertium millies æstimata patrimoniorum Equestriũ pretia traxisse? Tuæ Imp^{or} epulæ, mensis communibus parciores, locorum ac temporũ fructibus instruuntur. Hinc certatim in omnes luxuriæ pudor, parsimoniæ * cursus inoleuit, & quiescentibus legum minis subiit * quandoque priuatim sui pænitentia. sic est enim, sic est, *exasperat homines imperata correctio, blandissimè iubetur exemplo.* Sed cùm hæc, & ad hunc modum cetera mores hominum & instituta formarint, tùm nihil abdicandis vitiis, adoptandisque virtutibus impensiùs sentio profuisse quàm quòd his te viris semper dedisti quos affectare publica deberet imitatio, * quamquam* facile tibi fuissent* sequaces discipuli, tam ceteris expetẽdi essent magistri. Vt de his sileã quos tibi primus ille nascentis imperii dies òbtulit, tantis virtutibus præditos, vt non pro copia sumpti, sed

malim abesse. *æstimantes* BLC *pericula V* *cultus* VLC *quemque priu.* ABC *qui quã* VLC *quisque quã* B *faciles* VBC *sequacésque* C

ex

ex copia viderentur optati, * quos tu postea qua- *quot v s Non*
léſque legiſti, quibus prouinciarum cuſtodiã, qui- *placet.*
bus militaris rei ſummam, quibus cõſiliorum tuo-
rum arcana committeres? Ergo cum duplex fuerit
iſte dilectus, vnus ex iudicio, alter ex Fato, incertum
meliores viros ſapientia tua, an Fortuna quæſiuerit,
cum tales vel * exceptos habeas, vel repertos, vt & *accept. v s c*
illi meruerint teneri, & iſti debuerint cooptari.
* Ecquis Imperatorum vnquam putauit amici- *Nec quis v c*
tiæ cultum in regia laude ponendum? Humilis hæc
virtus, dubiúmque = virtus iudicabatur, nec Palatijs *an v s c*
digna, ſed periculis habebatur. Inde facilius inue-
neris qui pecuniam ex ærario quàm qui ex animo
fidem * prompſerint. Optimus = ille ditabat, non *prompſerit s*
etiam diligebat, prodeſſe nouerat, amare neſciebat. *in Imperato-ribus ſcilicet.*
Tu amicitiam, nomen antè priuatum, nõ ſolum in-
tra aulam vocaſti, ſed indutam purpura, auro gem-
míſque redimitam, ſolio recepiſti, réque, non ver-
bis aſſeruiſti Principis mentẽ tanto in ſuos benig-
niorem eſſe debere, quanto ſit fortuna præſtantior,
cùm fide ac facultate paribus agas, & familiaribus
tuis Imp^tor tribuas quod priuatus optaras. Quam-
quam quæ capere vota potuerunt quod pleríque te
Principe conſecuti = non' ſunt? Nec nunc de his ho- *abeſt v s c recte*
noribus loquor quos in quemcunque conferre Im-
peratori neceſſe eſt. Dux aliquis euehitur? * Exegit *Exigit v s*
diſciplina caſtrorum. Præfectus attollitur? Impo-
nendum eſt * prouinciæ caput. Conſul creatur? Ha- *prouincijs v s*
biturus eſt nomen annus. Ita in ſummis illis pul-
cherrimíſque beneficijs eſt aliqua præſtantis vtili-
tas. A te noua benignitate is amicis honos habitus
eſt qui totus eſſet illorum quibus deferebatur, ni-
hilquê ex eo ad te redundaret niſi dandi voluptas.
Cui cùm eſſent domi filij, geminæ ille ſpes oculíq;
reip. dilatis eorum magiſtratibus amicos * Conſu- *Conſulatus v s*

latu ornauit. Si mehercule vir ille diuinus, felicitatis publicę auctor, parẽs tuus viueret, quid aliud expectasset à filio, quàm vt nepotibus anteferretur? Præstitisti igitur amicis quo plus nec patri præstare potuisses. O beneuolentię tuæ singulare consiliũ! Auges tẽpore dignitatẽ, quæ incremẽtum ex magnitudine nõ habebat. Renunciãtur amici ante filios tuos Consules, quia non poterant plus esse quã Cõsules. Eat nunc sui *vetustas ostentatrix, & illa innumeris litterarũ vulgata monumẽtis iactet exempla, Pirithoi, fidẽ prædicet &, decantatũ omnibus scenis *Phocæi iuuenis laudet officiũ, *Pythiã etiam (si videtur) dicat & Damona, quorum alter in amici morte se vadẽ obtulit, alter ad diem vadatæ mortis occurrit. Vt hæc esse vera credamus, quę mendacijs vatũ in plausus aptata cauearũ fidem tẽpori debẽt, num præstare credendo plus possumus quàm vt istos qui amicitiæ laude censentur amicorum fuisse quàm sui diligentiores putemus? Sed cum instituente Natura plus fere filios quam nosmetipsos diligamus, omne vicit exemplum qui amicos his prætulit quos sibi præferebat. Sed tu quidem ad exonerandam debentium verecundiã quæ in tuos confers non vis videri præstare, sed reddere. Geramus tibi morem, & beneficiorum summas tuorum pro tua voluntate ducentes, quidquid familiaribus tuis tribuis non expendi *potius, sed repẽdi putemus, enimuerò cum leuiter cognitos, aut etiam semel visos *ijs honoribus *simul ditas quibus & amici possent esse contenti, nónne omnibus vis probare amicum tibi esse qui bonus sit? Cuicunque quid publici mandatum fuerit officij, præmium spondetur, & redditur. Sibi humilitatem & tenebras suas imputet iacens virtus, quæ non obtulit se probandam. Quod conscientiæ tuæ sufficit,

[Margin notes:]
su vt — *est, vet. v b* — *Pylada.* — *f. Pythiam. Cic. Offic. lib. III. Val. Maximus IIII. cap. 7.* — *f. sed pot.* — *bis v c abest b* — *semel v, inepte. Rectius abest b*

ficit, honoratus est qui probatus. Velim * tu dicas *tamen dic. v a tum c* vnde, cum tantis promissa persoluas, quid cui promiseris scias, nec te vel reip. cura, vel ipsa illa tuorum beneficiorum turba confundat, vt parcior, tardiórue tempore quem, modóue decipias. Quis debitor verecundus ita mutuum ad diem reddit vt tu quod promittis appendis? Nec imponi negligentibus arbitreris. Quotidie in beneficia tua quærimus, & memoriam conuenimus, & ne singulis insidietur obliuio, cum altero quisque conferimus, vnum inuenire non possumus cuius spem atque expectationẽ non dicam fefelleris, sed (quæ delicatior est querela) distuleris. Solámne me Imperator beneuolentiam tuam mirari putas? At ego miror etiam memoriam. nam cui Hortensio, Lucullóue, vel Cæsari tam parata vnquam affuit recordatio, quam tibi sacra mens tua loco momentóque quo iusseris reddit omne depositum? Vtrum * te *tam. te v tatis ipse te a a* tamen ipse admones? an vt illi maiestatis tuæ participi Deo feruntur assistere Fata cum tabulis, sic tibi aliqua vis diuina subseruit, quæ quod dixeris scribat, & suggerat? Nihil ita primoribus labris polliceris, quin promisso fidem subdas, & verba re sancias. Nemo iam nemo beneficia quæ dederis ab eo credit tempore computanda quo dederis, quia tam * sint certa quæ spondes, vt tum videantur *sunt v* accepta cum spondes. Iam * idipsum, quod *illud ipsum a c* antè promittis, nónne de summo purissimæ mentis candore proficiscitur? nam cuius est animi nec vota hominum fatigare, nec adhibere muneribus artem difficultatis, sed denunciare præstanda, vt & prolixior sit sensus * bonorum, nec repentina felicitas *id est beneficiorum.* faciat attonitos, & similes reddat ingratis? animos enim nostros, subitis affectibus impares, proinde lætitia ac dolor, si deprehendat, externa.

An non illa Romana pietatis notissimæ mater nũ-
quam B cio mali Cannẽsis exterrita, filio reduce,* quæ flebat, diriguit in mortem, nec par esse gaudio potuit quæ superfuerat orbitati? Conscius igitur cælestis arcani, & naturalium depositorum, mauis hominibus sperata procedere quam insperata superuenire beneficia. Nec immerito. namque fugitiua successuũ repentinorũ voluptas vt occupat, sic relinquit, felicitas longior est expectare securum. Itaque cum
àv B hactenus = Natura esset statutum vt bona sua ho-
ante B mines = nescirent, & tum primum inciperent felicitate gaudere cùm cœpissent esse felices, tu promittendo præstanda inuenisti tempus quod nobis Natura subtraxerat, vt quos adepta solum iuuabant, etiã adipiscenda delectent. Pari benignitate cùm plures afficere honoribus velles quàm bonorũ loca admitterent, & angustior esset materia voluntate,
diffusum C, recte. nec mentem tuam quamuis *diffusam caperet imperium, quem nõdum aliquo prouexisti gradu, ta-
sol. es B men dignatione * es solatus. Atque haud scio an quibusdam consolatio ista suffecerit. Ille cohonestatus affatu, ille mensa beatus, ille osculo consecratus est. Ita omnibus qui te Principe sibi iure confiderent aut processit dignitas, aut satisfecit humanitas, humanitas inquam, quæ tam clara in Imperatore quàm rara est. nam cum *indiscreta felicium pedissequa* sit *superbia*, vix cuiquam *con-
contingit V tigit & abundare fortuna, & indigere arrogan-
sp C tia. Cuius quidem ita maiores nostros* semper pertæsum est, vt grauiorem semper putauerint seruitute contemptum, eiúsque impatiẽtia sint coacti post bellatores Tullos, Numásque sacrificos, & Romulos conditores regnum vsque ad nomẽ odisse. De-
abest C nique ipsum = illum' Tarquinium execratione postrema hoc damnauerunt maledicto, & hominem libidine

libidine præcipitem, auaritia cæcum, immané crudelitate, furore vecordem vocauerunt Superbum, & putauerunt sufficere conuicium. Quod si per rerum naturã liceret, vt ille Romanæ libertatis assertor, regij nominis Brutus osor, precariæ redditus vitæ, sæculum tuum cerneret studijs virtutis, parsimoniæ, humanitatis imbutum ac refertũ, nullum toto orbe terrarum superbiæ, libidinis, crudelitatis
extare vestigiũ; iam te ipsum * quam publicè, quam *tam p. c quà publ., quà pr. vB placet.*
priuatim videret priscorum duritia ducum, castitate Pontificum, Consulum moderatione, petitorum comitate viuentem; mutaret profecto sententiam tanto pòst suam, & cum Romanam dignitatem ac libertatem probaret, meliore in statu Imperatore te esse quam Consule se fuisset, necessario fateretur Tarquinium submoueri debuisse, non regnum.
Sed quod facere magnas vrbes ingressi solemus, vt
primum sacras * ædes, & dicata Numini summo *sedes v*
delubra visamus, tum fora, atque gymnasia, & pro
suis extenta porticibus ambulacra *& claustra* mi- *absunt v B L*
remur, ita in laudibus tuis sanctos Palatij ritus, & priscis æquanda cærimonijs instituta venerati, gradum ad illa proferimus quæ in medio constituta,
*ad publicos vsus * facientia, non * partim, sed in *& B*
cõmune conducunt, nec parietibus, sed orbe clau- *valentia c. patient. v f. patent.*
duntur, nec tecto, sed cælo operiuntur. Velut primum * id est, (ne statim summa * capiamus) quòd *parti v B* *illud est B I. C*
creber egressu expectantibus populis te fateris, nec *captemus v L Q*
videri modò patiens, sed facilis adiri, è proximo
accipis vota * hominum tuorum. Vt, quisquis ille *f. omnium*
consultor est, etiamsi meruerit (quod est rarum) repulsam, ferat tamen * vt sui Numinis conscientiam. *vt s. N. v B*
At * quam * alter illorum Principũ mos fuit (quos *quanto B C*
loquar notum est) qui maiestatem regiam imminui *alter C*
& vulgari putabant nisi eos intra repositũ Palatinæ

aliud. ædis inclusos tanquam *aliquod Vestale secretum veneratio occulta consuluisset, nisi intra domesticam vmbram iacentes solitudo prouisa, & silentia latè conciliata vallassent. Quin siquando in lucem venire, & diem ferre potuissent, lecticis tensisque subuecti, & densissima circum supráque cooperti virorum armorumque testudine sensim atque ad numerum mouebantur. Tum longè populus abigebatur, nec otiosa viatoris manus plebem verbere submouebat. Vt secretum esset in publico. At no-

f. offertur. ster hic omnibus spectandus *affertur, nec magis communem hunc diem atque Solem quam nostrũ Imperatorem videri licet. Quin cum vicinum habeant permissa fastidium, nunquam iste mirantes explet oculos. Magis magísque visus expetitur, & (nouum dictu) præsens desideratur. Miremur in vrbibus tuis, & à tuis populis te videri, quem ferè nulla in solo suo natio externa non vidit, idque ita crebro, vt pæne tam notus sit Barbaris vultus iste quam nobis, (Nec frustra, cum æstates omnes foris, hiemes domi ducens, ciuibus hostibúsque pari sorte anni spatia diuiseris) & si qui forte sunt Barbarorum qui nondum virtutis tuæ fulmen exceperint,

perculsi ex. nominis terrore * percussi & velut afflati quiescãt? tua enim Imperator auspicia non hæ tantum gentes tremunt quas ab orbe nostro siluarum interualla, vel flumina, montésue distinguunt, sed quas æternis ardoribus inaccessas, aut continua hieme separatas, aut interfusis æquoribus abiunctas Natura disterminat. Non Oceano Indus, non frigore Bos-

est. Quò vs poranus, non Arabs medio sole securus *est, & quò vix peruenerat nomen antè Romanum, accedit imperium. Dicámne ego receptos ad seruitium Gothos castris tuis militem, terris sufficere cultorem? Dicam à rebellibus Saracenis pœnas polluti fœde-

ris

ris expetitas? Dicam interdictum Scythis Tanaim, & imbelles arcus *esse fugientis Albani? Quæcunque natio Barbarorum robore, ferocia, ˢ numero grauis vnquã nobis fuit, aut boni consulit vt quiescat, aut lætatur, quasi amica, si seruiat. Persis ipsa, reip. nostrę retro æmula, & multis Romanorum ducum famosa funeribus, quidquid vnquam in Principes nostros inclementius fecit excusat obsequio. Denique ipse ille Rex eius dedignatus * antè confiteri hominem, iam fatetur timoré, & in his te colit templis in quibus colitur. Tum legatione mittenda, gemmis, sericóque præbendo, adhoc triumphalibus belluis in tua esseda suggerendis, etsi adhuc non est fœderatus, iam tamen tuis cultibus tributarius est. Ne tamen Imp^{tor} existimes cuncta me ad aurium gratiam locuturum, triumphis tuis ˢ Gallicis (Stupeas licebit) irascimur. Dum in remota terrarũ vincendo procedis, dum vltra terminos rerũ, metásq; Naturæ regna Orientis extendis, dũ ad illos primæ lucis indigenas, & ˢ ipsum * si quod Solis cubile est festinas, inuenit tyrãnus ad scelera secretum. O quàm paruis veniunt summa mala principijs. Sic in vltimum propè Italici generis excidium, * effracto Cn. Lentuli ludo mirmillonum agmen emicuit. Sic bella Consulibus ancipiti Marte pugnata Cilix pirata cõflauit. Sic * tenentibus arma fugitiuis Romana diu pila cesserũt ferro ergastulorũ. Quis nõ ad primũ noui sceleris nunciũ ˢ hominem ˢ risit? nam res infra dignitaté iracundiæ videbatur, cũ pauci homines, & insulani totius incendiũ continentis adolerent, & regali habitu exulé suũ illi exules orbis induerent? At * quantos parturiebat Fortuna tũ reip. malũ pestis augenda, quantã tibi gloriã restinguenda seruabat? præcipuè cũ perfidia ducũ, defectione legionũ contra rép. fuerat armatum

Marginal notes: etiam fug. v s c · aut a · antea v c a · de Maximo tyranno, qui Gallias inuaserat. · in v c a · (si quod est) Sol. cub. fest. a · & fracto v & effracto c · terent. v a · abest a · motus quan

Nolo tamen vſquequaque miſerorum vel ſactum onerare, vel Fatum, qui dum carnifici purpurato, tua ſe & affinitate & fauore iactanti, infeliciter credunt, grauiſſimum omnium nefas fecerunt affectu innocentium. Intelligo quàm difficilem in locum ſcopuloſúmque deuenerim. nam cùm reuolui * id luſtrale iuſtitium aures tuæ reſpuant, laudes petāt, gloriæque interſit ad præſentium cōmendationem bonorum mala decurſa reputari, contrà verò clemētia ſumma beneficiū ſuum malit imminui quam triſtium enumeratione cumulari, neceſſe * erit me, vel tacentem publica incommoda, vel loquentem, aut ingratum virtuti, aut oneroſum eſſe pietati. Sed tamen Imperator exiguam ſenſibus tuis iniūge patientiam. nam ſi dulcis in bonis miſeriarum recordatio eſt, ſi nautas tempeſtatum, ſi medicos iuuat meminiſſe morborum, cur nō tu quoque mala noſtra audias, vt tua beneficia recognoſcas? Vnde igitur ordiar niſi* à tuis mea Gallia malis? quæ ex omnibus terris quas illa peſtis inſederat haud iniuria tibi vindicas priuilegium miſeriarum, non auribus modò, quarum ſenſus eſt leuior, ſed coram oculis ferre compulſa victoriam Maximi, interitum Gratiani. Alta licet vulnera (quod fatendum eſt) proximus nobis Italus, contiguus oſtendat Hiſpanus, ſed in dolore *ſuo habet ſuum vterque ſolatiū. Tyrannidem ille non vidit, hic tyrannicidium vidit. Nos primi impetū belluæ furentis excepimus, nos ſæuitiam eius innocentium ſanguine, nos cupiditatem publica paupertate ſatiauimus. Apud nos ſemet exercuit crudelitas iam ſecura, & adhuc inops auaritia. Alibi malum publicum aut cœpit, aut deſtitit, in Gallia ſedit. Quis ſe nobis calamitate contulerit? Tyrannum & cum alijs tulimus, & ſoli. Quid ego referam vacuatas municipibus ſuis ciuitates,

illud luſt. v[…] Quinquēnium ſentit, quo per vim Maximus ſine iure rebus præfuit.

[…]: erit, ſ[…]

de t. vs[…]

& vbe[…] ſummo ic[…]

tates,

tates,impletas fugitiuis nobilibus solitudines? quid perfunctorum honoribus summis virorum bona publicata,capita deminuta,vitam ære taxatã? Vidimus redactas in numerũ dignitates,& exutos trabeis Consulares,& senes fortunarum superstites & * infantium sub ipso sectore ludentium flẽdam securitatẽ, cum interim miseri vetabamur agere miseros,immo * omnes cogebamur mentiri beatos,& cum domi atque secretò solis coniugibus ac liberis credidissemus furtiuum dolorem, procedebamus in publicũ non nostræ fortunæ vultu.audires enim dicere delatorem, Quid ita ille tristis incedit? An quia pauper ex diuite est? Non enim se viuere gratulatur? Quid ita publicum atratus incestat? Luget (credo) fratrem. Sed habet filiũ. Ita fleri non licebat amissa metu reliquorũ. Serenos ergo nubilis mẽtibus vultus induebamus, & ad illorũ vicẽ qui degustato Sardorum graminũ succo feruntur in morte ridere imitabamur læta mærentes. Est aliquod calamitatum delinimentum dedisse lacrymas malis, & pectus laxasse suspirijs. *Nulla maior est pœna quã esse miserum,nec videri.* Spes inter hæc nulla prædonis explendi.nec enim (vt natura fert) copiam satietas sequebatur, crescebat in dies habendi fames, & parandi rabiem parta iritabant. Vt ægrorum sitim potus accendit,vt ignis arentibus non obruitur,sed augetur, ita coactæ publica egestate diuitiæ auiditatem ieiunæ mentis acuebant. Stabat ipse purpuratus ad lances, & momenta ponderum, nutúsque trutinarum pallens atque inhians exigebat. Cõportabantur interim spolia prouinciarum,exuuiç exulum, bona peremptorum. Hic aurum matronarum manibus extractum, illic raptæ pupillorum ceruicibus bullæ,istic dominorum cruore perfusum appendebatur argentum. Numerari vbique pecuniæ,

infantum v

etiam cog. v. s

hic se

Prouerbium ad, Sardonium risum.

fiſci repleri, æra cumulari, vaſa concidi. Cuiuis vt intuenti non = Imperatoris domicilium, ſed latronis receptaculum videretur. Sed tamen latro raptis abutitur, & ablata alijs ſibi reddit, nec ideo vias ſaltúſque obſidet vt theſaurum ſtruat atque defodiat, & cùm ſcelere miſer ſit, ſed vt gulæ ventriq; *ſuppetat, & nec deſit ſumptus impendijs. nam & effúdit & negligit eadem * perdendi & quærendi facilitate. Noſter ille pirata quidquid vndecunq; *conuenerat, id nobis ſibíque periturum in illam ſpecus ſui Charybdim congerebat. Charybdim loquor? quæ cum plena nauigia ſorbuerit, dicitur tamen reiectare naufragia, & contortas fundo rates Taurominitanis litoribus exponere. Bona noſtra ad ærarium vna & perpetua via ibant, nullas eorum reliquias, nulla fragmenta vel ſero victa faſtidio illa communis vorago reuomebat. Eſt improborum * Principum poſtrema defenſio auferre *donandi gratia, & inuidiam rapinarum magnitudine munerum deprecari; quæ (malū!) ratio eſt abſtuliſſe omnibus quod nullus* aditurus ſit? Et priuatorū quidē auaritiæ licet mala, tamē aliqua defēſio eſt, (Timetur inopia, & reponitur ſenectuti, & proſpicitur heredi) quam affert cauſam concupiſcendi qui quantum vbique eſt habet? Quin ego (ſi fas piúmque mortalibus exiſtimare cæleſtia) *nullam maiorem crediderim eſſe Principum felicitatem quàm feciſſe felicem, & interceſſiſſe inopia, & * Fortunam viciſſe, & dediſſe homini nouum Fatum.* Itaque Imperatori propriam maieſtatem* æſtimanti non tam = id' * ſuum videri debet quod abſtulit quàm quod dedit. nam cum intra ipſum voluātur omnia, & vt ille qui cuncta ambit Oceanus quas ſuggerit aquas terris recipit è terris, ita quidquid in ciues manat à Principe * redundat in Principē, & rei & famæ bene conſulit

munifi-

Marginal notes: illud vac — ſuppetit v ſuppeditet, vac B. prol è. — quær. & perd. B — ſ. cōuenerat — ciuium v — donandi, & inu. vBC — habit. vCB — vic fort. vB — bene B C — illud vac — vid. ſuum B — ſ. redundet

munificus Imperator. lucratur enim gloriam, cum det pecuniam reuerſuram. Sed illi quidem ſtulta omnis ratio captandæ laudis videbatur, qui, præter inſitum peſſimo ⁅ cuique boni exemplum, *cuius V* ſummam felicitatem habendi ac nocendi fine determinans, non ſolum vt quàm plurimum quæreret, ſed vt nihil cuiquam reliqui faceret laborabat. nec enim (qui regibus mos eſt) exercendis inuigilabat metallis, vt latentia Naturę bona in vſum arceſſeret, & pararet innoxias nullo pauperiore diuitias. Parum ille pretioſum putabat aurum quod de montium venis, aut fluminum glareis quæſitor Beſſus, aut ſcrutator Callaicus erüiſſet, illud purius ſplendidiúſque credebat quod dediſſent dolentes, quod hominum lacrymæ, non amnium aquæ abluiſſent, nec è terrenis ſpecubus egeſtum, ſed è ceruicibus ingulíſq; cæſorum eſſet effoſſum. Sic cum immitis tyranni & ſtilus timeretur & gladius, trãſierat in vota paupertas, & vt poſſemus effugere carnificem, optabamus ſubire ſectorem. Quod ſi * ille cui pro ceteris ſceleribus ſuis minus crudelis fuiſſe videtur, veſtrum * ſi veſtrum Vallio triumphalis, & trabeati * memorandis recordetur interitũ. Quorũ alter poſt ampliſſimos magiſtratus, & purpuras Cõſulares, & contractũ intra vnã domũ quendã honorũ Senatũ, vita ſeſe abdicare cõpulſus eſt, alteri manibus ſatellitũ Britannorũ gula domi fracta, & inuſta femineæ mortis infamia, vt *. ſ. maluiſſe vir ferri amãtiſſimus videretur laqueo perire quam gladio. Sed in illos fortaſſe ſpeciales putaretur habuiſſe odiorũ cauſas tyrannus, (ſteterat enim vterque in acie Gratiani, & Gratianus vtrumq; dilexerat) quid de his dicimus qui honorum ac Principum neſcij, & tãtum inter ſuos clari, nobiles animas ſub carnifice fuderunt? De virorũ mortibus loquor,

cui ille B
in veſt. V B I C
Merobaudes V C R
ſ. trabeate Merobaudes
ſcilicet V B

loquor, cum descensum recorder ad sanguinem feminarum, & in sexum cui bella parcunt non parcè sæuitum? Sed nimirum graues suberant, inuidiosæque causæ vt vnco ad pœnam clari vatis matrona raperetur. obijciebatur enim, atque etiam exprobrabatur mulieri viduæ nimia religio, & diligétius

maior V culta diuinitas. Quid hoc* maius poterat intendere accusator sacerdos? fuit enim fuit & hoc delatorum genus, qui nominibus antistites, reuera autem

miseros B G satellites, atque adeo carnifices, non contenti ›auitis euoluisse patrimonijs, calumniabãtur in sanguinem, & vitas premebant reorum iam pauperum.

abest V B Quinetiam cum ›in‹ iudicijs capitalibus astitissent, cum gemitus & torméta miserorum auribus ac luminibus hausissent, cum lictorum arma, cum damnatorum frena tractassent, pollutas pœnali manus contactu ad sacra referebant, & cærimonias quas

impiabant VBLC inceſtauerant mentibus etiam corporibus * inquinabant. Hos ille Phalaris in amicis habebat, hi in oculis eius, atque etiam in osculis erant, nec iniuria, à quibus tot simul votiua veniebant, auaro diuitum bona, cruento innocentium pœna, impio religionis iniuria. Tandem in nos oculos Deus retulit, & bonis Orientis intétus ad mala nostra respexit, & húc

sacerrimo cap. VBLC *sacrario capiti obiecit furorem, vt fœdus abrumpere, ius feciale violare, bellum edicere non timeret. An ego sine diuino numine factum putem vt qui sub nomine pacis ludere, & primi sceleris pœnas lucrari quiescendo potuisset secundú tertiúmq; vexillú latrocinij ciuilis attolleret, & superatis Alpibus Cottijs Iulia quoque claustra laxaret, tibique

finem B Imp^tor imponeret, seruatæ adhuc veniæ * fidé, vincendi necessitatem. Agebat eum (credo) præcipitem vindicanda iam proximo vltore resp., & extinctus aperto dominus parricidio pœnas ab eo debitas expetebat.

petebat. Non *id confidentia, sed amentia, non temeritas, sed necessitas erat, nec vltrò lacessabat ille te bello, sed vlterius *se negare supplicio non poterat. Alioquin *quomodo tantam concepisset audaciam, vt ruere *inferum, & obuiam morti venire tam ignauus & timens mortis auderet, vt qui se non potuerit postea vel victus occidere? Et te quidē Imp^tor Auguste ad asserandā remp., vsurpandámq; victoriam suffecisset in bella vel solum venire. nam si olim domini aduersum rebelles seruos dimicaturi flagra in aciem detulerunt, tantáque vis conscientiæ fuit, vt ab inermibus verterentur armati, & qui *obtulerunt mortibus pectora darēt terga verberibus, nónne tu quoque legionibus otiosis rem totam visus egisses? An sustinere te coram, & solum oculorum tuorum ferre coniectum ille quondam domus tuę negligētissimus vernula, mensularúmq; seruilium statarius lixa potuisset? Non statim subisset hominem præterita sui tuíque reputatio? Non *ipse sibi obiecisset te esse triumphalis viri filium, se patris incertum; te hęredem nobilissimæ familię, se clientem; te *retrò omni tempore Romani exercitus ducem, libertatis patronū, se orbis extorrem, patriæque fugitiuum; iam verò te Principē in medio reip. sinu, omnium suffragio militum, consensu prouinciarum, ipsius denique ambitu Imperatoris optatum, se in vltimo terrarum recessu, legionibus nescijs, aduersis prouinciarum studijs, *nullis denique auspicijs in *id tyrannici nominis aspirasse furtum; postremo tecum fidem, secum perfidiam; tecum fas, secum nefas; tecum ius, secum iniuriam; tecum clementiam, pudicitiam, religionem, ecum impietatem, libidinem, crudelitatem, & omnium scelerum, postremorúmq; vitiorum stare collegiū? Res ipsas interrogemus, & (quę certissima coniectatio est)

illud conf. B C
non po. se neg. sup B
quando tant. V C
in ferrum V B L C
Malum adesse
obtulerant R.
totum B C
sibi ipse B
om. ret. B
malis B
illud tyr. V B
& B

tio est) colligamus gerenda gestis. Num tandem dubitari potest quid fuerit eo præsente facturus quẽ nõ vidit, & fugit? Quãuis igitur Imp^tor^ hoste tali abutereris, nec tam ad prœlium conserendum quàm ad supplicium de nefario capite sumendũ venires, consilijs tamen tantis tantísque rationibus bellum administrabas, vt cum Perse aliquo decertaturus, aut Pyrrho, aut cum * illo ipso Hannibale videreris. nã primum fidem regum quibus limes Orientis ambitur data atque accepta dextera * firmas, quò foris securus agitares, si nihil sollicitum & suspectandum domi reliquisses. Tunc copias tuas trifariam diuidis, vt & * hostis audaciã multiplicato terrore percelleres, & fugam circumfusus ambires. Postremo populis Barbarorum, * vltrò tibi operam * ferri volentibus commilitonum munus indulges, vt & limiti manus suspecta decederet, & militi auxiliator accederet. Qua tua benignitate pellectæ omnes Scythicæ nationes tantis examinibus confluebant, vt, quem remiseras tuis, Barbaris videreris imperasse dilectum. O res digna memoratu! Ibat sub ducibus vexillísque Romanis hostis aliquando Romanus, & signa contra quæ steterat sequebatur, vrbésque Pannoniæ quas inimica dudum populatione vacuauerat miles * impleuerat. Gotthus ille, & Hunnus, & Alanus respondebat ad nomẽ, & alternabat excubias, & notari infrequens * ferebat. Nullus tumultus, nulla cõfusio, nulla direptio, vt à Barbaro, erat. Quin si quando difficilior frumentaria res fuisset, inopiam patienter ferebat, & quam numero * arctarat annonam comparcendo laxabat, pro omni præmio omníque mercede id vnum reposcens, vt tuus diceretur. Quanta est * virtus ambitio! Accipiebas beneficium quod imputares. Memorabile putàuit antiquitas quod Actiaco aliquãdo bello

ipso illo B
signas V B C
hostes mult. B
vltroneam V B C R.
ferre B C
f. implebat
verebatur, B C *praclare. ferebatur* V, *corrupte*
artarat V
virtutis V B, *bello.*

bello ducibus motibúsq; Romanis peregrina Aegyptus arma permiscuit, tantúmque res credita est habere nouitatis, vt nisi frequenter isset in litteras, apud posteros videretur facti fides * laborare. nam quis annaliũ scriptor, aut carminũ tuas illas Cleopatra classes, & eborata nauigia, & purpurea cum auratis funibus vela tacuit? Quin ita crebro historia recãtata est, magis vt ab * ijsdem sæpedicta quam vt ab aliquo intermissa videatur. Nõ contendã duces. nec enim Principẽ nostrum non dicam victus Antonius, sed victor Augustus æquauerit. Quid in ceteris saltem simile deprehendimus? maximè si rerũ temporúmq; facies altrinsecus cõferamus, ⸗ hos illósq; populos animorũ subiiciamus oculis. Illos vela facientes data ventis classis attulerat, hi longũ iter sub armorum fasce carpebant. Illos⸗ peregrino igne suspirãs regina pellexerat, hos amor laudis, & participandæ glorię cura rapiebat. Illos tepens Pharus, & mollis Canopus, læuiumque populorum altor Nilus emiserat, hos minax Caucasus, & rigens Taurus, & ingentium corporum durator Ister effuderat. Illos tenero perlucentes amictu, & vix leue carbasum vitando Sole tolerantes alterno concussa tinnitu sistra ducebant, hos loricis onustos, inclusósque ferro fractæ voces tubarum, ingentiúmque lituorum clangor acuebat. Quæ tandem⸗ vt collatio posset esse populorum, etiamsi tanta non esset dissimilitudo causarum, vt ab illis fuerit Romani imperij appetita captiuitas, ab his repetita libertas. Quo tibi Imp^or indignius videbatur eius piaculi quemquam inueniri potuisse consortẽ cuius se Barbarus agebat vltorem. Sed illi quidem nefario sanguine belli primitias imbuentes par pęnæ culpæque documentum fuerunt. Testis est * Fiscia, testis ⸗ pulcherrimus amne conflictus, si conflictus

laboratura v c a.

eisdem v c.

& vt

Antonij.

abest 1. & mox libertas

Scisscia v Sisscia

L C

Vide notas.

conflictus ille dicendus est, quo ita in publicos proditores animi plenus miles inuasit, vt eum nec numerus resistentium, nec maximi fluminis altitudo remorata sit, *quoniam vt erat ex longissimo itinere anhelus atque puluereus equos calcaribus incitaret, amnem nando coniungeret, ripam insiliret, paratos denique expectantésque deprehenderet. Sermo iste prolixior est quàm illa res fuerit. Vix fluuium manus inuicta transierat, iam locum belli tenebat. Vix hostem inuenerat, iam vrgebat. Vix pectora viderat, iam terga cedebat. Datur debito rebelle agmen exitio, voluuntur impiæ in sanguine suo turbæ, tegit totos strages vna cāpos, continuísq; funeribus cuncta latè operiuntur. Iam qui ad muros differenda morte properauerāt aut fossas cadaueribus æquabant, aut obuijs sudibus induebantur, aut portas quas eruptione patefecerant morte claudebant. At quorum se fugæ imperuius ripis amnis obiecit, trepidādo collecti, & alterum quisq; complexi, per abrupta glomerantur. Spumat decolor cruore fluuius, & cunctantes meatus vix eluctatis cadaueribus euoluit, vtq; se tibi posset speciali imputare militia, ipsum illum vexillarium sacrilegæ factionis auidis gurgitibus absorbuit, & ne * mortis sepultura contingeret, cadauer abscōdit. Nónne vtroque credendus tuæ studuisse vindictæ, & adiuuando victoriam, & occupando clementiam? En tibi alteram pugnam, alterámque victoriā. Dilectas in prœlium Marcellinus cohortes, & ipsum factionis nefariæ robur illa belli ciuilis Megera rapiebat, tanto ceteris satellitibus audentior, quanto *excellentiorem operam nauabat tyranno frater tyranni. Quo quidē maxime tuus gaudebat exercitus, cùm se vltrò videret lacessi, qui nihil magis timuerat quā timeri, adeo quidem, vt castris ad castra collatis, quòd

quin vt v. a. c

morti C τεθνηκότων, hoc est, mortuo.

exertiorem v

quod præcipiti die manum conſerere non poterat, ſpe victoriæ cum luce venturæ peruigil ageret, tardum Solem, deſertorem diem, * annuum noctis æſtiuæ tempus criminaretur. Ecce lux * tandem, omnis campus horrebat ꝫ, diuiſi in cornua equites, leues ante ſigna velites, * depoſitæ manipulatim cohortes, & gradu pleno ferentes agmina quadratæ legiones vniuerſa latè, quâ viſus agi poterat, occuparant. Nondum ſe virtus experiebatur, iam diſciplina vincebat. At poſtquam intra coniectum teli acies vtraque promouit, & effuſis hinc inde ꝫ ſagittarum nimbis res venit ad capulos, milites priſtinæ virtutis, Romani nominis, Imperatorum denique memores, cauſam publicam manu agere. Hoſtes venditam operam, laceratam Italiam, ſpem in ferro reliquam cogitantes, gladiatoria deſperatione pugnare, nec gradu cedere, ſed ꝫ veſtigio ſtare, vel cadere. At vbi impulſa acies, fronſque laxata, & fiducia in pedes verſa eſt, ire præcipites, aut * inglorios fugere, & ſe inuicem feſtinando tardare. Armati, inermes, integri, ſaucij, primi, poſtremiſque miſceri. Miles vrgere eminus, cominus, gladiis, haſtis, punctim, cæſim ferire. Alij poplitibus imminere, alij terga configere, aut quos curſu non poterant * continere iaculis occupare. Arma, * telaque, homines, viua, perempta, prona, ſupinaque corpora paſſim, vel in aceruo iacere. Illi * inutilibus exciſiſque membris reliqua ſui parte fugiebant, hi dolorem vulnerum ſequebantur, iſti mortes receptas in ſiluas, & flumina deferebant. Illic poſtremum ſpiritum in admiratione nominis tui, & ſui ducis deteſtatione fundebant. Nullus finis cædendi, inſequendique, niſi ſubtraxiſſet aliquan-

f. annum noct.
tandem. Et iam omn. L C.
exercitu C.
diſpoſ. V
iaculorum ſagittarúmque BC.
in vBC
globo ſug. VBLC
continuare B
tela, qui, hom. V.
mutilis VBLE

S do

do victoribus mors hostem, & nox diem. At quanto melius manus illa consuluit quæ submissis precabunda vexillis petijt veniam necessitatis, & terram in osculis premens calcanda vestigiis tuis corpora & arma proiecit? Quam tu non superbè, vt victam, non iratè, vt ream, non negligenter, vt parum necessariam, præteristi, sed blandè liberaliterque tractatam iussisti esse Romanam. Iunguntur socia agmina, & sub vno capite diuersa reip. membra coalescunt. Ambo pari gaudio feruntur exercitus. Hic opera sua gaudet, hic venia, vterque victoria. Nec pia * hac mora' cunctantius, vbi te affore nunciatum, impulsis effusa portis obuiam prouolauit, & (vt *est omne desiderium post spem impatientius*) parum credens patere venienti, festinauit occursare venturo. Fingit quidem (vt scimus) *z* timor gaudium, sed ita intimos mentis affectus proditor vultus enunciat, vt in speculo frontium imago * extat animorum. Velut illa ciuitas à longa obsidione respirans, quòd eam tyrannus Alpibus obiacentem tanquam belli limen attriuerat, tanta se & tam simplici exultatione iactabat, vt * inesse vera lætitia nimia videretur. Ferebant se obuiæ tripudiantium cateruæ. Cuncta cantu, & crotalis personabant. Hic tibi triumphum chorus, ille contrà tyranno funebres nænias & carmen exequiale dicebat. Hic perpetuum victis abitum, ille victoribus crebrum optabat aduentum. Iam * quocunque' tulisses gradum sequi, circumcursare, præcedere, vias denique quibus ferebaris obstruere. Nullus cuiquam sui tuíue respectus * blandam tibi faciebat injuriam *z*. Quid ego referam pro mœnibus suis festum liberæ nobilitatis occursum, conspicuos veste niuea

Sena-

Hamona v. Hamonia L. C

&c.

f. extet

ni esset vera v

quoque B

Blandam B contumacia gaudiorum B

Senatores, reuerendos municipali purpura flamines, insignes apicibus Sacerdotes? Quid portas virentibus sertis coronatas? Quid aulæis * tardantes plateas, accensisque funalibus au- *undantes* V B C
ctum diem? Quid effusam in publicum turbam * domorum, gratulantes annis senes, pueros ti- *
bi longam seruitutem vouentes, matres lætas, virginesque securas? Nondum omne confeceras bellum, iam agebas triumphum. Ibat interim Maximus, ac te post terga respectans in modum amentis attonitus * euolabat. Nec vllum ille *aduol. V. euol. B, vellè.*
consilium, vllámue rationem, aut denique spem (quæ * postrema homines deserit) sequeba- *postremò B*
tur, quin ipsos viæ implicabat errores, & nunc dexter, aut læuus, nunc vestigiis suis obuius incertum iter ancipiti ambage texebat. Quoties sibi ipsum putamus dixisse, Quò fugio? Bellúmne tentabo? Vt quem viribus totis ferre non potui parte sustineam! Alpes Cottias * obserabo? *obseruabo B*
Quia Iuliæ profuerunt! Peto Africam? Quam exhausi. Repeto Britanniam? Quam reliqui. Credo me Galliæ? Sed inuisus sum. Hispaniæ committo? Sed notus sum. Quid ergo faciam, inter arma & odia medius? A tergo premor hostibus, à fronte criminibus. Si * morarer eua- *morerer euasissem* V C B
derem? Sed ecce nec animum sequitur manus, nec manum gladius, labitur ferrum, tremit dextera, mens fatiscit. *O quam difficile est miseris etiam perire!* Ergo vt clausæ cassibus feræ quæsito diu exitu, desperatoque, consistunt, & præ timore non fugiunt, ita ille ipso quo agitabatur metu alligatus in oppidum semet Aquileiense præcipitat, non vt vitam * defenderet resistendo, *res def.* B
sed ne pœnam frustrando differret. Quamquam quæ poterat vlterior esse dilatio? cùm ita vestigiis

eius ac tergo ardens miles insisteret, vt pæne omnem quæ est secuta pompam vltio festinata * percepit. Rectè profectò * germana illa pictorum, poëtarumque commenta Victoriam finxere pennatam, quòd hominum cum Fortuna euntium non cursus est, sed volatus. Ille ab vltimo Orientis sinu festinatis itineribus raptus exercitus, tot nationibus relinquendis, tot fluminibus enatandis, tot scandendis montibus fatigatus, in alio orbe, & * in alio (pæne dixerim) Sole positus, spatio lucis vnius Illyrico continuauit Aquileiam. Nihil tamen sibimet hoc nomine * vindicant, & siquando mirantium circulos contrahunt, aut conuiuia nostra sermone producunt, operam omnem suam fine Alpium terminantes, deberi sibi abnuunt illam celeritatem, quòd expertes laborum peruenisse se * viderunt quo ire non senserant. Negant immo se suis vectos esse corporibus, sed tanquam per aliquas imagines somniorum ferrentur, absentes præbuisse gestantibus ventis otiosorum ministeria membrorum. Nec fides anceps. nam si olim seueri credidere maiores Castoras geminos, albentibus equis, & stellatis apicibus insignes, puluerem cruoremque Thessalicum aquis Tyberis abluentes, & nunciasse victoriam, & imputasse militiam, cur non tuæ publicæque vindictæ confessam aliquam Immortalis Dei curam putemus, & * annixam? Nisi forte maiorem diuini fauoris operam res Romana poscebat Macedonico augenda * quam tyrannico eximenda seruitio. Ego vero (si cæleste studium pro dignitate causarum æstimandum sit) iure contenderim equites tuos Pegasis, talaribus pedites vectos ac suspensos fuisse. neque enim quia se diuina

f. præceperit
genuina B
sub al. VB
milites tui B
viderint VB
abest VB
admissam. B
regno VBLC

uina mortalibus dedignantur fateri, idcirco quæ visa non fuerint * dubitauimus facta, cùm facta videamus quæ dubitauerimus esse facienda. *f. dubitabimus*
Anguste fortunam tuam Impˡᵒʳ expendit quisquis id de te tantum quod fieri potest credit. An ego, cum ab Alpibus Iuliis otioso feriatoque ferro non prœlium fuisse videam, sed triumphum, dubitauerim illam specialem quandam felicitatis tuæ dixisse militiam? Scimus quidem Impˡᵒʳ ita te cuncta administrasse, vt non possint se tibi imputare successus, sed fatearis necesse est quantum te in bello, tantum fortunam tuam egisse post bellum. Cui si vocem demus, & iudicem, nónne prolixè suam enumerabit operam, & vt virtutibus tuis multa concedat, sibi aliquam vindicabit? Et cur (quæso) non demus, vt accipiamus vtriusque partis asserta, cùm * sint quæ vinceret tua? Audio Constantiam dicere, *sit quæ vinceris VBC*
Bellum atrox periculosumque suscepi; memorare Patientiam, Immensum iter, tempus anni graue semper armata, * semper ieiunia tolerauí; tenere Prudentiam, Partita sum militem, & multiplicaui arte terrorem; asserere Fortitudinem, Bis conflixi cum hoste, bis vici; omnes postremo clamare, Quid tibi debemus Fortuna, quam fecimus? Sed si illa dicat, * Properationem militum ego iuui, ego fugam hostium præpediui, ego Maximum in muros coëgi, & quem vos cogebatis mori viuum domino reseruaui, non video quod possit esse iudicium, quin cùm ista pars imputet tyranni fugam, illa * custodiam rep., quæ vtrique pariter obnoxia est, ita vtramque coniungat, vt fateatur = vni semet victoriam; * alteri debere vindictam. Sed nec tu debitam gratiam beneficij infitiator abiuras. nam *sæpe ieiu. B, egregie.* *ego prop mil. BC* *custod. resp. VBC reip. B, inepte.* *scil. virtutibus* *fortuna.*

etsi per te confeceris quæ volebas, per Fortunam
tamen plus adeptus es quam volebas. Age-
dum, si videtur, præteritas cogitationes tuas con-
sule, & vota conueni. Num amplius sperraui-
sti quam vt Maximus tibi nunciaretur occisus,
quàm vt semiuiuum eius caput, nondum clausis
abest VB tota morte oculis, ex acie referretur, quam * ad'
summum vt fugiens, resisténsue caperetur? Ce-
terum quando quod factum est vel optasti, vt se
ille seru. V tibi * ipse seruaret, vt consciscere sibimet in-
f. ipse ille seru. Vide ad pag. 321.25. teritum nollet, & posset? Magno quidem (fa-
teor) pectoribus humanis, atque adeò maximo
lux amori, interitus horrori est, sed quatenus aut
ista optari potest, aut ille vitari. At si vltima su-
pra caput steterit hora, & venerit dies nunquam
reuersurus, ac se confessa mors fuerit, non timen-
tur extrema cùm certa sunt. Hinc reorum vsque
ad damnationem metus, postea attonitus stupor,
& ex desperatione securitas, & ad locum suppli-
cij voluntaria carnifice non trahente properatio.
fortius pac. LC Vt de his taceam qui cum Fatis * fortunis paci-
scentes incertum exitum certo occupauerunt, vt
nihil de seruis loquar qui verbera vitauere su-
spendio, & motus heriles vsque ad præcipitia
spem V C R fugerunt, quis vnquam vltra * speciem timuit?
quis idcirco semet occidere noluit vt occidere-
tur? Nisi verò vel leuior manus aliena quam
propria, vel fœdior mors priuata quam publica,
vel longior pœna ferro incumbere, & corpore
vulnus onerare, & recipere interitum statim to-
tum, quam supplicium diuidere, poplitem fle-
ext. plag. VB ctere, ceruicem * extendere ad plagam = for-
expectare BC *f. quomodo* tasse non vnam. Et tamen * quando secum ille
ferro transigendum putabat, non potius ignem,
laminas, crucem, culleum, & quidquid mere-
batur

batur timebat? Nunquam profectò tam bene de sceleribus suis sensit, vt mortem potuerit sperare qua periit. Si igitur nec præsumere veniam reus, nec sperare fugam clausus, nec mortem potuit timere moriturus, & certo extremorum leuior videri debuit voluntarius quam coactus, honestior priuatus quam publicus, postremo breuior occupatus quam expectatus interitus, num cui dubium est in eo quod non habuit rationem fuisse Fortunam? Illa * illa' tyranni consilia *abest* B
cæcauit, illa & animum eius obtudit & gladium, illa expeditam in vulnus manum * percussit & *f. percussit*
tenuit. Nisi verò tu tuum venerabilis Gratiane carnificem Diris comitatus vltricibus obsidebas, & irata minax vmbra ob os eius oculosque fumantes Infernis ignibus tedas, & crepitantia torto angue flagra quatiebas, ne morti honestæ vacaret, ne regalem * illum sacrosanctumque ve- *ill. sanctúmque* B
stitum impio cruore pollueret, * ne vultus olim *nec vult* V
tuus, ac deinceps * fratrum futurus funestum *f. ne cult.*
sanguinem vel dum vindicatur acciperet, ne po- *Valentiniani.*
stremo te manus vlcisceretur tyranni, & deberes Maximo vel suam mortem. Et planè ita cuncta ceciderunt, vt non seruata modò vltio, sed ordinata videatur. nam vnde (quæso) tam repentina conuersio, vt qui oppetere timuerat interitum non timeret expetere, * & quem inclu- *vt* B
serat metus, proferret audacia? Hic nùlla iam reliqua festinandis rebus mora. Actutum fortissimi duces instruendo accinguntur triumpho, capiti diadema decutitur, humeris vestis aufertur, pedibus ornatus euellitur, totus denique homo aptatur ad * interitum. Publicè publicus *meritum* V
spoliator exuitur, nectuntur manus rapaces, nudantur crura fugitiua, talis denique tuis offertur

oculis qualem offerri decebat victori captum, domino seruum, Imperatori tyrannum. Nec tu illum (qua es clementia) in conspectum tuum venire voluisses, ne oculos istos omnibus salutares homo funebris impiaret, nisi famam confutare mendacij, teque purgare eodem teste quo insimulatore voluisses. *Habet vires, habet nescio quos internos mens scelerata carnifices, aut ipsa sibi carnifex conscientia est*, aut (quod magis credo) omni * sæuius quæstione est à te interrogari. Ad primam tuam vocem nefario pectori excussa confessio est, nec cunctari saltem, aut mussitare potuit, quin consilium omne nudaret, se videlicet fauoris tui obtendisse prætextum, quòd aliter non potuisset allicere militum * societates nisi se auctoramenti tui finxisset auctorem. Et post hanc tu vocem non illum in crucem tolli, non culleo insui, non discerpi in frusta iussisti, non postremò illam tanti ream mendacij linguam radicitus erui præcepisti cum eorum parte vitalium quorum fuerat locuta commentum? Quin iam cœperas de eius morte dubitare, & deieceras oculos, & vultum rubore suffuderas, & cum misericordia loquebaris. Sed bene est quod non omnia potes. Tui te vindicant & inuitum. Rapitur ergo ex oculis, & ne quid * licere posset clementiæ, inter innumeras manus fertur ad mortem. Ecce iterum Imp^or auerteris, & illam tyrannici exitus relationem grauaris. Iam iam esto securus, geram clementiæ tuæ morem, quod noluisti videre non audies. Huc huc totas pij vates doctarum noctium conferte curas, hoc omnibus * linguis litterisque celebrate. Nec sitis de operum vestrorum perennitate solliciti. Illa quam præstare histo-
riis

saeuius B C

societatem V B C

post. lic. B

lit. ling. quae B

riis ſolebatis ab hiſtoria veniet æternitas : Vos quoque, quibus ſecunda ſors ceſſit dare famam rebus, artifices, vulgata illa veterum fabularum argumenta deſpicite, Herculeos labores, & Indicos Liberi triumphos, & anguipedum bella monſtrorum. Hæc potius hæc geſta ſolertes manus ducant, his fora, his templa decorentur, hæc ebore reddantur, hæc marmore, hæc in coloribus viuant, hæc in æra moueantur, hæc gemmis augeant pretium. Pertinet ad ſecuritatem omnium ſæculorum quod eſt factum videri, vt ſi quis vnquam nefaria vota conceperit, monumentis noſtrorum temporum recenſitis per oculos hauriat innocentiam. Quiſquis purpura quandoque regali veſtire humeros cogitabit, Maximus ei exutus occurrat. Quiſquis aurum gemmaſque priuatis pedibus optabit, Maximus ei plantis * nudus appareat. Quiſquis imponere capiti diadema meditabitur, auulſum humeris Maximi caput, & ſine nomine corpus aſpiciat. Scimus quidem nihil vnquam nouandum, cum Romanum ſemper imperium aut tuum futurum ſit, aut tuorum, pertinet tamen ad geminam reip. ſecuritatem quod fieri non poteſt etiam non timeri. Sed * vtcunque virtutis tuæ opera curioſæ poſteritatis oculis artificum manus reddet, cum te vel Alpium dorſa ſuperantem, vel flumina obiecta tranantem, vel agmen hoſtile triumphalibus veſtigiis atterentem pictorum atque fictorum aſſequetur imitatio, clementia * Imp^tor tua quo cælo, quo pigmento, quo ære, auróue ducetur, qua tu ipſius victoriæ victor ita omnem cum armis iram depoſuiſti, vt ceciderit nemo poſt bellum, certè nemo poſt Maximum?

nudis vs

vt vtique virt. s Non placet.

tua Imp. s

Paucis Maurorum hoſtium, quos ſecum velut agmen Infernum moriturus incluſerat, & duobus, aut tribus furioſi gladiatoris laniſtis in belli piaculum cæſis, reliquos omnes venia complexa velut quodam materno ſinu clauſit. Nullius bona publicata, nullius mulctata libertas, nullius præterita dignitas imminuta. Nemo affectus nota, nemo conuicio, aut denique caſtigatione perſtrictus, culpam capitis aurium ſaltem moleſtia luit. Cuncti domibus ſuis, cuncti coniugibus ac liberis, cuncti denique * innocentiæ (quod eſt dulcius) reſtituti ſunt. Vide Imp^tor quid hac clementia conſecutus ſis. Feciſti vt nemo ſibi victus te victore videatur. Spectabas hæc * à tuis collibus Roma, & ſeptena arce ſublimis celſior gaudio ferebaris. Tu quæ experta Cinnanos furores, & Marium poſt exilia crudelem, & Sullam tua clade felicem, & Cæſarem in mortuos miſericordem, ad omne ciuilis motus claſſicum tremiſcebas; quæ præter ſtragem militum vtraque tibi parte pereuntium extincta domi Senatus tui lumina, ſuffixa pilo Conſulum capita, Catones in mortem coactos, truncoſque Cicerones, & Pompeios fleueras inſepultos; cui damna grauiora ſciſſus in partes * ciuium furor quam portis imminens Pœnus, aut receptus muris Gallus intulerat; cui Allienſi die Emathia funeſtior, Cannis Collina feralior tam altas olim reliquerunt cicatrices, vt, * grauius ſemper tuam quam alienam experta virtutem, nihil tibi magis quam te timeres; vidiſti ciuile bellum hoſtium cæde, militum pace, Italiæ recuperatione, tua libertate finitum. Vidiſti inquam finitum ciuile bellum, cui decernere

(quod eſt dul.) innoc. B

e. V B

abeſt B

maiore tua iactura.

nere posses triumphum. Hactenus memet Imp[tor] Aug[te] præteritas res tuas attrectasse fas fuerit. At cum tempus admoneat meminisse præsentium, finem sermoni facere maluerim quam * amplissimi ordinis munus inuadere. *in V*
Dabitur vtcunque venia piæ temeritati, si vsurpasse communia, non occupasse videamur aliena. Licuerit mihi quæ in Barbaris gentibus, longinquisque prouinciis pro summa re fortiter feliciterque fecisti * annuente Numine tuo, & Senatu fauente dixisse. *& *
Ea vero quæ Romæ gesta sunt, qualem te Vrbi dies primus inuexerit; quis in Curia fueris, quis in Rostris; vt pompam præeuntium ferculorum curru modò, modò pedibus subsecutus, alterno clarus incessu, nunc de bellis, nunc de superbia triumpharis; vt te omnibus Principem, singulis exhibueris Senatorem; vt crebro, ciuilique progressu non publica tantum opera lustraueris, sed priuatas quoque ædes diuinis vestigiis consecraris, remota custodia militari, * tutior publici amoris excubiis. *tutus* Horum hæc linquis, horum inquam voce laudentur qui de communibus gaudiis & dignius vtique quæ maxima, & iustius poterunt prædicare quæ propria sunt. O mea felix peregrinatio! O bene suscepti, & exhausti labores! Quibus ego intersum bonis? Quibus paror gaudiis? Quæ reuersus vrbibus Galliarum dispensabo miracula? Quantis stupentium populis, quam multo circumdabor auditore cùm dixero, Romam vidi, Theodosium vidi, & vtrumque simul vidi, vidi illum * Principis patrem, vidi illum Principis vindicem, vidi illum Principis restitutorem? *Honorij.* Ad me longinquè conuenient ciuitates,

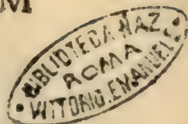
tates, à me geſtarum ordinem rerum ſtilus omnis accipiet, à me argumentum poëtica, à me fidem ſumet hiſtoria. Compenſabo tibi iſtam Imp^tor iniuriam, ſi, quando de te ipſe nihil dixerim quod legendum ſit, inſtruam * quæ legantur.

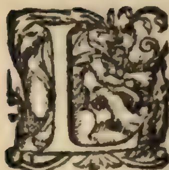
FINIS.

N O-

NOTÆ
AD PLINII, ET ALIORVM PANEGYRICOS EODEM AVTORE.

AVDATIO *elegans in primis, & quam accuratũ exemplar quoddam Atticismi proponam. Quo in genere & laborasse se autor sparsim significat in Epistolis, & verò (nisi me amor & iudicium fallunt) regnat. Scis Apollinarem Sidonium lib.* VIII *ad Ruricium scribere*, C. Plinius pro Attia Variola plus gloriæ de Centumuirali suggestu domum retulit quàm cùm M. Vlpio, incomparabili Principi, comparabilem panegyricum dixit, *sed nec optimus is dicendi censor ac magister est, & voluerit (opinor) Plinium hic magno interuallo à summi Principis meritis relinqui. Potuit & longè imparem actioni pro Attia Variola sensisse. De qua hæc sunt ipsius Plinij lib.* VI *ad Romanum*. In summa solent quidam ex contubernalibus nostris existimare hanc orationem, (Iterum dicam) præcipuam vt inter meas, ὡς ὑπὲρ Κτησιφῶντος esse, *& plura inibi. Sed ea cum alius fuit, nobis superest desiderium. De hoc opere verò quod iudicium parentis tu æstima mi Lector ex epistola* XIII *&* XVIII *libri* III. *Meminit &* XXVII *libri* VI, pag. 7.

adhuc dubium fuisset] *Frequens hoc significatu adhuc tum Plinio, ac quos nunc damus panegyristis, tùm Ciceroni ipsi. Loca ex eo aliquot apponam. Verrina* VII. Ita mihi voluntatem spemque reliquæ vitæ vestra populiq; R. existimatio comprobet, vt ego quos adhuc mihi magistratus pop R. mandauit sic eos accepi, vt me omnium officiorum obstringi religione arbitrarer. *Diuinatione in Verrem*, videt enim, si à pueris nobilibus, quos adhuc elusit, accusandi voluntas ad viros fortes spectatosque homines translata sit, *& quæ sequuntur. Iterum*, Est adhuc (id quod vos omnes mirari video) non Verres, sed Q. Mucius *Verrina* II, Vident adhuc post legem Tribunitiam vnum hominem (*In quibusdam est*, Senatorem, *quod equidem haud probem*) vel tenuissimum esse damnatum. *Vsus & Casinâ Plautus*, Nam nisi ex te scio quidquid hoc sit cito, iam tibi 17.

istuc

istuc Cerebrum expercutiam execrata ludibrio pessima Quæ me adhuc habuisti.

pag. 8. 8. cui, quando sint hactenus, &c.] *Corrupta, & obscura sententia. In V lego*, cui quando sint hactenus quoniam vt Deo nusquam vt Num. bland. *In c propius ad verum*, cui quando sint hactenus quam vt Deo, nunc nusq. vt Num. bland. *Corrigo indubitato*, cui, quando sint actæ. Nusquam vt Deo nunc, nusq. vt Num. bland. *Quæ apertè sana & integra.*

20. formosum alium] *Domitianum. Adi Sueton. cap.* XVIII.

21. gestum alterius] *Neronis. Infrà*, Idem ergo populus ille, aliquando scenici Imperatoris spectator & applausor &c. *Paulo antè* concentu *non sollicito. sic enim alibi*, Principi nostro quanta concordia quantusque concentus omnium laudum, omnisque gloriæ? *Rursum*, neque enim à te minore concentu vt tolleres pantomimos quàm à patre tuo vt restitueret exactum est.

27. *Optimi cognomen*] *Decretum id ei à Senatu Armenia subacta, eoq; delectatum maximè Xiphilinus & Zonaras tradunt.*

pag. 10. 5. bella gerantur] *Probè regerentur. Idem vitium obseruo & in Statio Lacrymis Etrusci*, Vice cuncta reguntur, Alternisque regunt. *Ineptè est in editis* geruntur & premunt. *Clarum è sequentibus, quæ quid vetat eadem opera lucem accipere ab interpunctione?* Propriis sub regibus omnis Terra, premit felix regum diademata Roma.

7. æquata DIs Immort. potestas] *Iuuenalis*, Nihil est quod credere de se Non ausit cum laudatur DIs æqua potestas.

11. indeflexa maturitas] *Id est. stabilis, nondum prona & vergens: nam imperium iniit annos natus duos & quadraginta.* Xiphilinus, *Zonaras.*

12. festin. senectutis insignibus] *Hoc est, canis. Idem Xiphilinus de Traiani expeditione in Agarenos*, αὐτὸς παριππεύσας βραχύτατον ἐδέησε τρωθῆναι, καίπερ τὴν βασιλικὴν στολὴν ἀποθέμενος, ἵνα μὴ γνωρισθῇ. Τὴν δ' ἐπολιὰν αὐτοῦ τὸ γαῦρον, καὶ τὸ σεμνοπρεπὲς τοῦ προσώπου ἰδόντες, ὑπετόπησάν τε εἶναι ὃς ἦν, καὶ ἐπετόξευσαν αὐτῷ. Ipse prætereequitans minimum abfuit quin sauciaretur, quamlibet regio paludamento deposito, vti ne agnosceretur. Sed canitiem eius lætam, & augustum quiddam in vultu conspicati, cùm esse eum qui erat suspectauere, tùm telis petiuere.

13. ascendenti de more Capitolium] *Votis (reor) concipiendis, quod proficiscentibus ad exercitus solenne.*

pag 11. 3. te consalutauit Imperat.] *Infrà*, quam peculiare gaudium eorum qui te primi eodem loco salutauerant Imperatorem! *Lege quæ notamus ad pag.* 85. 23.

10. furorem metumque castrorum] *Prætorianorum militum,*

Caspe-

Casperio Aeliano, Praefecto, autore. Xiphilinus *Nerua.*
si tamen hæc sola erat ratio, &c.] *Similia hæc Lucani de Nerone lib.* 1, Quod si non aliam venturo Fata Neroni Inuenere viam, magnoque æterna parantur Regna Deis, cælumque suo seruire Tonanti Non nisi sæuorum potuit post bella Gigantum, Iam nihil ô Superi querimur, scelera ipsa nefasque Hæc mercede placent. 21.
immo (vltrà) dantem oblig.] *Bene* vltrà, *id est, quod amplius est. nam in C vitiose est* vltrò. *Sic* altius *Virgilius dixit Ciri, pro quod altius & sublimius est,* Altius, at magni suspendit sidera mundi. *Vbi* suspendit *ὑπερκείμενα pro* suspensa & superne impendentia describit *equidem interpretor, at leui mutatione* at, *non ad rescripsi. non enim placet* subtendit *legi quod vir doctus reposuit. Autor Ætnæ,* Quidquid in antiquum iactata est fabula carmen, Fortius ignotas molimur pectore curas. *Tertullianus de carne Christi,* Nec sustinent saltem, sed (amplius) interpellant. pag. 12. 10.
al. vtilitas] *Perspicuè rectum est, nec muto. Diuaus noster malebat* vil tas, *id est, Neruæ Imperatoris à senio contemptus. Quod equidem non sequor.* 14.
vt prius alius atque alius] *Augustum sentit, qui in Liuiæ suæ gratiam Tiberium adoptauit, sed non ante quam is Germanicum, nepotem ex fratre, adoptasset. Suetonium lege Tiberio cap.* XV. 25.
S. P. Q. Romani exercitus] *Placet quod in* VCR *inueni,* Senatum, populumque Rom., exercitus, *&c. Firmant hæc Metij Falconij Nicomachi apud Vopiscum, quæ & commodo tuo, quisquis es, Lector, & quia huc faciunt, ascripsi.* Te Tacite Auguste conuenio, petens, obsecrans, libere pro communis patriæ legibus deposcens ne paruulos tuos (si te citius Fata præuenerint) facias Romani heredes imperij, ne sic remp., Patresque conscriptos, populumque R. vt villulam tuam, vt colonos, vt seruos tuos relinquas. Quare circumspice, imitare Neruas, Traianos, Hadrianos. 29.
in gremio Iouis collocarat] *Plinius de Lauro lib.* XV. *cap. vltimo,* Fasces Imperatorum decorat. Ex hinc in gremio Iouis Opt. Max. deponitur quoties lætitiam noua victoria attulit. *Statius* IIII *Siluar.* 1, nondum in gremio Iouis (*Male ab editis abest in*) Indica Laurus, Nondum Arabes, Seresque rogant. *Virtus ad Scipionem apud Silium Punic.* XV. dabo qui vestrum sæuo nunc Marte fatigat Imperium superare manu, laurumque superbam in gremio Iouis excisis deponere Pœnis. *Iulius Obsequens de prodigiis,* C. Antonius cum in agro Pistoriensi pag. 13. 23.
Cati-

Catilinam deuicisset, Laureatos fasces in Prouinciam (*Macedoniam intelligit, quam L. Torquatus obtinuerat, cui hic successor*) tulit. Ibi à Dardanis oppressus amisso exercitu profugit. Apparuit eum hostibus pertendisse victoriam, cùm ad eos laurum victricem tulerit, quam in Capitolio debuerat deponere. *Latinus Pacatus in Theodosium*, depositis in gremio Capitolini Iouis laureis triumphales viri rusticabantur. *Addam denique velut supernumerarium testem Senecam, cuius Consolat. ad Heluiam matrem hæc sunt verba*, Scilicet minus beatè viuebat

Curius. * Dictator noster qui Samnitũ legatos audiit cum vilissimum cibum in foro ipse manu sua versaret, illa qua iam sæpe hostem percusserat, laureamque (*Inepte est in editis* lanceamque, *in aliis* lanceamque, *propius vero*) in Capitolini Iouis gremio reposuerat, quam Apicius nostra memoria vixit.

31. tua iuuenta] *Iuniores à Seruio Tullo Rege appellatos vsque ad annum quadragesimum sextum è C. Tuberonis Historiar.* I *Agellius notauit* X *cap.* XXVIII. *Et tamen in acclamationibus Senatus apud Flauium Vopiscum, Tacito senex ad imperium Traianus venisse dicitur, cùm id inierit annos natus duos &* XL, *vti de Xiphilino & Zonara statuimus, ætate intra Seruianam constitutionem.*

35. nuper post adoptionem] *Vidi qui ad Pisonianam traheret, de qua Suetonius Galba cap.* XVII. *Sed (Ignoscant mihi Manes) errant largiter. nam de Traiani à Nerua adoptatione loqui Plinium perspicuè sequentia docent.*

pag. 14. 3. An dubium est vt dare non posset, *&c.*] *Non concoquo equidem hanc lectionem, etsi eadem & in* C R. *Placet quam* VG *repræsentant*, An dub. est vt dare posset imp. Imp. qui reu. amiserat auctoritate eius effectum cui dabatur? *aut*, effectum esse cui dabatur.

8. in alterum filium] *Titum. Quanquam videri Domitianus volebat patri ac fratri imperium dedisse, illos sibi reddidisse. Suetonius Domit. cap.* XIII. *Quò Martialis respexit cùm ait*, Solus Iuleas cùm iam retineret habenas Tradidit, inque suo tertius orbe fuit, *lib.* IX *Epigr.* CIIII.

13. & Consul., & triumph. patre] *Infrà*, An Consularis viri, triumphalisque filius cum tertio Consul creatur ascendit? *Iterum*, Innutritus bellicis laudibus pacem amas, nec quia vel pater tibi triumphalis, vel adoptionis tuæ die dicata Capitolino Ioui lauros idcirco ex occasione omni quæris triumphos. *Rursum*, Licet alteri vestrûm filij virtus triumphalia, cælum alteri dederit, non minor tamen vestra laus quòd ista per filium quam si ipsi meruissetis. *In Fastis tamen (nisi me oculi fefellerunt) aut*

aut Consulatum, aut triumphum Vlpianum nondum repperi. Sanè de Parthis triumphatum innuere illa mox videntur, Non incunabula hæc tibi Cæsar & rudimenta, cùm puer admodum Parthica lauro patris gloriam augeres? *&c. Sed Ioannes Maria Catanæus Traianum refert triumphalibus ornamentis donatum expugnata Iapha, vrbe munita in Galilæa, Tito honoris & tituli causa euocato. Quod quo auctore affirmet nondum erui. neque enim est apud Iosephum, cui historia hæc scripta Excidij Iudaici* III *cap.* XXI.

maiestatis numen induc.] *Palmaria correctio, quæ duobus libris optimis debetur*, maiest. crimen induc. *sequitur enim in ἀνταποδόσει,* non ad metum ciuium. *Ineptéq; Rhenanus* induceret *exposuerat*, adimeret, deleret, auferret. *nam profectò verius pro* Imperatoribus maiestatem & numen conciliaret *ceperit qui prius illud,* numen, *sequatur. quod eidem Catanæo notatum. At non ego ei subscriptor.* pag.16. 5.

quòd modò hostes inuaserant, contempserantque] *In* v *hic lacuna est, quæ verbo vno, alteróue expleatur, frustra. nam mihi quidem dubium non est quin propitiis Grammaticis quamlibet libris inuitis rescribendum sit*, quod modò hostis inuaserat, contempseratque. *sequitur enim*, cuius (*scilicet hostis*) pulsi fugatique. *Loquitur autem (opinor) de Dacis, quibus tum rex Decebalus, consilio iuxtà ac manu promptus, penéq; dixerim par ac timendus Romano nomini hostis, neque impunè & inultus denique à Traiano Imperatore ad mortem compulsus. nam triumphum de iis egisse Domitianum cùm hic Plinius, tùm Suetonius tradit cap.* VI. *Quem ipsum vt vanum ac mimicum ridere & exagitare autor videtur cum emptos obsides ait, & ingentibus damnis, immensisq; muneribus pactum vt vicissent, cuiusmodi antè stratagmate vsus Nero in Tyridate, Armeniæ rege, vt idem Suetonius narrat cap.* XIII. *Quid? Traianus non expeditionem in Dacos suscepit, tributa annua quæ acciperent grauatus? Auctores* Xiphilinus *&* Zonaras. *Verba non appono, ne frustra sim prolixus. Itaque adulatur suo more Statius* I. *Siluar.* I, *cum clementiam Principis sui hic ostentat*, Discitur è vultu quantum tu mitior armis, Qui nec in externos facilis sæuire furores Das Cattis, Dacisque fidem. 11.

amicissimum illis] *Claudianus* VI *Honorij Consulatu de Getis*, quòd gentibus illis Frigore consuetis fauet inclementia cæli. Pag.17. 4.

meditatione campestri] *Infrà mox* exercitationes *appellat. Virgilius,* Siluestrem tenui Musam meditaris auena. 15.

cùm puer admodum Parth. lauro, *&c.*] *Ingens & illustris* Pag.18. 7.

gloria

gloria Traiani, sed de qua in Xiphilino altum silentium. Græculum accusem, an Fatum Principis querar? cui de tot scriptoribus, Mario Maximo, Fabio Marcellino, Aurelio Vero, Statio Valente, quos Ælius Lampridius in Alexandro Seuero commemorat, nemo hactenus superstes. Quid? Dionem credimus in historia Romana, quam totis LXXX *libris complexus est, scelerate plagium fecisse? non ἐν τῷ κατὰ Τραϊανὸν saltem, opere (vt de Suida colligas) singulari, omnem optimi Imperatoris memoriam congessisse? Et tamen quam ieiuna quæ Græculus exscripsit! Enimuero ita est, postquam hæc litteraria quædam sectio coorta est, alte in iugulos itum omnis generis scriptorum, & insolenti libidine sæuitum, dum pro captu quisque & ingenio mutant, inuertunt, ingerunt, recidunt quæ collubitum. Sed* vetera querimur, (*ait ille*) & *iam redeo in viam.*

17. Tum Pyrenæus] *Quid hoc audio? Germaniam montes Pyrenæi muniunt, dirimuntq; Non hoc Geographi, non fert natura rerum, sed suspicio mihi respectu quodam positus, & itineris Traiani nominatos, quem Domitianus ab Hispania vsque vt validissimum præsidium ad bella quæ in Germania gereret excivit, vt mox sequitur.*

22. non equum respexisti] *Infrà*, Frustra tunc Ægyptus nubila optauit, cælumque respexit. *Catullus*, Nec meum respectet, vt ante, amorem.

pag. 19. 9. per stipendia decem] *Equites enim dena stipendia, pedites vicena implere oportebat intra annum quadragesimum sextum. Auctor Polybius* VI.

18. magnus hospes impleueris] *Claudianus Bello Getico de Stilicone*, Stat pallidus hospite magno Pastor.

pag 20. 1. proxima moderatione] *De priore (vt arbitror) in Dacos expeditione loquitur, qua Decebalus ab Imperatore primum, ac post legatis Romam dimissis ab Senatu pacem impetrauit. Quæ sequuntur tamen de modestia capi suaserint quæ imperium Traianus ægre, ac diu cunctatus suscepit.*

pag. 21. 7. arma, mœnia, viros optant] *Nescio quis mœnium vsus in campestri meditatione, & suprà dixerat*, cum spectator moderatorque ineuntium certamina virorum arma componeres. *Itaque duas voces in vnam contraxerim, &* armamenta *reposuerim, id est, τὸν καθοπλισμόν.*

pag. 22. 4. castitas tibi ingenita & innata] *Circa pueros quidem impari laude, vt Xiphilinus ac Zonaras tradunt. Et Hadriano ars hæc vna ac præcipua multorum opinione Traiani captandi per ea tempora quibus in aula familiarior fuit*, curasse delicatos, eosdemque

deméque depilasse. *Verba sunt Spartiani.*

cum imperio calculum pon.] *Id est, μετὰ τῶν ἀρχομένων, vt* 26.
dominia *&* seruitia *passim pro* domini *&* serui.

tantum constat] *Ita scriptum & in* V, *neque aliter* R, *in* C G, 24.
tanti tuum const. *Adminiculer ego, & rescribam,* tanti itum constat, *manifesta sententia. Infrà quoque,* Quinetiam Deum ipsum tuum prærip. volupt. oper. sui percep. crediderim, *fidenter corrigam,* Deum ipsum tum prærip. *Intelligit autem Iouem, qui Capitolij præses.*

Princip. die, Imperatoris, *&c.*]. *Eho Plini, Traianus, aut omnino quisquam Imperatoris & Cæsaris nomen distulit? aut qui eas nomenclaturas statim receperunt vsurpasse eos dixeris, & inuasisse? Meræ nugæ & liquida scriptura quæ in* V G. Princip. die, vt Imperat. *nam de Patris patriæ sermo est, quam Traianus distulit, ceteri, qui minus modesti, æquè ac Cæsaris & Imperatoris, ilicò inuaserunt. Sed quid Iulio Capitolino faciemus, qui disertè primum omnium Pertinacem ait eadem die qua Augustus est appellatus etiam Patris patriæ nomen recepisse? At ecce ante Plinium & alij statim primo Principatus die receperunt. Equidem non video qui conciliem.* 32.

in singulos gradus] *Capio de gradibus qui in quaque Vrbis* pag. 24. 3.
regione ad vsum publicum erecti, panibus in plebem diuidundis. Prudentius contra Symmachum I, Quæ regio gradibus vacuis ieiunia dira sustinet? *Rursum,* Et quem panis alit gradibus dispensis ab altis.

te immo maxime] *Probè* immo, *nec mouerim. Sed amicus noster* 11.
vir doctus, in imo *probabat, id est, in plano, vt infrà Plinius,* deuexus in planum. *Quod ἐπὶ λόγῳ nō est de mente & sententia loci.*

Deorum prolat. arcanum] *Te Imperatore dicendo, cuius ei* 25.
consilij DI auctores. Mox similis illi dies, *&c.* illi, *quo adoptio peracta.* hunc gen. diem, *quo imperium coram suscepisti. Sed & clarius (meo iudicio) dixisset,* sim. illi diei qui hunc gen. dies, *eodem intellectu.*

olim imperantis] *Prædecessoris Neruæ. Maleq́; est in editis* pag. 25. 5.
quibusdam, misc. res olim diuers., securitatem imper., *nullo commodo sensu.*

Non tu ciuium amplexus, *&c.*] *Caium Cæsarem tangit, de* 6.
quo adi Senecam de beneficiis II. *cap.* XII. *Sequitur,* nec osculum manu reddis. *Quod ad Domitianum equidē traxerim, qui Canidi. patris concubina, ex Istria reuersa, osculumq́; (vt assueuerat) offerenti, manū præbuit. Verba sunt Suetonij cap.* XII. *Deniq́; vbi est in nostro,* quæ prior oris humani., *in* R, *legitur,* quæ prioris human. *Iuuem ego, & emendem,* quæ prius oris human.

21. Liberum est ingred. per publ. Princ. *&c.*] *Contrà ac sub Caio Caesare, quo transeunte prospicere ex superiore parte criminosum & exitiale habebatur, ait Suetonius cap.* L. *Paulo pòst* quasi contingas, *id est, bona quadam sorte Fortuna ac beneficio copiā in publico tui facias, cum alij studiose secretum & solitudinem captarent. Pacatus quoque in Theodosio laudat, quòd creber egressu expectantibus populis se fateretur.*

24. super ora nostra] *Iuuenalis Sat.* III, turba cedente vehetur Diues, & ingenti curret super ora Liburno. *Arbitror verò hic in primis Domitianum notari, qui laboris impatiens per Vrbem pedibus non temere ambulauit. Suetonius cap.* XIX.

26. tollit humus, ita communia & confusa Princ. *&c.*] *Locus obscurus, ac mendosus. In vscriptum* communis, *non* communia. *Ceteri libri, quos quidem inspexerim, conspirant. Sed mihi dubium non est quin sub manu (quod dicitur) verè & liquidò emendauerim,* toll. humus ista communis, & confusa Princ. *&c. nam apertè humum communem, & confusa Principis vestigia opponit ceruicibus humerisq; seruorum.* Confusa *autem, id est, promiscua nobiscum. Infrà iterum,* amœnissima quæque largiris & donas, ita inquam donas in quæ electus, in quæ adoptatus es, *itidem legendum manifestè*, ista inquam donas, *&c. Asscribam & Arnobij verba è lib.* VII, *quæ ab eodem inquinamento laborant.* Vos prouinciate, vos dicite quidnam illud fuerit, si personarum officia sunt certa certarum vestra. Cùm res ita sit, deque vestro Numine, *&c. Tu meo periculo Lector rescribe, & distingue*, si person. off. sunt certa certarum. Vestra cùm res ista sit, *&c. & mox* vestraque de religione tractetur. *De his locis sic censeo, alia fortasse alibi dicemus.*

pag. 26. 25. futurusque populus] *Bene* futurus. *non enim populus infantes. Martialis* VI. *epigr.* II, Lusus erat sacræ connubia fallere tedæ, Lusus & immeritos exeruisse mares. Vtraque tu prohibes Cæsar, populisque futuris Succurris, nasci quos sine fraude iubes. *Similiq; usurpavit Virgilius Georg.* IIII. *ridicule, (quis neget?) ab hac tamen obseruatione in apibus dixit,* paruosque Quirites Sufficiunt. *Itaque temere hic repositum viro docto*, fruiturusque populus.

pag 27. 2. alimentisque tuis, *&c.*] Frumentariam perceptionem *Iul. Capitolinus appellat M. Antonino Philosopho*, alimentaria compendia *Pertinace. Porrò pertinent huc Traiani numi cum inscriptione* ALIM. ITAL.

11. fiducia sui] *Id est, liberalitatis, quæ ab se expectetur. Suprà cùm dicit,* ingentia præmia, & pares pœnæ, *legem Papiam Poppaeam intelligo. De qua adi Suetonium Augusto, cap.* XXXVIII.

vide-

videbis, iubebis incidi] *Dele audacter* videbis, *iterumq́; infrà*, pag.28. 31.
Emit fiſcus quidquid videtur emere, *nihil dubita quin verum ſit* iubetur. *Apud Silium Italicum lib.* I *quod in vetere quadam editione conceptum eſt*, per artem Sæuitiæ extenti quantum tormenta videbant Creuerunt artus, *ſimiliter emendabam* torm. iubebant. *At præclari Lugdunenſes* ſinebant, *ſi DIs placet, excuderunt.* Incidi *cùm ait, tabulas publicas accipio, in quibus nomina deſcripta eorum qui frumento donarentur. Suprà*, omnes antè quam te viderent adiréntue recipi, incidi iuſſiſti. *Seneca De beneficiis* IIII *cap.* XXVIII, *vt quidem legitur in curioſis libris*, Frumentum publicum tam fur, quam periurus & adulter accipiunt, & ſine dilectu morum quiſquis inciſus eſt. *Pinciano, qui eam lectionem ſollicitauit, non aſſentior.*

nouis indictionibus] *Tria omnino genera penſitationum*, Canon, *certum & ordinarium tributum*, Oblatio, *quod ſponte præſtetur*, Indictio *quod de nouo imponatur. Meminit Aſconius in Verrinam* IIII. pag 29. 16.

nihil imbribus cæl.q.deb.] *Tibullus de Nilo*, Te propter nullos tellus tua poſtulat imbres, Arida nec pluuio ſupplicat herba Ioui. *διόπερ αὐτὸν ὁ Βυζάντιος ποιητὴς Παρμενίων ἐπικαλούμενος, Αἰγύπτιε Ζεῦ φησὶ Νεῖλε. Athenæus Dipnoſoph.* V. *Lucanus de Ægypto lib.* VIII, Terra ſuis contenta bonis, non indiga mercis, Aut Iouis. 21.

flumin., fluminibus tamen, confer.] *Neceſſarium prorſus additamẽtum quod de duorum optimorum codicum fide adiectum. nam excludi vult inundationis beneficium, quod aliàs peculiare & proprium Nili. Infrà*, Poſthæc (ſi volet) Nilus amet alueum ſuum, & fluminis modum ſeruet. *Mox pro eo quod legitur*, mergi palanti amne, *quomodo eſt & in* C G R, *in* V *reperio*, mergere parique *amne, impedita & difficili ſcriptura. Sed compendia ſecutus litterarum, & quæ coaluerant diuulſis, eruebam*, mergi, repararique, *aperta ſententia. in antiquis enim libris piq; valet* pararique. 29.

quibus abundantiam ſuam cohib.] *Iuſtam ad* XVI *cubitos eſſe, infrà ſupraq́; famem præſagire Plinius refert* XVIII *cap.* XVIII. *Iterum* XXXVI *cap.* VII, Nunquam hic (*loquitur de Baſalte lapide*) maior repertus eſt quam in templo Pacis ab Imperatore Veſpaſiano Auguſto dicatus argumento Nili, XVI liberis circà ludentibus, per quos totidem cubiti ſummi incrementi augentis ſe amnis eius intelliguntur. 35.

expanditor amnis] *Inſolens & ſuſpectum, mihi quidem, vocabulum, atque eò magis quòd in* V *liquidò eſt* expandatur. *Repo-* pag.30. 2.

pebam timidè è vestigiis veteris scripturæ, & palator. *nam verisimile est in libro principe fuisse* & pālator, *suprapicta quæ vocalem longam indicaret nota, sed ab imperito librario sic accepta vt si n valeret. Quod ipsum in* totiens, quotiens, vicensimus, *& similibus euenisse docti obseruarunt.*

3. non placido] *Vitio exciderat negatio, quæ abesse non potest. Patet de iis quæ sequuntur*, necdumq; satis humentes, *&c.* Detinens *quoque* solum *iacentes campos, & accliues minusq; ad amnis defluxum obsequentes ceperim. Doctissimo quidem Lipsio nostro* detumens *placebat. Mox* se refugum abstulerat *ποιητικώτερον dictum, quæ constans & perpetua quadam huius operis dictio est. Lucanus lib.* I, cùm funditur ingens Oceanus, vel cum refugis se fluctibus aufert. *Idem de hoc iudicium*, addiderat arentibus. *Poëta quispiam de siticulosa regione*, Ipse parens rerum quondam infelicibus aruis Addidit, & multa sterilem damnauit arena. *Male ergo qui* abdiderat *hic legebat.*

22. ventosa & insolens natio] *Flau. Vopiscus Saturnino*, sunt enim AEgyptij (vt satis nosti) viri ventosi, furibundi, iactantes, *& quæ sequuntur. Lege locum, & inibi epistolam quandam Hadriani Imperatoris è Phlegontis liberti libris.*

29. & tamen seruiat] *Languet, meo animo, sententia. Quam erigam ego & acuam leui mutatione*, & tantum seruiat. *excludit enim subuectionem frugum, vt minimè necessariam.*

35. venti ferentes] *Virgilius Æneid.* IIII. Expectet facilemque fugam, ventosque ferentes. *Seneca De vita beata cap.* XXII. Sic illum afficiunt diuitiæ & exhilarant vt nauigantem secundus & ferens ventus. *Statius Thebaid.* II. quantumque ferentem Fortunam virtute domas!

pag. 31. 12. alius amnis] *Verum est*, al. annus. *Claudianus de bello Gildonico*, Memphis si forte negasset, Pensabam Pharium Gætulis messibus annum. *Statius Siluar.* III. *Metij Celeris propempticο*, trans æquora terris Prima Dicarchæis Pharium grauis intulit annum.

26. Orientem Occidentemque connectit] *Suprà*, disiunctissimas terras munificentiæ ingenio velut admouere, immensaque spatia liberalitate contrahere. *Rursum*, Rhenumque & Euphratem admirationis tuæ societate coniungeres. *Et ab eadem mente iterum*, cum Danubius ripas gelu iungit. *Achilles apud Statium Achill.* II. Nunc docet ingenti saltu me iungere fossas. *Silius Italicus* XV. demersaque in vndam iunxerunt cumulo crescente cadauera ripas *Pacatus in Theodosium*, amnem pando coniungeret. *Lucanus* VI. Tot potuere manus adiungere Seston Abydo. *Mox* quæ vbique feruntur, quaque experiuntur

proba-

probauerim legi, atque ita est & in G R, *non* ferunt *&* expetunt, *quod* V C *repraesentant. Neque dubium est quin illo singulorum priua & indigena bona, hoc importata & quibus singuli careant designentur. Quamquam (vt hoc iterum inculcem)* ποιηλκάπτερα *dictum* feruntur pro gignuntur *aut* habentur. *Vidi etiam qui praeferrent* seruntur, *parum circumspectè. non enim quae propria singulorum cultura tantum ac satu, sed vltrò quoque & sponte nascuntur.*

ad pulchra vulnera] *Commissiones intelligit gladiatorum, quibus Traianus plurimum delectatus. Xiphilinus.* pag. 32. 9.

Nemo spectator spectac. factus] *Equidem non hoc damnem, non, praeferam tamen quod de vestigiis exsculpsi lectionis quae in* V, Nemo è spectatore spectac. factus. 20.

crimina maiest. in arena collig.] *Suetonium lege Domitiano cap.* X. 23.

& fruebamur] *Scilicet eorum suppliciis. Iuno apud Senecam Hercule furente,* superat, & crescit malis, Iraque nostra fruitur. *Iuuenalis Sat.* I, Exul ab octaua Marius bibit, & fruit DIs Iratis. pag. 33. 11.

clementia sua salua] *Infrà,* salua ipsorum pietate. *Rursum,* salua diligentiæ tuæ ratione. *Epist.* XI *lib.* X, Salua magnitudine tua Domine, descendas oportet ad meas nugas. *Iunius Gallio apud Senecam patrem Controuersia* VII. *lib.* VII, Fuit adolescens optimus, verecundissimus, qui patri suo cessisset si salua pietate potuisset. 26.

exanguem illam & ferr. frontem] *Id est, inuerecundam & sine rubore, qui à sanguine causam & originem capit.* pag. 34. 2.

nunc verè Deus] *Nam ærarium in æde Saturni. Causam è Plutarcho obuiam petere Rerum Romanarum quaestione* XLII. 22.

Actori, atque etiam Procuratori tuo] *De vtrisque eruditè, & cum cura Lipsius, amicus noster, ad* II. *&* XII. *Annalem Taciti, quae non sublego. Quod addit de tribunali, nescio an ita capiendum, vt si priuatum id, & primus Traianus agitandis fisci Principalis causis instituerit, in quo libertas & Principatus aequo iure legibus certarent.* 32.

excogitatum cruciatu est, &c.] *Mendosus locus, & planè crucius, vt cum Lucilio dicam. In* V R *clarè legitur,* cruciatui est, *in* C, cruciatu ē. *Reliquae editiones, quas quidem viderim, cum Veneta nostra consentiunt. Quid agimus Lector? Raianum audimus, (cuius est in hoc opus commentarius à verbis quam à rebus & doctrina liberalior) qui putare ait quosdam non male* iudicatu *legendum? Equidem non assentior, & altius hic aliquod (meo iudicio) vulnus agitur. Quod si non educo,* 34.

circumfero tamen ſcalpellum,& præter, propter tento. Transfero inquam litteras & conuerto, vnam etiam reſcribo, ac pro cruciatu ē *repono*, cur ni autem? *ſententia manifeſta, vt ſit ſcilicet*, nam trib. quoque excogitatum (Cur ni autem?) par ceteris, *&c. Tu mi lector conſidera apices, & iudica. Doctiſſimo Iuſto Lipſio placebat*, excogit.cura tua eſt par cet.

pag. 35. 3. Timidus eſt] *Proba lectio, & addicunt quæ ſequuntur*, fortiter amat, & bona ſæculi, *ſcilicet in quo Princeps ex iure & æquo cum ciuibus agat. Fruſtra eſt ergo qui* tumidus *malebat*.

6. ſæpius vincitur Fiſcus] *Tenuit hanc ciuilitatis laudem & M. Antoninus Philoſophus, de quo Capitolinus*, Fiſco in cauſis compendij nunquam iudicans fauit. *Principalius Hadrianus, qui aduocatum eius primus inſtituit. Auctor Spartianus.*

16. His vigeſima reperta eſt] *Auguſti inuentum. Adi Dionem lib.* LV, *& proximo.*

pag. 37. 34. Quid eſt ergo cur egetis vt ſitis, vobis eſtis] *Vitioſa quà lectio, quà diſtinctio. In* V *lego*, cur regitis *&c. Apertè verum eſt*, cur rogetis vt ſitis? Vobis eſtis. *Paulo antè vbi eſt*, Sorores eſtis, *emenda meo periculo*, Soror eſtis.

pag. 38. 3. hoc neceſſitudinis abruptum] *Sic dictum vt* læta & proſpera ſtationis, vſurpata collium, dubia bellorum, incerta Fortunæ, lata camporum, tempeſtatum incerta, aſpera laborum, *& ſimilia, quæ tùm hoc panegyrico, tùm aliis paſſim occurrent, poëtis quam oratoribus propiora. ſic enim Lucretius* ſtrata viarum, *Propertius* leuitatis dura, *Horatius* amara curarum, *alij alia.*

6. ſed honeſtiores] *Vidi qui exponeret, ob commoda hereditatum. Iohannes Maria Catanaus ad immunitatem vigeſimæ trahebat. Neuter, meo animo, bene. nam beneficium maximum ſentit, Romana ciuitatis, cùm iidem poſt correctionem Traiani à vigeſima onere ſoluerentur.*

13. Cuiuſcumque modi ea pecunia *&c.*] *Ita repperi in omnibus, excepto* G, *in quo vera lectio*, Cuiuſc. modica pec. *Superiore capite ſtatuerat Traianus affinium paruam & exilem hereditatem à vigeſima immunem eſſe, hôc præterea vt* cuiuſcunque, *id eſt, etiam affinitate non coniuncti, hereditas, dum ea tenuis ac modica eſſet, vigeſimam ne penderet.*

19. eiuſmodi ex cauſis] *Hoc eſt, ex iis capitibus quæ Traianus correxit. Sequitur*, in diem edicti, *ſcilicet à Traiano propoſiti.*

22. ne DI quidem poſſunt] *Agathon Comicus*, Μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται, Ἀγένητα ποιεῖν ὅσσ' ἂν ᾖ πεπραγμένα. Fruſtratur ipſe præpotens vno hoc Deus, Infecta poſſe facta quæ ſint reddere. *Citat Ariſtoteles Moralium Nicomachiorum* VI *cap.* II.

quod

quod non esset post. debitur.] *Falsò in* V C *negatio abest. Sententia manifeste docet.* 24.

Idem fecisti] *Nulla hic mihi diuersitas in exemplaribus notata, nisi quod in* C *editur*, Idem effecisti. *Bonum factum, & fallor? an aditus hinc iam expeditus quâ in lucem ex his tenebris euadam? nam hoc primum, litteras quæ coaluerant deiungo, inde obseruo, ē in exaratitiis libris nunc* em, *nunc* est *valere, quod suprà pag. 36. 3 ad illa*, excogit. cruciatum ē, *fugerat me monere.* Igitur idem *in* id est *cõmuto, & omnē hunc locum sic constituo*, post. debiturus, id est, fecisti (seu effecisti) ne mal. Princ. habuissemus, (quo ingenio?) si Natura pateretur. *Sed eamus, si placet, per partes, & singula illustremus.* Ne mal. Princ. habuissemus *duriuscule dixit pro* vt videri possemus mal. Princ. non habuisse. *Gemina phrasis & suprà*, ne quis occupatus, ne quis denique longe fuisset. *Rursum*, vt quæ malè feceras impunè tulisses. Quo ingenio *inclusi parenthesi, & notam addidi interrogationis. videtur enim Plinius de industria gauisus breuibus huiusmodi (vt sic loquar) incisiunculis. Antè*, Cur ni autem? *Et infrà iterum*, Quid ni? *de quo in re præsente. Denique* si natura pateretur *germanum est cum eo quod iam dixerat ne Deos quidem posse. Ac videri equidem fortasse iam poteram satisfecisse, sed non mihi imperaui quin fidei, & cuiusdam similitudinis causa eadem opera Tertulliani (DI boni! cuius auctoris) locum expurgarem. Verba eius sunt De carne Christi.* In quo (*loquitur de Mariæ partu*) nihil interfuit de vi masculi admissi, an emissi id est illud sexus resignarit. *Emenda indubitatò*, idem illud. *Nam vuluam intelligit, quæ & admittatur & emittatur masculus.* 24.

maiestatis singul. & vnic. crimen] *Suetonium lege Nerone cap.* XXXII, *& Domitiano cap.* XII. pag. 39. 20.

Cesserit parum gratus,] *Obscura (mihi quidem) sententia, & amplius) parum sana. Corrigam, & exponam*, Cesserint *scilicet multa illa quà patris dona, quà tua* parum gratis, manent tamen, *id est, supersunt, impunè ferunt* ij qui bonis tuis fruũtur, *hoc est, posteri & heredes, quorum decessores, maximis à te bonis affecti, te in testamento præterito defuncti. At non id itidem sub aliis Principibus impunè. Suetonium adi Caligula cap.* XXXVIII, *Nerone cap.* XXXII, *Vitellio cap.* XII. pag. 40. 18.

ne id quidem in patrimon.] *Clarius dixisset*, non id quoque in pat. *Sed ita loquitur & infra*, omnibus quos bonos facis hanc astruis laudem, ne coëgisse videaris. *Iterum*, tu facilitate ista consecutus es ne quem retinere videaris inuitum. *Lucanus lib.* VII, nulloque frequentem Ciue suo Romam, sed mun- 23.

di fæce repletam Cladis eò dedimus, ne tanto in tempore bellum iam possit ciuile geri. *Porcius Latro apud Senecam patrem Controuersia* VIII. *lib.* II, Pudica sic amari ne sollicitaretur potuit: *pro* vt non.

27. velut hausta & multiplicata] *Vidi qui* implicata *aut* implicita *probaret, mihi placeat* vel. aucta & multipl.

34. priuato iudicio] *Id est, qualem priuatus iudicabas esse oportere. Sed &* Nunc *pro* nam *equidem reposuerim ex scriptura veteris obseruatione, qua nc̃ interdum* nec, *interdum* nunc *valet. Ei autem scriptura admodum vicina* nã, nõ, *&* nũ, *Exempla in quibus inter se hæc commutata passim hoc in opere occurrent, vt colligere non sit necesse.*

pag 41. 11. incolumitatem turpidine rependit] *Suetonius legendum Nerone cap.* XXIX, *Domitiano cap.* X. *Paulo antè etiam inuerterim verba, &* An parua, pronaque sunt, *&c. rescripserim.*

21. Acuuntur isti] *Scilicet qui in amicis tuis, qui honores iam adepti.*

32. vitiis potius ciuium] *Soleo in autographis libris non virtutes solum legere & excipere, sed ipsas adeo quæ videntur mendas introspicere. Et est profecto in quo aliquando opera pretium fiat. Non longè abiero. Quod in* V *scribitur* pęnis ciu., *parum abest quin asseuerem rectè & Plinianè concipi,* pœnis ciuium. *Suprà*, cum orbem terrarum non pedibus quam laudibus peragrares. *Infrà*, Quamquam non ambitio quam liuor & malignitas videri potest. *Imitatus hoc Nazarius in Constantinum*, si concordiam quam veniam appellari fas est. *Arnobius aduersus Gentes* I, non simillimum veri est fidem vicinis & finitimis quam spatiorum inesse lõginquitate distantibus? *Alij crebro. In Græcis id quidem (quod nemo iam nescit) frequens ac protritum est. Homerus* ἰλ. α, Βούλομ' ἐγὼ λαὸν σόον ἔμμεναι ἢ ἀπολέσθαι. *Et sexcenta talia, quæ non congero.*

pag. 43. 7. auctorem displicuisse] *Pertinet huc Lacedæmoniorum factum de quo Agellius prolixè* XVIII. *cap.* III.

22. tamen in sæculo] *Explorato proba lectio quæ est in* V, tũm. *Proxime iuuem coniectura, & emendẽ,* tuo sæculo, *vt sit,* tùm tuo sæc. *Suprà*, Veturisti exigi quod deberi non tuo sæculo cęperat.

30. quam dignitatem] *Verum est* dignationem. *Infrà*, tantumque dignationis in ipso honore ponebat, *&c. Eumenius Pro restaur. scholis*, qui honorem litterarum hac quoque dignatione cumulauit, *&c. Iterum*, singularem eorundem erga litteras dignationem in antiqua litterarum sede celebremus.

31. Vt sub te spiritum, *&c.*] *Referam huc illa Iuuenalis Sat.* VII, Et spes & ratio studiorum in Cæsare tantum. *Rursum*, Nemo tamen

tamen studiis indignum ferre laborem Cogetur post hac nectit quicunque canoris Eloquium vocale modis, laurumque momordit. *Veteri interpreti Pithœano, qui ad Neronem pertinere voluit, multis de causis non assentior. Ipse Plinius epist.* XVIII *lib.* III. Mihi hunc honorem habitum putem, an studiis? Studiis malo, quæ prope extincta refouentur.

præstas enim quæcunque præcip.] *Hoc illud est quod Xiphilinus voluit cùm de Traiano scripsit*, παιδείας μὲν ἀκριβοῦς τῆς ἐν λόγοις οὐ μετέσχε, τό γε μὴν ἔργον αὐτῆς καὶ ἠπίστατο καὶ ἐποίει. *Et obserua sis mihi* ἀκριβοῦς. οὐ γὰρ ἦν ἔξω τοῦ δύνασθαι ῥητορεύειν, ὑπὸ δὲ τῆς φιλοποσίας ἀμβλύτερος ἑαυτοῦ πολλάκις ἦν, *ait Iulianus* Imperator, *Cæsaribus*. pag.44. 1.

periculum capitis adituri tard.] *Hæc videlicet Pegaso causa properandi apud Iuuenalem Sat.* IIII, *rapta properabat abolla Pegasus, attonitæ positus modò villicus Vrbi.* 24.

nec vnquam excusandi] *Acuta, & vera lectio quam* V *repræsentat,* nec vnq. magis excus. *scilicet quam cum à te absumus, atque excusamur tibi.* 28.

Superbia in fronte] *Infrà*, Iuuabat illidere solo superbissimos vultus. *De impudentia quidem in ore abire in diuersum Suetonius videtur cùm hæc refert cap.* XVIII, Commendari se verecundia oris adeò sentiebat, vt apud Senatum sic quondam iactauerit, Vsque adhuc certè animum meum probastis, & vultum. *Sed & Tacitus extrema Iulij Agricolæ vita scriptum reliquit*, præcipua sub Domitiano miseriarum pars erat videre & aspici, cum suspiria nostra subscriberentur, cùm denotandis tot hominum palloribus sufficeret sæuus ille vultus, & rubor, à quo se contra ruborem muniebat. pag 45. 5.

tenebras semper ferretq. cap.] *Adi eundem Suetonium cap.* III. 8.

longeque tunc illi diuinitas sua] *Est hoc* κοινοπρόσωπον. *Virgilius*, Longe illi Dea mater erit. *Propertius*, Longè castra tibi, longè miser agmina septem Flebis in æterno surda tacete situ. *Silius Italicus* I, longe clausis sua fœdera, longè Italiam fore. 16.

postquam eius non crudel. *&c.*] *In vitio sunt, quamlibet consentiant libri, quos equidem tractarim. Expleam ego*, postquam aditus eius *&c. non enim placet deleri* eius, *quod vidi qui faceret.* 20.

cum frugalitas contrahat] *At viri affatim, si Xiphilino credimus, bibebat. Ælius etiam Lampridius Alexandro Seuero largiorem ei compotationem tribuere videtur his verbis*, Cum amicos militares habuisset, vt vsum Traiani quem ille post secundam mensam potandi vsque ad * pocula instituerat reseruaret, vnum tantum poculum exhibebat in honorem Alexandri Magni. Asteriscum asscripsi, quòd excidisse numerum opiner 34.

qui

qui Traiano familiaris in ea inuitatione. Adde huc quæ notamus pag. 44. 1.

35. distentus solitaria cena] *Suetonium lege Domitiano cap.* XXI.

pag. 46. 11. peregrinæ superstitionis] *Hoc (opinor) propter institutos à Domitiano sacerdotes in Albano, quibus vnicè delectatus.*

20. immensa possessione] *Noti in Neronem versus,* Roma domus fiet. Veios migrate Quirites, Si non & Veios occupat ista domus.

21. flumina, fontes, mar. deseru.] Fontes *arbitror verum, non* montes, *quod in* C *editur. Ac mihi commodùm veniunt in mentem & Propertij mei versus, quos ascribam, & non vno loco medicinam eis faciam.* Ne tibi sit durum montes, & frigida saxa Galle, neque expertos semper adire lacus Quæ miser ignotis, *&c. Moneo primum* fontes *legendum, non* montes. *dehortatur enim Gallum à fontibus ac fluminibus, & omnino ab aquis, non montibus. Probant apertè quæ præcedunt,* siue leges vmbrosæ flumina siluæ, *&c. Tum* durum *interpretor* calamitosum & infelix, *quod* χαλεπὸν *Græci dicerent. Callimachus Lauacro Palladis,* τίς σε τὸν ὀφθαλμὼς οὐκέτ' ἀποισόμενον Ὦ Εὐηρείδα χαλεπὴν ὁδὸν ἄγαγε δαίμων; *id est, vt nos olim vertebamus,* Quis te non oculis salue abiture tuis, Durum iter, huc miserande Deus Deus intulit hostis? *Proximè quoque germanum est* experto *non* expertos. *Patet de sententia, Ne durum & infelix tibi sit fontes semper & lacus adire, haud dum experto* Quæ miser ignotis, *&c.*

32. erga tecta ipsa meritum] *Constantinus quidem Imperator Traianum herbam parietariam, ob titulos multos ædibus inscriptos, appellare solitus. Epitoma Sex. Victoris. Ascribam & Ammiani verba è lib.* XXVII *de Lampadio quodam.* Per omnia ciuitatis membra quæ diuersorum Principum exornarant impensæ nomen proprium inscribebat, non vt veterum instaurator, sed conditor. Quo vitio laborasse Traianus dicitur Princeps. Vnde eum herbam parietinam iocando cognominarunt.

pag. 47. 2. donum scientis] *Proba lectio* domini non seruientis, *maximè auctoribus libris, & suprà dixerat,* nec iam clarissimorum virorum receptacula habitatore seruo teruntur, *sed hæreo quid exsculpam è* scientis, *quod cùm hoc nostro* VR *præferunt. nam ex* donum *haud grauatim* domini *feceris. quam* V *liquida scriptura est.*

9. magni aliq. Imperatoris] Neronis *expositum Raiano, falsò, & indoctè. quid enim minus est verisimile quàm vt magnum Imperatorem vocet cuius panegyricus hic perpetua quadam satyra est? Aut* κατ' ἀντίφρασιν. *Nugæ. Equidem Lucullum ceperim,*

perim, Plutarchus in eius vita, καὶ νῦν ἐπίδοσιν τοιαύτην τῆς τρυφῆς ἐχούσης, οἱ Λουκουλλιανοὶ κῆποι τῶν βασιλικῶν ἐν τοῖς πολυτελεστάτοις ἀριθμοῦνται. Nunc quoque, in tam effuso & exundante luxu, hortorum Principalium sumptuosissimi Lucullіani censentur. *Asscripsi quæ huc potissimum faciunt, reliqua inibi procliue petere.*

vt ante] *Insanum Domitiani studium ædificiorum notat, quod irrisum seriò & Plutarcho in Poplicola. Verba apponam.* 20.
Ὁ μὲν γὰρ θαυμάσας τοῦ Καπιτωλίου τὴν πολυτέλειαν, εἰ μίαν εἶδεν ἐν οἰκίᾳ Δομιτιανοῦ στοὰν, ἢ βασιλικὴν, ἢ βαλανεῖον, ἢ παλλακίδων δίαιταν, οἷόν ἐστι τὸ λεγόμενον Ἐπιχάρμου πρὸς τὸν ἄσωτον, Οὐ φιλάνθρωπος τύγ' ἐστὶ, νόσον ἔχεις, χαίρεις διδοὺς, τοιοῦτον ἄν τι πρὸς Δομιτιανὸν εἰπεῖν προήχθη, Οὐκ εὐσεβὴς οὐδὲ, φιλότιμος τύγ' ἐστὶ, νόσον ἔχεις, χαίρεις κατοικοδομῶν, ὥσπερ ὁ Μίδας ἐκεῖνος, ἅπαντά σοι χρυσᾶ καὶ λίθινα βουλόμενος γενέσθαι. Enimuero qui Capitolij splendorem admiretur, næ illi visa in Domitiani ædibus vna porticu, aut basilica, aut balneo, aut pellicum diæta, cuiusmodi est Epicharmi in prodigum dictum, Non ego humanum vocem te, morbum habes, donaturis, tale quiddam & in Domitianum dicere incessat animus, Non ego pium te, neque magnificum vocem, morbum habes, ædificaturis, quasi Midas ille, cupidus omnia tibi aurea atque gemmea reddi. *Lege Statij Epulum Domitiani Siluar.* IIII.

tutius quod pater] *Ita est in omnibus nostris, excepto* c, *in quo editur*, ded., potius quæ pater, *longius à verò. nam dubium non est quin apertè rectum*, ded., tu tuis quod pater. *Clarum ex antithesi. Et cùm ait,* quod pater, *subaudi* dederat, *id est, patrimonium. Suprà*, multa enim ex patrimonio refert in imperium, *&c. Rursum*, ista inquam donas in quæ electus, in quæ adoptatus es. 27.

immensum latus Circi] *Quod deustum è Naumachia Domitianea lapide instauratum Suetonius refert Domit. cap.* V. 31.

non cubiculum Principis] *Neronem indicat, quem è cubiculo spectare solitum idem auctor est Ner cap.* XII. pag. 48. 5.

locorum quinque millia] *Suprà*, Paulo minus P.C. quinque millia ingenuorum fuerunt quę liberalitas Principis nostri conquisiuit, inuenit, asciuit. *Itaque Circo inscripsit capacem se eum populi Romani statuisse, cùm alibi corruptum quà maiorem, quà pulchriorem exædificasset. Xiphilinus.* 7.

Deorum ipse non adeptus] *Contrà ac Domitianus, qui cùm Procuratorum suorum nomine formalem dictaret epistolam sic cœpit, Dominus & Deus noster sic fieri iubet. Verba sunt Suetonij cap.* XIII. *In extrema quoque voce peccatum omnibus libris,* 17.

libris, quod demirere. *Equidem litteras ac vestigia secutus* appetas *reposuerim nam* adpetas *scriptura princeps, & antiquaria.* Adoptes *etiam haud damnauerim, vt Cicero dixit Diuinat. in Verrem,* cùm auctoritas & dignitas Pisonis valebat plurimum, tùm illa erat causa iustissima, quòd eum sibi Achæi patronum adoptarant. *Poterat &* adfectes *placere, sed longiusculè id abit à scriptura. Itaque primum illud retineo.*

21. hinc auro, hinc argento] *Nam Domitianus statuas sibi in Capitolio non nisi aureas & argenteas poni permisit, ac ponderis certi. Auctor Suetonius ibidem.*

22. incesti Principis] *Iulia, Titi fratris filia, compressa. Idem cap. XXII. Iuuenalis,* Cùm tot abortiuis fecundam Iulia vuluam Solueret, & patruo similes effunderet offas.

34. Simili reuerentia] *Ei scilicet qua Deorum fastigium recusasti. Sequitur,* apud Genium tuum. *id est, domi tua. Mox,* apud Numen Iouis. *hoc est, in Capitolio.*

pag 49 12. corrigat. alioqui nihil, *&c.*] *Arbitror verum,* corrigat. & alioqui *&c. Infrà,* Et alioqui cùm sint odium amorque contraria, *&c. Rursum,* Et alioqui nihil magis prodesse candidato ad sequentes honores quàm peractos optimè magistratus.

22. qui mortem vlciscebatur] *Damnato Epaphrodito, qui à libellis Neroni fuerat. Suetonium lege Domitiano cap. XIIII.*

pag 50. 5 ludis etiam & comessationibus] *Hac consensu librorum lectio est, sed pro qua arbitrum non adigam quasi dubia causa: nam profectò* commissionibus *legendum. Suetonius Augusto,* Componi aliquid de se, nisi & seriò, & à præstantissimis, offendebatur, admonebatque Prætores ne paterentur nomen suum commissionibus obsolefieri. *Apud Senecam quoque epist. LXXXV, vbi vulgatur,* In comessationibus nostris plus cantorum est quam in theatro olim spectatorum fuit, *in Leodiensi quodam MS, quod tractaui, bene est* commissionibus.

21. numero gladiatorum] *Edixisse Augustum neque sapius quam bis in anno gladiatores dari, neque vltra paria sexaginta Dion Cassius auctor LIIII.*

25 menses etiam, nec hos singulos] *Suetonius Domitiano cap. XIII,* Septembrem mensem, & Octobrem ex appellationibus suis Germanicum Domitianumque transnominauit, quòd altero suscepisset imperium, altero natus esset. *Meminit & Plutarchus Numa. Statius Siluar. IIII, in XVII Consulatum Domitiani,* Nondum omnis honorem Annus habet, capiuntque decem tua nomina menses. *Adi eundem Suetonium Tiberio cap. XXVI.*

pag 51. 2. & alij non receperunt] *Vt Tiberius, qui ex plurimis maximisque honoribus præter paucos & modicos non recepit. Verba sunt*

Suetonij

Suetonij loco proximè citato. Dion Cassius LVIII, *de Caligula,* μοναρχικώτατος ἐγένετο, ὥστε πάντα ὅσα ὁ Αὔγουστος ἐν τοσούτῳ τῆς ἀρχῆς χρόνῳ μόλις καὶ καθ' ἓν ἕκαστον ψηφισθέντα οἱ ἐδέξατο, ὧν ἔνια ὁ Τιβέριος οὐδ' ὅλως ἐδέξατο, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ λαβεῖν. Regnantissimus euasit, vt cuncta nomina quæ Augustus tanto imperij spatio ægrè, ac seorsim singula sibi decreta susceperat, quorum pleraque omnino abnuit Tiberius, vno die arripuerit.

fori pacem] *Apertè sana lectio, & habere sibi res suas sine inuidia iubeo qui* partem *emendabat. Adeo subinde & in perspicuis offendimus.* pag. 53. 16.

noui Imperatores] *An Vitellium sentit? de quo hæc Suetonij sunt cap.* XI, Magis deinde ac magis omni diuino humanoque iure neglecto, Alliensi die Pontificatum maximum cepit, comitia in decẽ annos ordinauit, seque in perpetuũ Consulem. 17.

Fuit etiam qui in Princ. sui fine,] *Idem Nerone cap.* XLIII. Consules ante tempus priuauit honore, atque in vtriusque locum solus iniit Consulatum, quasi fatale esset non posse Gallias debellari nisi à Consule, ac susceptis fascibus. 18.

quinquies, atque etiam sexies] *Non sum nescius posse hoc de Q. Fabio Maximo, & M. Valerio Coruino accipi, sed mihi placet ad Papirios & Quinctios referri, de quibus infrà. nam L. Papirium Cursorem quinquies, T. Quinctium Barbatum Capitolinum sexies Consulatum gessisse Fasti suggerunt.* pag. 54. 2.

qui continuis Consulatibus &c.] *Ausonius Gratiarum actione ad Gratianum,* Scis decem ac septem Domitiani Consulatus, quos ille inuidia alteros prouehendi continuando conseruit, ita in eius auiditate densos, vt hôc eum pagina Fastorũ (immo fastidiorũ) fecerit insolentẽ. *Adi & Suetoniũ Domit. cap.* XIII. 13.

Erat in Senatu ter Consul.] *Raianus T. Verginium Rufum nominat, parum circumspecte. nam is tertium Consul, Imperatori Nerua collega, in magistratu decessit, Traiano necdum Consule secundùm. Itaque potius sit (opinor) vt C. Silium Italicum capiamus, qui tertium Consul ex Cal. Iulijs suffectus cum Statilio Laterano. Adi Fastos.* 16.

Contigit ergo priuatis] *C. Sosio Senecioni, & A. Cornelio Palma.* 23.

tibi dicantur] *Id est, meritis tuis, non ad exemplum, quod in Consulatu capiendo spectent atque imitentur futuri Principes, vt sequitur. Proximè rescribo,* Enimuero postulamus vt fut. &c. *quamlibet refragantibus libris. id enim flagitat sententia. Amicus noster, vir doctus, legebat,* Cùm verò postulamus vt Consulatum accipias, postulamus &c. *aptè ad mentem (vt apparet) sed sine ducibus libris.* pag. 55. 10.

medius

18. medius annus] *Non omnino exactè & ad calculum. nam adoptatus à Nerua Traianus, & Cæsar appellatus est ante diem* XIIII. *K. Octobres A.V.C.* DCCCXLIX, *decessit Nerua antè diem* VI. *K. Februarias anni proximi. Itaque intersunt haud pleni menses quinque. Mox praclare* didicimus *emendatur pro* dicimus, *crebro in libris & obuio errore. Maximiani Genethliaco* reddidimus *pro* reddimus, *Variarum Cassiodori* VIII. *epist.* VI. credidimus *pro* credimus. *Petronij quoque Arbitri Satyrico vbi vulgatur*, Nunc pueri in scholis ludunt, iuuenes ridentur in foro, & (quod vtroque turpius est) quod quisque perperam discit in senectute, confiteri non vult, *equidem* didicit *reponam. verisimile enim mihi in autographo principe fuisse* dicit *quod in* discit *sciolus quispiam mutauit.*

pag. 56. 12. consulentem haberet &c.] *Manifestè falsum quod consensu praferunt libri. quid enim? Consul sit aliquis qui non & Senator. Nuga. Adminicular ego, & verba transponam,* Consulem haberet te (*pro* &) an tantum Senat. *quod nihil dubito quin apertissimè verum.*

24. singularibus viris] *M. Cornelio Frontoni, & Sex. Pompeio Collega. Adi Onuphrij ad Fastos commentarium* A. V. C. DCCCLIII.

pag. 57. 21. quid quod duos pariter, &c.] *Dubius ac suspectus locus, & quem non concoquam. Arbitror germanum*, quid quod duos pariter duos collegas (*Habet nescio quam vim ac venustatem repetitio* duos) tertij Consulatus tui sanctit. decor.?

26. Consulatum alterum] *Suffecti alter ex Cal Iulijs cum Fabio Postumo, alter ex Cal. Nouembribus cum Vettio Proculo* A. V. C. DCCCLIX.

29. lictorum clamor] *Iubentium animaduerti. id enim proprium est & solenne verbum. Suetonius Cæsare cap.* LXXX, cum lictor ex more animaduerti iussisset.

pag. 59. 4. Magnus vterque videtur;] *Liquido in* V *exaratum est*, vterque vester. *Diuersitas ab exscriptorum compendio est. nam* ūr & videtur *valet &* vester. *In* CG *vere ac plene editur*, vterque honor vester. *Sermo ad Senatum, non Frontonem & Pompeium, ter Consules. Idq; qui opinati errore* vterque vestrûm *rescripserunt, quod in* R *tnuent. Denique Iohanni Maria Catanao emendatum*, Magnum vtrumque videtur, *non ineptè id quidem, si in libris suis* videtur *offendit, sed quod iam nihili sit pra illa palmari.*

21. Reuertor iam] *Sequor* præuertor. *Auctor epist.* XV. *lib.* V. Præuertor ad ea quæ me agenrem hic nuncius depræhendit. *Et alibi sape. Horatius*, Illuc præuertamur amatorem quòd amicæ

Turpia

Turpia decipiunt cæcum vitia. *Appuleius Apologia*, Nunc tempus est ad epistolas Pudentillæ præuerti.

præbuit iusiurandum] *Ita est in omnibus nostris, & probe, (reor) vt oblatum ac præbitum, non de scripto præitum intelligas. Patet ex his proximè*, quòd præeunte nullo iurasti. *nam id equidem ad tertium hunc Consulatum traxerim, vt quod sequitur*, alio præeunte, *ad secundum, quem Imperator, sub Imperatore tamen Traianus gesserat. Itaque damno quod in editione quadam Antuerpiensi* A. MDXLII, *ceteroqui non mala, inueni*, præiit. pag.61. 4.

& ille iurauit] *Hoc Traiani factum Athalaricus Rex senserit Variar. Cassiodori* VIII *epist.* III, Ecce Traiani vestri clarum sæculis reparamus exemplum. *Adi locum.*

In Rostris quoque] *Suscepturus inibi magistratum. Infrà*, Iam toties procedere in Rostra, hic suscipere, hic ponere magistratus, *& quæ sequuntur.* 14.

suprà Princ.] *Magis Plinianum quod in* VC *est*, super Princ. *Suprà*, vt tantum super ceteros quantum infra te cernerentur *Alibi passim.* 19.

& insurgere] *Virgilius Æneid.* V, nunc nunc insurgite remis Hectorei socij. *Mox* Principum illorum, *&c. Tiberium & Domitanum indicat, opinor.* pag.62. 11.

tua dextera, tuisque promissis] *Figura qualis in hoc versu*, pateris libamus & auro, *pro* promissis data dextera factis *&* conceptis. *Plinius* XI *cap.* XLV, Dextra osculis auersa appetitur, in fide porrigitur. 24.

pro salute ciuium] *Inepta lectio, quomodo est tamen in* CGR. *Tu fidenter ex* V, pro sal. Principum *rescribe. Patet de correctione quam subdit*, immo pro sal. Principum, *&c.* pag.63. 7.

Præfecti manum] *Licinij Sura, qui Pretorio præfectus. nam quòd Sex. Victori Saburanus dicitur, apertè mendum est. De illustri hoc autem Traiani facto* Xiphilinum *lege, in quo corriges*, ὅτι πρῶτον αὐτῷ μέλλοντι, *&c. est enim ille ipse Sura de quo præcessit, vt è Zonara constat.* 19.

dies erit] *Egregiè est in* V, dies exit. *Seneca epist.* VIII, Nullus mihi per otium dies exit. & C, Aspice illos iuuenes quorum nullus sine ebrietate, nullus sine aliquo insigni flagitio dies exit. *Ceterum calendas Ianuarias intelligit, quibus cùm Senatus, populusq; R., tùm duces & exercitus Imperatori iurati vota pro salute eius obibant. Exempla obuia passim.* pag. 64. 2.

constitut. fundauerat] *Seneca de beneficiis* III. *cap.* III, Amauimus aliquem, & suspeximus, & fundatum ab illo statum nostrum professi sumus. *Cicero pro C. Rabirio Postumo*, Si pag 65. 14.

quis eſt, indices, qui C. Rabirium quòd ſuæ fortunæ fundatas præſertim atque optimè conſtitutas opes poteſtati regiæ libidinique permiſerit reprehendendum putet, *&c.*

pag. 67. 1. candidat. equitis ſimul ſtantes] *Variant libri, vt in cauſa dubia teſtes. In* v *ſcriptum*, candid. equitus & ſimul ſtantis, *in* C R *editum*, equitis & ſimul ſtantis, *in* G (*quod correctores reſipiat*) æquales & ſimul ſtantes. *Mihi placeat*, candid. Equitis (*E maiuſcula, id eſt, equeſtris ordinis*) ſimul ſtantes, *deleto* &. *Mox vbi eſt*, honore qui dabat, *lego in omnibus* honorem, *probè. Sed & tranſpoſuerim verba, ac reſcripſerim*, qui honorem dabat, *claro & perſpicuo ſenſu.*

21. illa ipſa ordinatio comitiorum] *Vetere comitiorum ratione longo interuallo reducta, & ſuffragiis per tabellas reuocatis. Lege auctorem Epiſt.* XX *lib.* III.

pag. 69. 2. nunquam frontem tuam abſtergeres] *Si auctorem capio, hoc voluit, precatos ſe vt pudorem eum nunquam poneres quem lacrymis teſtatus Senatui eſſet. Eſt q́ꝫ* abſtergere frontem *pudorem ponere, & tanquam abſtergere, id eſt,* ἀποτρίψασθαι τὴν αἰδῶ, *vt ab eadem mente* perfricare frontem *prouerbio dicimus. Martialis,* Aut cùm perfricuit frontem poſuitque pudorem. *Bene ergo* nunquam, *aut* non vnquam *legitur, quod ad numeros meis auribus melius, falsò* nonnunquam, *peſſime in quibuſdam, & in contrarium prorſus* nunquam non. *Proximè* hoc ipſum *tantundem eſt atque apud Græcos,* τόδ' ἐκεῖνο. *Euripides Medea,* Τόδ' ἐκεῖνο, φίλοι παῖδες, (μήτηρ κινεῖ κραδίαν, κινεῖ δὲ χόλον) Σπεύσατε θᾶσσον δώματος εἴσω. *Anapæſti ſunt, quos totidem Latinis reddidi. Hoc ipſum, agite ô pueri, (mater Animos incit, bilemq́ꝫ mouet) Properate fores ocius intro. Plutarchus Conſolat ad Apollonium,* τοῦτο μὲν ἐκεῖνο, τῷ Μίδᾳ λέγουσι τὸν Σειληνὸν τὸ πρῶτον μηδὲν ἐθέλειν εἰπεῖν. *In editis vitiosè eſt* ἐκείνῳ. *Lucianus Nigrino,* ἀλλ' ἐκεῖνο, ὦ ἑταῖρε, ἤδη τραγικὸν, ἢ καὶ νὴ Δία κωμικὸν φαύλους ἑώρακας ὑποκριτάς; *Polybius Hiſtoriar.* III, ἔφη γὰρ καὶ μηδεμίαν μὲν εἰληφότας πεῖραν ἐπὶ τοῦ παρόντος τῶν ὑπεναντίων, αὐτὸ δὲ τοῦτο, γινώσκοντας ὅτι μέλλουσι πρὸς Καρχηδονίους κινδυνεύειν, ἀναμφισβήτητον ἔχειν τὴν τοῦ νικᾶν ἐλπίδα. *Inuenio &* illud *eodem ſenſu vſurpatum. Plinius epiſt.* XIII *lib* III. Sed quid ego hęc doctiſſimo viro? Quin potius illud, anno quæ putaueris corrigenda. *Cynthia apud Propertiũ* IIII *eleg.* VII, Si piguit portas vltra procedere, at illud, Iuſſiſſes lectum lentius ire meum. *Corrupte* illuc *eſt in editis. Male ergo qui* hoc ipſum *hic exponebat, ſcilicet Capitolium.*

24. Hæc fuit ſumma votorum] *Suprà*, vt qui ſcias hanc eſſe beneficiorum Principalium ſummam, ſi illis & non vti licet.

triduum

triduum totum] *Auctor epist.* XI. *lib.* II, Iam hoc ipsum pulchrum & antiquum, Senatum nocte dimitti, triduo votari, triduo contineri. *Lege reliqua, & omnino omnem eam epistolam.* pag. 70. 19.
vt collegas vocaret] *Messalla de auspiciis* I *apud Agellium* XIII *cap.* XIIII, Maxima auspicia sunt Consulum, Prætorum, Censorum. Neque tamen eorum omnium inter se eadem, aut eiusdem potestatis, ideo quòd collegæ non sunt Censores Consulum, aut Prætorum, Prætores Consulum sunt. *Iterum*, Prætor etsi collega Consulis est, neque Prætorem neque Consulem rogare iure potest. *Ipse Agellius*, sed & collegam esse Prætorem Consuli docet quòd eodem auspicio creantur. pag. 72. 2.
quippe etiam Fortunæ videb. indignum] *Ita omnes nostri consensu*, V *excepto, in quo est*, quippe omne Fort. *&c. Reponebam timide*, quippe enim Fort., *vt suprà dixerat*, nempe enim hi sunt quos Senatus elegit. *Nunc sententiam muto & originem menda ab exscriptorum compendiis repeto. Valde enim sunt vicina* oē ēt, *quorum hoc* etiam *valet, illud* omne. *nam ecce haud longe infrà vbi est*, æuum omne *&c in* V *exaratum est* æuum ēt, *vitiose. Panegyrico quoque incerti in Constantinum pro* omnem, *itemq́; Pacati in Theodosium pro* omnes *liquidò & integrè in* V B etiam *perscriptum.* 11.
intentio tua] *Suprà*, Cæsaris hæc intentio est, vt nobiles & conseruet & efficiat. *id est, studium & contentio. Iterum*, non tam humanitas tua, quàm intentio eius admirabilis videbatur. *Epist.* VII *lib.* IIII, Hanc ille vim, seu quo alio nomine vocanda est intentio quidquid velis obtinendi, si ad potiora vertisset, quantum boni efficere potuisset? *Rursum* V *lib* III, *de Plinio auunculo*, Hac intentione tot ista volumina peregit. *Et alibi frequenter.* 17.
apud Deos esse consuesti] *Trunca vox & luxata*, esse. *Diffingam ego & restituam*, adesse. *Suprà*, qui vtilitatibus fisci contumaciter adessent. *Epist.* XI, *lib.* II, Ego & Cornelius Tacitus adesse prouincialibus iussi. *Seneca de beneficiis* IIII, *cap.* XV, Iam illi semel iterumq́; affui. *Iterum* V *cap.* VIII, quomodo nemo, quãuis pro se dixerit, affuisse sibi dicitur, *&c. Rursum* VI, *cap.* XXV, Omnes isti beneficia sua detestabili via ducunt qui Deos contra eum aduocant cui affuturi sunt. *Et alibi passim. Sed venit in mentem placere posse & superesse, quo Suetonius vsus Augusto cap.* LVI, cunctari enim se, ne, si superesset, eriperet legibus eum, *&c. & Arnobius crebrò. Aduersus Gentes* III, ludentis est dicere Deos nobis superesse custodes, quos suspicio finxit nostra, non explorata veritas comprehendit. *Iterum*, Vnctionibus (*inquit*) pag. 73. 4.
 superest

superest Vnxia. *Eiusdem operis* I I I I, Quis Libentinum, quis Liburnum credat libidinum superesse tutelis? *Frustraq; est Agellius qui Atticar. Noct.* I *cap.* XXII *hoc significatu Latinum negat.*

pag 74. 6. intercedere iniquitat. Magistr.] *Nam Marium Priscum Africæ Proconsulem, & Cæcilium Classicum Bæticæ, quamuis defunctum, passus est repetundarum damnari, & Iulij Bassi Bithyniæ Proconsulis acta rescindi. Datisq; à Senatu ius omnibus de quibus ille aliquid constituisset ex integro agendi, dumtaxat per biennium. Meminit auctor epistolis sparsim.*

14. Quibus nunc per te liber] Qua, *non* quibus, *est in* R, *propius ad verum. Egregiè* V, Qua nunc parte liber *repræsentat. Abit longius, & nescio quo modo correctorem sapit quod in* C *repperi,* Qui nunc per te curatum liber. *Saltem* per te *abessent, ne inepta geminatione repetatur,* postquam te dedit. *His de caussis vindicias secundum scriptam lectionem equidem dederim, vt iam dixi.*

34. in ipsorum quidem ludibrium] *Suspectum hic meis auribus* quidem. *Libri tamen non variant, quos quidem tractarim. Emendabam,* in ipsorum (quid ni?) ludibrium, *leui mutatione, sed non exigua sententiæ venustate & gratia. Tu vide lector, & cense. Apud Senecam quoque de beneficiis* V *cap.* XXIIII *idem tentabam, sed haud scio an pari successu. Verba hæc sunt,* Cùm Cæsar meminisse se dixisset, Meministi quidem, inquit, sub quadam arbore minimum vmbræ spargente cùm velles residere feruentissimo Sole, *& quæ sequuntur. Reponebam inquam,* Meministi (quid ni?) inquit, sub quad. *&c. Muretus de ingenio, & iure suo, non è libris, edidit,* Meministi quoque, inquit, sub quad. *Iano Grutero placebat,* Meministin' idem sub quad., *quod mihi quidem non admodum probat. Addam Solini è Polystore cap* XXXII *locum, qui superioris mihi coniecturæ auctor & tanquam fundus est.* Garamantum oppidum est Debris, fonte miro, qui denique alternis vicibus die frigeat, nocte ferueat. *Sed eximiè Langiani ac Delriani codices,* fonte miro, (quid ni?) qui altern *&c. Corrupta & hæc Plinij epist.* XXX. *lib.* VII, Torqueor quòd discipulum, vt scribis, optimæ spei amisisti. Cuius & valetudine & morte impedita studia tua quid nesciam? cùm sis omn. offic. *&c. Corrigam,* quid ni sciam? *&c. Ceterum similia ac pæne gemina sunt iis quæ hic dicuntur illa Chrysostomi Dionis de persarum regibus extremo sermone de regno* III, *ἐκεῖνοι μὲν γὰρ παραδείσους περιλαβόντες, ὁπότε ἐπιθυμήσειαν, ὥσπερ ἐν εἱρκτῇ τὰ θηρία ἔκτεινον. ὡς μήτε ζητοῦντας πονεῖν, μήτε ἂν κινδυνεύοντας, ἅτε ἀσθενῆ καὶ δεδουλωμένα. ὁμοί-*

ως

ας δι' ἀφῃρημένος τὴν ἐπὶ τοῦ εὑρεῖν χαρὰν, καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ φθάσαι σπουδὴν, καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ συμβῆναι ἀγωνίαν. ὅμοιον γὰρ * ἐποίει f. ἐποίουν ὥσπερ οἱ πολεμικοὶ φάσκοντες εἶναι, ἀφέντες δὲ τοῖς πολεμίοις ὥσπερ ἂν εἰ μάχεσθαι, τοὺς αἰχμαλώτους οἴκοι λαβόντες ἔκτειναν. illi enim πολ. hortis inclusas, vtcunque subitum, velut in custodia feras perimebant, cùm quidem nec laborem iis quærendis, nec periculum adirent, vt inualidis, ac seruitute fractis. pariterque & reperiendarum voluptate, & præueniendarum studio, & pugnæ ac congressus sollicitudine carebant. nam proinde agebant ac si bellicolosos se professi, derelicto cum hostibus conflictu, captiuos domi nacti interficerent.

Huic par capiendi &c.] *Ita est & in* G, *probè. nam Traianum sentit. Infrà*, Simul cogito, cùm sint ista ludus & auocamentum, quæ quantæque sint huius illæ feriæ voluptates. *Vitiosum quod* V C *exhibeat*, His par cap. *In* R *lego*, Hic par cap., *propius verò*. pag. 75. 1.

tantum illud nostri decoris, &c.] Dedecoris *habent* C G R, *in* V dedecus *scriptum offendi. Placet. sed iuuem insuper, &* monstri *proximè rescribam.* Monstrum (*opinor*) *Domitianum vocat, vt Crispinum Iuuenalis Sat.* IIII, monstrum nulla virtute redemptum A vitiis. *Infrà* deferentia *arbitror probum*, & per alueos prona *interpretor*, *ne quis frustra mendi habeat suspectum*. 18.

nec dignitate nuptiarum] *Aut deest alterum membrum*, nec natalibus, nec nupt. dignit., *vel simile quiddam, aut* non *pro* nec *equidem reponam. Vide quæ suprà notamus ad pag.* 40. 23. *Paulo antè* lætum opere corpus *ποιητικώτερον dixit, vt Horatius*, Vos lætam fluuiis, & nemorum coma &c. 33.

inconsultius vxor assumpta] *Euripides*, Χρὴ δ' ἐν δόμοισιν ἄνδρα τὸν σοφὸν τρέφειν Γυναῖκα χρηστὴν κἀγαθὴν, ἢ μὴ τρέφειν. Ducenda in ædes socia genitalis tori Frugi atque honesta, vt nulla sapienti viro. pag. 76. 22.

Soror autem tua] *Marciana, cuius filia Matidia, Sabinæ Hadriani Imperatoris soror.* pag. 77. 8.

hæc secta] *Suprà*, quasi specimen & exemplar quæ tibi secta vitæ, quòd hominum genus placeat. *Eumenius pro restaur. scholis*, diuersissimus enim ad vtramque sectam deflexus est. *Pacatus in Theodosium*, Sed qui vitæ tuæ sectam rationesque cognouerit, &c. *Ipse Cicero Pro M. Cœlio*, neque solum apud nos, qui hanc sectam rationemque vitæ re magis quàm verbis secuti sumus, sed etiam apud Græcos, &c. *Lucanus* II. Hi mores, hæc duri immota Catonis Secta fuit, seruare modum, finemque tenere, Naturamque sequi, &c. *Iuuenalis Sat.* XIIII, pag. 78. 24.

Iuuenes hortatur vt illam Ire viam pergant, & eidem incumbere sectæ.

pag.79. 11. laboriosa ista stat. & exercita] *Auctor epist.* XIII. *lib.* VI, Vnquámne vidisti quemquam tam laboriosum & exercitum quam Varenum meum? *Suetonius Tiberio cap.* VI, Infantiam pueritiamque habuit laboriosam & exercitam, comes vsquequaque parentum fugæ. *Scio aliter vulgari, sed Lambino assentior sic legenti vel hac maximè Plinij auctoritate. Cicero Pro Milone*, quid enim nobis duobus iudices laboriosius, quid magis sollicitum, magis exercitum dici, aut fingi potest?

14. confusionem tuam] *Id est, mæstitiem & perturbationem, σύγχυσιν. Auctor epist.* XXII. *lib.* I, Erit confusioni meæ non mediocre solatium si tu nihil queretis. X. *lib.* III, Præterea veritus sum ne vos festis diebus confunderem si in memoriam grauissimi luctus reduxissem. *Et alibi frequenter. Iuuenalis Sat.* III, Quamuis digressu veteris confusus amici, &c.

27. vt maxima fructus suscepti] Maximo *bene est in* V, *sed &* fructu *arbitror legendum, non* fructus.

pag.80. 15. Plerique Principes, &c.] *Claudium notat. Suetonium adi cap.* XXVIII, *& proximo. Iuuenalis Sat.* XIIII, *de Narcisso*, Indulsit Cæsar cui Claudius omnia, cuius Paruit imperijs vxorem occidere iussus.

20. summum quidem honorem] *Itaque spes suas ac fortunam vrgens Hadrianus libertos & ipse Traiani corrupit. Auctor Spartianus. Idem imperium assecutus* libertos suos nec sciri * voluit in publico aliquid apud se posse, dicto suo (f. edicto quoque) omnibus superioribus Principibus vitia imputans libertorum, damnatis omnibus libertis suis quicunque se de eo iactauerant. *Verba sunt eiusdem Spartiani. Tu adde Lector quæ sequuntur. Pertinet huc autem Traiani dictum de Eurythmo liberto suo apud auctorem epist.* XXXI *lib.* VI, Nec ille Polycletus est, nec ego Nero. *Locum perlege, ac de Polycleto lucem è Xiphilino in Nerone, & Annali* XIIII *Taciti petes.*

Malè est in editu, vol. in publico, nec aliq.

26. statimque hos ipsos] *Pro* stato & definito tempore. *significatu nouo & insolente, si integer locus. Lege Nonium Marcellum in* Statim. *Sed doctissimo Iusto Lipsio rescribi placet*, dilectum, sumptumque. Hos ipsos quotidie deinde ita formas, &c.

32. Scias neminem antè meruisse] *Auctor epist.* XVII *lib.* I, *Scias ipsum plurimis virtutibus abundare, qui alienas sic amat. Et alibi non rarò Vsus & Seneca passim.*

pag.81. 32. si non sidera] *Consulendus Seruius ad illa Georgic.* I, Anne nouum tardis sidus te mensibus addas. &c.

pag. 82. 18. Consulari viro] *Falsa lectio. neque enim Tertullus aut Consula-*

sulatum (quòd meminerim) præter hunc gessit, aut hoc ipso defunctus. Patet extremo panegyrico, non vt me Consulem, ac mox Consularem, *&c. Itaque sequor quod in* V C R *repperi,* C. V. *id est*, clarissimo viro. *Confer auctoris epistolam* XV *lib.* V.

ſtragibus amicorum] *Adi epistolam eiusdem* XI *lib.* III. 25.

officio laboriosissimo & maximo] *Præfecturam ærarij sentit. Infrà*, quòd nobis præfectis ærario Consulatum antè quam successorem dedisti. *Vide epistolam* XV *lib* V. *Epist.* X *lib.* I, nam distringor officio vt maximo, sic molestissimo, *&c.* 35.

in notam quandam, *&c.*] *Epist.* VI. *lib.* II, Eadem omnibus pono. ad cenam enim, non ad notam inuito, cunctísque rebus exæquo quos mensa & toro æquaui. *Porcius Latro apud Senecam patrem Contrauers.* I *lib.* I, Parentibus meis, cùm in cetera odium sit, tantum in meam notam conuenit. *Propertius*, Nunc in amore tuo cogor habere notam. pag 83. 8.

temporarium & subitum est] *Plinius maior* XVI *cap.* XXXIII, Nec terræ tantum natura circa has refert, verum & quædam temporaria vis. *Eumenius Pro restaur. scholis*, contestatum esse initio dicendi apud audientes volo temporarium me dicendi munus, atque id ipsum studijs meis peculiariter commodare. 24.

eundem in annum, *&c.*] *Mendum est apertè. nam vrgere Plinium quòd eo anno Consulatũ gessissent quo ordinarius Consul Traianus perspicuè sequentia docent. Et alioqui iam dixerat*, quòd nos rursus collegas esse voluisti. *Rursus, id est, in Consulatu, vt in Præfectura ærarij prius. Itaque* tuum *pro* eundem *reposueram, bene ad mentem & sententiam. Sed plenius, & emendatius (opinor) apud Onuphrium nuper Commentario in* I *Fastorum scriptum repperi*, eundem in annum Consulatus tui Consulatum nostrum contul. *Quod sequor.* pag. 84 4.

quibus ipse perscriberis] *Bene* præscriberis, *ceu ordinarius anni eius Consul quo Plinius ac Tertullus ex Cal. Septembr. Consulatum gesserunt. Virgilius*, nec Phœbo gratior vlla est Quam sibi quæ Vari præscripsit pagina nomen. 7.

sanctissimum illud carmen] *Suprà*, perpessus es longum illud carmen comitiorum, nec iam irridendam moram. 8.

Nam quòd eum potissimum, *&c.*] *Probè* eos *scilicet honores, id est, Consulatum nostrum.* Mensi *quoque*, *non* mensem, *scribendum. Intelligit autem Septembrem. nam Domitianus occisus* XIIII K. Octobres, *vt Suetonius ait cap.* XVII. *Ei Nerua mox successit, qui Traianum adoptauit paucis post imperium diebus.* 12.

augustior solito] *Nam Tribunatum, ac Præturam gessit, cui vtrique Magistratui ius sellæ, sed humilioris.* 18.

Infrà, Vos mihi in Tribunatu quietis, in Prætura modestiæ cuncti antiquissimum testimonium perhibuistis.

33. Nisi tantum illam] Tamen *arbitror verum. Suprà*, Nisi quòd tamen qui rursus Consules fiunt bis quidem, sed diuersis temporibus obligantur. *Epist.* IX. *lib* I, Nemo me apud quemquam sinistris sermonibus carpit, neminem ipse reprehendo, nisi tamen me, cum parum commodè scribo. *Vitiose est in editis*, nisi tum me. XVII. *lib.* VIII, Nisi quòd tamen est dolendi modus, non est timendi. *Corrupte* Nisi quód tantum *vulgatur*. XXI. *lib.* VI. Nisi quod tamen poëtis mentiri licet.

pag. 85. 23. tuo nomine] *Imperatoris Catanaus exponit. nam Iouem ab Orpheo cognomento Regis & Imperatoris ornari. Ego Optimi Maximi malim. Suprà*, siquidem omnis turba quæ limen insederat ad ingressum tuum foribus reclusis illa quidem (vt tunc arbitrabatur) Deum, ceterum (vt docuit euentus) te consalutauit Imperatorem. *Error igitur plebis, (opinor) Traianum Optimum Maximum salutantis, cùm Iouem haberet in mente, vt omen quoddam imperij quod ei quandoque deberetur, exceptus. Adeo* Sæpe ipsum populi Numen in ore sonat.

pag. 32. similemque fecerit adoptato] *Scilicet à Nerua, hoc est, sibi.*

pag. 86. 3. è studiis nostris] *Id est, pro studiorum nostrorum fama & celebritate. Lege huc epistolam* XI, *lib.* II.

12. cursu quodam prouectus, &c.] *Intelligit Præturam sub Domitiano gestam Epist.* XI. *lib.* III.

IN II.

pag. 87. M*Aximiano A. soli hunc inscripsi, non Maximiano & Diocletiano A A, quòd habitus natali Romæ die celebrando, & quidem Treuiris, vt existimo, absente, & occupato in Oriente Diocletiano. Extrema oratione*, credo enim, hoc idem Diocletianum Oriens rogat.

6. debet honor vester, &c.] Debeat *meis auribus suadent numeri. Pacatus in Theodosium*, cui cùm difficile sit pro amore quo in te præditus est de te satisfieri, tùm difficilius, &c. *Iterum*, nam cùm per se viuax sit recordatio calamitatum, tùm mihi metus, &c. *Eumenius in Constantinum*, nam cùm omnes homines gratia non indigentes iuuare boni sit Principis, tùm præcipuè bene meritis, & grauiter affectis subuenire sapientis est. *Ipse Cicero Pro Cornelio Balbo*, nam cùm ex omnibus ciuitatibus via sit in nostrã, tùm verò vt quæque nobiscum maximè societate, pactione, fœdere coniuncta est, ita mihi maximè communionem beneficiorum, præmiorum ciuitatis contulere

tinere videtur. *Plinius panegyr.*, Sed cùm ita comparatum sit vt de nullo minus Principe querantur homines quàm de quo maximè licet, tùm tuo sæculo nihil est quo non omne hominum genus lætetur. *Epist* VIII *lib.* VII, nam cùm omnibus virtutibus abundet, tùm hac præcipuè, quòd habet maximam in amore constantiam. XVIII *lib.* VIII, nam cùm aures hominum nouitate lætentur, tùm ad rationem vitæ exemplis erudimur. *Diuus Nerua ad Tullium Iustum* LIX *lib.* X, Cùm rerum omnium ordinatio quæ prioribus temporibus inchoatæ sunt obseruanda sit, tùm epistolis etiam Domitiani standū est.

regem aduenam condidisse] *In* B *scribitur*, regem aduenam condidisse, sed Herculem hospitem condidisse. *Iuuem ego emendem*, regem adu., & Herc. hosp. condidisse. *Regem aduenam Euandrum cape, & Halicarnasseum adi Antiq. Roman.* I. 14.

familia primaria] Pinaria *proculdubio verum. Allusumq; est apertè ad Virgilij versum Æneid.* VIII, Et domus Herculei custos Pinaria sacri. 19.

tui generis ac nominis] *Infrà*, An diuinā generis tui originem recensebo, quam tu non modò factis immortalibus, sed etiam nominis successione testaris? *Rursum*, eadem scilicet auxilij opportunitate qua tuus Hercules Iouem vestrum quondam Terrigenarum bello laborantem magna victoriæ parte iuuit. *nam Maximiano Herculius cognomen, vt Diocletiano Iouius.*

parentes Vrb., & Statores Deos] *Poëticè, & ad splendorem multitudinis numero dixit, cùm hoc Iouem, illo Martem denotaret.* pag. 38. 6.

nunc quidem maximè] *Placet scripta lectio* nunc cummaxime. *Eumenius Pro restaur. scholis*, Quarum inuicta robora ne in his quidem quæ nunc cummaxime gerunt bellis requirunt. *Nazarius in Constantinum*, iactat quippe se nunc cummaxime alacris omnium ac beata deuotio. *Ausonius Gratiar. actione ad Gratianum*, In procinctu & cum maxime dimicaturus palmatæ vestis meæ ornamenta disponis. *Seneca de beneficiis* III *cap.* III, Nemo nostrûm nouit nisi id tempus quod cummaxime transit, ad præterita rari animum retorquent. *Et alibi frequenter. Plinius epist.* VI *lib.* VI, Dicenti mihi sollicitè assistit, assidet recitanti, primis etiam & cummaxime nascentibus opusculis meis interest. *In editione Gryphiana corruptè est*, tum maxime. *Ipse Plautus Milite glorioso scena Sequimini*, nunc cummaxime Opus est dolis, *& Terentius Phormione*, ANT. Non sum apud me. GETA. Atqui opus est nunc cummaxime vt sis Antiph. 13.

ad Rom. nomen accesserint] *Nihil muto, etsi ex arte* accesse- 21.

runt *dixisset. nam & infrà sic locutus est*, cùm ad restituendam remp. à cognato tibi Diocletiani Numine fueris inuccatus *&c. & post paulo*, Hæc omnia cùm à fratre optimo oblata susceperis *&c. pro* fuisti, *&* suscepisti.

pag. 89. 14. & illa lux diu. vert. cl. orbe compl.] *στέμμα & coronamentum (meo animo) sentit. quod in Imperatorum aliquot capitibus, atque ipsius adeo quo de loquimur, radiatum nummi repræsentant.*

34. post priorum temporum labem] *Motus rusticos intelligit, de quibus infrà*, cùm militares habitus ignari agricolæ appetiuerunt *&c.* Bagaudæ *fere scriptoribus dicuntur*, *βαγαῦδαι Paanio, qui Eutropianum historiæ Romanæ breuiarium Græce expressit. Addit*, ὄνομα δ' ἐςὶ τοῦτο τυράννων δηλοῦν ἐπιχωρίων. Baogaudas *appellare Saluianus videtur V de prouident. Dei. Hi, ducibus Amando & Æliano (, Æmilianum Paanius vocat) intolerandis Carini Cæsaris iniuriis irritati Galliam omnem ferro igniq́; vexarunt. Eutropius, alij.*

pag. 90. 1. præcipitanti Rom. nomini] *Incertus in Maximianum & Constantinum*, Statim igitur vt præcipitantem remp. refrenasti, *&c. Nazarius in Constantinum*, Cuius cum diuina virtus, & eius misericordia comes appendixq́ue victoria vrbem Romam non præcipitantem exceperit, sed afflictam ac planè iacentem excitarit, *&c. Ipse Cicero Pro P. Sextio*, cum illi soli essent præter furiosum illum Tribunum duo reip. turbines, qui non modò præcipitanti patriæ non subuenirent, sed etiam nimium tardè concidere mærerent. *Pro C. Rabirio Postumo*, Satis est homines imprudentia lapsos non erigere, vrgere verò iacentes, aut præcipitantes impellere certè est inhumanum. *Plautus Trinummo*, qui in amorem Præcipitauit peius perit quàm si Saxo saliat. *Virgilius Æneid.* II, & iam nox humida cælo præcipitat. *Statius Thebaid.* IIII, Non aliter siluas humeris & vtroque refringens Pectore montano duplex Hylæus ab antro Præcipitat.

3. Terrigenarum bello laborantem] *Capio ab hac mente, quod in laudatione Herculis chorus quà iuuenum, quà senum apud Euandrum canunt Æneid.* VIII, Nec te vllæ facies, non terruit ipse Typhoëus, Arduus, arma tenens. *Macrobius Saturnal.* I *cap.* XX, *de Hercule*, Ipse creditur & Gigantas interemisse, cum cælo propugnaret quasi virtus Deorum.

14. Quod vero statim, *&c.*] *Scriptam lectionem iuuo, & rescribo*, Quid enimuero? statim, *&c. Apud Senecam quoque de beneficiis* I *cap.* XIIII, *vbi vulgatur*, Illa enim inq; quantum volet exeat, sed eat, non erret, *in Leodiensi* MS *est*,

Illa

Illa verò inquantum vol. *Mihi liquet emendandum*, Illa enimuero inq.

Chaibones] *Ita fere nominantur. Libri tamen cariosi nunc* Caybones *exhibent, nunc* Cayuones, *nunc* Cauiones, *nunc* Chabiones. *Quid potissimum sequendum ὁ ἴχω μοι νόος ἀτρέκειαν εἰπεῖν.* 18.

& quâ fugeret occurr.] *In* B *auctius est*, & quâ fugeret Oceanum occurr. *Mihi hæc olim*, & quâ fugeret, *glossa & interpretamentum visa eius quod præcessit*, & quâ cederet. *Itaque expunxeram, nec video cur sententiam mutem. In* Oceano *tamen mihi aqua hæret.* 34

hasta n posito scipione rapuisti] *Cassiodori è Variarum* VI *verba commentarij vicem huc transferebam. Igitur in formula Consulatus*, Pinge (*inquit*) vastos humeros vario colore palmatæ, validam manum victoriali scipione nobilita, Lares proprios etiam calceis auratis egredere, sellam curulem pro sua magnitudine multis gradibus enisus ascende. pag. 91. 29.

aras flagrantibus &c.] *Sequor* aris, *non* auris. *Auctor Genethliaco Maximiani*, Concursare inter se agricolæ, aræ incendi, tura poni, victimæ cædi. *Tum reliqua sic constituo*. & sacrificis odoribus, & accensis Num. t. luminibus impleſti. 33.

nutu illo patrio] *Respicit Virgilij versum ÆEneid.* X, *Annuit, & totum nutu tremefecit Olympum. Quæ his Homericis respondent*, Η, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων. Ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο, μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον. *Sic ait, atque oculis Saturnius annuit æquis. Ilicet & sacri capitis intremuere capilli, Immortale decus, concussaq; regia cæli est. Diocletiano autem (vt hoc addam) cognomen Iouio fuisse suprà iam notaui. Vnde proximè* Iouis sui *dixit. Mox* vestri nom. *rectè legitur, non* nostri, *vt in* R, & Imperatorij *expono.* pag. 92. 19.

intemeratæ rei] *Aperta sententia est, nec sollicito, etsi in* V intentæ, *in* B *est* intemptæ, *in quo vestigia quædam propiora veræ lectionis, ferè enim vetus scriptura*, intemptatæ. *Mox pro* rei *emendaueram* recti, *nec pœnitet. Mendum à librariorum compendiis.* pag 93. 6.

Ingressus es nuper, &c] *Apertè* est, *non* es *legendum. nam ad Diocletianum pertinent. Genethliaco Maximiani*, Laurea illa deuictis accolentibus Syriam nationibus, & illa Rhætica, & illa Sarmatica te Maximiane fecerunt pio gaudio triumphare. *Lege reliqua. Iterum*, Transeo limitem Rhætiæ repentina hostium clade promotum. 11.

coëuntes]

16. coëuntes] *Medio lani . Fuse Genethliaco Maximiani Mox* fraternumque *vera lectio . Suprà ,* merito quiuis te tuumque fratrem Romani imperij dixerit conditores. *Rursum ,* Hæc omnia cum à fratre optimo oblata susceperis *&c. Et alibi frequenter .* Eloquium *quoque retineo , id est , colloquium . ita enim & eodem Genethliaco ,* Quam inuicti sedent ? quàm concorditer eloquuntur?

19. gemini illi reges] *Eurysthenes & Procles , qui , regno ab Heraclidis (vnde exciderant) recepto , primi Lacedæmone bini imperarunt . Straboni Geographic . x & XIIII alter Patrocles nominatur , Porphyrio I de animal. abstinentia Proscles, vtrumq; errore, vt arbitror, scribarum. Adi Herodotum* VI.

pag. 94. 9. Herculeæ gentis exemplum] *Non excuso auctorem, qui Eurysthenem & Proclem fratres , Herculea gentis nominet . contrà enim profecto occupatum ab Heraclidis regnum receperunt , vt iam dixi , & historia probat .*

13. regnum receperit] *Probe, non* susceperit. *nam sequitur statim,* cùm te Maximiane placasset . *Genethliaco Maximiani ,* Francos ad petendam pacem cum rege venientes . *Proximè in nominibus regum non vna scriptura . In* V Genneboud Esaret *lego, in* B Gennobonde Sathi , *in* C Genobon Vdesadech. *Diuaus noster priorem* Genebaudum *rescribebat . fuisse enim eo nomine regem Francorum . Mihi non hic modo , sed omnino in historia rerum à Maximiano gestarum meræ tenebræ apud scriptores qui nunc extant . Persecutus hæc olim diligenter Claudius Eusthenius , Diocletiano ab epistolis , quem Vopiscus Carino refert quatuor Principum, Diocletiani, Maximiani, Galerij, Constantij vitam singulis libris complexum . Sed monumenta ea vixerunt . Itaque fides sit penes Mamertinum.*

33. Græci poëtæ hominibus iustit. colent. *&c.*] *Ostendit mihi Iohannes Bochius, Antuerpiensium vrbi à secretis, vir & multa lectione, & eruditus, Platonis è* II *De republ. locum , qui ad argumentum quod in manibus Hesiodi & Homeri testimonia protulit . Versus vtriusque plenius, & inde à capite (vt sic dixerim) apponam , qui illic curte leguntur . Sic igitur Hesiodus Oper. & dier.* I , Οὐδέποτ' ἰθυδίκαισι μετ' ἀνδράσι λιμὸς ὀπηδεῖ, Οὔτ' ἄτη, θαλίης δὲ μεμηλότα ἔργα νέμονται. Τοῖσι φέρει μὲν γαῖα πολὺν βίον, οὔρεσι δὲ δρῦς Ἄκρη μέν τε φέρει βαλάνους, μέσση δὲ μελίσσας· Εἰροπόκοι δ' ὄϊες μαλλοῖς καταβεβρίθασι Τίκτουσιν δὲ γυναῖκες ἐοικότα τέκνα γονεῦσι· Θάλλουσιν δ' ἀγαθοῖσι διαμπερὲς, οὐδ' ἐπὶ νηῶν Νίσσονται, καρπὸν δὲ φέρει ζείδωρος ἄρουρα. Iustitiæ non ægra fames cultoribus instat, Non noxæ, læta vsque epulis quin munera cordi , Vbe i & annona tellus,

tellus, montesque per almos Luxuriant summa glandes, media ilice mella, Balantum & molli densentur vellere sæcla, Et similes patrum dat casta puerpera natos, Perpetuisque bonis florent, nec cura per altum Puppe vehi, lætumque tumet seges omnibus aruis. *Vlyssis verò ad Penelopen* οδ.] *hæc sunt verba,* ἦ γάρ σευ κλέος οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει, Ὥστε τεῦ βασιλῆος ἀμύμονος, ὅστε θεουδὴς Ἀνδράσιν ἐν πολλοῖσι καὶ ἰφθίμοισιν ἀνάσσων Εὐδικίας ἀνέχῃσι. φέρησι δ' ἐγαῖα μέλαινα Πυροὺς καὶ κριτὰς βρίθησι δ' ἐ δένδρεα καρπῷ. Τίκτει δ' ἔμπεδα μῆλα, θάλασσα δὲ παρέχει ἰχθῦς Ἐξ εὐηγεσίης, ἀρετῶσι δ' ἐ λαοὶ ὑπ' αὐτοῦ. nam cælo tua viuida gloria surgit, Qualis honorati regis, cui Numinis instar Armiferos lata populos ditione tenenti Iustitiæ pia cura. Olli stat hordea totis, Triticeusque labor campis, deuexaque pomis Arbor, oues & fetu, & lætum piscibus æquor, Et fortunatæ placido sub Principe gentes. *Magnum & illustre vtriusque poëtæ præmium iustitiæ, citra duplicem tamen feturam, aut annonam. Quod, meo animo, verisimile scriptum laudatori ab Heroum memoria quæ in insulis Fortunatis. Pomponius Mela extremo de situ orbis* III, Contrà Fortunatæ insulæ abundant sua sponte genitis, & subinde aliis super aliis innascentibus nihil sollicitos alunt, beatius quam aliæ vrbes excultæ. *Alij passim. Hesiodus liberalius,* τοῖσι μελιηδέα καρπὸν Τρὶς τοῦ ἔτους θάλλοντα φέρει ζείδωρος ἄρουρα. quibus alma quotannis Terra tumet ter fruge noua, ter ponit aristas.

eos qui circa te potiss. fung. offic. &c] *Capio de Constantio Chloro, cui Theodoram priuignam in matrimonium collocauit.* pag. 95. 4.

lubrica illa fallaxque gens Barbarorum] *Id est, Francorum, vt ferè his panegyricis. Incertus in Maximianum & Constantinum,* Multa ille (*De Constantio sermo*) Francorum millia, qui Batauiam, aliasque cis Rhenum terras inuaserant, interfecit, depulit, cepit, abduxit. *Fuse Eumenius in Constantium Cæsarem. In moribus (vt hoc addam) conuenit & Saluianus, cuius è V de prouidentia Dei verba asscribam.* Gens Saxonum fera est, Francorum infidelis, Gepidarum inhumana, & Hunnorum impudica. *Iterum mox,* Numquid tam accusabilis Francorum perfidia quam nostra? *Et alibi sæpius.* 9.

Diocletianus facit] *Si hæc sana lectio, sic acceperim vt Plinii dictum Natural. histor.* XXII. *cap.* XIX, Seritur interim, quoniam cæliacis præclare facit in cinere tosta. *hoc est, subuenit, iuuat.* 17.

milites vestri ad Oc. perueni. vict.] *Occupato Gesoriaco. Lege panegyricum in Constantium Cæsarem.* 12.

insulam remotiorem] *Britannia scilicet, quam Carausius,* 16.
audito

audito cædem suam à Maximiano A. imperatam, præsidium suis rebus inuaserat. Sed enimuero cum eopse, bellis frustra tentatis contra virum rei militaris peritissimum, ad postremum pax conuenit. Eutropius IX.

29. ornatæque pulcherr. classes] *Id est, instructa, vt* ornare prouincias, Magistratus *passim apud optimos scriptores.*

34. naualia texerentur] *Infrà mox*, solam naualibus tuis materiam deuehebat.

pag 96. 26. quanto latius es vet. pom.] *Apertè probum est* quanto latius est vet. *&c.* & quidquid homines colunt *tantundem est ac si dixisset, orbis terrarum.*

pag 97. 7. ascripsistis qui *&c.*] *Deiunge litteras, & meo periculo emenda*, ascripsit is qui *&c. nam M. Octauium Herennium sentit. Adi Macrobium Saturnal.* III *cap.* VI. *Extat vero Albæ Iuliæ in Dacia hæc inscriptio,*

IOVI. STATORI. HERCVLI. VICTORI. M. VLP. NERVA. TRAIANVS. CAESAR. VICTO. DECEBALO. DOMITA. DACIA. VOTVM. SOLVIT.
ASPICE. ROMVLE. PATER. GAVDETE. QVIRITES. VESTRA. ISTA. EST. GLORIA.

12. sub dextera filium] *Maxentium, ex Eutropia, Syra muliere. Sex. Victor.*

24. similitudinem maiestatis tuæ confert] *Sede inibi & domicilio fixo. Infrà Genethliaco,* lumina siquidem Senatus sui misit, beatissimę illi per eos dies Mediolanensium ciuitati similitudinem maiestatis suæ libenter impertiens, vt ibi tunc esse sedes imperij videretur quò vterque venerat Imperator. *Proximè huic ciuitati, Treuerim significat, vt puto.*

IN III.

pag. 98. 16. NOueram autem] *Bellè* voueram, *id est, optaueram. sequitur enim mox,* Gaudeo igitur dilatam esse illam cupiditatem meam. *Ouidius Metamorph.* XI, *de Mida,* Attonitus nouitate mali, diuesque miserque, Effugere optat opes, & quæ modò vouerat, odit. *Apud Senecam quoque de beneficiis* VI *cap.* XXXVI *vbi vulgatur,* Quis pium dicet Aeneam si patriam capi voluerit vt captiuitate patrem eripiat? *reponam* vouerit, *vt suprà dixerat cap.* XXV, & quidquid inimicus optaret amantes vouent. *Addam corollarij vicem & Tragœdi è Troade versus, qui non vna menda inquinati.* Equidem, fatebor, (Pace dixisse hoc tua Argiua tellus liceat) affligi Phrygas Vincique volui,

volui, ruere & æquari solo etiam arguissem. Sed regi, *&c.* *Lego in primis* Vinciq́ue voui, *tum rescripserim* Etiam arcuissem; sed regi, *&c. sententia manifesta, optasse se quidem vt Ilium vinceretur, non etiam vt euerteretur, quin animatum sic fuisse vt excidium prohiberet, sed frenos iram hostemq́ non admisisse. Atque id est votum demum cui Argiuorum offensensam deprecatur. Hercule Oetaeo, vt nos quidem castigamus,* Solibus virus ferum, Flammisq́ue Nessus sanguinem ostendi arcuit. *In editis vitiose est*, offendi arguit.

vt dicerem] *Latinius, & vsitatius erat*, quod dicerem. *de quo hoc opere aliàs fortasse.* 98.25.

& ingenium vestri procreat. nat.] *Correxeram de vestigiis* pag. 99. 7. *scriptæ lectionis* gemini vestri, *hoc est, vtriusque vestrûm. Suprà,* hac gemini natalis prædicatione compensem. *Infrà,* Gemini ergo natales pias vobis mentes, & Imperatorias tribuere fortunas. *Hæ tum inquam rationes mihi sub manu natæ, nunc testificor in B idem explicate haberi.*

vt nos semper auxilij, *&c.*] *Locus mendosus. Coniicio verum,* 15. vt nos, semper anxios vestri caritate, nuper, *&c, & mox* impulerit, *non* impleuerit.

hibernis diebus] *Inserunt post* hibernis M S hostilis. *Vnde* 18. *exsculpsi ægrè & cum cura* solstitij. *Firmant hæc infrà,* Nempe hieme sæuissima, & in his quoque regionibus inusitata, *& quæ sequuntur.*

Reddimus tamen] Reddidimus *arbitror sincerum. Lege* 22. *quæ suprà notamus ad pag. 55. 28.*

sempiternoq́ue motu, *&c.*] *Incertus in Constantinum A.,* 27. Quisnam iste est tam continuus ardor? quæ diuinitas perpetuo vigens motu? *Pacatus in Theodosium A.,* Gaudent profectò diuina perpetuo motu, & iugi agitatione se vegetat æternitas, & quidquid homines laborem vocant, vestra natura est.

nihilominus tamen] *Quæ ex B adduntur suo loco posita non* pag. 100. 4. *opinor, potiusq́ legerim*, clem. offic. pacauit, & Fata disposuit, nihilom. tamen & ipsas, *&c.*

volucratilia] *Nihil temerè mutem, & τὰ πτηνὰ exponam, etsi* 11. *haud memini legere, vocem (vt reor) ei sæculo tritam.*

immortalitatis origo] *Id est, natales vestri, Deorum. Mox* ac- 17. citos *è Græcia scilicet.* sacra *etiam* certamina *vocat qui Græcis ἱερῶν ἀγώνων. Eumenius pro restaur. scholis,* An si fortissimi viri in sacris certaminibus summo labore, atque etiam vitæ periculo solam vocem præconis, & coronæ testimonium petunt, *& quæ sequuntur.*

similia

29. similia victoris] *Emenda* V.ctoris, v *maiuscula, & vide quæ suprà notamus ad pag.* 89. 34.

30. fractus licet oppos. *&c.*] *Sequor* fracto, *sed inuem vltra, & omnino rescribam*, fracto licet opposito hoste, armis tamen semp. instr. limes exercet.

pag. 101. 8. oppida illustraueras] *Id est, inuiseras, lustraueras. Suprà extremo in Maximianum A. panegyrico*, has prouincias tuas frequenter illustres. *Eumenius gratiarum actione pro Flauiensibus ad Constantinum A.*, vrbem illam sola opus tuæ expectatione viuentem illustrare dignatus es. *In Constantium Cæsarem*, qui sine vllo fere discrimine dierum ac noctium illustratis orbem. *Et alibi sæpius. Apud Ciceronem Pro M. Marcello*, nec vero disiunctissimas terras citius * cuiusquam passibus potuisse peragrari quam tuis non dicam cursibus, sed victoriis illustratæ sunt, *&c. dubia scriptura est. nam* lustratæ *est in duobus optimis & vetustissimis* M S *quæ doctissimus Car. Langius accuratè tractauit*.

passu cuius. M S.

pag. 101. 19 Quæ vlla vnquam videre sæcula *&c*] *Equidem non sollicito, sed* Quæ nimium quæ vid. sæc. *est in* B *expunctis* vlla vnquam. *Mihi verisimile est, postquam aliud non occurrit, fuisse in autographo*, Quæ enimuero quæ vid. sæc.

25. Obtrectant sibi inuicem, *&c.*] *Noti Hesiodij versus ex Oper. & dier.* 1, Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων, Καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ. Et figulus figulo, & fabro faber inuidet alter, Non Iris Iri, non vates vatibus æqui.

31. & cum gemino Tigris Euphrate] *Cur* gemino? *Opinor timidè, quòd in Mesopotamia se cum Tigride coniungat, ceteroquî seorsum fluens.*

32. qualem accepit & reddit Oceanus] *Et hic locus fœde corruptus, sed quid vetat tentare? Igitur litteras vicissim transfero & commuto, vnam etiam & alteram refingo, ac cum volentibus Musis corrigo*, quam latè cedit & redit Oceanus. Cedit & redit, *id est æstuat*, ἀμφιῤῥοεῖ. *Suprà in Maximianum A.*, oblitosque nauium refugum mare secutos esse quâ cederet. *Non me vendito, mi Lector, sed tamen emendatio hæc non è turba, & obuia.*

pag. 103. 27. NON DELECTARE, *&c.*] *Notum prouerbium Græcum*, ἧλιξ ἥλικα τέρπει, *& plura eodem non congero.*

pag. 104. 21 vice temporum] *Horatius*, soluitur acris hiems grata vice veris & Fauoni. Temporum *verò, id est*, τῶν ὡρῶν.

27. vt res est] *Eumenius Pro restaur. scholis*, Adeo (vt res est) aurea illa sæcula nunc æternis auspiciis Iouis & Herculis renascũtur.

Incertus

Incertus in Maximianum & Constantinum, Sed (vt res est) mente præsaga omnibus te verecundiæ obseruationibus imbuebas. *Iterum*, non quidem tu reip. negligentia ductus, sed consilij (vt res est) inter vos placiti constantia, & pietate fraterna. *Rursum*, DI Immortales quanta Romano imperio renouastis, quæ iam (vt res est) cesserant vetustati! *Incertus in Constantinum A.*, in priuatam domum sponte concesserat, (vt res est) ominibus terribilibus agitatus. *Idem Eumenius in Constantium Cæsarem*, vno illo (vt res est) loco aut potentia vestræ maiestatis inferior, aut pro debito vobis honore clementior.

Hercules per eadem illa culmina, &c] *Gestar apud Silium Punicor. II, de Hannibale*, Proinde polo crescant Alpes, astrisque coruscos Appenninus agat scopulos, per saxa niuesque, Per cælum est qui pandat iter. Pudet Hercule tritas Desperare vias, laudemque timere secundam *Eiusdem operis III*, Primus inexpertas adiit Pirynthius arces. Scindentem nubes, frangentemque ardua montis Spectarunt Superi, longisque ab origine sæclis Intemerata gradu magna vi saxa domantem. *Iustinus XXIIII, de Gallis*, Gens aspera, audax, bellicosa; quæ prima post Herculem, cui ea res virtutis admirationem, & immortalitatis fidem dedit; Alpium inuicta iuga, & frigore intractabilia loca transcendit. pag. 105.5.

quam concorditer eloquuntur?] *Retineo* eloquuntur. *Vide quæ suprà notamus ad pag. 93. 16. Mox haud paulo concinnius quod è vestigiis scriptæ lectionis suspicere*, Nemo studio, nemo par fuit *&c.* pag 106.18

translacta conuiuia] *Scio Diocletianum creatò à se Cæsari Galerio Maximiano Armentario filiam suam Galeriam, Maximianum A. Constantio, itidem suo Cæsari, Theodoram priuignam in matrimonium collocasse, sed non hæc huius temporis & congressus. Itaque* connubia *damno.* 33.

Spiritum ecce suggerunt, &c] *Mirum & insolens mendum, sed admirationem sustulit quod in* B *offendi* S3 *compendio scriptum. Cui scripturæ admodum vicina quam in veteribus libris obserues* Sp3. *Id* spiritum *valet. Mox* suggerunt *vtcumque excusari possit. & auditores subaudiri. vt Grammatici loquuntur, mihi tamen* suggeritur *placet. Infrà mox*, Illud vero, non suggeratur licet, dicam, *& quæ sequuntur.* pag. 108. 9.

Romani criminis] *Probè* carminis. *nam Ennium significat, & notum eius in Africanum distichon*. A Sole exoriente vsque ad Mæoti' paludes Nemo est qui factis me æquiperare queat. *Apud Ætnæ quoque auctorem* Verum & fallacia vates sub terris nigros viderunt carmina Manes *emendate arbitror legi,* 32.

non crimina, *quod vir doctus suppoſuit. nam* Manes fallacia carmina *ſic dixit, vt de Inferis alius poëta*, & vulgi fabula Manes.

pag. 109. 2. non modò hac citra Mæotin, *&c.*] *Placet* circa, *ſed opituler porrò, & reſcribam*, non modò circa Mæotin, ac ſub extr.

5. Tingitanum litus] *Admonet me hic locus Arnobiani cuiuſdam è lib.* I, *quem ſanabo.* Si apud Gætulos, tum Aquitanos huius rei cauſa ſiccitatem ſatis ariditatemque miſerunt, eo anno cur meſſes ampliſſimas Mauris Nomadibuſque tribuerunt? *In* M S *Luneburgenſi* cum Aquitanis *lego. Vtrumque parum ad ſtomachum meum. quis enim probet Aquitanos, tanto interuallo, & alio cælo, ad Gætulos adiungi? Itaque Lud. Carrioni aſſentior, qui cùm auctorem eum vnà forte legeremus* Gætulos, Tingitanos *corrigebat, meo animo, feliciter.*

12. Teruigi] Teruingos *nominat & Eutropius* VIII, *Pæanius* τιρβίγας *reddit, ſi integra ea ſcriptura. Proxime* Taifalorum *opinor verius. In Zoſimo quidem Hiſtor.* II *θαίφαλοι*, IIII *ταϊφαλοι vulgatur.* Vandali *quoque, qui his notiores, in* V Bandali, *in* B Blandali *vocantur.*

14 Gipedeſque] *Hæc conſtans lectio eſt, ſed mihi placeat* Gepidaſque, *quomodo eſt apud Saluianum frequenter. Mox præferam* Sacis *vel Catulli auctoritate, cuius hic eſt verſus*, Seu Sacas, ſagittiferoſque Parthos. Ruffi, *ſeu* Rufi, & Gelli *hactenus mihi non lecti, non auditi.*

16. frater Ormies] *Sequor Diuæum noſtrum, cui repoſitum* fr. Ormiſda. *Sanè Eutropius* IX *auum Saporis & Ormiſdæ Narſeum memorat. Addit Pæanius*, τῶν εἰς ἡμετέραν ἡλικίαν ἀφικομένων, qui ad ætatem noſtram peruenerunt.

22. ad perniciem immanitatis] *Id eſt, Barbariæ, hoc eſt, mutuam, vt puto.* Vertuntur *etiam*, non vtuntur *legerim, è compendiis. nam* ꝟtuntur *eſt* vertuntur.

34. hominum circumfert, *&c.*] *Sententia fœde corrupta, quæ in* L *integra. Sic igitur ibi ſcribitur*, hominum ore circumfertur, Barbari ad arma concurrunt, ſed inuicem dimicaturi; vicere Barbari, *&c.*

pag. 110. 26 naualia trop. promittunt] *Sane quidem* promittunt. *non enim ſucceſſit. Lege quæ ſuprà notamus ad pag.* 17. 26.

IN IIII.

pag. 112. 10 Alium quidem triumphi deterr.] Alium quædam triumphi quiddam deterr. *eſt in* B, *quod non expedio. Deleueram* quidem, *nec video cur retractem. Mox vbi deeſt quiddam, expleam*

expleam è sensu, causis forensibus aptum, *&c. nam verba sine libris non praesto.*

fraterno pop. R. nomine, *&c.*] *Gratiarum actione pro Flauiensibus ad Constantinum*, Aedui primi omnium inter illas immanes & Barbaras Galliae gentes plurimis Senatus consultis fratres pop. R. appellati sunt, *&c. Iterum mox*, soli Aedui ingenua & simplici caritate fratres pop. R. crediti sunt, appellatique meruerunt. *Cicero* I *ad Attic. ep.* XIX, Aedui, fratres nostri, pugnant. *Tacitus Annali* XI, primi Aedui Senatorum in Vrbe ius adepti sunt. Datum id foederi antiquo, & quia soli Gallorum fraternitatis nomen cum pop. R. vsurpant. *Lucanus tamen id irrisit cùm ait*, Aruernique ausi Latios se fingere fratres Sanguine ab Iliaco populi. *assentior enim iis qui Aruernos pro Aeduis ob vicinitatem interpretantur.* pag. 113. 3.

latrocinio Batauicae rebell.] *Fuse eadem gratiarum actione.* Diuum Claudium, parentem tuum, ad recuperandas Gallias primi sollicitauerunt, *& quae sequuntur. Et inibi notasis mihi Lector* rebelles Gallicanos *vocari quod hic* latrocinium Batauicae rebellionis, *dubia ac suspecta meo animo scriptura. Sed hoc primum*, Bacaudicae, *seu* Bagaudicae *repono, tum obseruo Barbaram atque intra Gallias (opinor) natam appellationem supra Maximianeum saeculum repetendam. siquidem iam inde à Diuo Claudio Bagaudae, qui non aliud quam incolae latrones ac tyranni. Confer quae notamus ad pag.* 89. 34. 5.

artifices transmarinos] *Extrema laudatione in Constantium Caesarem*. Quinetiam illa cuius nomine mihi peculiariter gratulandum deuotissima vobis Aeduorum ciuitas (*Augustodunum significat*) ex hac Britannicae facultate victoriae plurimos, quibus illae prouinciae redundabant, accepit artifices, *&c.* 16.

incolas nouos] *Pro Flauiensibus ad Constantinum*, Diuus pater tuus ciuitatem Aeduorum voluit iacentem erigere, perditamque recreare, non solum pecuniis ad calendaria largiendis, & lauacris quae corruerant extruendis, sed & metoecis vndique transferendis, *&c.* 17.

vt commodis nostris stud. grat. hospit. operentur] *Seneca de beneficiis* VII *cap.* XIIII, At hic diebus noctibusque se lassauit, & omnibus aliis renunciauit officiis, huic vni imminens & operatus, ne qua se fugeret occasio. *Muretus temere rescripsit* imminens, & opperiens, *contra omnem vetustam lectionem. Tacitus Annali* III, nobilissimam Galliarum sobolem liberalibus studiis ibi operatam, *&c. Auctor in Constantium Caesarem*, ille vagus, ille praedator exercitio squalidus operatur. 20.

23. coloniam istam] *Referam ad incolas nouos de quibus praefecit, nam alioqui coloniam Augustodunum non reperio.*

33. quantum ad votum pietatemque pertinet] *Infrà*, Hoc ego salarium (quantum ad honorem pertinet) adoratum accipio *&c. Rursum* Quamobrem, vt dixi sexcena illa (quantum ad honorem spectat) accipi oportere censeo, *&c. Alterum tamen haud damnem. sic enim Mamertinus in Maximianum A.*, sit licet hic illi vrbi natalis dies quod pertineat ad originem pop. R. *&c.* Votum *vero id est benignam voluntatem & studium. Infrà*, Habes V. P. studij ac voti mei professionem.

pag. 114. 11. palatij Magisteria] *Plura inuenio, Officiorum, Scriniorum, Memoriae, Epistolarum, Libellorum, deque iis Eumenium loqui existimo. Sunt & alia. sed quae minorum (vt sic dixerim) gentium. Stipendij vero Magisterium (opinor) nullum, valdeque dormitauerit scriba cum* stipendij *exscripsit pro* palatij, *inhaerente memoriae è versu proximo* stipendij *voce.*

15. domini nostri Constantij] *Falsò* Constantini. *Patet de epistola quam mox inseret. Et profecto erant tum Constantius & Armentarius, non etiam Constantinus, sub Augustis Diocletiano ac Maximiano Caesares. Eaque dignitas posteriore seculo in locum successit Principum iuuentutis, qui sub Octauiano Augusto, ac republ. florente. Quò respexit auctor cùm ait*, verè Principis iuuentutis. *Quamquam & videri potest sensisse ob tam sollicitam erudiendae iuuentutis curam Principis iuuentutis appellationem meruisse Constantium.*

21. & hoc mihi munus iniunxerat] *Bone Naui*, Quò tantum diuersus abis? *ecce enim consensu quà editi, quà scripti codices* & hoc ipsi palatio parentis sui munus inuexerat *repraesentant.* Inuexerat *inquam. nam* iniunxerat, *quod* GR *pro* inuexerat *habent, ineptum ad sententiam Sed ignosco vero haud grauate si mentem non vidisti qui non optime videre soles. postquam ne illa ipsa quidem lectio prorsus constituta. Stabiliam ego, & immissa* qui *vocula, atque altera vt expuncta, locum hunc omnem sic rescribam*, & qui hic ipsi pal. par. sui mun. inu. mediocrē, *&c.* Parentis sui *expone* Maximiani A., *qui Constantium (nam de eo sermo) Caesarem crearat Itaque infrà* Caesar Herculius vocatur Hoc munus, *id est, me, oratoriam professum. Planus iam (ni fallor) & perspicuus sensus, quem vlterà non persequor.*

23. diuina sensa Principum proloc.] *Περίφρασις Magisterij sacrae memoriae, quod officium gesserat, vt infrà referet, cuius est* annotationes omnes dictare & emittere, ac precibus respondere, *ait auctor dignitatum omnium & administrationum Romanarum per Orientem. Bene ergo* prolocutam *non* prolocuturam. *Rutilius*

lius Gallus Itinerario priore, de Rufio suo, Huius facundæ commissa Palatia lingua. Primæuus meruit Principis ore loqui.
aram Misericordiæ] *Claudianus de bello Gildonico,* si flentibus pag. 115. 4.
aram. Et proprium miseris Numen statuistis Athenæ, *&c. Statius Thebaid.* XII, Vrbe fuit media nulli concessa potentum Ara Deûm. Mitis posuit Clementia sedem, Et miseri fecere sacram. *Vide & Pausaniam Atticis.*
Romani ducis] *Marcelli. Valer. Maximus* I *cap.* I. *Cicero* 5. *Verrina* VI, Marcellus, qui si Syracusas cepisset, duo templa se Romæ dedicaturum vouerat, id quod erat ædificaturus iis rebus ornare quas ceperat noluit; Verres, qui non Honori, neque Virtuti, (vt ille) sed Veneri & Cupidini vota deberet, is Mineruæ templum spoliare conatus est.
Et sane V. P. *&c.*] *Valet procul dubio* vir perfectissime, *vt antè* pag. 116. 5.
semper. Quin dignitas ipsa tum Perfectiss matus *dicebatur. Lege quæ Franc. Balduino hic notata, cuius sunt in orationem hanc, & Pacati panegyricum notæ, ac sine libris diligens & accurata opera. Ineptè ergo in* C R *editum ad longum*, vir præstantissime.
vtriusque latè numeris instaur *&c.*] *Apertè verum est* vtriusque lateris instaur. *&c. quod &* B *Rhenanus coniecerat, doctior mehercle quam vt debuerit à Criticis quibusdam iam petulanter & acerbe incessi.* 21.
mens diuina] Πειρίφρονος *Iouis. Incertus in Constantinum A.*, 33.
Habes profecto aliquod cùm ipsa mente diuina Constantine secretum, *& quæ sequuntur.*
quodammodo suas] *Hoc est, pene & propemodum. nam in pro-* pag. 117. 4.
ximo Capitolium, vt iam dixit. Suas *etiam apertè rectum, non* suos, *quod* C *exhibet.*
Sexcenis millibus nummûm] *Id est, totidem sestertiis. nam explorate idem sestertium quod mille nummûm, & clare trecena sestertia auctori sunt trecena millia nummûm, hoc est superioris summæ dimidium. ita enim capio quod ait*, addita pari sorte. 15.
Ea liquidò sena millia aureorum conficit, aureorum inquam, quales singuli nummis centum mutabãtur vt perspicuè è Tranquillo, Tacito, Dione. Zonara constat. Nostrates, qui harum rerum periti, XV millibus coronatorum æstimant. Sed pax, Eumeni, tantum te oratoria professione quæsisse? Falsum id, & incredibile visum Is. Casaubono ad Suetoniũ Othone cap. IIII. *Itaque* sexagenis, *ac mox* tricena *è Tatiani, veteris & eruditi scriptoris. Apologetico reponit cui diserte sexceni aurei salarium philosophicum Sanè sexagena sestertia exactè aurei sunt sexceni ad valorem quem dixi, sed hoc primum, Vespasianus è fisco*
 (*Verba*

Verba sunt Suetonij cap. XVIII) Latinis Græcisque rhetoribus annua centena constituit, *id est, pæne totum alterum tantum. Neque id verisimili mihi citeriore sæculo imminutum, sed (quæ ambitio fuit Principum) auctum. Deinde autem cogitasis mihi Lector Eumenium non è multis. Cui cùm à sacra memoria Magisterio ad priuatum digresso saluum fuerit honoris Palatini priuilegium, quid mirum si eopse respectu largius quoque salariam consecutus, præsertim in tam effusa Constantij Cæsaris liberalitate, quam historia loquuntur? Itaque iam nulla causa est cur lectionem nostram, in tanta codicum quà scriptorum, quà editorum conspiratione; ex auctore Græco damnemus, dubiis numerorum notis, & magnam partem corruptis.*

22. adoratum accipio] *Bene* adoratum, *non* oblatum, *vt Delbenius, aut* aderatum, *vt Balduinus coniecit. Eumenius in Constantium Cæsarem,* Adoratæ sint igitur mihi Sarmaticæ expeditiones, quibus illa gens pæne omnis extincta est.

35. aut Deliacus] *Lege quæ Ios. Scaligero ad Varronem notata De re rust.* III *cap.* IX.

pag. 118. 7. assumendi copiam præuen. &c.] *Emendate* peruenire, *sed & primorem vocem partiar ac deiungam,* ad sumendi.

15. Leges ergo V. P.] *Itidem & in R vulgatum, sed vereor vt à correctorum manu. nam primum in melioribus libris* V B C *inuenio constanter,* Quas ego V. P. Tametsi, *&c. Deinde quò correctio pertinet,* Tametsi? *Quæ in hac nostra ἀπαιτήσει non est obscura.*

33. augusto Cliuiensium oppido] *Adi curas Lipsii secundas ad Taciti Annalem* III. *Mox* meum Constantij Cæsaris, *&c. Deleam illa,* Constantij Cæsaris, *vt è glossa inculcata.*

37. & actis nostris] *Egregiè* ex actus nostri, *id est, Magisterio sacræ memoriæ, vt ego quidem ceperim.*

pag. 119. 17 Sponte murum velut arte construerent] *Propertius,* Saxa Citheronis Thebas agitata per artem Sponte sua in muri membra coisse ferunt.

24. firmantis] *Vox nihili est, & incolumi sensu abesse potest. Sed nimirũ vterque summus poeta, vt suprà notamus, non totius mundi tremorem omnino Iouis nutui, sed vnius cæli tribuit. Itaque* flammantis *surrogem, quod* mundi *appellationem constringat & tanquam coërceat. Notum hemistichium vetus,* Semperflammantis Olympi. *Paulo post* conciliant *non satis concoquo, &* condiunt *reponam.*

33. intelligentiam adduceret] Intelligentiam oneret adduc. *est in* V, *bellissime in* C, intell: moueret ac duceret. *Inepte Balduinus* intellig. oneris adduceret.

accipi

accipi oportere censeo, atque vsum, *&c.*] Acc. oportere autem aut quæ vsum, *&c. Lego explanate in* V, *in* B acc. oport. at aut vsu, *&c. Rescribam è vestigiis*, acc. oport. autumo, atque vsum, *&c.* pag 120.10

vt me dignum, *&c.*] *Existimo legendum*, si me dignum, *&c.* 15.
Infrà, illum temporum statum quo Romana res plurimum terra & mari valuit ita demum integrari putant, si non potentia, sed etiam eloquentia Romana reuirescat. *Incertus in Maximianum & Constantinum*, siquidem ipsum imperium hôc fore pulchrius iudicabas, si id non hereditarium ex successione creuisses, *& quæ sequuntur.*

si rerum omnium ad cult. ref. auct.] *Post* omnium *excidit quiddam & fortassean* fructus? *Infrà*, quemadmodum cetera vitæ nostræ commoda apud auxiliatores eorum Deos colimus, *&c. Balduinus (quod dicitur) leui brachio* res omnes *edidit.* 27.

priorum labe] *Intelligit (opinor) decennium quo Carausius & Allectus Britannia per tyrannidem potiti. Suadent quæ sequuntur.* Priorum *edidi ex* V B C. *In* R *erat* oriorum, *vnde* bellorum, *aut* superiorum *legendum Rhenanus coniecerat. Vtrumque (si Diis placet) Balduinus in contextum recepit. Vide quæ ex quantula causa & origine labes.* pag 121 19

semel contigit] *Adi Plinium Natur. hist.* II *cap.* LXXVII. *Meminere & Poëtæ passim.* 21.

Pœnorum gurgite] *Sequor* pœnarum, *id est, miseriarum & calamitatum, aut certe P maiuscula* Pœnarum, *hoc est*, τῶν Ἐρινύων. Picti, *quos Balduinus substituit, nihil ad rem & historiam præsentem.* 28.

manifestius oculis discer. *&c.*] *Horatius*, Segnius irritãt animos demissa per aures Quam quæ sunt oculis subiecta fidelibus. *Nazarius in Constantinum*, Ad animum languidius accedunt quæ aurium via manant quam quæ oculis hauriuntur. pag. 123 1.

gemina Persidos flumina] *Tigris & Euphrates.* 11.

sub tua Dioclet. clementia] *Interfecto Alexandriæ Achilleo. Atqui victoria acerbè vsus est, totam Aegyptum grauibus proscriptionibus cædibúsque fœdauit. Eutropius* IX. 14.

Persicos arcus, *&c.*] *Rege Narseo in Armenia maiore victo. Flau. Vopiscus Caro*, Licet plane, ac licebit per sacratissimum Cæsarem Maximianum Persas vincere, atque vltra eos progredi, & futurum reor, si à nostris non deferatur promissus Numinum fauor. *Idem Carino* Diocletianum & Maximianum 19.

Principes DI dederunt, iungentes talibus viris Galerium atque Constantium, quorum alter natus est qui acceptam ignominiam Valeriani captiuitate deleret, alter qui Gallias Romanis legibus redderet.

IN V.

pag 124. 9. VElis, nolis] *Hoc dicit, quòd imperio monitu Diocletiani sponte posito, cui ægrè obtemperauit, (Verba sunt Eutropij. 11) in Lucaniam priuatus secesserat. Infrà*, Te rursus vicesimo anno Imperatorem, octauo Cõsulem, ita ipsa amplexu quodam suo Roma voluit detinere, vt videretur augurari iam & timere quod factum est. *Lege reliqua.*

pag 125. 14. coalescat] *Retineo, non* conualescat. *Infrà*, Perpetuis profecto affinitas ista coalescet stirpibus, quæ semper summos in rep. viros ad concordiam copulauit.

28. millesimo anno] *At enimuero in Consulatum incidit M. Iulij Philippi tertium, & Philippi filij secundum. eòque ex S. C. facti ludi sæculares noni Et incertus in Constantinum A., de Maxentio Herculij filio,* Mille (*ait*) & sexaginta anni contractas ex toto orbe diuitias monstrum illud redemptis ad ciuile latrocinium manibus ingesserat. *Nõ est ergo hic liquidus & circumscriptus numerus, sed leuiter ac rotunde (vt ita loquar) initus.*

31. id est, omnibus *&c.*] *In* v B *reperio*, id ex omnibus, *in* C id est hoc omnibus. *Quis verum neget quod exculpsimus*, id est, ex hoc omnibus?

pag. 126. 4. antè est conciliata diuinitas] *Hoc est, antè imperium receperat, ac priuatus esse desierat, vt pares inuicem essetis, tu Cæsar, ille Augustus. Sed è* B *notatur*, ante te concil. ciuitas, *quod non video qui excusem.*

11. in quem se prima ill. iuu. transfudit] *Eumenius in Constantinum*, te enim tantum ille & Imperator in terris, & in cælo Deus in primo ætatis suæ flore generauit, toto adhuc corpore vigens, *&c. Adi locum.*

22. nihil de vagis cupiditatibus, *&c.*] *At Crispum è Mineruina quadam concubina sustulit, ac (ni fallor) ante hoc Faustæ matrimonium. Zosimus 11. Confer quæ infrà notamus ad pag. 137. 9.*

30. ipsis eorum regibus] *Ascarico Regaisoq́; . Nominat Eumenius in Constantinum.*

32. totius gentis lubricam fidem, *&c.*] *Dixi ad pag 33. 9.*

34. illic oriendo] *Locus lubricus, & qui Pomponium Lætum, eumq́; secutum Cæsarem Baronium, egregiè de historia omni Ecclesiastica*

stica meritum, induxit in errorem, vt Constantinum (si DIs placet) Britannum facerent. Atenim patriam ei fuisse Tarsum Iulius Firmicus fideiubebit, cuius auctoritatem non tu Cæsar Baroni, non sanus quisquam defugiat. Verba eius è Matheseos II *cap.* IIII, *asscribam, sed aliquantum recisa*. Dominus & Augustus noster, ac totius orbis Imperator, pius, felix, ac prouidus Princeps, Constantinus Maximus, Diui Constantini (Constantij lego) filius, augustæ ac venerandæ memoriæ Principis, apud Tarsum genitus, à primo ætatis gradu imperij gubernacula retinens, quæ prosperis nactus fuerat auspiciis, Romanum orbem ad perennis felicitatis augmentum salubri gubernationis moderatione sustentat. *En apertè apud Tarsum genitus, quæ in Britannia nusquam gentium. Cilissam Geographi passim, Bithynam Stephanus commemorat, quam Firmicus (opinor) senserit. Accedit quòd Nicephoro Callisto Drepani natus, oppido ad Nicomediæ sinum posito. Eum lege Eccles. histor* VII *cap.* XVIII, & XLIX. *At Panegyriste ortus in Britannis. Mane, & interpretamentum cape ex his incerti in Constantinum, quem Eumenium putamus*, O fortunata, & nunc omnibus beatior terris Britannia, quæ Constantinum Cæsarem prima vidisti! *Et notasis mihi additamentum*, Cæsarem. *Scilicet alter natalis, & quasi quadam recreatio est Cæsarem asciscí. In Constantium Cæsarem*, O felix beatumque ver nouo partu, iam non amœnitate florum, nec viriditate segetum, nec ipsis tantum Fauoniis, & luce serenata lætum atque venerabile, quantum ortu Cæsarum maximorum! *Intelligit Constantium & Galerium Maximianum. In Constantinum*, κατὰ ἐπεξήγησιν, Ignobilem credo aliquam Barbarorum manum repentino impetu & improuiso latrocinio ortus tui auspicia tentasse. *Plinius in Traianum*, nam quòd eos potissimum mensi attribuisti quem tuus natalis exornat, quam pulchrum nobis? *Cicero verò* IIII *ad Atticum Epist.* I, & *Pro P. Sextio Nonas Sextiles Salutis natalem appellauit, quòd eo die in Quirinali ædes ei consecrata, & eleganter Martialis*, Maiæ (*inquit*) Mercurium creastis idus *ob templum ei tum dedicatum, vt Liuius* II, & *Festus scripserunt.*

stipendia prima] Prima *abest* C, *vitio. In* R *editum* stip. patria, *errore è compendio nato. nam* prĩa *vtrumque est*, & patria & prima. pag. 127. 17

expectare maluisti, &c] *Eumenius in Constantinum*, & quanquam tu ad seniores Principes de summa rep. quid fieri placeret retulisses, præuenerũt studio quod illi mox iudicio probauerunt. 22.

pulchræ alitis] *Pauonis. Claudianus in* VI *Honorij Consulatum*, pag. 128. 8.

 Gaudet

Gaudet metuens, & pollice monstrat Quòd picturatas galeæ Iunonia cristas Ornet auis. *Alij alia conis & cristis imponebant. Poëta, & in primis Silius Italicus, passim.*

5. materia tam. imag. quam arte felic.] *Nuperus poëta sacer, cui pauci (quod sine inuidia dixerim) æquales*, Ac bene materiam postquam suspexerit hospes, Materiam vinci clamitet arte manus.

pag. 129. 21 consulit, aut quiescit] *Sincerum est* consulit vt quiescat. *Pacatus in Theodosium*, Quæcunque natio Barbarorum robore, ferocia, numero grauis vnquam nobis fuit, aut boni consulit vt quiescat, aut lætatur quasi amica si seruiat. *Latinius Columella præfat. De cultu hortorum*, vt boni consulat si non sic dedecori prius editis à me scriptorum monumentis. *In* L *est*, consul. quod quiescat.

29. vicesimo anno imperat., octauo Consulem.] *Quo se imperio abdicauit. Zosimus* II. *Sed Aurelius Victor vnum recidit. Verba eius sunt*, namque imminentium scrutator (*Sermo est de Diocletiano*) vbi fato intestinas clades, & quasi fragorem quendam impendere comperit status Romani, celebrato regni vicesimo anno, valentior curam reip. abiecit, cum in sententiam Herculiũ ægerrime traduxisset, cui anno minus potẽtia fuerat.

pag. 130. 28 quam vt tu imper. succed.] *Ex arte dixisset* quam quod tu, *&c. Sed ita locutus & Mamertinus Genethliaco*, Hoc ipsum mihi maximum dicendi præmium videbatur, vt dicerem.

19. ad sedandos animos] *Prætorianorum, qui tumultum excitarant. Eutropius* X.

26. non licuit] *Obijt enim* LXX *&* VI *ætatis anno, diebus* V *&* XXX *minus, vt Suetonius refert cap.* C. *Imperauitq́ cum Antonio & Lepido* XII, *solus* XLIIII *annos. Vt iam omnino anni sint imperij eius* LVI.

pag 131. 13 iniuriam in mei restitut. patier.] *Eutropius*, Herculius tamen Maximianus post hæc in concione exercitus filium Marentium denudare conatus, seditionem & conuicia militum tulit. *Zosimus* II *hoc addit amplius, dedisse operam vt à filio beneuolentiam transferrent, sed Maxentium eos quà donis, quà precibus ad se pellexisse.*

pag. 132. 25. non sed seruo] *Egregiè* non recipio, sed. *Quamquam ne sic quidem, meo animo, integer locus. Emendo ergo*, non recipio, serua.

28. Quieuere venti] *Bellè* posuere. *Virgilius Æneid.* VII, Cùm vẽti posuere, omnisq́; repente resedit Flatus. *Statius Siluar.* II, *Surrentino Pollij*, Tum rabidi ponunt fluctus. *Iterum Thebaid.* V, Cùm fera ponit hiems. *Martialis* IX *epigr.* LXXII, Mastyli leo fama iugi pecorisq́; maritus Lanigeri mirum qua posuere fide.

dissi-

dissidentes familias] *Agellium consule* XII *cap.* VIII. pag. 133. 9.
ad socerum laureas, *&c.*] Victoriam, *quod in* B *infarctum,* 27.
meis auribus glossema est, *Franc. Modius* victoriarum *reponebat*.
qui te primus patrem fecit] *Eumenius in Constantinum*, neque 35.
enim erat dubium quin ei competeret hereditas quem primum
Imperatori Fata tribuissent. *Lege reliqua.*

IN VI.

SPartana tibia] *Pausanias Laconicis*, *Λακεδαιμόνιοι τὰς ἐξόδους ἐπὶ τὰς μάχας οὐ μετὰ σαλπίγγων ἐποιοῦντο, ἀλλὰ πρός τε αὐλῶν μέλη, καὶ ὑπὸ λύρας καὶ κιθάρας κρούσμασι.* Lacedæmonij prœlium non incinentibus tubis, sed ad tibiarum carmina, & lyræ modulos citharæque inibant. pag. 135. 4.
illud eripiam] *Probè* arripiam. *Mamertinus in Maximianum A.*, cetera, & potissimum illud arripiam, *&c. Vopiscus Probo*, magnum & præclarum Principem, & qualem historia nostra non nouit arripiam. 11.
transacto enim nutu aduersi ominis] *Locus perdifficilis, & in quo mihi ipse non admodum satisfaciam. Car. Langius, vir doctissimus*, metu adu. om. *rescribebat, vere, vt arbitror. Sed &* offenso reuocati *legerim, vt in* C, *pro* offensa, *scilicet ipsius illius ominis, memoria & sermone omnium repetiti. Estq́ue hac omnino, vt ariolor, sententia. nam victoria parta, quamlibet Comitum ac Ducum tuorum, atque omniũ nostrûm longe aliud omen ac metus erat, (sequitur enim*, contra consilia hominũ) *superata inquam hac diffidentia publica, & sinistra ominum significatione in melius conuersa, in quorum ipsorum in peiorem partem interpretatione fieri potest vt aliquid publice sit peccatum, cùm tibi Constantine secretior quadam, & minus vulgo perspecta ratio constaret. nam huc equidem traham quod mox subdit*, Habes profecto aliquod, *&c.) vtar libertate, & quæ sequuntur.* 13.
imperij tui socijs] *Galerio Maximiano, & Licinio, quem Galerius, antiqua sibi consuetudine notum, ac bello quod contra Narseum gesserat strenuis laboribus & officiis acceptum in imperium assumpserat. Eutrop.* X. 20.
sed omnem aperte *&c.*] *Dixi suprà ad pag.* 72. 12. 23.
cùm ipsa mente diuina] *Et hoc suprà attigi ad pag.* 116. 33. 26.
Infrà, Sed diuina mens & ipsius Vrbis æterna maiestas nefario homini eripuere consilium.
arma monisti] *Ποιητικῶς pro* copias & exercitus. *Infrà*, explicari statim in frontem ordines, & extendi latius arma iussisti. pag. 236. 1.

Lucanus,

Lucanus, Impia concurrant Pompeii & Cæsaris arma. *Statius*, cum rauca dabunt abeuntibus armis Signa tubæ. *Alij passim.*

33. Duxerat magnum Seuerus exercitum] *Infrà*, non intelligens maiestatem illam Vrbis, quæ pridem a timotos exercitus sollicitauerat, ad tua auxilia transisse. *Ibi quantum opus erit dicemus.*

35. Maximianus] *Ineptè, & contra historiam qui* Maximinus *supponunt. est enim Galerius Maximianus A., qui à Diocletiano A., Cæsar creatus fuerat, Armentarius cognomine Apud Iulianum Imperatorem, Cæsaribus. Diocletianus ἄγει μεθ' ἑαυτοῦ Μαξιμιανώ τε τὼ δύω καὶ Κωνστάντιον*

37. qui pater illius credebatur] *Epitome Sex. Victoris*, Sed Maxentium suppositum ferunt arte muliebri, tenere mariti animum laborantis auspicio gratissimi partus, cœpti à puero. *Scripsi quod arbitror germanum, &* à puero *est*, à prole mascula. *Infra*, vt omittam quòd erat ille Maximiani suppositus. *Iterumq;*, vt falso generi non inuideamus. *Mox* sua fata, *id est, imperij olim sui.*

pag. 137. 9. soli dicata coniugio] *An ergo iusta ei coniux Mineruina, ex qua Crispum sustulit? At παλλακὴν Zosimus appellat. Confer quæ ad pag 126. 22. notamus.*

15. te conseruatio,] *Deleam hinc & post* gratulatio *reponam.*

34. sub ipsis Alpium iugi.] *Lege de Alpibus accuratè Ammianum Marcellinum. Eumenius gratiarum actione Constantino A.*, Sed enim Ædui totum istud quod Rheno, Oceano, Pyrenæis montibus, cunctis Alpibus continetur Romano imperio tradiderunt.

35. tenentes oppidum] *Segusium Ptolemæus, Segusionem idem Ammianus nominat. Nazarius in Constantinum*, Primam igitur Segusiensium ciuitatem, quam primam iter dederat, victoria facilis amplexa est. *Rursum*, Segusiensium ciuitatem, quæ superatis Alpibus Italiæ claustrum obiicit, cum vi & virtute velut ianuam belli refregisses, *&c.*

pag. 138. 13 agi res simul cœpta & patrata] *Salustius Iugurthino*, Adherbal cum paucis equitibus Cirtham profugit, & ni multitudo togatorum fuisset, quę Numidas insequētes mœnibus prohibuit, vno die inter duos reges cœptum atque patratum bellum foret. ciuili sanguine maculata] *Sabini Iuliani motum intellexerit, opinor, qui imperium inuadens à Carino in campis Veronensibus interfectus est. Epitome Sex Victoris.*

33. obfirmato illo capite] *Hoc est, exercitus duce, Ruricio, (vt existimo) &* obfirmato *est duro ac pertinace.* Detectam aciem, *(ita enim rescribam) primam appellat, & velut cunei frontem.*

pag. 139 32. quam coloniam Cn. Pomp. aliq. dedux.] *Onuphrium adi De*

imperio

imperio Romano. Meminit coloniæ huius Tacitus *Historiar* III. Quæsitum inde quæ sedes bello legeretur. Verona potior visa, patentibus circum campis, ad pugnam equestrem, qua præualebant. Simul coloniam copiis validam auferre Vitellio in rem famam que videbatur. *De Pompeiano quod addit, certum è Nazarij panegyrico Ruricium denotari, sed vnde id ei cognomen nondum reperi.*

euehendis copiis] *Primum* inuehendis *emendem, deinde* copias *exponam* commeatum. *Infrà*, Tu Romæ tuæ alior copiis subvehendis, *&c. Eumenius in Constantinum*, vt lente & cunctanter itinere confecto, consumptis copiis mansionum, ne quis consequi posset exercitus, repente intra parietes consideret purpuratus, *&c Seneca De beneficiis* VI *cap.* VII, nec fluminibus gratias agimus, quamuis aut magna nauigia patiantur, & ad subuehendas copias largo ac perenni alueo currant, aut piscosa, & amœna pinguibus aruis interfluant. Pag. 140. 5.

proiecta, ancipiti periculo] *Dele sectionem post* proiecta, *ac post* periculo *repone.* nam ancipiti periculo *est* fortunæ & aleæ belli. 8.

obsessosque peiora experiri, *&c.*] *Obscura si qua alia, scripta lectio, & in qua vngues admordeas*, obsessosque obmissos pemora exper. *In C quoque editum* obs. q. omissos pœnora exper. *Sed erui tandem & cum cura*, obsess. q. omissa spe moræ exper. Spe moræ, *id est, trahendi obsidione diutina belli. Lucanus* IIII, *de Massilia*, Iam satis hoc Graiæ memorandum contigit vrbi Aeternumque decus, quod non impulsa, nec ipso Strata metu, tenuit flagrantis in omnia belli Præcipitem cursum, raptisque à Cæsare cunctis Vincitur vna morâ. *Infra*, vnum iam illud timebatur, ne ille contentus his viribus, grauiter afflictis, & in arctum redactus, boni consuleret, & debitas rem pœnas obsidione differret. *Proxime quoque rescribam*, adeoque omnes quâ erupt. tentauerant cecidisti. *nam* tentauerat, *non* tentauerant, *in omnibus lego. Vir eximie doctus, mihique amicissimus olim correxit*, adeoque omnes qui erupt. tentauerant cecidisti, *paruo ac nihili discrimine. Tu elige mi lector.* 9.

grauius inte pondus] inde, *hoc est, ab hostibus. In L desideratur, vitiose. vt puto.* 23.

ex edito monte] *Aegaleo, qui è regione Salaminis Herodotus* VIII. Pag. 141. 8.

aliquid agens] *Probè aliud. Habuerit que (opinor) in mente quæ Augusto accidisse bello Siculo Suetonius refert cap.* XVI. *nam Actiaco quidem, cornu dextro M. Lurio, læuo Arruntio commissis, Agrippæ omnis classici certaminis arbitrio, ipse* 9.

vbique

vbique aderat. Verba sunt Vellei Paterculi è II:

10. Fuit etiam qui sublatus in scalas, &c.] *Ingenuè fateor, nondum incidi in hanc historiam, nec qui subijceret inueni. Itaque (quod aiunt) trado lampadem.*

pag. 142. 7. curam abnuere] *Sequor* cura. *Incertus in Maximianum & Constantinum*, Quanquam etiamsi totam excusationem ætatis afferres, sic quoque tibi reip. curis non erat abnuendum.

35. eodem fulmine suo] *Festum consule in* Manubiæ, *& Senecam Natural. quæst.* II *cap.* XLI.

pag. 143. 8. diu parta] *Hoc est, lente procurata. Eumenius in Constantinum*, Diu venturi hominis partus optatur, diu vagitus inconditi locuturam differunt vocem, *&c. Mox pro* rediuiuum *melius opinor* recidiuum. *Virgilius Æneid.* VII, Funestæque iterum recidiua in Pergama tedæ.

24 Stultum & nequam animal] Animal *abest* B, *plagio. Seneca De beneficiis* II *cap.* XVI, Tumidissimum animal, (*Alexandrum Magnum intelligit*) si illum accipere hoc non decet, nec te dare. *Rutilius Itinerario priore*, Namque loci querulus curam Iudæus agebat, Humanis animal dissociale cibis.

33. quo orbem obsederat] *Equidem non hoc damnem, non, præferam tamen* Vrbem. *Nazarius in Constantinum*, Duci sane omnibus videbantur subacta vitiorum agmina, quæ Vrbem grauiter obsederant.

pag. 144. 12 admotus exercitus] *Probè* admotos, *multitudinis numero. nam primum aduersus motum Prætorianorum atque Maxentij Galerius Maximianus A. Seuerum Cæsarem cum exercitu Romam miserat. Isq; cùm circum muros ageret, desertus à suis, quos præmiorum illecebris Maxentius conduxerat, fugiens, obsessusq;, Rauennæ obijt. Ex Aurelio Victore, & Eutropio* X. *Atque hæc prima expeditio. Addit deinde idem Victor*, Hoc acrior Galerius, ascito in consilium Iouio (*Suspecta hæc mihi*) Licinium, vetere cognitum amicitia, Cæsarem, creat Augustum, eoque ad munimentum Illyrici ac Thraciæ relicto, Romam contendit. Ibi cum obsidione distineretur, militibus eadem qua superiores via attentatis, metu ne desereretur Italia decessit. *Lege reliqua.*

21. quà breuissimum per eos iter est] *Gentis, aut regionis, quà transitum, nomen in mendo est. Mihi* Eneti *seu* Veneti *sunt. nam Aquileia, quæ superiore narratione postrema dedita, Romam continente solo properanti breuissimum per eos iter est. Docent tabulæ.*

23. Scipionis] *Africani maioris. Meminit Cicero Verrina* VII.

35. boni consuleret] *Proba lectio, nec sollicitem. Incertus in Maximianum*

mianum & Constantinum, Huius cum fratre rursus ac sæpius expeditionibus domita Germania boni consulit vt quiescat. *Ibi vide. Frustra est ergo vir doctus qui reposuit*, mora consuleret, *aliaq́; nonnulla hic mutauit.*

omni Africa exhausta] *Alexandro, qui tum, pœnes pro Prafecto regebat, & imperio imminebat, à Rufo Volusiano, prafecto Pratorio, leui certamine oppresso. Lege Sex. Victorem.* pag. 145. 2.

Sed domina mens, &c.] *Bene* diuina, *estq́; hic quoque à librariorum compendiis error. admodum enim vicina* dn̄a & dīna, *quorum hoc* diuina *in veteribus libris, illud* domina *valet. Adi qua notamus ad pag. 116 33.* 4.

vernula purpuratus] *Pacatus in Theodosium, de Maximo tyranno*, ille quondam domus tuæ negligentissimus vernula, mensularumq́ue seruilium statarius lixa. 11.

Et adeo ipse verum sibi dixerat] *Eumenius in Constantium Casarem*, Adeo verum sibi dixerat morte vicina, vt interfectum se nollet agnosci. 17.

cum excedendo Palatio, &c] *Notatum hoc quoque Ælio Lampridio, & inter Commodi necis prodigia relatum.* De Palatio ipse ad Cælium montem in Vectilianas ædes migrauit, negans se in Palatio posse dormire. 29.

totius tui vict exerc.] *Indubie verum* toties. *Suprà.*, quis enim miles qui ductu atque auspiciis tuis toties felicissimè dimicasset vulnera illi sua venderet? 31.

quondam hospitis monitor Aeneæ] *Virgilius AEneid.* VIII, Huic Deus ipse loci fluuio Tyberinus amœno Populeas inter senior se attollere frondes Visus. *Reliqua lege.* pag. 146. 13

falsum Romulum] *Auctor orationis in Ciceronem qua Sallustio tribuitur*, Oro te Romule Arpinas, qui egregia tua virtute omnes Paullos, Fabios, Scipiones superasti, quem tandem locum in hac ciuitate obtines? *M. Lepidus apud Sallustium Historiar.* 1, *de Sulla*, Quæ cuncta sæuus iste Romulus quasi ab externis rapta tenet. *Catullus epigr. in Casarem*, Cinæde Romule hæc videbis, & feres? 14.

nec de fica tota Vrbe] *Belle* desiit. *Trebellius Pollio Aemiliano*, Ictus est lapidibus, petitus est ferro, nec desiit vllum seditionis telum .. *Paulo antè* trucidato corpore, *nihil muto. ita enim & Cicero Pro P. Sextio.* A quibus hic multis vulneribus acceptis, ac debilitato corpore & contrucidato, se abiecit exanimatus, &c. *Petrus Dinaus* truncato *reponebat.* 26.

vt sunt ioci triumphales *Martialis*, Consueuere iocos vestri quoque ferre triumphi, Materiam dictis nec pudet esse ducem. *Mox* cùm alieni cap. mer. pateretur, fuit cum suspectum 29.

mihi

mihi cum *repetitum tam vicine, ac proeo* qui *legebam. Nunc idem obseruo in Nazarij laudatione*, cum eum pugnæ locum caperet, vt interclusa fuga moriendi necessitatem imponeret, cum spem victoriæ non haberet.

55. & attinebat] *Nazarius in Constantinum*, femineces vacillare, aut moribundi sedilibus attineri. *Arnobius* 11, quid est à nobis factum contra sensum iudiciumque commune si maiora & certiora dilegimus, nec sumus nos passi falsorum religionibus attineri?

pag. 147. 4. Certare innumer. multit.] Cursare innum. *arbitror verum. Mox* tantum sibi omnium animi, *non* hominum, *& cum Doctissimo Lipsio pro* memorabant *reponam* mirabantur. *Suprà, gemina phrasi*, Ostentare se omnes, & tripudiare, sine vllo de reliquiis belli metu, & auspicium victoriæ tuæ prò consummatione metiebantur. *Paulo antè* omnes inde discedere *probè est in* v. *Sed* homines in re icto accedere *idem Lipsius noster ingeniosius quam verius si introspicias, emendabat.*

14. humeris se Italiæ in patr. report.] *Auctor quem modò dixi in Ciceronem.* Sed quid ego plura de tua insolentia commemorem, quem Minerua omnes artes edocuit, Iuppiter Opt. Max. in consilium Deorum admisit, Italia exulem humeris suis reportauit? *Ipse Cicero extrema oratione post reditum in Senatu*, cùm me vestra auctoritas accersierit, populus R. reuocarit, resp. implorarit, Italia cuncta pæne suis humeris reportarit, *&c. Q. Haterius apud Senecam prēm Controu.* 11 *lib* VII, Qui modò Italiæ humeris relatus est, nunc sic à Popillio refertur.

16. oculis fere gestauit] *Egregiè* oc. ferre gestiuit. *Incertus in Maximianum & Constantinum*; Te primo ingressu tuo tanta lætitia, tanta frequentia P. R. excepit, vt, cùm te ad Capitolini Iouis gremium vel oculis ferre gestiret, stipatione sui vix ad portas Vrbis admitteret.

pag. 148. 12 sed etiam victoriæ suæ] *Pacatus in Theodosium*, clementia Imp^tor tua quo celo, quo pigmento, quo ære, auróue ducetur, qua tu ipsius victoriæ victor ita omnem cum armis iram deposuisti, vt ceciderit nemo post bellum, certe nemo post Maximum? *Cicero pro M. Marcello*, Ipsam victoriam vicisse videris cùm ea ipsa quæ erat adepta victis remisisti, *&c.*

17. Rheno Danubioque prætenduntur] *Sequor* prætendunt. *Idem Pacatus*, Vix Iberum tuum videras, iam Istro prætendebas. *Virgilius*, hic sæuus tendebat Vlysses.

pag. 150. 4. vix leue pallium, &c.] *Eadem hæc, ijsdemque pane verbis Pacatus*, Illos tenero perlucentes amictu, & vix leue carbasum vitando Sole tolerantes, *& quæ sequuntur.*

quem

quem qualemque ordinarur discipl.] *Probè* ordinat, *sed &* 6.
quem, qualemcunque, ord *emendem. Suprà*, cum qualemcumque militem fortissimum facias tuo Imp^tor exemplo.

rectissima & pulcherr. *&c*] *Consentiunt codices, placet tamen* 18.
lectissima. *nam alterum illud exile mihi, & suspectum.*

Ignoscat inquam, *&c.*] *Scilicet quòd eius rebus gestis tuas præ-* 32.
fero, cùm tu Italiam, Africam, Romam, ille Bataviam ac Britanniam liberarit.

signum dedit] *Sequor* Dei. *nam mox subijcit*, debetur & diuini- 35.
tati tuæ simulacrum aureum, *&c.*

toto infusa mundo] *Alludere mihi videtur ad Virgilij versum* pag. 151.8.
Æneid. VI, totamque infusa per artus Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

soboles tua] *Constantinus, (credo) filiorum è Fausta, qui ei* 23.
successere, natu maximus. Fausta inquam, non illa Maximiana, sed altera, quam adulterij insimulatam Constantinus morte affecit. Auctor Zosimus II. *Sed ambigo an verè. nam geminam Faustam Constantino Magno coniugem apud ceteros historicos non inuenio.*

IN VII.

CVrant qui semper diu. meditantur] *Bene* curet *ac* medita- pag. 153.12
tur, *vt in* C *est. nam Constantinum indicari docet quod mox sequitur*, propter cælestem in illo fauorem.

professa laudatio] *Hoc est, suscepta è professo. Geminumq; illud* 26.
Statij Siluar. I *Stellæ & Violantillæ epithal.*, Ergo dies aderat Parcarum conditus albo Vellere, quo Stellæ Violantillæque professus Clamaretur Hymen.

& eius mira comes] *Egregiè* misericordia. *Estq; hic quoque* pag. 154.4.
fons erroris & origo (quod non temere iam sæpius inculco) curta scriptura, mĩa. *Quam qui non assequeretur, amicus noster, Franc. Modius* indiuisa *legendum arbitrabatur. At non ego ei plausor & subscriptor.*

maximorumque fructuum, *&c.*] *In* VCR *lego* maximorum- 19.
que fr. *Quis addubitet quin verum sit* maximorum quoque fr.? *nam* q̃; *in veteribus libris explanatè* quoque *est. Idem vitium est & in Gallienis Trebellij Pollionis.* Galli Postumum ad imperium vocarunt, exercitibusque consentientibus, qui occupatum Imperatorem libidinibus querebantur. *Repone audacter* exercitibus quoque consent.

Quorum alter] *Crispus, è Mineruina. Infrà*, Quanquam ad 20.
gloriam vestram fecunda malis suis natio ita raptim adoleuit,

robuſteque recreata eſt, vt fortiſſimo Cæſari primitias ingentis victoriæ daret. *Rurſum*, Declarant ecce rationem cupiditatemque votorum facta Criſpi, Cæſarum maximi, in quo velox virtus ætatis morâ non retardata pueriles annos gloriis triumphalibus occupauit.

23. alter iam Conſulatum, *&c.*] *Conſtantinus, è Fauſta. Infrà*, Te verò Conſtantine Cæſar, incrementum boni publici, quibus votis amplectitur Romana felicitas, quæ de te tantum expectat quantum nomine polliceris? *Lege reliqua.*

pag. 155. 11 Niſi quòd neceſſe eſt, *&c.*] *Infra mox*, Niſi quòd rectè factorum Contemplator acerrimus, *&c. Iterum*, Niſi quòd te ipſa vis tua cogit agnoſci. *Rurſum*, Niſi quòd indulgentiſſimus Princeps eô cariorem habet quô maiore labore ſeruauit. *Adde quæ ſuprà ſcripſimus ad pag. 7. 33.*

23. Exiſtimare quidem de principibus, *&c.*] *Nimirum (ait Bucolicis Moſchus)* Κρίνειν ἐκ ἐπέοικε θνήτα ἔργα θεοῖσιν. Haud fas cernere facta Deum mortalibus ægris. *Pacatus in Theodoſium*, ſi fas plurimque mortalibus exiſtimare cæleſtia.

32. extrinſecus lateat] *Apertè falſum. quî enim poſſunt quæ extrinſecus poſita latere? Scribe ergo* intrinſecus. *Mox* prohibetur, *ne id quidem verum. Corrigam* præbetur.

pag. 156. 16 veſtibula ipſa declarant] *Pindarus*, ἀρχομένε δ' ἔργου πρόσωπον χρὴ θέμεν τηλαυγές, Opere verò inchoando illuſtre ponendum frontiſpicium eſt.

17. rectè à ſapientibus ponitur, *&c.*] *Plinius in Traianum*, Didicimus quidem cui virtus aliqua contingat omnes ineſſe, *& quæ ſequuntur.*

pag. 157. 6. victorum lætitiam vulnerauit] *Infrà*, Illa armorum oſtentatio, & operti ferro exercitus, qui imbelles oculos vulneraſſent, inuictas mentes incitauerunt. *Mox vbi eſt*, tanta hoſtium & tam ampla cædes, *miſeret me adoleſcentis qui Macrobium nuper edidit, & hic* ſeges, *non* cædes *reſcribi iube, t amplamq; hoſtium cadem cum incruenta victoria non conciliat. Acumen correctoris! Tu eum lege ad cap* XV. *lib.* V.

11. vt iam cœperit non virt. mag. quàm integr. *&c. Propertius meus*, Frangit & attollit vires in milite cauſa, Quæ niſi iuſta ſubeſt, excutit arma pudor.

15. ſeruata diuinitas] *Præferam* ſeruatura. *ſic enim infrà*, ſæuiſſimo hoſti multus inſtares, & libertate cædis exultans donum noctis duceres quòd pugnantem nemo ſeruaret. *Alterum illud, mihi quidem, gloſſema ſapit.*

pag. 159. 5. appetitum tuum] *Iniecit mihi manum ſcripta lectio, ac de inſigni aliqua menda ſuſpicionem fecit. Et fallor? an germanum eſt,*

affectum

affectum tuum? *Idq́ qui non assecuti librarij ignota & insolenti voci non vnum interpretamentum dederunt, & alij* appetitum, *alij* amicum (*quod vero propius*) *interpolarunt*. *Propius dixi. non enim sanè hoc* affectus *est quod* amicus, *sed* necessarius ac propinquus. *Capitolinus M. Antonino Philosopho*, Et Antoninus quidem non est satis motus defectione Cassij, nec in eius affectus sæuiit, sed per Senatum hostis est iudicatus. *Volcatius Gallicanus Auidio Cassio*, Nec tamen Antoninus grauiter est iratus rebellione cognita, nec in eius liberos, aut affectus sæuiit. *Iterum*, Denique cùm quidam diceret reprehendendum Antoninum quòd tam mitis esset in hostem suum, eiusque liberos, & affectus, atque omnes quos conscios tyrannidis repperisset, *&c.* *Idem Capitolinus Maximinis*, Quare timentes milites, quorum affectus in Albano monte erant, medio fortè die, cùm à prœlio quiescetetur, & Maximinum & filiam eius in tentorio positos occiderunt. *Rursum; Gordianis*, Affectus suos vnicè dilexit, filium & nepotem vltra morem, filium & neptem religiosè. *Ipse Antoninus epistola quam Capitolinus refert Clodio Albino*, Quod interim à te publicari nolo, ne aut ad ipsum Papirium, aut ad eius affectus perueniat, nosque videamur in locum viuentis Consulem surrogasse. *Iam* (*quod superest*) *quæ necessitudo Constantino, Faustam Maximiani Herculij priuignam in matrimonio habenti, cum Maxentio Herculij eiusdem filio,* (*saltem vt vulgo creditum est*) *cui dubium?*

aut etiam ille] *Adi Plinium Natur. histor.* VII *cap.* XXI. pag.160. 5. *Strabo Geographic.* VI, Ἔστι δὲ καὶ ἀπὸ Λιλυβαίου τὸ ἐλάχιστον δίαρμα ἐπὶ Λιβύην χίλιοι καὶ πεντακόσιοι περὶ Καρχηδόνα. καθ' ὃ δὴ λέγεταί τις τῶν ὀξυδορκούντων ἀπό τινος σκοπῆς ἀπαγγέλλειν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀναγομένων ἐκ Καρχηδόνος σκαφῶν τοῖς ἐν Λιλυβαίῳ. Est autem & à Lilybæo ad Carthaginem breuissimus in Africam traiectus stadiorum mille & quingentorum. Atque inibi fama est quendam acie insignem oculorum è specula quadam Lilybæis nauium numerum quæ Carthagine soluerent nunciasse. *Idem & Aeliano narratum Varia histor.* XI *cap.* XIII. *Plutarchus* περὶ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν πρὸς τοὺς Στωικούς, Καίτοι λέγεται μὲν ὁ Λυγκεὺς ἐκεῖνος διὰ πέτρας καὶ διὰ δρυὸς ὁρᾶν, ὥσπερ δή τις ἀπὸ σκοπῆς ἐν Σικελίᾳ καθεζόμενος τὰς Καρχηδονίων ἐκ τοῦ λιμένος ναῦς ἐκπλεούσας, ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἀπεχούσας δρόμον. At enimuero Lynceus ille trans saxũ transque quercum vidisse fertur, & è specula in Sicilia sedens quispiã Carthaginiensiũ naues quæ è portu soluerent spectabat, diei noctisq; cursu distantes. *Quod deinde est*, vetustas locuta est, ποιητικώτερον *dictum Virgil.* quã fama locuta est Candida succinctã latrãtibus inguina

monstris Dulichias vexasse rates. *Minucius Felix Octauio*, Loquitur Plato partes orbis nunc inundare, nunc alternis vicibus ardescere.

18. diuini vultus litura deformis] *Luto obliti, credo. Lampridius Elagabalo*, misit qui in castris statuarum eius (*Sermo est de Alexandro Seuero, qui proxime imperauit*) titulos luto tegerent, vt fieri solet de tyrannis. *Ceterum quod attinet ad historiam, imaginem Constantini Romæ ostensam de more narrat Zosimus* II, *sed huius à Maxentianis iniuria non meminit.*

19. In quo lumen mundi obscurabatis] *Purus putus Græcismus, ἐν ᾧ ἠμαυροῦτε*, dum obscuratis. *Exempla obuia.*

33. recondita alte, *&c.*] *Sequor* recondite, *&* alte *vt glossam deleo.*

pag 161. 14. pro meritis iniret] *Emendem* inires, *hoc est, consequerere.*

21. auxil. tui asp. aud. q. patientes] *Pacatus in Theodosium*, nec videri modo patiens, sed facilis audiri, *&c. Horatius*, Siue mutata iuuenem figura Ales in terris imitaris almæ Filius Maiæ, patiens vocari Cæsaris vltor.

34. terrarum triumphis altiori tibi cesserat] Altiori, *id est, maiori, scilicet se. Incertus in Constantinum*, lectissima & pulcherrima Diui patris tui facta superasti, ipsum inquam Diuum Constantium iam primis imperij tui lustris rerum gestarum laude cumulasti.

pag 162. 11. restricte compteque] *Placet* restr. contenteque. *Pacatus in Theodosium*, cùm videret Imperatorem, rerum parentem, terrarum hominumque dominum, parce contenteque viuentem. *Plautus Asinaria*, mater illum arcte contenteq; habet. *Alioqui* compte *in vetere scriptura est* composite.

5. Romano quodam bello] *Aduersum Latinos. Dionysium Halicarnassæum lege Antiquitatum* VI.

34. Sat argumento dupl. *&c.*] *Præclare* Stat. *Ac memini equidem (quod nunc commodum mihi venit in mentem) obseruare etiam tum puer in Propertio eleg.* XVI *lib.* III *emendandum videri*, Occidit, & misero sat erat vicesimus annus, *nõ (vt circumfertur)* steterat, *vicissimq; eiusdem operis tertia vbi vulgatur*, Stãt mihi cum domina prœlia dura mea, *de sententia legendum*, Sat mihi, *&c. hoc enim ait, satis sibi esse cum domina bellum, vt quærendus non sit externus hostis præsertim qui fortunæ splendorem & opes non ambiat. Tu iudica mi Lector.*

pag 163. 20 Ascarico & Comite suo] *Eumenius in Constantinum*, Hæc est tua Constantine de Ascarici Regaisique supplicio quotidiana atque æterna victoria, *& quæ sequuntur. Mox* eam inaud. *bene scribitur, scilicet laudem, quod præcessit.* Famam inaud.

ver-

vir doctus temere, nec necessariò emendauit.

quorum vis cùm ad bell. efferuesc. &c.] *Gallieni imperium notat, tum Francorum gentes spoliata Gallia Hispaniam possederunt, vastato, ac pane direpto Tarraconensium oppido, nactisque in tempore nauigiis pars inusque Africam permeauit. Verba sunt* Sex. *Victoris.* 28.

quid Clamalos?] Clamosos *est in* V, *in* B Clamauos, *neutrum correcte. Sequor* L, *in quo* Chamauos. *Proxime* Eruscos *lego in* VCR, *in* B Heruscos. *Arbitror verum quod in* L, Cheruscos. *Pro* Vangionas *in* L *scriptum* Chabionas, *errore, vt puto. sunt enim Franci non Germani, quorum hic mentio. Vide ad pag.* 34. 18. Lancianus *est in* L. *Iuuem ego, &* Logionas *rescribam, gentem Germanicam Zosimo lib.* I. pag. 164. 10

nihil magis timuisti quam ne timereris] *Pacatus in Theodosium*, Quo quidem maxime tuus gaudebat exercitus, cùm se vltrò videret lacessi, qui nihil magis timuerat quam timeri. *Claudianus De laudibus Stiliconis* I, Res mira relatu, Ne timeare times, & quem vindicta manebat Desperare vetas. 16.

dies integer conderetur] *Plinius in Traianum*, cùm tibi dies omnis summa cum vtilitate nostra, summa cum tua laude condatur. *Epistola* XXXVI. *lib.* IX. Ita variis sermonibus vespera extenditur, & quanquam longissimus dies cito conditur. pag. 165. 1.

Illyrij quondam, &c] *In* V *asscriptum margini*, lege Iustinum, *verè. est enim hac historia apud eum lib.* VII. *Meminit & Ammian. Marcellinus* XXVI. 23.

Optima aiunt esse remedia, &c.] *Notus Horatianus versiculus*, Felix quem faciunt aliena pericula cautum. pag. 166. 16

quam formidolosa] *Pro* formidabilis. *Vsus & Sallustius*, Regibus boni quam mali suspectiores sunt, semperque iis aliena virtus formidolosa est. *Cicero Tusculana* IIII, Conseruatio stabilis iudicij in iis rebus quæ formidolosæ videntur. 27.

Clibanariis in exercitu nomen est] *Ita Persis dicti qui Gracis* κατάφρακτοι. *Alexander Seuerus oratione ad Senatum, quam Ælius Lampridius recitat*, Cataphractarios, quos illi (*Sermo est de Persis*) Clibanarios vocant, decem millia in bello interemimus. *Ammian Marcellinus*, sparsique cataphracti equites, quos Clibanarios Persæ dictitant, thoracum muniti tegminibus, & limbis ferreis cincti, *&c.* 28.

quòd ex se rerum captum suum temperat] *Locus perdifficilis, ac plane depositus, sine libris. In queis nulla hic mihi varietas reperta. Eruebam tamen*, quòd ex rerum se captu in vsum temperat. Captu, *hoc est, conditione & modo, vt Adelphis Terentij Donatus exposuit hoc versu*, Hic Geta Præterea, vt captu' est seruo- 33.

seruolorum, non malus, Neque iners, alit illas. *Addit Afranium Simulante*, Is, vt seruorum est captus, facillimè Domo atque nostra familia prouenditur. In vsum, *id est, in rem gerendam, ac quod in manibus sit patrandum.*

pag. 167. 16 Deducta acie] *Benè diducta, nam cõtra sequitur*, reductis agminibus. *Infrà iterum*, nam quæ diducta ferre nequeas, his congregatis subire spei importunioris est quàm fiduciæ promptioris.

35. totus in metum venit, *&c.*] *Non recordor id in historicis legere. Itaque fides sit penes auctorem.*

pag. 178. 7. magnus quidam & acer, *&c.*] *Multa hic corrupta. Lego indubitato*, magnus quidem & acer equitatus, sed fuga quàm vi sua tutior, *&* primo, *&c. Non me ostento, mi Lector, sed tamen (fatendum est) egregia emendatio.*

19. Per tota admodum mœnia] *Saluianus*, Omnes admodum homines qui pertinere ad humani officij culturam existimarant, vt aliquod linguarum opus studio ingeniorum excuderent, id Spiritali cura elaborarunt, *&c. Rursum*, Aiunt igitur à Deo omnia prætermitti, quia nec coërceat malos, nec tueatur bonos, & ideo in hoc sæculo deteriorem admodum statum esse meliorum. *Vtitur & aliàs toto opere frequenter.*

31. cùm se Veronam proripuisset] *At intra Veronam obsidebatur, & iam praecessit*, Aderat quidem Ruricius, *&c. Rescribe ergo* Veronâ *Superiore panegyrico*, vt ipse etiam Dux cum parte copiarum ad accersenda auxilia muris excesserit. *Mox* considerati, *(sic enim legendum) id est, circumspecti, scilicet hominis, aut Ducis.*

pag. 169. 3. spiris tenebrisque, *&c.*] *Ineptè* spiculis. *Tu* spiris *accipe vt in Enniano fragmento apud Festum*, spiras legionibus nexunt.

9. Mortis decus perdunt, *&c.*] *Æneas apud Virgilium interfecto Lauso, Aeneid.* x, Hôc tamen infelix miseram solabere mortem, Aeneæ magni dextra cadis. *Camilla quoque occiso Tyrrheno, eiusdem operis* XI, nomen tamen haud leue patrum Manibus hoc referes, telo cecidisse Camillæ.

pag. 170. 22 Quòd ita ratio, *&c.*] *Bellè* ipsa. *Sed & legam*, Quid quòd ipsa rat. *&c.* non haberet? *Paulo antè* infestior Deus *sic dixit vt* hostis Deus. *Propertius*, Quis Deus in vestra constituit hostis aqua? III, *eleg.* XVI.

pag. 171. 2. visus agi possit] *Pacatus in Theodosium*, vniuersa latè quà visus agi poterat occuparant.

9. persequi velle] *Et hic locus non leuiter affectus, sed præsens mihi & sub manu medicina. verum est enim*, persequi velle est quem ten. loc. cæl. exerc. dicere. *Scilicet ẽ veteribus libris* em *&* est *valet. Vide suprà ad pag.* 24. 6.

24. sonat ictibus vmbo securus] *Perspicuè sana Lectio, &* securus

rus vmbo *qui imperuius telis, vt antè dixit*, telorum irriti iactus. *Itaque aliud egit vir doctus cùm* ictibus umbo, securibus cassis, quas cum trabalis, *&c. repofuit, meo animo parum cum volentibus Musis. Adeo plerumque lubrica & incerta coniectura etiam qua blandiri & addicere videntur. Mox* ferus ποικιλόπτερος equus *est. Virgilius Æneid* I I, hastam In latus, inque feri curuam compagibus aluum Contorsit. *Arnobius* I I I I, Numquid senex Saturnus, iamdudum obsitus canis, nostris carminibus indicatur ab vxore in adulterio comprehensus induisse formam feri, & sub pecoris specie hinnitibus euolauisse iactatis?

fuga turpis prodidit] *De eodem Virgilio est Aeneid.* X, Lucage, nulla tuos cursus fuga segnis equorum Prodidit. pag. 172. 3.

sed educti è carcere Consulares] *Prudentius Aduersus Symmachum* I, *ad Romam*, Cùm te pestifera premeret Maxentius aula, Lugebas longo damnatos carcere centum (Vt scis ipsa) Patres, *& quæ sequuntur.* 22.

Quonam modo te potens Africa, *&c.*] *Suspicor excidisse voti, vt sit*, te voti potens Afr. *Ouidius Fastor.* I I I, Sæpe potens voti, frontem redimita coronis Femina lucentes portat ab Vrbe faces. *Loquitur (vt hoc obiter dicam) de Diana Nemorensi, cui hæc lumina ferebant. Propertius.* Sed tibi me credere turba vetat, Cum videt accensis deuotam currere tedis In nemus, & Triuiæ lumina ferre Deæ. *Non longè infrà*, turbide aliquid egerunt, *opinor verius* turbidi. *nam* egerunt *præsens est, vt Grammatici vocant, ab* egero. *non præteritum ab* ago. pag. 173. 31

pro se quæque officiis suis functæ] *Virgilius Æneid.* V, Tum validis flexos incuruant viribus arcus Pro se quisque viri. *Rursúmque* X I I, Pro se quisque viri summa nituntur opum vi. pag 174 13

Sanauit dico?] *Affirmatè legam, non interroganter, & mox* non & arcess. *&c. negationem deleam, quæ perspicuè sententiam turbat, si penitius attendas.* 22.

amplius postules] *Scilicet ab eo qui te affecerit beneficio. id est, ab Imperatore. Statim*, sui non pœniteat, *hoc est, beneficij ab se præstiti. Sequitur*, qui solitario modo id egit, *&c. Vbi hoc primum, scriptam lectionem non reperio quî extricem. Planum quod in* L, qui non modo id egit, *&c. sed à litteris abit plusculum. Succedam ego, & tanquam tertio pedato* qui non solummodo id egit, *&c. reponendum arbitrer.* Amiseras *quoque*, doleres, gauderes, *audacter corrigam. Non longè infra* publicitus *sequor. Ausonius Gratiarum actio-* 25.

ne ad Gratianum. Tu argumenta omnia flagitandi publicitus ardere iussisti. *Vsi & veteres aliquot apud Nonium in* publicitus. *Quem adi.*

pag.175.26 ex omnibus prouinciis optimates, *&c.*] *Pulchre Rutilius Numatianus Itinerario priore*, Religiosa patet peregrinæ Curia laudi, Nec putat externos quos decet esse suos. *At Constantinum apertè Iulianus incusabat, quòd Barbaros omnium primus adusque fasces auxerat & trabeas Consulares. Verba sunt Ammiani Marcellini è XXI. Tu mi Lector vide reliqua.*

pag.176. 8. Idcirco ipse maximæ, *&c.*] *Bene* ipsi, *&* Maximo. *Sed & primori voce peccatum, quæ æquo longior. Curto, & emendo,* Circo. *Aurelius Victor*, A Flauio etiam pòst Circus Maximus excultus mirifice, atque ad lauandum institutum opus ceteris haud multo dispar.

17. vota nostra] *Scilicet pro eorum successione in imperio.* Proferuntur *verò est* differuntur. *Cùm addit*, Nec Lacedæmoniis, *&c. ominatur longum & perpetuam quendam ordinem Imperatorum è stirpe Constantini Magni. In quo frustrà fuit. nam Constantio, Constantini F., ceteris extinctis fratribus, Iulianus patruelis successit.*

20. Tuos Constantine, *&c.*] Tui *&* liberi *Grammaticæ leges postulant. Sed perpetuus Græcismus est, qualis in hoc Luciani*, ὅσπερ δὲ ἀγαθὸς τοξότης, καὶ τούτῳ ὅμοιος, ἀκριβῶς ὄψεσθαι τὸν σκοπὸν, εἰ μὴ σφόδρα μαλακὸς, εἰ μὴ στερρότερος τοῦ βέλους. *Et passim in optimis scriptoribus, vt exempla congerere non sit necesse. Imitatus & Capitolinus Pertinace*, cumque petiit per litteras vt ad Britannias proficisceretur.

24. Cæsarum maximi] *Ineptè* Cæsaris. *præcessit enim*, ex Cæsaribus nobilissimis, *Crispo scilicet & Constantino.* Maximi *ergo expone* natu maximi.

pag.178. 3. in sinu tuo] *Emendem* suo, *id est, suis ipsius sedibus & solo atque intimo recessu. Cetera de ingenio sic rescripseram*, fusa Barbaria. Persæ ipsi, potens nat. *&c.* in terr. fecunda, amicitiam, *& quæ sequuntur. Quo nihil verius, & ecce liquido* B *confirmat, in quo idem pòst repperi.*

8. Annon vbertate] *Egregiè* Annonæ vb. *sed ne sic quidem omnia purgata. Iuuem ego, & distinguam*, prospera annonæ vbert., fruct. copia. Exornatæ, *&c. Nec dubito quin verè.*

IN VIII.

E*Vmenio inscripsi cùm aliis de causis, tùm quòd prima statim oratione priuati sui studij litterarum meminit, quod Augustoduni*

Hoduni obiuisse Constantij Caesaris iussu ipse testatur Pro restaur. scholis. Agunturq; gratia de septem millibus capitum in censu, & reliquis quinque annorum debitis remissis. Monendus es autem mihi Lector actionem hanc totam à Bartholomaeo quodam Chassenaeo recitari procemio Commentariorum in consuetudines Ducatus Burgundiae è vetere MS, *vt apparet, Philippi Bruneti, Æduorum Suffraganei. Qui cetera fere codicibus nostris deterior, vna & altera tamen complexione est auctior, vt in re praesente ostendemus. Docuit id adeo me nuper admodum P. Andreas Schottus, (ne quem sua laude defraudem) vetere mihi amicitia, qua olim Louanij è morum atque studiorum similitudine contracta, coniunctissimus, homo & diligentia summa, & incredibili lectione.*

tandem aeterno nomine nuncupata] *Quae olim Augustodunum, à Diuo Constantio transnominata, qui per Claudiam matrem, Crispi filiam, (Is Diuo Claudio Imperatori frater) in gente Flauia.* pag. 179. 6.

similem facere] *Scilicet praesentia tua, & immoratione. Videturq; Constantinus, bellis, aut negotiis ita poscentibus, Flauia Treueros digressus, clarum alioqui domicilium Principum, vt Ammianus appellat* XV. *Proxime rescribam*, Sed quoniam id non potest (Et gessit animo) quod Natura non patitur, *&c.* 14.

Palatij tui] *Flauiensis, vt existimo. Infrà*, Exornauimus vias quibus in Palatium peruenitur paupere quidem supellectile, *& quae sequuntur.* 22.

omnes homines coram non indig. iuuare] Coram *in omnibus nostris quà scriptum, quà vulgatum, sed eruebam è compendiis litterarum* gratia. *nam* grã *in vetere scriptura* gratia *valet. Idq; ad* iuuare adiungam, *non ad* indigentes. *Mox* grauiter affectis *haud immutem, (ita enim Seneca de beneficiis* IIII *cap.* XXXVII, affectum semanimemque recreauit, *& Velleus Paterculus* II, hinc remiges firmissimi, illinc inopia affectissimi) *Infrà, tamen est* afflictis. Dixi quam bene meritis Aeduis subueneris Imp^tor, sequitur vt dicam quam grauiter afflictis. pag. 180 16

tuam maiore voto. *&c.*] *Placet deleri* tuam. *Altera quidem illa in* R *lectio manca & curta est*, tam maiore voto quam ingenio impari, *aut quid simile, vt Virgilius dixit*, Tam magis illa fremens, & tristibus effera flammis, Quam magis effuso crudescunt sanguine pugnae, *& deliciae meae Propertius*, Tam maiora senis Tithoni gaudia viui, Quam grauis amisso Memnone luctus erat. *Vulgò editur* Cum maiora, *neque rectius* Cui maiora *est in Vaticano & Posthij* MS *quae tractauimus.* 22.

26. fratres P. R.] *Pro restaur. scholis* ciuitatem istam, olim & fraterno populi R. nomine gloriatam, *&c.*

30. Diuum Claudium, parentem tuum] *Per Crispum fratrem, Lege Trebellium Pollionem Diuo Claudio. Auctor in Constantinum A.*, ab illo enim Diuo Claudio manat in te auita cognatio qui Romani imperij solutam & perditam disciplinam primus reformauit.

pag 181. 4. in Sicilia Mamertini] *Messanenses intelligit. Strabo Geographic.* VI, *τοσοῦτον δ' ἐπεκράτησαν οἱ Μαμερτῖνοι παρὰ τοῖς Μεσσηνίοις, ὥστ' ἐπ' ἐκείνοις ὑπῆρξεν ἡ πόλις καλοῦσι δὲ Μαμερτίνους μᾶλλον ἅπαντες αὐτοὺς ἢ Μεσσηνίους, εὐοίνου τε σφόδρα τῆς χώρας οὔσης, οὐ Μεσσήνιον καλοῦσι τὸν οἶνον, ἀλλὰ Μαμερτῖνον, τοῖς ἀρίστοις ἐνάμιλλον ὄντα τῶν Ἰταλικῶν.* Adeo autem Mamertini Messanensium potiti, vt & sub potestate sua vrbem haberent, & cuncti Mamertinos eos potius quàm Messanenses appellent. Cumque regio vini admodum sit ferax, non Messanense, sed Mamertinum vocatur, certans cum optimæ notæ Italicis. *Tu adi Lector & Festum in* Mamertini. *Quod proximum est, addit Strabo, Mamertinos gentem esse Campanam, & ab eadem mente scriptum Silio Punic.* XIIII, Incumbens Messana freto, numismumque remulsi Di creta Italia, atque Osco memorabilis ortu. *nam Osci in Campanis. Atque hæc hactenus clara, illud obscurum qua origo illa fabulosa quam Romanis imputarint. Si Eumenium capio, hoc senserit, gessisse se Mamertinos, itidem vt Ilienses, pro Romani generis auctoribus. Ac de Iliensibus res nota passim è poëtis, quos nihil attinet proferre, & Suetonius Claudio cap* XXV, Iliensibus, (*ait*) quasi Romanæ gentis auctoribus, tributa in perpetuum remisit, recitata vetere epistola Græca S. P. Q. R., Seleuco regi amicitiam & societatem ita demum pollicentis, si consanguineos suos Ilienses ab omni onere immunes præstitisset. *Meminit & Strabo copiosè lib.* XIII, *quæ non exscribo, ne frustra sim prolixus. De Mamertinis, quod huc proximè facit, Polybius Histor.* I. *οἱ δὲ Μαμερτῖνοι πρότερον μὲν ἐστερημένοι τῆς ἐπικουρίας τῆς ἐκ τοῦ Ῥηγίου, τότε δὲ τοῖς πράγμασιν ἐπταικότες ὁλοσχερῶς, οἱ μὲν ἐπὶ Καρχηδονίους κατέφευγον, καὶ τούτοις ἐνεχείριζον σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν ἄκραν, οἱ δὲ πρὸς Ῥωμαίους ἐπρέσβευον, παραδιδόντες τὴν πόλιν, καὶ δεόμενοι βοηθῆσαι σφίσιν, ὁμοφύλοις ὑπάρχουσιν.* At Mamertini, qui & nuper ab Rheginorum auxilijs deserti essent, & tunc summæ suarum rerum ingenti clade lapsarent, partim ad Carthaginienses confugere, seseque & arcem iis dedere, partim legatos Romam mittere, vrbem cedere, & obtestari venirent sibi suppetias, quos genere & cogna-

tione

tione contingerent. *Opinor, per Capyn, Troianum, qui è ducibus Aenea in Italia. Virgilius* x, Affuit & Mnestheus, pulsi quem pristina Turni Aggere murorum sublimem gloria tollit, Et Capys. Hinc nomen Campanæ ducitur vrbi. *Decius verò Magius apud Silium* XI *originem vrbis à Capye repetit qui Assaraco prognatus. Verba hæc sunt,* Ille Dardanius cui sacra pater, cui nomina liquit A Ioue ducta Capys, magno cognatus Iulo, Ille ego semihomines inter Nasamonas, & inter Sæuum atque æquantem ritum Garamanta ferarum Marmarico ponam tentoria mixtus alumno? *Verisimile est autem non Capuates solos, sed omnino omnes Cãpanos Capye se parente ostentasse. Merito ergo Mamertini per Capyn se in Romanorum maioribus numerant, Iliensibus pares. sed fabulosa origine, inquit auctor, verè. nam & de Iliensibus Lucanus* III, Iliacæ quoque signa manus perituraque castra (*Intelligit Pompeij*) Ominibus petiere suis, nec fabula Troiæ Continuit, Phrygiique ferens se Cæsar Iuli.

præter cetera necess. vocab.] *Hoc est, præ ceteris, ne quis erret.* pag. 181. 8.
Iustinus historia è Trogo Pompeio lib XXIII, vxorem suam Texenam, cum omni pecunia, & familia, regalique instrumento, quo præter illum nemo regum ditior fuit, Aegyptum remittit. *Infrà mox* princeps Aeduus *Cæsari Diuitiacus est.*

ad recuperandas Gallias] *Retineo, non* occupandas. *Suprà*, nuper Diuum Claudium, parentem tuum, ad recuperandas Gallias soli vocauerunt. *In Constantium Cæsarem*, Statim itaque Gallias tuas veniendo fecisti. pag. 181. 2.

rebellibus Gallicanis] *Vide quæ suprà dixi ad pag.* 113. 5. *Statim post* non possent. *auctius Chassenæus*, Cumque omni tempore de populo R. bene meriti fuerint, tamen liberos in seruitutem abduci, & agros suos vastari viderunt. 6.

Quòd si vobis, *&c.*] Vobis, *id est, Flauiæ genti, quæ ab Diuo Claudio, vt sæpe iam moneo.* 7.

subuenire potuisset] *Ipse Gothorum bello distentus. Auctor in Constantinum, A.*, ab illo enim Diuo Claudio manat in te auita cognatio qui Romani imperij solutam & perditam disciplinam primus reformauit, immanesque Gotthorum copias Ponti faucibus, & Istri ore proruptas terra marique deleuit. *Adi Trebellium Pollionem Diuo Claudio.* 9.

Sine clade Catalaunica] *Intelligit (opinor) Aureliani aduersus Tetricum in Catalaunis victoriam, ipso exercitum suum prodente Duce. Vopiscus Aureliano, Eutropius* IX, *Aurelius Victor.* 10.

pecuniis ad calendaria largiendis] *Hoc voluerit, (credo) dedisse Constantium pro liberalitate sua grandem resp.* 15.
Flauien-

Flauiensium pecuniam, quam illi fenori collocarint. Solitos autem calendis ponere quæ vt tardissime, idibus cogerent ac redigerent, Horatianus Alfius declarat, qui, Iam iam futurus rusticus, Omnem redegit idibus pecuniam, Quærit calendis ponere. *Habebantq́ non priuati solum, sed ciuitates quoque calendaria sua, ex quibus qui fenori dabant* calendarij, *&* calendarij curatores. *qui redigerent* iduarij *dicebantur. Quod me Petrus Pithœus docuit Aduersar. subsec.* II *cap.* IIII.

16. sed & methycis, *&c.*] *Assentior Rhenano* metoecis *reponenti, hoc est, μετοίκοις, nouis colonis. Tu Suidam consule in μετοικίοι & μέτοικοι.*

28. *nisi quos pro tuis gratuleris*] Quo, *non* quos, *emendem, & sequens verbum transferam, vt sit*, nisi pro quo tuis gratuleris, *vt Ciceroni dictum epist. ad C. Cassium pro Quæstore* XIIII *Familiar. lib.* X, tibique cùm pro rerum magnitudine quas gessisti, tum pro oportunitate temporis gratulor, *&c. Sed viro docto, mihiq́ amicissimo olim correctum*, nisi quod pro tuis pertuleris. *Tu cense mi Lector In Chassenao est*, nisi quod tuis gratul. *quod emendationem nostram confirmat. Non longe post* sine experim miseriæ *arbitror verum, non* misericordiæ, *errore abexscriptoribus profecto. nam* mīæ *vetere scriptura &* miseriæ *valet &* misericordiæ.

35. non tam innixa Romanis, *&c.*] *Inepta lectio. Eruebam ex* V iuribus Rom., *id est, pensitatione & vectigalibus. Pro restaur. scholis*, Salarium me liberalissimi Principes ex huius reip. iuribus in sexcenis millibus nummûm accipere iusserunt. *Ipse Constantius ad Eumenium*, Denique etiam salarium te in sexcenis millibus nummûm ex reip. iuribus consequi volumus. *Franc. Modius è* B mœniū ruinis *ingeniosius (meo animo) quam verius legebat. Quod additur*, noui census, *exponet Aurelius Victor, qui imperio inter Valeriū & Herculium AA., ac Galerium & Constantium Cæsares tributo, quo exercitus atque Imperator ali possent, legem nouam pensionibus inductam refert. Quæ, sanè illorum temporum modestia tolerabilis, in perniciem processerit.*

pag. 183. 14 Quanquam merito, *&c.*] *Correctio quædam & excusatio est eius quod antè dixerat*, nequam hominum segnitia. *Nota hæc Martialis*, In steriles campos nolunt iuga ferre iuuenci, Pingue solum lassat, sed iuuat ipse labor.

22. cuius in vno loco, *&c.*] *Corrigam* imo. *Infrà mox*, cùm suprà saxa perpetua sint, infra humilitas pruinosa.

pag. 184. 15. via sit confragosa] *Eruebam è scripta lectione* via situ confrag., *quod vix dubito quin planissimè probum. Non longe pòst desunt*

in

In omnibus nostris quæ è Chasseneo subscribam. Sic igitur est in eo,cet plurimarum. Horum locorum,Imp^tor,ingenium est huiusmodi, vt te eorum aspectum non horruisse loco sit summi beneficij, recreasse verò, planè non hominis, sed diuinum opus omnes fatebuntur,nos propriè beneuolentia colemus sempiterna. Quo magis *&c. Egregium fragmentum, & quo vno omnia eius exemplaris vitia bene compensata.*

DI boni.] DI mīn *è* B *notatur. si bene exscriptum. Voluerit (opinor) librarius* inmortales, *litteris modò inuersis. nam antiquaria scriptura* inmortales, *vt norunt qui veteres codices inspexerunt.* 25.

ad propagandos alior. Princ *&c.*] Ad *abest* B, *in* C *editum* ad propag. ad aliorum, *&c. Mihi venerat in mentem suspicari annos excidisse de Tertulliano, cuius ex Apologetico verba apponam, vt in* MS *quodam offendi, & (meo animo) rescribi debent.* Iam si pectoribus ad transslucendum quãdam specularem materiam Natura obduxisset, cuius non præcordia insculpta apparerent noui ac noui Cæsaris scenam congiaris diuidundo præsidentis etiam illa hora qua acclamant, *De nostris annis tibi Iuppiter augeat annos? Sed in id votum de more, & solenniter iuratum, id vero (vt ingenue dicam) legere hauddum memini. Coniecturam quidem nostram pòst repperi & in Rhenano.* Pag. 185. 1.

cui tam longa ætas prop. debeatur] *Mamertinus in Maximianum*, Sed qui velit omnia ista complecti sæcula sibi optare debet, & quantam tu mereris ætatem. 4.

quod opus desideraremus] Quid *exerte est in* V, *vere, sed &* opis *emenda ex* L. *Infrà mox*, quid remedij posceremus. 20.

verecundiæ nostræ remisisti] *Ineptè* V renuisti. *Mamertinus Gratiarum actione pro Consulatu*, Parui autem Imp^tor putas esse beneficij quòd rogandi mihi periculum remisisti? *Auctor in Constantinum, A*, cum Natura in ceteris sumptum operis remisisset. *Plinius panegyrico*, Prouinciis quoque in posterum & iniuriarum metum, & accusandi necessitatem remisisti. *Lucanus* IX, *ad Cæsarem*, Quam magna remisit Crimina Romano tristis Fortuna pudori, Quòd te non passa est misereri perfide Magni Viuentis. 30.

iacentes ad pedes tuos] *Suprà*, cùm in illo aditu Palatij tui stratum ante pedes tuos amplissimum ordinem indulgentiæ tuæ voce diuina, porrectaque hac inuicta dextera subleuasti. *Mox pudendo errore* minimam *pro* misericordiam *vulgatum è curta quam* C *exhibet scriptura. Quod idem mendum incidit & Nazarij laudatione in Constantinum pag.* 156. 27. *Corruptum in eadem &* mira *pro* misericordia *pag.* 154. 4. 33.

vt vbi-

pag. 186. 14 vt vbique possint] *Egregiè* prosint. *Estq; hic quoque (vt hoc obiter addam) à compendiis peccatum. nam* p̊sint *in vetere scriptura est* prosint. *Idem mendum obseruo & in Seneca De beneficiis* VI *cap.* XXII. *Verba apponam, quæ fœdè accepta.* Sit tanti vt tu coarguaris. Ista tibi concedere possunt etiam inuito, euntque ista tua causa, etiamsi maior illis alia ac prior causa est. *In Leodiensi vetustissimo* MS, *quem accuratè Car. Langius tractauit, propius vero est,* Est tanti vt tu coarguaris ista concedere. Possunt tibi etiam inuito, &c. *Iuuem, & emendem,* ista conced.? Prosunt, &c. *Clarius etiam dixisset,* Illa verò prosunt t, et. inu., euntque tua causa, &c.

15 in terras cælo missa perueniunt] *in Constantinum A.*, Illa inquam illa maiestas quæ Iouis subiecta nutu, nec Iridi Deûm nunciæ, sed pennis commissa Victoriæ, tam facilè te comitata est quàm citò ad terras cælo missa perueniunt. *Statius* Thebaid. III, Non ocius alti In terras cadit ira Iouis siquando niualem Othryn, & Arctoæ gelidum caput institit Ossæ.

31. desinisti numerum] *Scilicet censitorum. Sed &* quæsiuisti *arbitror verum. Patet ex eo quod sequitur* interrogasti.

pag. 187. 1. Separare igitur vtique dicam] Vtroque, *non* vtique, *est in* V, *curte, integrè in* C de vtroque. *Sed nec malè* vtraque dicam, *quod è* B *notatur. Mox* per satyram *sequor* saturam. *Tu mi Lector Festum consule in* Satura.

4. quartam amplius partem] *Liberalius* B, quintam, *mendosè. censa enim* XXV *millia capitum. Infrà mox,* Remissione ista septem millium capitum viginti quinque millibus dedisti vires, &c. *Iam duc-sis in digitos mihi quater sex, fiunt* XXIIII. *Quod excurrit, id est scilicet quod hic ait,* amplius.

7. an satis gratos] *Nouè meis auribus pro* impendio & eximiè. *Quo significatu in Arnobio, Ammiano Marcellino, historiæ Augustæ scriptoribus, Sulpicio Seuero, ac (ni fallor) Macrobio legas. Græcis quoque* ἱκανῶς *est* λίαν. Αἰσχρὸν καὶ ἱκανῶς ἀλόγιστον *nescio quis, alij passim.*

16. Quater tantum] *Rotundè hoc, non ex vero. siquidem quater septem* XXVIII *conficiunt. At censa dumtaxat* XXV *millia capitum, vt iam iam dixi.*

eadem. ter firmum] *Bellissimè* tibi, *sed insolens mendum* καὶ δυσμετόπιτον. *Mihi id à litterarum compendiis, quæ non temere iam toties incuso, arcessere libido, in quis* t^{i} *repperi scriptum, vt* t^{r} *explicatè* ter *est. Incidit verò & pag.* 87. 19. *iterumq;* 197. 17. *Apud Ciceronem contrà in* L. *Pisonem*, Atque vt tuum lætissimum diem cum tristissimo meo conferam, vtrum eandem

è MS bono viro & sapienti optabilius putas, sic exire * à patria vt omnes

omnes sui ciues salutem, incolumitatem, reditum * precentur, (quod mihi accidit) an (quod tibi * proficiscenti euenit) vt omnes execrarentur, malè precarentur, vnam tibi illam viam & perpetuam esse vellent? *hic inquam, vir & diligens & optima fide, Car. Langius in* MS *quodam priuato legi annotarat*, vnam ter illam viam, *&c. perspicuo mendo, (quis neget?) sed ab eodem, vt existimo fonte.* | f. precaréntur | in prouincia | MS

sub pristina sarcina] *Id est, ordinaria pensitatione, de qua imminutum erat nihil, tantum reliqua annorum aliquot remissa.* Vacillemus *sic dixit vt suprà*, quibus in ære alieno vacillantibus, *&c Quod sequitur*, quia nemo præfertur, *manifestè nihili est, & corruptum. Equidem* perfertur *rectè emendari nihil dubito, vt paulo antè*, desperatio perferendi debiti, *&c difficilius quod adhæret*, nemo. *Pro quo reposueram ante veteres codices inspectos* animosè, *hoc est, certa spe & fiducia, scilicet soluendi, commodè ad sensum, nec remotè à litteris, sed turbat scriptura vetus, quam non expedio. Tu cogitasis amice Lector.* 18.

æquauit ætatem] *Hoc est, spatium & tempus, id est, quinquennium. Infrà mox*, Quinquennalia tua nobis etiam perfecta celebranda sunt. *Paulo pòst* quibus singulis, *arbitror rectum* singularis. pag. 188. 19

Catonis oratio de lustri sui felicitate] *Lustrum condidit* A. V. C. DLIX, *P. Claudio Pulchro, L. Porcio Licino Coss. Orationis quidem in veteribus Grãmaticis qui exertè meminerit nondum repperi. Antonius Riccobonus de Prisciani sexto è* Censura de vestitu & vehiculis *hæc adducit*, nam periniurium est, cùm mihi ob eos mores quos prius habui honos detur, vbi datus est, * tamen vti eos mutem, atque alij modi sim, *sed ea an hæc nostra sit non habeo affirmare. Nota etiam* De suis virtutibus contra Thermum *in Festo pluries, sed quæ ne ipsa quidem liquidò huc pertineat.* 26. | f. tum vti

Quidquid illi parcius deder.] *Id est, vtcunque, quamlibet. Auctor Aetnæ*, Quidquid in antiquum iactata est fabula carmen. *Hoc vult, opinor, vtcunque Aetnæi incendij causa antiquorum carminibus fabulosè explicata & prodita est. A gellius* XII *cap.* I, Quidquid ita educati liberi amare patrem atq; matrem videntur, magnam ferè partem non naturalis ille amor est, sed ciuilis & opinabilis. *Rutilius Itinerario altero, de Stilicone*, Dumque timet, quidquid se fecerat ipse timendum, Immisit Latiæ Barbara tela neci. pag 189. 3.

resumunt an. operi.] *Aliter hæc in* V *quà scripta, quà distincta*, resum. animos, operi præparantur, culturam melior, *&c. parum ad stomachum meum. quis enim sic loquatur, culturam* 17.

anniti? *Mox clarius mihi quidem videatur*, Præsertim vero cum tu, *&c. immisso* vero.

21. & quasi illa maiest. *&c.*] Ille *arbitror verum, sed & verba quoque transponam*, & ille quasi maiest. *&c etsi quem velit non expedio. Fortean Faustum, è Mineruina filium?*

26. non antiquum] *Augustodunum, vt iam diximus, non Bibracte, quod oppidum & ipsum est in Aeduis. Quæ deinceps sequuntur mihi quidem incerta & obscura. quis est enim hic Iulius Polius Florentius? aut quis transnominatum ab eo Bibracte in omni memoria prodidit? Deinde quæ hæc tam insulsa hominis noui cum gente Flauia commissio, quæ ab Diuo Claudio A. est ad Constantinum propagata? Inepta quoque illa*, sed Flauia est ciuitas Æduorum. *Quasi verò non & Bibracte in Aeduis! Itaque (vt semel dicam) omne hoc quo de loquimur, vt nullo iure huc intrusum, abesse iubeo & relego, de eoq; equidem te frequens Lector in suffragium mitto.*

IN IX.

ET *hic Eumenij est. Clarum ex eo quòd qualemcunque suam vocem* otij, *id est, professionis litterarum, &* Palatij officiis exercitam *ait, multorumq;* sectatorum, *hoc est, discipulorum, suorum meminit qui prouincias administrarent, qui tutelam fori, qui officia Palatij curarent. Commemorat & patriam suam, cuius antiqua nobilitas, & fraterno quondam populi R. nomine gloriosa & illustris. Quæ non alia mihi quam Augustodunum, seu Flauia, in Aeduis, qui fratres populi R., vt antè vidimus. Prima statim oratione peccatum in his à librario,*

pag. 190. 7. mediocr. meæ diem dicto in ista ciuit. *&c. è quibus sensum non eruo. Sed prætulit mihi lucem quod in* V *repperi*, mediocr. meæ diem ædium in ista ciuit. *&c. Insunt nimirum in illo* ædium *aperta indicia & extrema vocis* meæ, *quæ præcessit, & proxime* diem. *Itaque & hoc, &* dicto *de coniectura expunxeram, quod abesse &* B *exerte pòst inueni. Ciuitas verò quam significat, (vt hoc obiter addam) meo animo, Treuerorum est, cuius tum natalis forte dies celebrabatur. Infrà hoc ipso panegyrico.*

13. orationem meam respuere] Respui *est in omnibus, in* B *hoc amplius*, orat. meam quam respui, *proculdubio curte. sed quem hiatum sine libris non expleam. Franc Modius addebat* desiderari *aut* breuem videri. *Sed ne sic quidem perspicua mihi sententia.*

14. omnes vos inuictiss. Principes] *Infrà*, quanquam tu ad Seniores

Princi-

Principes de summa republ. quid fieri placeret retulisses, *&c. Intelligit Galerium Maximianum A., Seuerum ac Maximinum, qui Galerio A. nepos ex sorore, Caesares.*

qui Rom.imp.sol.& perd.discipl.*&c*] *Gallieno à gubernaculis submoto. Trebellius Claudio*, neque enim fas erat eum tacere Principem qui tantam generis prolem *, qui bellum Gotthicum sua virtute confecit, qui manum publicis cladibus victor imposuit, qui Gallienum, prodigiosum Imperatorem, etiamsi non auctor consilij fuit, tamen ipse imperaturus bono generis humani, à gubernaculis publicis depulit. *Auctor gratiarum actione pro Flauiensibus*, Quod si vobis, & conatibus Aeduorum Fortuna fauisset, atque ille reip. restitutor implorantibus subuenire potuisset, *&c. Ibi vide.* pag. 191.4. Deest quippiam.

Ponti faucibus, & Istri ore proruptas] *Lege apud Suidam in* Σκύθαι, *qua è Zosimi Historiar.* 1 *contracta sunt, ex eoq; aliquot locis emendanda.* 6.

familiae tuae Principes] *Id est, è familia tua & maioribus Augustos & Imperatores, ne quis erret. Constantius quidem Diocletiano ac Maximiano sponte imperio defunctis, è Caesare tum Galerio Maximiano factus est Augustus. Mox trunca illa,* quòd Imp^tor es, *qua non expleo sine libris. Voculam de sententia immittam,* quod natus Imp^tor es. *Infrà illicò,* Imperium nascendo meruisti. 16.

quod tuum est] *Hoc est, quod vni tibi & natalibus debes, citra ambitum, aut tuorum suffragia. Et tamen Constantio mortuo, cunctis qui aderant annitentibus, sed praecipuè Eroco, Alamanorum rege, auxilij gratia Constantium comitato, imperium cepit. Epitome Sex. Victoris. Addit Zosimus Historiar.* 11 *praetorianos Constantij, qui è iustu liberis (intelligit qui è Theodora, Herculij priuigna) parem regno haberent neminem, apto & idoneo viso Constantino, simul spe erectos largitionum, Caesaris ei dignitatem contulisse.* 21.

quāuis enim magna sit & admirab. felic. *&c.*] *Hoc propter Diocletianum & Maximianum Imperatores, quibus non aliâ ad imperium aditus quàm virtute, vsuq; bellorum.* 28.

etiam singulari certamine] *A Galerio Maximiano A., cui pater obsidem eum dederat, Sarmatico praelio ducem armatura insignem iussus inuadere. Quem aggressus, sublatum viuum ad Augustum detulit. Auctor Zonaras Annalium* 11. *Tu adi locum mi Lector.* pag. 192. 1.

quem primum Imp.fil.Fata trib.] *Incertus in Maximianum & Constantinum*, cùm talem hunc filium tuum, *Sermo est ad Constantium*) qui te primus patrem fecit, in imperij tui pos- 12.

 sessionem

sessionem idem pater, idem socer, idem Imperator induxerit. *Addo & unicum quoque, vt mox dicet ex Helena quidem. nam ceteri eius quà fratres, quà sorores è Theodora, Herculij A. priuigna.*

17. campis Vindonis] Videris *pro* Vindonis *corruptè est in* B. *Infrà* Vindonissæ V B *exhibent in hac ipsa historia, vt existimo. Atque hic equidem lubens sic rescribam, nisi si* Vindonis *aut* Vindoneis *ex editæ lectionis vestigiis probamus. Sed in Taciti quoque Historiar.* IIII *cohortium alarum, legionum hiberna lego quæ Mogontiaci ac Vindonissa sita.*

21. eadem in fronte grauitas] *Gemina hac laudatione in Constantium Cæsarem*, siquidem in ipso Cæsar tuo vultu videbant omnium signa virtutum, in fronte grauitatis, in oculis lenitatis, in rubore verecundiæ, in sermone iustitiæ.

31 ascitus imperio] *Hoc est, Cæsar creatus. sunt enim Cæsares quasi quidam designati Imperatores & Augusti. Quæ addit de hostium exercitu, eadem in laudatione quam proximè dixi.*

pag. 193. 1. vt quorum portus, &c.] *Probè* portas fluctus alluerat, *sed nondum integer & constitutus locus. Succedam ego, & in patieauem,* & (*non vt*) quor. port. fluct. all. mare etiam, quod tangerent, perdidissent. Quod tangerent, *id est, quo allui solerent. Deinde* etiam *pro* et *reposui à compendiis, quæ iam toties incuso. nam* ē *veteribus libris* etiam *valet*

6. quondam alumno suo] *Carausium sentit, quem hinc ordines sub Constantio duxisse suspicor. Victor gnarum habitum gubernandi, (hoc est, rei nauticæ, τῆς κυβερνητικῆς) eoq; officio mercede adolescentiam exercuisse memoriæ prodidit.* Terram Batauiam *sic dixit vt Catullus Celtiberia in terra, & Tibullus,* Non tibi si pretium Campania terra daretur.

18. seruitutem passos] *Britannos prouinciales intellexerit, (credo) qui Carausio, per Belgica & Aremorica tractum pacando mari præfecto, conniuente a Francis & Saxonibus fœdè vexati, direptiq;. Quamobrem à Maximiano A. interfici iussus, re comperta,* Britanniam iusto imperio (*Sic repono in Victore pro* hausto imp.) capessiuit. *Ad extremum frustra bellis tentatis contra virum rei militaris peritissimum pax conuenit,* solique remissum insulæ imperium, postquam iussis, ac munimento incolarum contra gentes bellicosas opportunior habitus. *Verba sunt eiusdem Victoris, quæ in transitu lucem à me accipient. Igitur quod ait* soli, *Constantium Cæsarem excludit, cui cuncta quæ trans Alpes Galliæ commissa.* Iussis, *id est, ad iussa dandum & imperitandum. Deniquè quòd* opportunior *addit, ad rei naualis peritiā traho, de qua antè iam dixi.*

Con-

Conſcium *ergo hic, an* conſcios *legas, pili non intereſt. nam Carauſium & ſocios ſignificat.*

Lingonicam victoriam] *Narrat Eutropius* IX, *quem non exſcribo.* 26.

ſorte communi] *Id eſt, morte in pugna. In Conſtantium Cæſarem,* nec vereri dubia bellorum, nec Martem (vt dicitur putare communem. *Mox* ex æquo, *hoc eſt integris copiis, & incerto vtrimque prœlij euentu. Infrà,* vt ſibi non murum ſcandere, ſed, ex æquo congredi viderentur. *Hoc vult apertè, æquo Marte, & paribus ad victoriam momentis, quæ iniquiora in altum ſubeuntibus.* 35.

Suprema illa expeditio] *Infrà mox,* cùm ad tempus ipſum quo pater in Britanniam transfretabat, claſſi iam vela facienti repentinus tuus aduentus illuxit. pag. 194. 4.

nec Thulen vltimam] *Virgilius Georgic.* I, *ad Auguſtum,* & tua nautæ Numina ſola colant, tibi ſeruiat vltima Thule. 9.

genitorem illum Deorum] *Alluſit ad Homeri verſum* ιλ. ξ, Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν. Et Diuûm Tethyn matrem, Oceanumque parentem. *Quod deinde eſt,* fluctibus ſuis ignea cæli aſtra refouentem, *De Cleanthis, ac Stoicorum ſententia dictum, qui & aſtra tota ignea eſſe, & Oceani humoribus ali putauerunt, quia nullus ignis ſine paſtu aliquo poſſit permanere. Cicero De natura Deorum* II. *Achoreas ſacerdos apud Lucanum* X, Nec-non Oceano paſci Phœbumque polumque Credimus. 12.

diem pæne continuum] *Infrà in Britanniæ laudibus,* In qua longiſſimæ dies, & nullæ ſine aliqua luce noctes, dum illorum litorum extrema planities nō attollit vmbras, noctiſque metam cæli & ſiderum tranſit aſpectus. Vt Sol ipſe, qui nobis videtur occidere, ibi appareat præterire. *Tacitus Iulij Agricolæ vita,* Dierum ſpatia vltra noſtri orbis menſuram, & nox clara & extrema Britanniæ parte breuis, vt finem atque initium lucis exiguo diſcrimine internoſcas. Quòd ſi nubes non officiant, aſpici per noctem Solis fulgorem, nec occidere & exurgere, ſed tranſire affirmant. Scilicet extrema & plana terrarum humili vmbra non erigunt tenebras, infraque cælum & ſidera nox cadit. *Plura inibi lege quæ huc faciant. Paulo pòſt* illi & patuerunt *bellè ſcribitur. Africanus de ſe apud Ennium,* Mi ſoli cæli maxima porta patet. 14.

Conſtantinum Pium] *Indubiè verum* Conſtantium. *Non longè Infrà,* Dî boni, quanta Conſtantium Pium etiā in exceſſu ſuo felicitate donaſtis! *Rurſum,* Gratulare Conſtantine naturæ ac moribus tuis, quòd te talem Conſtantius Pius genuerit. 18.

Incertus in Constantinum, A., erat ille Maximiani suppositus, tu Constantij Pij filius. *Iterum mox*, te Constantine paterna pietas sequebatur, *&c. Quod proximum est qui* Constantinum *scripsere*, dixit *interpretati sunt* pronunciauit, nominauit *falsò. est enim sensus, rogatum sub decessum patrem cui imperium relinqueret, ea locutum quæ Pium decerent. Repone ergo auctoribus libris* dixit vt decebat Constantium, *&c. & post* decebat *sectionem tolle.*

24. quæ tum pleno firm. sit conf.] *Codicum non vna lectio. In* L C *est*, præscripta, quamuis pleno, *&c. in* V B, præscr. quamuis tum pleno sit firm. conf. *Quod equidem sequar, &* pleno consilio *exponam, frequente tanquam Senatu eorum qui Constantio prius ad consilia. Confer quæ notamus ad pag.* 191.21.

pag.195. 5. ad seniores Principes] *Dixi ad pag.* 190. 24. *Incertus in Maximianum & Constantinum Herculij quoque, qui Diocletiano auctore imperium posuerat, partes aliquas firmando Principatu Constantino facit, si hæc capio*, Quanquam quid ego in te ætatis tuæ potius quàm grauitatis nomen vsurpo? cuius tanta maturitas est, vt, cùm tibi pater imperium reliquisset, Cæsaris tamen appellatione contentus expectare malueris vt idem te qui illum declararet Augustum. *Locum perlege Paulo antè vix mihi dubium quin verum sit*, consensit exercitus, *non potui tamen quin scripturam quæ in* V B, *cum fide repræsentarem, etsi ex ea nihil hactenus exsculpo.*

17. quem sequebatur imperium] *Seneca De beneficiis* V *cap.* 1, nam ferè sequuntur beneficia non reposcentem, & vt gloria fugientes magis magisque sequitur, ita fructus beneficiorum gratius respondet illis per quos etiam esse ingratis licet.

25. Constantinum Cæsarem prima vidisti] *Adi quæ notamus ad pag.* 192. 17.

27 nec rigor est nimius hiemis] *Minucius Felix, Octauio*, Britannia Sole deficitur, sed circumfluentis maris tepore recreatur. *Tacitus libro quem suprà dixi*, Cælum crebris imbribus ac nebulis fœdum, asperitas frigorum abest.

32. certè quod propter vitam diligitur, *&c.*] *Obscura sententia, & libri variant, in queis optimi* V B *referunt*, certè quidem propter vita diligitur, *nullo omnino sensu. Egregiè est in C*, certè quidem, quod propter vita diligitur, *&c. Ait caram & iucundam esse vitam diei ac luminis causa*, φωτικῶτερα. *quæ est enim sine luce & tanquam in Cimmeriis tenebris gratia voluptasque viuendi? Id adeo de se æstimet quisque.*

33. nullæ sine aliqua luce noctes] *Iuuenalis Sat.* 11, minima contentos nocte Britannos. *Ibi lege quæ interpres Pithœanus notauit,*

tauit, & Plinium II *cap.* LXXV. *Tacitum quidem iam adduxi, quem omnino conferre operæpretium est.*

Tua clementia est] *Indubiè rectum est* tuta, *id est, cauta & prouida. Infrà mox*, Cautior licet sit qui deuinctos habet venia perduelles, *&c. Iterum*, Hoc est, Imp^tor^, non pacem emere parcendo, sed victoriam quærere prouocando. pag. 196. 20

Vnus Perses. *&c.*] *Pulcherrimam historiam fœdè à verbis acceptam constitui, nunc illustranda Plutarchum adiungam ex Aemilio*, τῷ δὲ Περσεῖ, καίπερ * οἰκτείρας τὴν μεταβολὴν, καὶ μάλα βοηθῆσαι προθυμηθεὶς, οὐδὲν εὕρετο πλὴν μεταστάσεως ἐκ τοῦ καλουμένου κάρκερι παρ' αὐτοῖς εἰς τόπον καθαρὸν, καὶ φιλανθρωποτέραν δίαιταν. Persæ, tametsi vicem miseratus, & opitulari impensè cupiens, aliud non obtinuit quàm vt è carcere quem vocant in purum domicilium, & humaniorem diætam transferretur. 32. f. οἰκτείρας

comperta potestate] *Ingens hic quà in scriptis, quà in editis varietas, sed quæ ab vno fonte & origine vt iam dicam, manarit. In* V B *lego*, coëmpta ponte, *iratus Orbilio & Grammaticu, in* C cœpto ponte, *in* R coëmpta potestate, *& in margine* al' pace. *Suspicor in exemplari principe fuisse*, compta pōte. *Quæ in scriptura oblitus sit librarius per imum* p *lineolam traducere, hoc nimirum modo*, ꝑ. *Id veteribus libris* per, *aut* par *valet. Dixi ad pag.* 29. 29. *Hoc compendium qui non assecuti* e *interiecere, vt esset*, coëmpta, *de quo postea. Quod proximum est, de illo*, pōte, *adi quæ notamus ad pag.* 208. 10. *Igitur (quod hoc opere rarum) litem secundum hanc nostram lectionem do, addico, &* comperta potestate *expono*, comperto transiri posse. *Ostendi quam præferam, nunc reliquas confutabo. Qui* coëmpta *rescripserunt (quæ, meo animo, labes haud sanè nupera) vellem quid ad transeundi desperationem faceret coëmpta facultas, expedissent. Deinde quis stupor redimere quod desperes? Accessit (si DIs placet) Rhenanus, qui* al' pace *annotaret. Audio, sed ex antiqua formula res suas sibi habere eum sine inuidia iubeo, postquam ne id quidem ad desperationem quidquam. Superest extrema*, cœpto ponte, *quam à correctoribus esse pane est vt asseuerem. nam primum non mihi potest eripi quin* ponte *ex illo*, pōte, *hoc est*, potestate, *sit corruptum, & pons ille Agrippinensis, opus Constantini, de quo infrà (eum enim intelligunt) non* Barbaris, *sed in Barbaros comparatus, neque hercule nudus ac sine præsidio relictus. Prolixior fui quàm statueram, sed illustrem locum indictum præterire non debui.* pag. 197. 17

flumina inter. petitis] *Bellè* potatis. *Virgilius*, Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim. *In oraculo Pythio Me-* 20.

 garensibus

garensibus dato, Γαίης μὲν πάσης τὸ Πελασγικὸν Ἄργος ἄμεινον, Ἵπποι Θρηΐκιαι, Λακεδαιμόνιαι δὲ γυναῖκες, Ἄνδρες δ᾽ οἳ πίνουσιν ὕδωρ καλῆς Ἀρεθούσης. Omnibus è terris Argo laus prima Pelasgo, At Thrax præstat equus, Lacedæmoniæque puellæ, Et iuuenes Arethusa tui queis pocula fontes. *Citat Theocriti Scholiastes in Idyll.* XIIII.

23. toto greges nostri flum.hic. versantur] *Sequor* mersantur. *allusum est enim ad illud Virgilij Georgic.* I, Balantumque gregem fluuio mersare salubri. Toto *etiam*, *non* tuto, *quod in* L *offendi*, *probo*. *Infrà*, cùm totus armatis nauibus Rhenus instructus sit, & ripis omnibus vsque ad Oceanum dispositus miles immineat. *Proximè palmaris correctio* Ascarici Regaisique. *Ascaricus quidem nominatus & Nazario in Constantinum, cum Comite suo, qui (vt puto) hic ipse est Regaisus.*

35. non quò aperto Marte diffideres] *Arnobius* I, Huic omnes ex more prosternimur, ab hoc iusta & honesta, & auditu eius condigna deposcimus, non quò ipse desideret supplices nos esse, aut amet prosterni tot millium venerationem videre. Vtilitas hæc nostra est, & commodi nostri rationem spectans. *Idem* II, Non quò illos negemus aut morum * integritate laudabiles, aut non omni genere studiorum * peritos, sed quid istud ad causam? *Vopiscus Aureliano*, Ipse autem (si vita suppetet) breuiter saltem tanti viri facta in litteras mittam, non quò illius gesta munere mei sermonis indigeant, sed vt ea quæ miranda sunt, omnium voce prędicētur. *Ipse Cicero frequēter. Pro P. Sextio*, dux, auctor, actor rerum illarum fuit, non quò periculum suum non videret, sed in tanta reip. tempestate nihil sibi nisi de patriæ periculis cogitandum putabat. *Iterum*, De cuius laude plura dicam, non quò ipse hæc dici quàm æstimari malit, sed quòd existimo, Si Milonis causam accusatoris voce collaudatam probaro, vos in hoc crimine parem Sextij causam existimaturos. *Philippica* I, Tum verò tanta sum cupiditate incensus ad reditum, vt mihi nulli neque remi neque venti satisfacerent, non quò me ad tempus occursurum putarem, sed ne tardiùs quàm cuperem, reip. gratularer. *Rursum*, Atque vtinam P.C. calendis Sextilibus adesse potuissem, non quò profici potuerit aliquid, sed ne vnus modò Consularis dignus illo honore inueniretur. *Non longè pòst*, Primum igitur acta Cæsaris seruanda censeo, non quò probem, (quis enim id quidem potest? sed quia rationem habendam maximè arbitror pacis atque otij.

* esse MS

* paratos MS. *Vt infrà*, nec sæculum esset vllum quod artis esset ignarū alicuius, aut rerum experientia non paratum.

24. hic noster ingens fluuius] *Assentior Rhenano, cui ingens hic fluuius Mosella est, qui & alluit Treueros, vbi dicta hæc laudatio, & ad Confluentes Rheno miscetur.* Noster *autem, id est,*

Romanus,

Romanus, (*ne quis erret*) *cui contrarium* Barbarus. *Nemesianus Cynegetico,* Mox vestros melior lyra memorare triumphos Accingar Diui fortissima pignora Cari, Atque canam nostrum geminis sub finibus orbis Litus, & edomitas fraterno Numine gentes, Quæ Rhenum Tigrimque colunt.

tertio Cæsare] *Benè* tertius Cæsar. *nam Caligulam sentit, qui ab Augusto tertius. Adi Suetonium Caligulæ cap.* XIX. 35.

ex tantis beneficiis tuis] *Infrà,* quem tu ab Vrbe pulsum, ab Italia fugatum, ab Illyrico repudiatum tuis prouinciis, tuis copiis, tuo Palatio recepisti. *Proximè* necessitudinum, *hoc est, ducta in matrimonium Fausta, eius filia. In quo ipso cùm fauorem & beneficium ponit, blanditur scilicet Constantino.* 13.

adhuc contemplatur, &c.] *Fœde inquinata & truncata verba, nec adiuuant libri, 1. excepto, in quo est,* adhuc contemplari cogamur, tuque quamuis iratus reuerere, *planè, & melius,* (*Quis neget?*) *sed in quo* contemplari *meis auribus respondet, cui significationem idoneam non inuenio. Mihi* (*si coniecturam admittimus*) *rescribi placeat,* adhuc contemplatio tui cogat vt quamuis irati reuereantur. Reuereantur *inquam,* κατὰ τὸ σημαινόμενον, *vt Grammatici loquuntur, etsi præcessit* vox priuata, *in quo* priuati *continentur. Antè etiam* contemplatio tui *reposui curtè in autographo fuisse,* contemplo tui *leuiter suspicatus. Atque ita IC*[ti] mutuam pecuniam dare alicuius contemplatione, arborum contemplatione fundum comparare, *& similia dixerunt.* 15.

vt tam profunda vulnera, &c.] *Pacatus in Theodosium,* altorum vulnerum cicatrices, postquam cutem sanitate duxerunt, manu pendente tractabo. 16.

sortem incurrisse fugiendam] *Sentit velut sortitionem quandam agitari animis in corpora abituris, in qua negat hoc ei Fatum obtigisse, vt hominem quandoque infamis, & Constantinianorum manu properata nex maneret, fractáque gula sexagenarius perfidiæ pœnas lueret. ita enim clarè Epitome Sex. Victoris Zonaras Ceteri aut iure interisse, aut pœnas dedisse iustissimo exitu scripserunt. Vnus Zosimus Tarsi morbo extinctum prodidit, perspicuè falsò. Sed* ὁμωνυμίᾳ *deceptus Maximiano Herculio tribuit quod cõsensu Maximino accidisse autores referunt, Maximino inquam, qui Galerio Maximiano nepos ex sorore, quem Maximianum confusè ipse nominat.* 27.

hanc referret vicem] *Id est, insidias tibi & parricidium molire-tur. Eutropius, Victor, alij.* 31.

ad annula fœderas] *Hoc quid sit ne Pythius quidem dixerit. Ceteri omnes libri exhibent* ad annulos, *seu* anulos, federas, pag. 20. 3.

æquè obscurè, sed quod exponeret amicus, vir doctus, sinister *sederas, à consuetudine quà veterum Græcorum, quà Romanorum, qui annulum habuere in digito sinistræ manus qui minimo est proximus, vt Agellius* x *cap.* x, *ac Macrobius ex eo Saturnal.* VII *cap.* XIII *prodiderunt. Quod equidem nec refutem, nec sanè laudem. nam & longius petitum est, & exemplum eius phraseos desiderem. Calidè etiam adolescenti qui Macrobium nuper edidit* ad annulos hæseras *rescriptum, & acceptum vt esset, comes aderas. sic enim in Notis ad* II *cap.* X. *Quod nihil attinet coarguere. Ceterum vir eruditus, qui* ad mulos *olim correxit, non mihi persuadeo fuisse vt sibi ipse satisfaceret. cui enim probet ad mulos sedere id esse, honoris deferendi causa mulis adequitare ei qui curru vehatur? Mihi velut quarto pedato (vt symbolam quoque conferam) in mentem venerat suspicari latere in his nomen aliquod loci, quò Constantinus Herculium digredientem in Galliam Narbonensem pro officio comitatus sit, quod nunc quidem in lucem non educo. Tu videsis mi Lector, & huic (vt ita dixerim) lampadi succede.*

12. felicitas ingrata] *Nouè* ingrata, *vt apparet, pro cui grati non sint qui eius compotes. Mox* pleni sperum *ἀρχαΐζει. nam* sperum & speribus *antiqui inflexerunt. Nonius in* sperem.

21. sua stirpe] *Per adoptionem. nam Maximiano Herculio ad imperij societatem ascito, Galerium quoque Maximianum Cæsarem creauit, à quo deinceps Seuerus, Maximinus, Licinius assumpti. Herculius verò & ipse Cæsarem Constantium dixit, qui decedens Constantinum filium sufficit. Paulo pòst* frater *rectè scribitur, id est, consors imperij. De quo alibi iam dixi.*

30. bis depositum, &c.] *Aegrè primum Diocletiani monitu, cùm vterque priuatus ille in Lucaniam, hic Saronam rusticatum concessit, deinde cùm facti pænitens, receptis insignibus Augusti, Maxentium filium, vt tantis rebus gerendis imparem, spoliare purpura conatus, militum conuicia tulit, vim quoque (ni absisteret) comminantium. Quo periculo demum territus, detracto sibi ex humeris amictu, fugit, cùm quidem ab Vrbe pulsus, (Verba sunt laudatoris) ab Italia fugatus, ab Illyrico repudiatus, perbenigne à Constantino est exceptus. A quo digressus, iam tum initiis belli consiliis, repente Arelati imperium resumpsit.*

pag. 202. 18 ripis lentè recedentibus] *Imitatio Virgiliana. Seneca epist.* LXXI, Prænauigamus Lucili vitam, & quemadmodum in mari (vt

Æneid. III. ait Virgilius noster) terræque vrbesque recedunt, sic in hoc cursu rapidissimi temporis primùm pueritiam abscondimus, deinde adolescentiam, deinde quidquid est illud inter iuuenem & senem medium, in vtriusque confinio positum, deinde ipsius senectutis

nectutis optimos annos. Nouissimè incipit ostendi publicus finis generis humani. *Verba quæ auro contrà redimas.*

incubuere nauigiis] *Bellè* remigiis, *vt idem Virgilius Æneid.* 20.
VI, nunc nunc incumbite remis Hectorei socij, *& eiusdem operis* X, Nunc ô lecta manus validis incumbite remis.

Araris moras] *Poëta nescio quis*, Lentus Arar, Rhodanusque 12.
celer. *Lucanus* VI, *de vi carminis magici rerum naturas conuertente*, Nilum non extulit æstas, Mæander direxit aquas, Rhodanumque morantem Præcipitauit Arar. *Hercules apud Senecam ludo in mortem Claudij Cæsaris*, Vbi Rhodanus ingens amne prærapido fluit, Ararque dubitans quò suos cursus agat, Tacitus quietis alluit ripas vadis.

quippe olim Græcos] *Phocæa, Ioniæ in Asia vrbe, ab Har-* pag. 103. 4.
palo, (seu Harpagus est) Cyri præfecto, pulsos. Lucano in hac ipsa historia Phocais iuuentus *dicitur. Versus è* III *hi sunt*, Cumque alij famæ populi terrore pauerent, Phocais in dubiis ausa est seruare iuuentus Non Graia leuitate fidem, signataque iura, Et causas, non Fata sequi. *Dioni quoque* XLI. *Phocæa Massiliensium vrbs mater est. Oppianus Halieutic.* III. Ῥοδανοῖο περὶ στόμα ἐνηετῆρες Κελτοὶ, Φωκαῖες τὲ παλαίφατοι ἐνναετῆρες. *Tu adi Lector Strabonem* IIII, *Iustinum* XLIII, *Cæsarem Ciuilis belli* I, *&* II.

Atenim non primo tuo Imp^tor^ adu.] *Corruptum ac nihili* 16.
vtrumque, & non *&* num, *melior lectio quæ in* L. *Sed obseruo & alibi substitutum* non *pro* verò. (*Est autem, expertus loquor, permagna vtriusque vocis vicinitas, maximè si hanc curiè & per compendium scribas*) *nam ecce in Constantium Cæsarem vbi legitur, & rectè*, vltra Oceanum verò quid erat præter Britanniam?, *in* V *est mendosè*, vltra Ocean. non quid erat, *&c. Hæc mihi ratio cur emendatius rear*, At enimuero primo, *&c. Mox* eiusdem Massiliæ *deleam, vt glossema, &* creberrimæ *apertè rectum. Suprà*, quâ firmissimus, & turribus frequens murus opponitur.

Sed (ignosce dicto) non omnia, *&c.*] *Gemina, & pæne toti-* pag. 104 14
dem verbis, hæc Pacati in Theodosium, Sed bene est quòd non omnia potes. Tui te vindicant & inuitum.

Et immo quod credo vidisti] *Bene* quid credo, *sed addo insuper* pag. 105. 3.
& à distinctione lucem, Et immo (quid credo?) vidisti. *correctio enim quædam est eius quod præcessit*, vidisti enim (credo) Constantine, *&c. Suprà quod pulcherrimum illud toto orbe templum, quodue tricenûm annorum in coronis laureis omen frustrà in Zosimo & historiis vestigo.* Nec scire fas est omnia, *inquit ille. Tu admone quisquis es Lector.*

15. & sacras sedes] *Placet, non* ædes. *Suprà*, Immortales Deos in suo quemque templo ac sede veneramur. *Infrà mox*, Numinis tui sedem. *Pro restaur. scholis*, quantum me studium par sit impendere non ipsis modò litteris, sed etiam templo ac sedibus litterarum. *Pacatus in Theodosium*. quod facere magnas vrbes ingressi solemus, vt primùm sacras sedes, & dicata Numini summo delubra visàmus, &c. *Sed è* B *exscriptum* hedes. *Quod non capio fidei tamen causa, & quia insolens, annotandum putaui.*

19. muneris tui] *Præclarè* Numinis, *id est, Apollinis, cuius præ DIs cæteris studiosus, vt apparet, Constantinus. Suprà*, vidisti enim (credo) Constantine Apollinem tuum, &c. *Peccatum verò in hac eadem voce & extrema laudatione in Constantium Cæsarem. Templi quoque Apollinis, quod hic commemorat apud Flauienses insigne meminit & Pro restaur. scholis, sed hic quidem hoc amplius, quòd aquæ inibi feruentes, sine vllo soli ardentis indicio, aliaq́; quæ sequuntur & quibus adeò periuria puniréntur, vt antè dixit. Magna aquarum laus, sed quæ nescio an ab aliis historicis celebrata. Itaq́; fides sit penes auctorem.*

pag 206. 2. præsentia tua munera] *Non video quem sensum ex his eliciam. Placet* præsentiæ tuæ, *idq́; apertè sequentia flagitant. Mox* illustrat *verum est, non* illustrant, *quod alij præferunt. nam* illustrat *expono* adit, inuisit. *Suprà vide ad pag.* 101. 8.

5. Ioui & Iunoni recubantibus] *Sumptum hoc de Homero, cuius* ἰλ. ξ *hi sunt versus*, Τοῖσι δ' ὑπὸ χθὼν δῖα φύεν νεοθηλέα ποίην, Λωτόν τ' ἐρσήεντα, ἰδὲ κρόκον, ἠδ' ὑάκινθον Πυκνὸν καὶ μαλακὸν, ὃς ἀπὸ χθονὸς ὑψόσ' ἔεργε. *Quos vertebam*, Ollis submisit tellus herbamq́ue recentem, Lotumq́ue, halantemq́ue crocum, mæstumq́ue hyacinthum, Plurimus vt molli surgebat in aëra silua.

13. tuis auribus consecrarem] *Hoc est, te auditore, &* consecrarem, *sic dixit vt Pacatus in Theodosium*, Ille cohonestatus affatu, ille mensâ beatus, ille osculo consecratus est. *Rursum*, vt crebro ciuiliq́; te progressu non publica tantùm opera lustraueris, sed priuatas quoque ædes diuinis vestigiis consecraris.

23. ex meri humo ignobiles, &c.] *Fœda labes, sed quam sub manus & in vestigio (quod aiunt) olim citra libros correxi,* ex me riui non ignobiles, &c. Riuos *appellat quos proximè* sectatores *suos, id est discipulos, venusta & inprimis elegante metaphora. Atque eam lectionem in* L C *disertim pòst repperi. In* B *est*, ex mea riuo ignob. &c. *non obscuris eius quod reposuimus vestigiis.*

IN X.

IN X.

EVmenio & hunc tribui cùm aliis nonnullis argumentis quæ sparsim hic occurrunt, tùm præcipuè quòd initio statim quotidianæ suæ instituendæ iuuentute exercitationis meminit, ac Palatinam dignitatem commemorat, quæ (vt suspicor) Magisterium fuerit sacræ memoriæ. Quorum vtrumque Eumenium hunc obtiuisse clarum ex oratione Pro restaur. scholis. Constantio quoque Cæsari dictum V *confirmat, in quo explicatè lego indice qui primore pagina descriptus*, Panegyricus Constantio dictus. *Accedit præter cetera quod ait auctor*, patris ac patrui tui, *qui profectò non alij quàm Maximianus ac Diocletianus, quorum ille Constantium Cæsarem creauit, à qua notione pater ei quidam fuerit, hic Maximiano frater, imperij societate. Genethliaco Maximiani*, Non fortuita in vobis est germanitas, sed electa. *Et mox*, certissimæ fraternitatis est vsque ad imperium similitudo.

merita licet æquare, &c.] *Impeditam sententiam & obscuram antè inspectos codices emendaram*, merita dicendo æquare non possem, poteram tamen, &c. *Cuius me coniectura nondum pœnitet, & iuuat lectio quam in* B C *pòst offendi.* pag. 207. 17

Sed cùm in eo curriculo, &c.] *Veterem scripturam, quæ non vna cum fide proponam, ac tum arbitrariò locum hunc constituam. Igitur in* V *lego*, Sed cùm & in eo illo vet. curric. aut inter, &c. *in* B, Sed & cùm in meo curric. illo vet. aut inter, &c. *in* L, Sed cùm ex vet. illo curric. me aut inter, &c. *Corrigam indubiè*, Sed cùm et me ex illo vet. curric. aut inter, &c. *sequitur enim alterum* &, & vos interim nullum, &c. 19.

translati sint Roma cultores] *Non fit mihi verisimile colonos Roma in Barbarum solum deductos. Itaque ad veterem scripturam potius inclinem, ac fidēter reponam*, in Romana, *hoc est, in Romanas nationes, maximè in Gallias. Auctor in Constantinum A., de hoc ipso Constantio Cæsare*, terram Batauiam à diuersis Francorum gentibus occupatam omni hoste purgauit, nec contentus vicisse ipsas in Romanas transtulit nationes. 26.

deterreor, nisi hoc vno, &c.] *Placet* deterreor, *non quod* V *repræsentat*, deteror. *Tū lego, & distinguo*, deterreor. Vt hoc, &c. 29.

imparem facit Cæsar auditor] *Locus hiulcus, & sine sensu, sed quem à me ritè sanatum in omnes fortunas meas spondeā. Scribo in primis* facis, *non* facit, *quod perspicuè verum. sequitur enim*, fauente Numine tuo. *Deinde inserta vocula sententiam erigo*, quamuis orationi imparem parem facis Cæsar auditor. 31.

Quid

Quid potest clarius? *Et notum illud poëtæ*, excitat auditor studium.

pag. 108. 10. rex ferocissimæ nationis] *Francorum, aut Alamanorum, vt puto. Sed quæ hæ insidiæ, quisúe hic rex ignoro. nudi hic enim & destituti ab historia sumus. Mox egregiè restitutum* ponte *pro* potestate, *qui à compendiis error. nam* pōte *in veteribus libris &* ponte *&* potestate *valet. Itidem erratum & præcedente panegyrico, vbi ineptè est* potestati faucibus *pro* Ponti.

11. Danubij transitū continēsem] *Blanditur nescio quo modo quod ex L notatu*, continenter, *sed non hercle verisimile mihi in voce obuia & protrita librarium errasse, vt* continensem *aut* Contiensem *exscriberet. Sanè Guntiam vrbem Rhætiæ ad Danubium inuenio, vt* Guntiensem *placere possit, sed non expedio quis hic* transitus Guntiensis. *Deinde (quod geminum est huic loco) haud longè infrà*, porrectis (*inquit*) vsque ad Danubij caput Germaniæ Rhætiæque limitibus. *At Guntia procul à Danubij fontibus, si doctorum suspicio vera Guntiam esse quæ nunc Guntzberg. Tu vide-sis mi Lector, & nodum hunc dissolue.*

15. meis quoque stipendiis] *Meruisse hoc bello Eumenium hinc apparet. non enim faciunt huc (opinor) stipendia quæ sacra memoria Magister accepit, de quibus Pro restaur. scholis.*

18. vestræ maiestatis ortus] *Nam ex ante diem Cal. Mart. A. V. C.* MXLII *à Maximiano Herculio Cæsar dictus est. Fasti Goltzij. Confer quæ notamus ad pag. 126. 34.*

21. cum orig. mundi nasc. anim.] *Infrà mox*, O tempus quo meritó quondam omnia nata esse credantur. *Virgilius Georgic.* II, Non alios prima crescentis origine mundi Illuxisse dies, aliúmve habuisse tenorem Crediderim. Ver illud erat, ver magnus agebat Orbis, & hibernis pariebant flatibus Euri. *Statim* moderatus, *id est*, εὐκεκρὰν, *subaudi* ὤν, *&* dicitur *expungam, quod sententiam turbat.*

35. reip. propagatio orbis, *&c.*] *In* VBC propagati *est, curtè. nam perspicuè integrum est* propagatis. *Sed &* sæcula *ex* BC *addendum, vt sit*, reip. sæcula propagatis.

pag 109. 12. Numinis vestri numero] *Hoc est, quaternione, Duobus Augustis, Diocletiano & Maximiano Herculio, totidemq; Cæsaribus, Constantio & Galerio Maximiano. Non est igitur hoc quidem panegyrico Constantino locus.*

24. quâ dies oritur, *&c.*] *Alludit, & tanquam digitum intendit in victorias Principum quaternis orbis terrarum partibus. Galerius enim Maximianus Cæsar in Oriente prosperè aduersus Narseum pugnauit, & Ægyptum capto Alexandria Achilleo*

Diocletianus restituit, Mauros ac Quinquegentianos in Africa Maximianus Herculius oppressit, Batauiam & Britanniam Caesar Constantius à Francis recepit, Quados. Carpos, Bastarnas, Sarmatarum gentes, Diocletianus afflixit. Lege Pro restaur. scholis, sub finem.

Adeo Caesar vestra, &c.] *Praeferam* Caesar, *non* Caesares *nam habita hac oratio vno Constantio Caesare praesente, & (amplius) stante, vt mox dicet, Augustis, & altero Caesare, Galerio, absentibus.* 26.

necesse nobis gratulari. &c.] *Scopa dissoluta, & non vna in nostris lectio, quam repraesentabo cum fide. Igitur* gratulari *abest* v, *& mox pro* gratulationi *scriptum* gratulari, *in quo equidem sensum non perspicio, in* B *haud multo rectiùs* necesse nob. quae priora nob. sunt max. scilicet gratulari. *Iuuem ego, & commutata vna votula rescribam*, nec. nob. quae propria nob. sunt maximè scil. gratulari. *Suprà etiam verba inuertam*, & in quamuis communibus *legam*, *hac sententia*, *in reip. bonis, quamlibet communibus* ; *gaudendum esse iis maximè quos propius contingant. Itaque Gallis de Britannica ac Batauica victoria (has enim sentit) praecipuè gratulandum, Franco hoste depulso, qui eorum fortunis proximè imminebat.* Propiora *reposui pro* priora, *vt hac ipsa laudatione contrà* propiore *corruptum pro* priore *obseruamus. Quod superest*, quae propiora sunt gratulari *sic dictum vt Terentio* aduentum gratulantur, & *infrà, iterum*, hoc ipso in administratione prouidentiam vestram impensius gratulantur. pag.120.11

veniendo vicisti] *Egregiè* fecisti, *idque ad* tuas *adiungam. non enim vincenda erant Galliae, sed asserendae, atque ab aduena hoste purgandae.* 13.

omnes ortus tui nuncios, &c.] *Suprà*, vestrae maiestatis ortus, *&c. Ibi vide.* 14.

Gesorigiam censibus muris, &c.] *Foeda labes, ac sine libris insanabilis. Prait ad verum quod* L *exhibet*, Gessorigiacensibus muris. *Emenda indubitatò* Gesoriacensibus muris. *Clarum infrà hoc ipso panegyrico. Mox* Romanum *aequo longius est, & primores litterae ab extremo praecedentis verbi adhaeserunt.* Manum *rescripseram de ingenio, quod in* L *pòst repperi.* Piraticam factionem *appellat Carausii partes, qui imperium in Britannis inuaserat.* 16.

tanquam nullo vsu iuuaret] *Responsat meis auribus* tanquam, *& verum arbitror* iamque. *Infrà* claustra *sic dixit vt Virgilius Georgic.* II, Quid memorem portus, Lucrinoque addita claustra? *Auctor iterum*, cùm statim atque obsidionem 25.

necesf-

necessitas, & clementiæ vestræ fides soluerat eadem claustra qui primus insiluit æstus irruperit.

pag. 111. 1. receptu recursuque] *Aestum describit, qui abitu redituq́ꝫ constit. Egregiè ergo* occursuque *est in* C. *nam* recursus *quid est aliud quàm* receptus? *At diuersum* occursus. *Paulo pòst*, ripasque destringeret, *exilius mihi videtur* destringeret, *ac* distringeret *malim*.

3. vt res est] *Infrà*, ita (vt res est) subiacentibus innatat, *&c. In Constantinum A.*, Nullis (vt res est] muneribus Fortunæ explentur quorum cupiditates ratio non terminat, *&c. Arnobius aduersus gentes* v, nec quid sceleris cuperet conturbatis per insaniam mentibus aut retractare poterat, aut peruidere, sed (vt res est) ponderis & maiestatis oblitus ad furta illa flagitiosa correpens ibat, *&c. Eiusdem operis* VII, Delectantur (vt res est) stupidorum capitibus ralis, *&c. Adde quæ notamus ad pag.* 104. *27.*

11. statim atque obsidionẽ necessitas, *&c.*] *Infrà*, statim atque illò infestum maiestatis tuæ fulmen intenderas. *Iterum*, statim atque Britanniæ litus inuaserat. *Rursum*, statim atque ad litus illud exoptatus olim vindex & liberator appuleras. *Obseruo &* illico atque *pro eodem. Auctor in Constantinum A.*, illicò enim atque ille terris fuerat exemptus.

21. ædificandis nauibus] *Eodem panegyrico in Constantinum A.*, dum ædificandis classibus Britanniæ recuperatio cõparatur, *&c. Locum perlege. Meminit & Mamertinus in Maximianum A.*

25. illa regio] *Batauiam sentit. Clarum ex iis quæ proximè citaui. Zosimus* III, τῇ Βαταβίᾳ προσχόντες, ἣν δίχα σχιζόμενος ὁ Ῥῆνος νῆσον ποιεῖ, πάσης ποταμίας μείζονα νήσου. *& quæ sequuntur.* Ad Batauiam appulsi, quam bipertitus Rhenus insulam facit, quauis fluminea maiorem.

pag. 112. 1. exercendum fuisse tali solo militem, *&c.*] *Capitolini de Maximino verba hic asscribam, quæ mirificè hæc illustrant.* Denique quasi nauale quoddam prælium in palude fecit, plurimosque illic interemit. *Tu compara-sis mi Lector. Proximè* nauale certamen *intellige quod aduersus Carausium parabatur.*

5. cum coniugibus ac lib.] Ποιητικώτερον coniugijs, *quod in* V *est disertè. Propertius* II *eleg.* XV, Exemplo iunctæ tibi sint in amore columbæ, Masculus & totum femina coniugium. *Claudianus de Eutropio qui subinde heros mutaret*, vetustum Seruitium, semperque nouum. *Et alia talia passim.*

22. Caunus] *Nihili populus.* Chamus *est in* V, *in* C Camaus, *in* B Chamaus. *Scribe ex* L Chamauus. *Idem nomen restituimus & Nazario in Constantinum A.*

ille

ille vagus, ille prædator] De Frisio, quo de proximè, accipio. Sed vir doctissimus Car. Langius in ille vagus populum aliquẽ Francorum suspicione sibi fingebat, quem in lucem quidem non extraho. Mox exercitio interpretor culturæ, quæ insolens populabundo & latroni. Phrasin quoque illustraui ad pag 113. 20. Quod deinde est, squalidus, non habeo cur suspectẽ. est in v squali rudus, in B squali rudis inueni. nam & Iuuenalis in re gemina de damnato in metalla similiter dixit, quæ nunc Squalidus in magna fastidit compede fossor. 23.

cultor Barb. laxat annonam] Imperator Probus epistola ad Senatum, quam Vopiscus refert, subacta est omnis quàm tenditur latè Germania. Omnes iam Barbari vobis arant, vobis iam serunt, & contra interiores gentes militant. Et mox, Arantur Gallicana rura Barbaris bobus, & iuga Germanica captiua præbent nostris colla cultoribus. 25.

quo magis confectum sit.] Quo legam. Q maiuscula & exponam, Quo id acrius vrgeri & confici è rep. visum. Sed ne quid dissimulem, integra hæc non apparent, nec præsto sine libris. pag. 213. 1.

suo Principe Gallieno] Adi Trebellium Pollionem Gallienis, & XXX tyrannis. 2.

Non erat tantum doloris in singulis] Obscura (mihi quidem) complexio & (amplius) corrupta. Emendem, Non erat tanti dolere in sing., id est, non erat operæpretium, & præcipua aliqua causa. Frequens Senecæ. Extrema voce præit ad verum scripta lectio, è qua ægrè & cum cura quæreretur exsculpsi (meo animo) non infeliciter. 10.

supplicante per munera rege Persarum] Eadem Mamertinus in Maximianum A., Offert interim varia miracula, eximiæ pulchritudinis feras mittit, amicitiæ nomen impetrare contentus, promeretur obsequio. Idem Genethliaco, prætereo Francos ad petendam pacem cum rege venientes, Parthumque vobis munerum miraculis blandientem. 17.

Britanniæ nomen vnum] Probè vnum, ineptèque tuum est in C. Aliis sanè duæ sunt insulæ Britannicæ. Dionysius Alexandrinus De situ orbis, Ἄλλαι δ' Ὠκεανοῖο παραὶ Βορεώλιδας ἀκτὰς Δισσαὶ νῆσοι ἔασι Βρεττανίδες ἄντια Ῥήνου. Andreas Papius, frater meus consobrinus, etiam-tum puer vertebat, Tum geminæ Boreas tenuere Britannides actas Insulæ Oceano in magno Rheni ostia contra. 21.

tanto immensa circuitu] Idem poëta, Τάων τοι μέγεθος περιώσιον, οὐδέ τις ἄλλη Νήσοισ' ἐν πάσῃσι Βρεττανίδεσσιν ἰσοφαρίζει. id est, eodem interprete, Quarum magna quidem moles: neque enim insula prorsus Vlla Britannidibus sese iactauerit æquam. 25.

Ptole-

Ptolemaeus quoque in secundis post Tabropanam collocat.

26. Cæsar ille auctor vestri nominis] *Eustathij è commentariis in eundem Dionysium verba hic subscribam.* εἰς Βρεττανικὴν νῆσον διαίρων, ἤγουν ἀποπλέων, Καῖσαρ ὁ ἐπιλεγόμενος θεὸς νύκτωρ ἀνήχθη, καὶ τῇ ὑστεραίᾳ κατῆρε περὶ τετάρτην ὥραν, τριακοσίους σταδίους διάπλουν τελέσας. δὶς δὲ (φασὶ) διαβὰς ἐκεῖ, ἐπανῆλθε διὰ ταχέων, οὐδὲν μέγα διαπραξάμενος, οὐδὲ προελθὼν ἐπὶ πολὺ τῆς νήσου, ἀλλὰ δύο μὲν ἢ τρεῖς νίκας νικήσας, ἀπολέσας δὲ πλοῖα πολλὰ, διὰ τὴν αὔξησιν τῶν ἐν τῷ Ὠκεανῷ πλημμυρίδων καὶ τῶν ἀμπώτεων. *Tu cui vacat ipsum Cæsarem lege* IIII *De bello Gallico.*

34. & postea Mithridatico] *Falsum id quidem. præcessit enim, non successit Mithridaticum. Clarum ex historiis. In* C & propiore Mithrid., *in* V B & propiore *inueni. Inuenem ego, ac primore syllaba recisa* priore *corrigam, quod perspicuè rectum.*

pag 214.13. auctorum magisterio] *Sequor* auctoris, *& de Carausio capio.*

20. inclementiam maris, *&c.*] *Vereor vt ad gratiam, non ex vero dixerit. nam auctor mihi Eutropius frustra aduersus virum rei militaris peritissimum tentata bella, & ad extremum pacem conuenisse, quod alibi notare memini.*

24. communis pœnæ timore] Coîs *est in* C, *compendio. Exponebam* communis *quæ omnibus deberetur, vt pari scelere obstrictis. Sed è* B oîs *notatur, id est,* omnis, *&* pæne, *non* pœnæ, *quod &* V *prafert. Vnde suspicio Franc. Modio* omni pæne timore, *&c. legendum. Ego* pœnæ *retineam, in altero prope est vt assentiar. Proximè* satelles *est Alectus, cuius scelere, vt infida est latronum societas, occisus Carausius.*

25. tanti discriminis] *Quod hic periculum & discrimen? Ego* criminis *probem, scilicet interfecti socij & imperatoris. Cui sceleri præmium imperium peteretur.*

33. potestatis tuæ maiestate] *Fœdam maculam sine libris de ingenio correxeram,* inuoc. patris tui maiest., *quo nihil verius. Nũc testificor id exertè in* V B *extare. Patrem intelligit Maximianum Herculium A. Vide quæ primo hoc panegyrico notamus. Erratum est autem (vt hoc obiter addam) à compendiis.*

pag 215.14. Fronto, Romanæ eloq. non alt. *&c.*] *Cornelium Frontonem accipio, quo Latino oratore vsus M. Antonius Philosophus. Auctor Capitolinus. Pertinentq; ad eum (opinor) hæc Macrobij Saturnal.* V *cap.* I, Quatuor sunt (inquit Eusebius) genera dicendi, copiosum, in quo Cicero dominatur, breue, in quo Sallustius regnat, siccum, quod Frontoni asscribitur, pingue & floridum, in quo Plinius Secundus quondam, & nunc nullo veterum minor noster Symmachus luxuriatur.

belli

belli in Britannia confecti] *Idem Capitolinus* , Britannos per 15.
Lollium Vrbicum, Legatum, vicit,* alio muro cespitio submo- f alto
tis Barbaris ducto. *Pausanias Brigantes vocat Arcadicis, additq; magna soli parte multatos, quòd Genuniorum, qui P. R. subditi, agrum cum armis inuisissent. Mox ineptè* Antonio *legebatur. est enim sermo de M. Antonino Philosopho.*

mandasset auspicium] *Ouidius ad Augustum de Tiberio in Del-* 17.
matas Legato, Auspicium cui das grande, Deosque tuos.

Siquidem magis Gesoriac. litore, &c.] *Codicum discors, &* 23.
non vnà lectio. in L *abest* magis. *In* V *lego omnino,* siquid. magis origiacensi lit., *in* B, siquidem à Gesorigiacensi lit., *propius vero nam germanum reor,* siq. a (*seu* in, *vt in* C *est*) Gesoriacensi lit. *Adi qua notata mihi suprà ad pag.* 210.16. *Egregiè quoque* prior *additur, scilicet exercitus tui parte, vt mox sequitur, idq; illustrat vehementer quod praecessit*, exemplo.

Quem Sequanam fluctus inuexerat] *Expeditum* Sequanae 26.
fluct., *quod in* L *est, sed quis fluctum attribuat flumini? In* V *scriptum explicatè*, quem sequa natura nisi inuexer. *Erui tandem è vestigiis (meo animo) bellè*, quē Sequana curuus inuexer. *Tu adi tabulas mi Lector, & perpetuos fluuij, certè inde à Parisiis, flexus obserua.* E B *notatum*, quem Sequanam nisi inuexer., *in quo reliquia quadam proxima lectionis.*

ad tempus ipsum] *Auctor in Constantinum A.*, cùm ad tempus pag. 216. 6.
ipsum quo pater in Britanniam transfretabat classi iam vela facienti repentinus tuus aduentus illuxit. *Mox* Vecta *insula Suetonio est* Vectis *Vespasiano cap.* IIII.

ne vel moraretur ipse tum,] *Perspicuè verum est* morar. impe- 9.
tum. *Estq; ab exscriptorum compendiis error. nam vetere scriptura* ipe *&* impe *valet &* ipse.

vbi vultus vestri, &c.] *Nota & obuia in historiis Principum* 31.
in vexillis imagines. Paulo pòst, in tuorū manus, *Asclepiodotum sentit, Praetorio praefectum, à quo Allectus oppressus. Eutropius.*

te post terga respiciens] *Totidem pane verbis Pacatus in Theo-* 34.
dosium, Ibat interim Maximus, ac te post terga respectans in modum amentis attonitus auolabat.

Illa Barbara, &c.] *Non occurrit melius quàm quod olim ante* pag. 217. 9.
codices inspectos diuinabam, Illa inquam Barb. *&c. Sed è* B *notatur*, ita illa Barb. *Fortassè an legendum*, texerunt, & illa Barb. *&c.*

dolorem vulnerum fuerant secuta] *Idem Pacatus*, Illi mutilis 12.
excisisque membris reliqua sui parte fugiebant, hi dolorem vulnerum sequebantur. *Mox* velaminis, *nescio an non rectiùs* vel alterius, *quod olim mihi in mentem venerat.*

26. Adeò verum sibi dixerat] *Incertus in Constantinum A.*, Et adeò ipse verum sibi dixerat, & venturo tibi cesserat, *&c.*

28. in spectaculo voluptatem] *Respicit (opinor) ad illa suprà*, totis porticibus ciuitatum sedere captiua agmina Barbarorum, *&c.*

35. Gloriare tu verò] *Potius sit (meo animo) rescribi* verè. *cōmittit enim solidam veramq́ Constantij Cæsaris è Britannica victoria laudem cum illa de qua suprà Diui Iulij ostentatione & iactantia, qui hoc vno gloriari debuerat, quòd Oceanum nauigasset. Meritoq́ ad Vespasianum eruditus poëta*, Caledonius postquam tua carbasa vexit Oceanus, Phrygios prius indignatus Iulos, *& ab hac ipsa mente pseudo-Seneca Octauia, de Diuo Claudio*, En cui Britannis (*Sic fidenter à me olim correxi, citra magnum illum Criticum, qui nunc quoque quis sit nescio, pro* ora Tanais *non, quod vir Doctus reposuit*, ora Tamesis) primus imposuit iugum, Ignota & antè classibus texit freta, *& quæ sequuntur.*

pag. 218. 17 paucorum ex Francis captiuorum] *Adi Zosimum extremo libro* 1. *Vopiscus quidem, Probo, ad Gepidas Vandalosq́ transtulisse mihi videtur. Eum lege.*

34. minoribus gaudiis feruntur] *Infrà mox*, Nec mirum si tanto gaudio ferebantur, *&c. Pro restaur. scholis*, vt quocumque oculos circumtuli ad restitutionem operum singulorum gaudio ferar. *Pacatus in Theodosium*, Ambo pari gaudio ferũtur exercitus.

pag 219. 2. prouidentiæ vestræ] *Sequor* L, *è quo exscriptum*, prouidentiam vestram, & in factis fortunam impens. grátul. *Confer quæ suprà scripsimus ad pag.* 210. 11. *Pro* infectione *reposueram de coniectura* in confectione. *Quod ne nunc quidem damnare possum.*

6. Sola sui restitut.] *Emendem* tui, *id est, tuo vnius reditu & aduentu.* Vestram *verò, hoc est, tuam tuorumq́ Ducum, & militum.*

19. vera imperij luce] *Nam Carausij, & Allecti non imperium, sed tyrannis ac latrocinium fuit.*

pag. 220. 11. quidquid infrequens Ambiano, *&c.*] *Loca hæc habuerit (credo) in mente cùm suprà dixit Barbaros prouincialibus ad obsequium distributos, donec ad destinatos sibi ducerentur cultus solitudinum.*

23. Baro cultore reuirescit] *Sudatum doctissimo Pithœo in hoc* Baro *Aduersar. subsecinor.* 1. *cap.* VIII, *visumq́* vario, *aut* Ambarro *rescribere, frustrà, & irrito successu. nam perspicuè probum* Barbaro. *Suprà*, & cultor Barbarus laxat annonam. *Impedita quoque in* B *scriptura*, testababat baro cult., *sed in*

quæ

quæ vestigia sanæ lectionis clara & expressa, restabat Barbaro cult , *quod eruditè & Franc. Modius vidit. Infrà mox*, ciuitas Æduorum *indubiè Augustodunum est, à Constantij beneficiis quæ hic commemorat Flauia transnominatum, vt iam diximus.*

IN XI.

CVm me ærar. publ. cur. vol.] *Infrà*, Primùm thesaurorum omnium mandata custodia, & dispensatio largiendi, *& quæ sequuntur. Magnæ verò & eximiæ laudes quas de se prædicat, si ex fide. Sed de Ammiano obseruo, cùm is videri haberique vellet, sequiores in se hominum voces commouisse. Verba eius è* XXI. *hæc sunt*, Tunc & memoriam Constantini, vt nouatoris, turbatorisque priscarum legum, vexauit, eum apertè incusans, quòd Barbaros omnium primus adusque fasces auxerat & trabeas Consulares, insulsè * nimirum & leuiter, qui cùm vitare deberet id quod infestius obiurgauit, breui postea Mamertinum ad Consulatum euexit, nec vita, nec splendore, nec vsu, nec gloria horum cuiusquam similem quibus magistratum detulerat amplissimum Constantinus, contrà inconsummatum & subagrestem, & (quòd minus erat ferendum) celsa in potestate crudelem. *Iterum*, Mamertinum, præfectum prætorio per Illyricum, designauit Consulem, & Neuitam, qui nuper, vt primum augendæ Barbaricæ vilitatis autorem, immoderatè notauerat Constantinum. pag.221.22

f. nimium

partim non minus exitial.] *Deest alterum membrũ, quod expleo,* partim deprædatione Barbarica, partim nõ minus, *&c. ex* BIC. 27.

nominis noui] *Nam Byzantium prius dicta est, à conditore Byzante. Claudianus in Eutropium* II, Hoc Byzas Constantinusque videbunt? *Sibylla Erythræa (seu Phaëllo Epirotis est) oraculo quod Histor.* II. *refert Zosimus*, ταχὺ δ' ἐπιβήσονται ἀρχὴν Ἀνδράσιν οἱ Βύζαντος ἕδος κατεναιετάουσι. Tum regna ingentia quondam Debentur terris posuit quâ mœnia Byzas. *Adi Eustathium in Dionysij Alexandrini* περιήγησιν. *Atticorum coloniam Byzantium Ammianus vocat* XXII. pag.222.15

quasi quoddam salutare Sidus] *Idem Ammianus, de Iuliano,* vrbi (*Antiochiæ*) propinquans in speciem alicuius Numinis votis excipitur, publicas miratus voces multitudinis magnæ, salutare sidus illuxisse Eois partibus acclamantis. *Cleopatra ad Iulium Cæsarem apud Lucanum* X, Tu genitibus æquum Sidus ades nostris. 67.

auspicatissimo die] *Intellexerit (opinor) Cal. Ianuarias, quibus Magistratum inierint Fl. Claudius Mamertinus noster* 19.

& Fl. Neuita A. V. C. MCXIII. *Vt ordinarij Consules fuerint, nullus in eum annum suffectus, quod quidem in Fastis annotetur. Firmant hæc Ammiani quæ asscripsi,* Allapso itaque Calendarum Ianuariûm die, cùm Mamertini & Neuitæ nomina suscepissent paginæ Consulares, humilior Princeps visus est in officio, pedibus gradiendo cum honoratis.

28. quanto totius] *Arbitror verum* quantocius, *etsi id haud recorder in classico scriptore legere. Sed vsus & Sulpicius Seuerus Dialog.* III. *cap.* V, Nihil loqui te necesse est, scio quid desideres, video quid requiras. Discede quantocius, ne me ob iniuriam tuam cælestis ira consumat.

33. fratris Imperatoris] *Verè* fratris. *nam Iulianus & Constantius Augustus inter se fratres patrueles: ille Constantio, quem* post fratris Constantini excessum (*Verba sunt Ammiani è* XXV) inter complures alios turba consumpsit, imperij successorem, *hic Constantino Magno, germanis, non vna matre, editi. Valer. Flaccus Argonautic.* I, Prior huic tunc regia proles Aduolat, amplexus fraternaque pectora iungens. *A castus enim & Iason patrueles ab Aesone & Pelia, fratribus. Aliter Diocletiano A. Herculius frater, vt me alibi notare memini.*

pag. 223. 16 Ingenua indignis, *&c.*] *Excidit vox à capite, quam inseram de ingenio,* Lacerabantur ingenua, *&c. Mox vbi est*, nimium habuit, *&c. reposueram* minimum hab., *sententia fideiubente, atque id demum in* B *repperi.*

23. Vna acie german. *&c.*] *Eutropius* X, Cùm multa oppida Barbari expugnassent, alia obsiderent, vbique fœda vastitas esset, Romanumque imperium non dubia iam calamitate nutaret, ab hoc (*Iuliano*) modicis copiis apud Argentoratum ingentes Alamanorum copiæ extinctæ sunt, * rex nobilissimus captus, Galliæ restitutæ. *Zosimus Historiar,* III. LX *millia in eo conflictu cecidisse ait, totidem in Rhenum fluuium acta & extincta. Adi locum.*

*regis filius, Vadomarius. Zosimus.

30. in vltorem iuris] *Id est, vindicem & instauratorem. Infrà mox,* vt aut Barbaros domitet, aut ciuibus iura restituat. *Sed Diuaus noster* in auctorem *malebat.*

32. opinionum, vituperationum] *Placet alterutrum abesse, nisi si coniunctionem* et *immittimus, quod nõ temerè probem. Posterius quidem meis auribus glossema sapit, atque id potius tollam. Suetonius Augusto cap.* LXVII, Cosmum, seruum, grauissimè de se opinantem non vltra quàm compedibus coërcuit.

34. accusatoriam dicit. laud. tit. perag. *Notata hæc aulicorum scabies & Polybio Historiar.* IIII *extremo.* Ὁ δὲ Ἀπελλῆς (*inquit*) οὐδαμῶς ἀφίστατο τῆς προαιρέσεως, ἀλλὰ τὸν Ταυρίωνα τὸν

ἐπὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ τεταγμένον διέβαλλεν, οὐ ψέγων, ἀλλ' ἐπαινῶν, καὶ φάσκων ἐπιτήδειον αὐτὸν εἶναι μετὰ τοῦ βασιλέως ἐν τοῖς ὑπαίθροις συνδιατρίβειν, βουλόμενος ἕτερον ἐπισταθῆναι δι' αὐτοῦ τοῖς ἐν Πελοποννήσῳ πράγμασι. καινὸς γὰρ δή τις οὗτος εὕρηται τρόπος διαβολῆς, τὸ μὴ ψέγοντας, ἀλλ' ἐπαινοῦντας λυμαίνεσθαι τοὺς πέλας. Εὕρηται δὲ μάλιστα καὶ πρῶτον ἡ τοιαύτη κακεντρέχεια καὶ βασκανία καὶ δόλος ἐκ τῶν περὶ τὰς αὐλὰς διατριβόντων, καὶ τῆς τούτων πρὸς ἀλλήλους ζηλοτυπίας καὶ πλεονεξίας. At propoſito Apelles neutiquam abſiſtere quin Taurionem calumniaretur, qui Peloponneſum procurabat, non inſimulans, ſed laudans, & idoneum prædicans qui ſub dio cum rege vnà agitaret, volens Peloponneſi rebus alium ab ſe præfici. noua hæc enim calumniandi inuenta ratio, non accuſatione, ſed laudibus noxam in ſocios comparare. Inuenta eſt autem potiſſimùm ac primùm hæc malignitas & inuidia atque fraus ab iis qui in Palatiis degunt, eorumque inter ſe æmulatione, ſtudióque præſtandi. *Tacitus de Iulio Agricola*, Crebrò per eos dies apud Domitianum abſens accuſatus, abſens abſolutus eſt. Cauſa periculi non crimen vllum, aut querela læſi cuiuſquam, ſed infenſus virtutibus Princeps, & gloria viri, ac peſſimum inimicorum genus, laudantes.

obſeſſæ, expugnatæ] *Sequor* expugn., *non* oppugn. *Suprà*, flo- pag. 224. 3.
rentiſſimas quondam antiquiſſimaſque vrbes Barbari poſſidebant. *Et alioquin oratio creſcit.*

Prouincias firmiſſimas] *Gallias ſignificat, opinor Eaſq́; Diuus* 17.
Claudius Romanæ reip. vires *appellat epiſtola ad Senatum, quam Trebellius recitat.*

Nobilem Etrur. adoleſcentem, *&c.*] *In* v *aſſcriptum margini*, 22.
Spurina fuit, *verè. Adi Valerium Maximum* IIII *cap.* V.

vicem fortitudinis] *Pithœus Aduerſar. ſubſec.* I *cap.* XV. vitem 35.
emendabat, alluſione ad Centurionatus vitem, durè, & cui equidem non applaudam. Mihi cum doctiſſimo Lipſio ceruicem *placet.*

genteſque recenſuitas) *Itidem & in* V B *eſt, in* C R recenſitas, pag. 225. 9.
neutrum probè. Vera lectio quæ in L, recens victas, *ſcilicet à Conſtantino Magno, & ante à Conſtantio patre. Proximè quoque* ſed aduerſum *legam, non* & adu. *Mox quæ omnia detractorum voces exponam, quas ſpecie laudum accuſationem peregiſſe antè dixit. nam quæ deinceps ſequuntur, meo animo, ad Iuliani apparatum pertinent in Conſtantium mouentis.*

comites viæ] *Hoc eſt, itineris,* πορείας. *Infrà*, Qui properatio- 12.
nem illam contemplabitur, nihil egiſſe præter viam Imperatorem putabit. *Propertius*, Et maris & terræ cæca pericla viæ.

Iterum, Sit Galatæa tuæ non aliena viæ. *Sophocles Trachiniis, de Deianira.* Ο῎υπερ' ἐυνάζειν ἀδακρύτων βλεφάρων πόθον, ἀλλ' ἀι-είμνηστον ἀνδρὸς δεῖμα φέρουσαν ὁδοῦ Ε'νθυμίοις ἐυναῖς ἀνανδρώτοισι τρύχεσθαι κακὰν Δύστανον ἐλπίζουσαν αἶσαν. *Quæ Latinè totidem numeris mutabam*, Dulcibus nullam leuare ægros Lacrymis oculos, ſed Olim mariti dum timet vſque viæ, Sæua inquiem cura tori Frigentis angi, flebilis Iam iamque ſperantem orſa Fati.

21. prolapſum cælo] *Non ſollicito, ſed nec damnes quod in* C *offendi*, primæ lapſum cælo, *&c Seruius ad illa Æneid.* II, *Fatale aggreſſi ſacrato auellere templo Palladium, &c.* Dicunt ſanè alij (*inquit*) vnum ſimulacrum cælo lapſum apud Athenas tantum fuiſſe, alij duo volunt, hoc de quo diximus, (*Troianum*) & illud Athenienſe.

pag.226. 5. Prò ſancta diuinitas,] *Infrà*, Illic (prò ſancta diuinitas!) gaudentibus cunctis quo ore, qua voce inquit, Aue Conſul ampliſſime? *Iterum*. Quid ſecutus ſit ipſe ſcit, & quæcunque conſilia eius gaudet formare diuinitas. *Rurſum*, Abſit Auguſte, & iſtud ſancta diuinitas omen auertat, vt tu à quoquam mortalium expectes vicem beneficij.

leuati ſtatus] *Id eſt, fortuna, vt proximè velut ſe ipſe exponens* καὶ ἐπεξηγούμενος *ſubdit*. *Seneca De beneficiis* III *cap.* III, Amauimus aliquem & ſuſpeximus, & fundatum ab illo ſtatum noſtrum profeſſi ſumus. Leuati *ſic dixit vt infrà*, leuati equorum pretiis enormibus Dalmatæ. *Cicero Pro L. Cornelio Balbo*, Teſtantur (*Gaditani*) & mortuos noſtros Imperatores, quorum viuit immortalis memoria & gloria, & hoc tempore ipſo populum R, quem * in caritate annonæ (vt ſæpè aptè fecerant) frumento ſuppeditato leuauerunt. *Lucanus* IIII, Tandem vulgata cruenti Fama mali terras monſtris æquorque leuantem Magnanimum Alcidem Libycas exciuit in oras.

* malim abeſſe.

13. innumerabilibus Barbaris] *Capio de Quadis, & Saxonibus, quos Iulianus Charietto̅nis cuiuſdam transfugæ ductu & inſidiis caſos pluries, intercepto regio filio, ad conditiones pacis admiſit, iuratos tamen in Romanos nunquam arma capturos. Zoſimus Hiſtoriar.* III.

21. ſideribus conſecraſti] *Nota fabula. Valer. Flaccus*, Prima Deûm magnis canibus freta peruia nautis, Fatidicamque ratem, Scythici quæ Phaſidos oras Auſa ſequi, medioſque inter iuga concita curſus Rumpere, flammifero tandem concedit Olympo.

23. puerum inuentorem ſerendi] *Virgilius Georgic.* I, vncique puer

puer monstrator aratri. *Triptolemum sentit. Adi Ouidium Metamorph.* v *extremo. Idem Tristium* III.*eleg.*VIII, Nunc ego Triptolemi cuperem conscendere currus, Misit in ignotam qui rude semen humum. *Et alibi passim.*

per eiusmodi agros] *Suspicabar verum* cuicuimodi, *hoc est, εἰς τὰ τυχόντα πεδία, fuisseq́ in principe scriptura* cuimodi, *certè, librario primorem syllabam geminare oblito, quo genere frequenter est peccatum. Sed Franc. Modio è* B *exscriptum* cuiuscemodi, *proximè ad nostrum, & eodem sensu. Pro nostro quidem hac Agellij stant* IX *cap.* II, Demus huic aliquid æris, cuicuimodi est, *vt exhibent membranæ.* 34.

formidines obserentem] *Plautus Trinummo*, Post id frumenti cùm alibi messis maxima est, Tribu' tantis illi minu' redit quam obseueris. *Addit Philto, Hem.* Istic oportet obseri mores malos, Si in obserendo possint interfieri. pag. 227. 3.

Mæotidem porrigebas] *Non est de nihilo librorum in voce nota varietas. Eruebam è vestigiis non infeliciter, opinor*, Tyrrhenum mare, Oricum. porrig. *Oricos Epiri ciuitas, & de Iuliani beneficiis in Epirotas mox auctor.* 5.

Epirotæ intol. trib. *&c.*] *Palmare est quod è duobus fidelissimis codicibus insertum*, ad incitas, *subaudi, lineas, aut ψήφους. Isidorus Originum* XVIII, Calculi qui moueri omnino non possunt incitos dicunt. Vnde & egentes homines inciti vocantur, quibus spes vltra procedendi nulla restat. *Benè eruditus Grammaticus. At Nonio Marcello (si DIs placet)* incitas *est* egestas. *Plautus Pœnolo Scena Sati' spectatum est*, Profectò ad incitas lenonem rediget si eas abduxerit. *Idem Trinummo Scena Minu' quindecim*, Alij exulatum abierunt, alij emortui, Alij se suspendere. Ph. Hem. St. Hic nunc cuius est, Vt ad incitas redactu' st! *Pro eodem vsurpatum &* ad incita, *subintellige, loca. Lucilius Satyrar.* III, Illud, ad incita cùm redit atque internecionem. *Idem* XV. Villicum Aristocratem, mediastinum atque bubulcum, Commanducatus corrupit, ad incita adegit. *nam malè, & contra carminis legem* incitas *vtrobique est in Nonio. Plura doctissimus Ios. Scaliger appendice ad Coniectanea in Varronis sextum.* 7.

Vrbs Nicopolis] *Suetonium lege Augusto cap.* XVIII. *Ob noxiam terræmotui fuisse auctor Seneca Natural. quæst.* VI. *cap.* XXVI. 10.

non gustu, sed difficultat. æstim.] *Pacatus in Theodosium*, nam appositas dapes non sapore, sed sumptu æstimantes, illis demum cibis acquiescebant quos extremus Oriens, aut positus extra Romanum Colchus imperium, aut famosa nau- pag. 228. 28.

fragiis maria misissent, quos inuitæ quodammodo reluctantique Naturæ pericula rapuissent. *Suprà,* r.p. sentiebat, *est* respublica, *non* populus Romanus, *vt opinor.*

30. æstiuæ niues, hibernæ rosæ] *Idem Pacatus,* parum se lautos putabant nisi luxuria vertisset annum, nisi hibernæ poculis innatassent rosæ, nisi æstiua in gemmis capacibus glacie falerna fregissent. *In infami quidē L. Veri Imperatoris cōuiuio coronas datas lemniscis aureis interpositu, & alieni tēporis floribus Capitolinus refert. Nigrinus quoque apud Lucianum reprehendere solitus τοὺς μέσου χειμῶνος ἐμπιπλαμένους ῥόδων, καὶ τὸ σπάνιον αὐτῶν καὶ παρὰ καιρὸν ἀγαπῶντας, τὸ δ' ἐν καιρῷ καὶ κατὰ φύσιν ὡς εὐτελὲς ὑπερηφανοῦντας,* qui media se hieme rosis implerent, rarum illud & intempestiuum in iis amantes, sui tempors & naturale superbè, vt vile ac nihili, despicati.

32. comparandæ sunt] *Benè est, nec controuertam. In* B *tamen exertè est* cōparandæ, *in* V cpandæ, *quod tantundem est, vt obseruamus ad pag. 29.29. Sed nimirum,* par. *fuerit in autographo. Animaduersum autem mihi semicirculum inuersum libraris* con *vel* com *valere.*

pag. 229. 5. poculo fortuito] *Horatius,* Nec fortuitum spernere cespitem Leges sinebant. *Neque aliter* fortuitò cenare *Suetonius dixit, &* per fortuita animalia vehi *Lampridius Elagabalo.*

18. communibus defuerit ind.] *Erratum à compendiis. nam* coïbus *&* communibus *est, &* comibus, *vt in* B *est explicatè. Infrà,* Tum aliud quoddam hominum genus est in amicitia Principis nostri, rude (vt vrbanis istis videtur) parum comi, subrusticum.

29. Saxo præcipites dati] *Mira lectio qua in* V, præceps dati, *& in* præceps *emendaram. Sed ecce & Sex. Victor,* Senatus *(inquit)* satellites propinquosque per scalas Gemonias præceps agendos decreuit.

30. interdicta posteris nomina] *Prænomina certè. Liuius* VI, *de Manlio Capitolino,* Adiectæ mortuo notæ sunt, publica vna, quòd cùm domus eius fuisset vbi nunc ædes atque officina Monetæ est, latum ad populum est ne quis patricius in arce, aut Capitolio habitaret; gentilitia altera, quòd gentis Manliæ decreto cautum est ne quis deinde M. Manlius vocaretur.

55. Nepotiane atque Siluane] *Ambo imperium inuaserunt, Flauius Popillius Nepotianus, (Sex. Victori est Potentianus, falsò, & errore, vt opinor)* materna stirpe * Flauio propinquus, *(Verba sunt eiusdem Victoris)* cæso Vrbi præfecto, armataque gladiatorum manu, *Flauius Siluanus, in Gallia ortus Barbaris parentibus, sed ordine militia, & quòd olim à Magnentio transfugerat.*

*Id est, Cō-stantino, vt aliàs semper Victori positum. nam matrem Eutropiam ha-

rat ad Constantium, pedestri Magisterio donatus. Vterque intra octauum & vicesimum diem oppressus est, ille à Magnentianis, hic Agrippina à Constantianis. bebat, Diui Constantij, patris Constantini, filiam.

& vltrò omnibus largiam.] *Arbitror verum*, & (vltrà) omn. *&c. Lege quæ notamus ad pag. 12.10.* pag 230. 6.

dispositio exerc. commeatu] *Infrà mox*, Cùm Romani populi victus, & exercitus commeatus esset in nauibus, *&c Paulo pòst* annonæ vacuam *dixit vt alibi* opum vacuo, *& Eumenius in Constantinum* vacuum commodorum. *Vsurpatum & Plauto, vt Bacchidibus*, Valens afflictat me vacuum virium, *& alibi sæpe.* 21.

esurientem iam Vrbem] *Infrà*, An populus est timendus procuratori alimentorum suorum, *&c. Non longè hinc* nauibus *benè scribitur*, *non* manibus. *Contrà Plinij panegyrico* manibus *pro* nauibus *non semel corruptum. Vide pag. 30. 24. & 75. 5.* 28.

amoris in patriam] *Constantinopolim. Suprà*, Hæc tibi, nominis noui, sed antiquissimæ nobilitatis, ciuitas patria est. *Mox* futuræ felicitatis euentum *equidem decessus Constantij Imperatoris nuncium iam iam imminens exponam. Quo successu potiturum se rerum Iulianus diuinabat. Infrà*, Cui non vel illud tempus sedatæ præbuit mentis indicium, quo horrendi belli metu rep. liberata elati sumus cuncti gestiente lætitia? pag. 231. 18

Cis pauculos dies] *Sex. Victor*, Eum (*Vetranionem*) Constantius cis mensem decimum facundiæ vi deiectum imperio in priuatum otium remouit. *Vsus & Plautus Mostellaria*, Cis hercle paucas tempestates Tranio Augebis ruri numerum, genu ferratile. *Vbi quod Muretus Variar. v cap. 11 numero rescripsit, meo animo, frustrà est, hoc quidem loci.* 16.

ipso tempore refutatur] *Hoc vult, (credo) alienum esse imperio Iuliani minus dignos legere, Constãtianis Magistratibus rapina, & omni crudelitate infamibus. Iulianus ad Alypium, Constantij olim partium, vt apparet*, σύ τε γὰρ οὐδὲν δέῃ συγκαταστρεφομένου τὴν πόλιν βασιλέως, ἐγώ τε πολλῶν δέομαι τῶν συνεπανορθούντων τὰ πεπτωκότα κακῶς. nam nec tu regis indiges qui Vrbem vnà euertat, & opus mihi multi qui pariter instaurent quæ fœdè collapsa. *Vide tamen quæ initio huius ipsius laudationis ex Ammiano notamus. Proximè* tamen *retineo, & obserua-sis Lector errorem à compendiis. nam vetus scriptura* tñ, *cui tũ admodum vicinum.* 30.

sine impendio] *Spartianus Hadriano*, Ceionium Commodum Verum Prætura honorauit, ac statim Pannoniis imposuit, decreto Consulatu cum sumptibus. *Iulius Capitolinus M. Antonio,* pag. 232. 1.

tonino, sed multum ex his Frontoni detulit, cui & statuam in Senatu petiit, Proculum verò vsque ad Proconsulatum prouexit, oneribus in se receptis. *Valerianus epistola ad Aurelianum, quam Vopiscus refert*, Consulatum cum Vlpio crinito in annum sequentem in locum Gallieni & Valeriani sperare te conuenit sumptu publico. *Adde alteram eiusdem ad Ælium Xiphidium, ærario præfectum. Mox* nõnunquam *pro* nunquam *cum Doctissimo Lipsio reponam. Eum lege Epistolic. quæst.* I I I *ep.* X X I I I I.

12. cùm peteret Consulatum] *Sumptum è Cicerone, apud quem* I *De oratore ipse hic L. Crassus de se confitetur*, Equidem cùm peterem Magistratus, solebam in prensando dimittere à me Scæuolam, cùm ei ita dicerem, me velle esse ineptum. Id erat petere blandius. Quod nisi ineptè fieret, benè non posset fieri. Hunc autem * esse vnum hominem ex omnibus quo præsente ego ineptus esse minimè vellem. *Refert & Valer. Maximus* I I I I *cap.* V.

* semper iudicaui esse hom. vnum MS.

29. pro virili portione] *Id est, pro viribus, Tacitus Iulij Agricolæ vita*, Tu verò felix Agricola non vitæ tantùm claritate, sed etiam opportunitate mortis. Vt perhibent qui interfuerunt nouissimis sermonibus tuis, constans & libens fatum excepisti, tanquam pro virili portione innocentiam * Principi donares. Pro virili parte *Cicero dixit Philippica* X I I I, nam cùm Magnum Pompeium auctoritate adduxit ad pacem, remque publicam sine armis maximo ciuilis belli periculo liberauit, tum me eius beneficio plus quàm pro virili parte obligatum puto. *Vsus & Pro Sextio, & alibi.*

* Domitiano.

pag. 233. 8. tunc mecum dixi, Mamertine, *&c.*] *Scripturam quæ in* V *repræsentaui cum fide, eaq; diu me multumq; frustra fatigauit, donec tandem in* C *inueni*, tunc mecum, Claudi Mamertine, *&c. Quod perspicuè & palmariò verum est, nec longiorem orationem desiderat Non longè infrà*, periculum remisisti *benè scribitur pro* commisisti. *Lege ad pag.* 185. 30.

pag. 234. 9. diuisorum flagitia] *Ineptè* diuersorum *est in* V. *sunt enim* diuisores *qui pronũciatas à petitoribus pecunias viritim per tribus diuidunt, vt notum. Proximè* luculorum præst. *est in eodem. Inuenit ego, & rescribam* loculorum, *meo animo, verè. Ausonius Gratiarum actione ad Gratianum*, Consul ego Impr Auguste munere tuo, non passus Septa, neque Campum, non suffragia, non puncta, non loculos.

16. quem plures, id est, quem, *&c.*] *Apertè probum. Sed in* C *reperi*, quem plures i. quem, *&c. per notam & compendio. A quo quantum abest* .n.? *Id enim valet. Vnde hic error in exemplari*

plari nostro. Peiores *verò etiam Rhenanus legendum coniecerat, quod libri confirmant. Spectantq; huc Plinij hac epist.* XII *lib.* II. Sed hoc pluribus visum est. numerantur enim sententiæ, non ponderantur. Nec aliud in publico consilio fieri potest, in quo nihil est tam inæquale quàm æqualitas ipsa. nam cùm sit impar prudentia, par omnium ius est.

Gabinios designatos] *Non hoc damnem, non, sed verisimile mihi cum Catone competitorem commissum, qui profectò Vatinius. Seneca libello,* Quòd in sapientem non cadit iniuria, *cap.* I, Nuper cùm incidisset mentio Catonis, indignè ferebas quòd Catonem ætas sua parum intellexisset, quòd supra Pompeios & Cæsares surgentem infra Vatinios posuisset, *&c. Rursum De diuina prouidentia cap.* III, Quod ad Catonem pertinet, summam illi felicitatem contigisse consensus hominum fatebitur, quem sibi rerum Natura delegit cum quo metuenda collideret. Inimicitiæ potentum graues sunt? Opponatur simul Pompeio, Cæsari, & Crasso. Graue est à deterioribus honore anteiri? Vatinio postferatur. *Adde Valer. Maximum* VII *cap* V. *Mox* debet record. *est in* C, *non* debent, *vtrumque falsò, & ab ignoratione curtæ scripturæ. nam* dēt *in exaratitiis libris &* debet *&* dent *valet.* 18.

clades corporis separauit] *Claudiani versus pulcherrimos è* I *in Eutropium asscribam.* Illas præterea rerum Natura creauit, Hos fecere manus, seu prima Semiramis astu Assyriis mentita virum, ne vocis acutæ Mollities, læuesque genæ se prodere possent, Hos sibi coniunxit similes, seu Parthica ferro Luxuries vetuit nasci lanuginis vmbram, Seruatoque diu puerili flore coëgit Arte retardatam Veneri seruire iuuentam. 19.

& improbissimum adul.] *Mira lectio quæ in* V, & probissimum adul. *Et fallor? an germanum quod* B *prefert,* probrosissimum? Adulabant *vetustè dixit, vt Ausonius in Gratianum,* Tribus non circumiui, centurias non adulaui. 31.

Manlios, Scæuolas] *T. Manlium Torquatum Valer. Maximus* V *cap.* VIII, præter egregia multa (*Sic lego, non* propter) raræ dignitatis, *iuris quoque ciuilis, & sacrorum Pontificalium peritissimum fuisse refert. Itaque nihil mutem.* Mallios *tamen est in* V, *quod non excuso. Vidi etiam qui* Manilios *mallet, qui & ipsi iureconsulti.* pag. 235. 2.

ternos patriciæ gentis viros cern.] *Hui, ternis duntaxat? Immo (arbitror) frequentes.* Sernos, *aut* cernuos *rescriptum Doctissimo Lipsio Epistolicar. quæst.* III. *epist.* XXIIII, pag. 235. 16

non

non admodum ad stomachum meum, quod pace eius dixerim. Sed profectò liberum est omne hoc litterarium arbitrium, vereq; ille nescio quis, Qui benè diuinarit vatem perhibebo optimum. *Equidem* pernox *reposuerim. Dixerat de diurna indignitate eorum qui aula monstra captabant, nunc amplius ait, nec noctu, & quidem à patriciis, ab ea cessatum. Estq;* ad fores pernox, *si Græcè reddas*, διανυκτερεύειν ἐπὶ θύραις *Proposui modò quod verisimile mihi videretur, nec præmium posco. Tu censeas Lector.*

pag. 236. 21. vnius est hiemis oliuitas] *Hoc est, olei prouentus, qua figura & autumnitatem Arnobius dixit Aduersus Gentes* I, Ex oliuis vestris atque vinetis plenam faciant autumnitatem fundi, at ex nostris exprimi vnum prohibeant palmitis rorem. *Eiusdem operis* II, Interrogemus & nos contrà, Quæ causa, quæ ratio est, vt non suis aliquando reddantur mensibus tempora, sed serius *hiems, serius æstas atque autumnitas fiant? *Minutius Fælix, Octauio*, nam id temporis post æstiuam diem in temperiem semet autumnitas dirigebat. *Vtrumque apud Catonem, Varronem, Columellam legas. Paulo antè veterem scripturam*, Nec quis (*meo animo*) *benè in* Nunc quis *reformes, pro eo quod vsitatius in orationis transitu*, Iam quis. *Occurrit & laudatione Pacati* 275. 9. *Tu vide Lector quæ notamus ad pag* 40. 34.

* hiemes MS

pag 237. 10. Fortunatorum insulas] *Eumenius in Constantinum*, nec Hiberniam proximam, nec Thulem vltimam, nec ipsas (si quæ sunt) Fortunatorum insulas dignabatur acquirere, *&c. Horatius Epod.* XVI, beata Petamus arua, diuites & insulas, Reddit vbi Cererem tellus inarata quotannis, Et imputata floret vsque vinea, *& quæ sequuntur.*

24. ac necdum spoliatam] *Arbitror germanum quod in* V *est*, nedum. *In* B C *lego*, ac non solum spol., *quod glossema & interpretamentum meis auribus. Gemina verò hæc Ciceronis ad Atticum* X *epist.* XVI *extrema*, Tu, quoniam quartana cares, & nedum morbum remouisti, sed etiam grauedinem, te vegetum nobis in Græcia siste. *Quanquam ne inibi quidem explorata scriptura. nam ecce editum Manutio*, & non modò morbum rem. *Sed illo modo in optimis libris, homo diligens, Simon Bosius perspicuè ostendit, & secundum eos equidem litem dem, addicã. Atque hæc notatio est vocis qua de loquimur cùm præponitur, alia cùm postponitur. Quo positu tantundem est ac si dicas multo minus. Seneca De beneficiis* VI *cap.* XXXVII, Ne in patrocinium quidem (nedum in gloriam) incendium extinxisse quod feceris reputatur. *Alij passim.*

amictum

amictum purpura] *Eadem, & iisdem pene verbis. Pacatus in Theodosium,* Tu amicitiam non solùm intra aulam vocasti, sed indutam purpura, auro gemmisque redimitam solio recepisti. 26.

qui paulo antè pecorum atque quadrupedum, &c.] *Insolens lectio quæ in* V, pomorum ac quadrupedum. *Sed indubiè verum est quod* B C *referunt* pronorum ac quad *Ouidius*, Pronaque cùm spectent animalia cetera terram, Os homini sublime dedit. *Sallustius Catilinar.*, veluti pecora, quæ Natura prona, atque ventri obedientia finxit. *Quod proximum est, digitum mihi intendere videtur in Constantij Imperatoris sæculum, vt iniquius aduersum Philosophos, (quod iam dixit) ac mathematicos. qui & aliàs Vrbe, Italiaq; submoti à Principibus futurorum scientia metu, vt ex historiis clarum.* 29.

quòd imperitia rudes, &c.] *Facilis emendatio*, quòd imperiti ac rudes, *&c. vt in* C *est, subaudi ὑπάρχοντες. Sed argutit adolescens qui Macrobium nuper vulgauit, reponiq; vult*, primum quòd illi peritia rudi, *&c. In quo calidè sibi placet. At ego eum habere sibi res suas ex animi sententia iubeo, & mecum tu Lector, sat scio.* pag. 138. 35

in amicis habetur, vltrò, &c.] *Auctiores libri nostri*, V B C in am. habetur. Qui in oratoria facultate, qui in scientia iuris ciuilis excellit, vltrò, *&c.* pag. 139 11

& princeps veritas] *Non hoc assequor, ac ne veterem quidem scripturam, quæ repræsentata mihi cum fide. Placet rescribi*, & maximi Principis securitas, *ac* virtutum *exponam*, bonorum & præditorum virtute, *κατὰ μετωνυμίαν. Æquè proximis quid agam nullus video, nec vel leuiter mentem elicio. In* V C *est.* Nunq̃. in an., *in* B Nunquam, *nihili ad sententiam momento. Legebam timidè, & citra præiudicium*, Num quis malignè de se suspicatum audiuit? *Sed tu adiuua-sis mi Lector, & si quid ad manum melius, imperti.* 20.

aliorum Imperatorum] *Domitianum notat, de quo adi Suetonium cap.* XI. 23.

in laceratis Galliæ prouinciis lapsus] *Quid hoc audio? Lapsus in Galliis Iulianus, hoc est, ἔπταισεν? At enimuero quæ inibi ab eo contra Barbaros gesta fortiter ac feliciter Constantij, & factionum inuidiam conciuerunt, vt suprà dixit. Legam ego, haud sanè fidenter*, In laceratas Gall. prouincias. *Ait incidisse & incurrisse in Iulianum laceras ac deploratas Galliæ prouincias, non consilio & sponte ab eo susceptas.* pag. 140. 6.

induit fatum] *Nihili & inepta lectio, sed ad verum mihi præiuit quod in* V *repperi*, fratrum. *Emendabam liquidò* fratrem, *id est, caritatem fraternam. erant enim inter se fratres patrueles* 10.

Con-

Constantius ac Iulianus, vt antè vidimus. Nunc ne dubites quisquis es Lector, ita disertim est in B.

23. meminit heredis] *Hoc est, fortunæ suæ, qui heres ei successorq́ esset, vt Pompeij heredem Cato Cæsarem apud Lucanum* IX *appellat.* O famuli turpes, domini post fata prioris Itis ad heredem? *Et alioqui* fama rumorq́ue loquebatur (*Verba sunt Ammiani è* XXI) interim Constantium voluntatem ordinasse postremam, in qua Iulianum scripsit heredem.

31. tanquam præceptus] *Id est, præuentus. Virgilius*, Omnia præcepi, atque animo mecum antè peregi. *Spectantq́ huc illa Ausonij in Gratianum*, In officiis amicorum non dico paria reddis, anteuenis, & quoties te in obsequendo præcedimus, erubescis pudore tam obnoxio, quàm in nobis esse deberet ab Imperatore præuentis.

pag. 241. 5. Poëtæ ferunt, &c.] *Statius Thebaid.* XI, Componit dextra victor concussa plagarum Iuppiter, & vultu cælumque diemque reducit. *Alij passim.*

18 Illa iactatio togarum, &c.] *Iactationis togarum notata non vna mihi ratio & occasio, hic prælætitia, contrà Actor. Apostolicorum cap.* XXII. *vers.* 23. *in motu & indignatione. Ouidius Amor.* III *eleg.* II *ad studia Circi transtulit.* Fauimus ignauo. Sed eum reuocate Quirites, Et date iactatis vndique signa togis.

35. Consulatus prætextatis] Non est mihi dubium quin verum sit, prætextis. *Sed &* Consularibus *probem. medius enim inter Consules Iulianus.*

pag. 242. 12 præire pedes cœpit] *Ammianus* XXII, Allapso itaque Calendarum Ianuariûm die, cum Mamertini & Neuitæ nomina suscepissent paginæ Consulares, humilior Princeps visus est in officio, pedibus gradiendo cum honoratis. Quod laudabant alij, quidam vt affectatum & vile carpebant.

16. ne inhonores cõtemnerent] *Non arbitror Latinum* inhonores. *Itaque legebam* inhonoros. *Hoc vult, Principes de quibus loquitur, ne inglorios aliquos & ignobiles contempsisse viderentur, in eosipsos quos fastidirent honores contulisse, proba & liquida sententia. At adolescenti qui notas in Macrobium nuper conscripsit visum emendare,* ne in honores contenderent. *Quod equidem nullus capio, ipse viderit.*

pag. 243. 29 à iuuentute mea vigente &c.] *Itan' Mamertine? Iuuenis es, qui suprà dicebas,* à teneris annis ad hanc vsque canitiem Consulatus amore flagraui? *An* à iuuentute mea, *hoc est, à iuuenibus meis liberis? Nihil poterat aptius, aut magis verisimile, absque* B *fuisset. E quo notatum*, à viuente mea cui gente. *Perspicuè*

germanum

germanum est, à viuente me ac vigente.
In referenda autem gratia] *Hac iam non imitata & efficta. sed* 12.
penè transscripta è Ciceroniana ad Quirites post reditum extrema.

IN XII.

ANtè trepidauerit] *Fatigauit me scripta lectio donec incidi* pag. 245. 6.
in hac Seneca De beneficiis VII. *cap* XIII, Etiam damnato reo oratori constat eloquentiæ officium, si omni arte vsus est. *Vbi peruetusta membrana, quas doctissimus Car. Langius tractauit, omni iure exhibent. Quo exemplo hic quoque reposueram iure, idq; nunc testificor liquidò mihi in* B *inuentum. Adeò hoc in genere quædam sub manu feliciter cadunt.*
his qui consilium tuum participant] *Totidem verbis & Ma-* 7.
mertinus in Iulianum, cunctos qui consilium tuum participant. *Intelligit qui Theodosio à consiliis.*
atque hereditaria] *Arbitor germanum quod in* C *est*, atque adeò 10.
heredit. *Infrà*, cui excolendæ, atque adeò ditandæ impensius quàm ceteris gentibus supremus ille rerum fabricator indulsit. *Rursum*, nominibus Antistites, reuera autem satellites, atque adeò carnifices. *Iterum*, Magno quidem (fateor) pectoribus humanis, atque adeò maximo lux amori est, *&c.*
obseruarique] *Bellè* obseruarique. *Idemq; mendum tollo in Se-* 18.
neca patre proœmio libri I *Controuersiar.* Quædam verò, quæ obseruantia mihi & iam ex aliqua parte se ostendentia non possum occupare, *&c. nam mihi liquet exploratè verum esse* obuersantia.
timere quid video] *Probè* quod video *&* quod timeam, *sed* 31.
nondum constituta lectio. Rescribam fidenter, timere quod video, video quod timeam. Quod video, *hoc est, auditorium hoc præsens.* Quod timeam, *scilicet veteres illos oratores qui dicturo obuersantur. Doctissimus Lipsius* cogito *immiserat, mihi* video *geminari placet, errore in libris obuio.*
obsequio interpretor impud.] *Non hoc mutem, non, & eundem* pag. 246. 10
virum doctissimum non audio, qui obsequio interfero impud. *legit. nam* interpretor *est* excuso, *&* pro obsequio duco.
tempus afficiam] *Sequor indubitatò* arripiam, *quod exemplis* 33.
firmamus ad pag. 134. 11.
Sed placet replicare causas] *Egregiè* parcam replic. *Infrà*, parcam pag. 247. 2.
arcanum cæleste rimari. *In editione Parisiensi Franc. Balduini est*, Sed par causa replic., *indiciis veri manifestis. nam veteribus libris* cã *&* cam *valet*, *&* causa *Quod proximè est*, vulgus offend. *non ausim cum eodem Balduino in* vlcus *commutare. non*

enim

enim, meo iudicio, satis Latinum est placatum vlcus, *& exemplum equidem desiderem.*

8. aliorum vulnerum] *Perspicuè rectum est* altorum. *Eumenius in Constantinum*, Quid faciam igitur vt tam profunda vulnera suspensa manu tractem? *Correximus & suprà* alta *pro* alia *pag.* 207. 20. *scriptura aequè obsequente. Minus expositum quod notatum mihi in Arnobio lib.* II, Quid ergo? vos soli sapientiæ conditi atque intelligentiæ vi mera nescio quid aliud videtis & profundum? *Equidem hic quoque* altum *rescribam, & suspicio mihi sciolum quempiam litterarum* i *&* t *similitudine deceptum, cùm* altum *legisset*, aliud *suffecisse.*

10. præsentisse] *In* C persentisse *est*, *in* L perscrutasse, *voces nihili, & à loquendi legibus aliena. Praiuit ad verum quod* V B *exhibent corruptè*, persentiasse. *Vnde eruebam agrè nec sine seria cura*, per sententias iste: *nam* sentias *in exaratitiis libris* sententias *valet. Lampridius Alexandro Seuero*, neque vllam constitutionem sacrauit sine XX iurisperitis, & doctissimis ac sapientibus viris, iisdemque disertissimis, non minus L, & id quidem ita, vt iretur per sententias singulorum, ac scriberetur quid quisque dixisset. *Franc. Modius* percensuisse *legebat, quod mihi quidem non admodum probat. Tu vide-sis, mi Lector.*

pag. 248 7. Meuania memoretur armento] *Ineptè, & contra omnem scripturam editum Balduino* Menauia, *Geographis auctoribus, vt ait. At Ptolemao ac Straboni μηουανία est. Lucanus* I, tauriferis vbi se Meuania campis Explicat. *Silius* VI, ingentem pascens Meuania campum Dona Ioui. *Propertius* IIII *eleg.* I, Quâ nebulosa cauo rorat Meuania campo. *Paulo pòst* assurgat *ποιητικώτερον dixit, vt Virgilius Georgic.* II, Tmolus & assurgit quibus, & rex ipse Phanæus.

11. ad quam tanti præstet gesta, *&c.*] *Eadem in* C *lectio, nisi quod mox* quanti *exhibet pro* quam, *indubiè nullo sensu. Optimè* V B, ad-hoc tanti viri gesta pręstet, *&c.* Ad-hoc, *id est, praterea. Auctor infrà*, gemmis sericoque præbendo, ad-hoc triumphalibus belluis in tua esseda suggerendis, *&c. Frequens Plinio, Sex. Victori, aliis.*

pag 249. 13 scire obuium est qua fuerit felic. præd. *&c.*] *Deest alterum membrum, quod in* C *repperi*, scire obu. est qua præditus fuerit virtute qui te docuit, qua fuerit felic. præd. *&c.* Qui te docuit, *hoc est, cui rudimenta & scientiam debes rei bellica, id est, pater. Infrà*, tu ita fortiter multa gessisti, vt ea non tantum Alexander, aut Africanus, aut Hannibal videre dum disceret, sed parentes atque institutores eorum optassent facere dum docerent.

19. Fortunæ suæ par est] *Seneca pater proœmio Controuersiar. de Cicerone,*

Cicerone, Potui & illud ingenium quod solum populus Romanus par imperio suo habuit cognoscere.

dignum prius metatur hospitium] *Gemina Eumenius in Constantinum*, non frustrà enim doctissimi viri dicunt Naturam ipsam magnis mentibus domicilia corporum digna metari, & ex vultu hominis, ac decore membrorum colligi posse quantus illos cælestis spiritus intrarit habitator. 28.

sed patere eam in laudum tuar. *&c.*] *Franc. Balduinus* ea in laud. tuar. *edidit, mihi liquet sincerum esse*, ea à me in laud. tuar. *Infrà quod de ætate Consulari, Prætoria, Aedilitia ait, (addo à me & Quæstoria) Paulus Manutius, aliiq; nonnulli seriò & cùm cura tractarunt, quos non exscribo.* pag. 250. 4.

comitiali lege] *Annalem capio, quæ lata ab L. Villio, Tribuno pl., quot annos nati quemq; Magistratum peterent, caperentq;. Vnde familiæ cognomen inditum, vt Annales appellarentur. Auctor Liuius* XL. 26.

(illos Catulos, *&c.*] *Tetigit mihi aurem quod in* V *offendi*, (si illos Cat. *&c. ac sub manu* (Sullas, Catulos, *&c. emendabam. Quod disertè* L C *pòst firmarunt. Tu adi Lector Valer. Maximum* VI *cap.* IX. *Asscribam & Ciceronis Pro M. Cælio locum.* Equidem multos & vidi in hac ciuitate, & audiui, non modò qui primoribus labris gustassent genus hoc vitæ, & extremis (vt dicitur) digitis attigissent, sed qui totam adolescentiam voluptatibus dedidissent, emersisse aliquando, & se ad frugem bonam recepisse, grauesque homines atque illustres fuisse. 21.

in tentoria Hispana] Hispana *pro* Hispania, *quod omnino nihili est, rescripsi ex autore ipso, vt mox ostendam, & de librorum omniũ consensu, C excepto, in quo* Hispanica est. *Sed & in deleam ex* V B. *Infrà*, Vix tecta Hispana successeras. *Et* murum succedere *apud Tacitum legas.* pag. 251. 18

ad quietem receptum] *Id est,* ἀναχώρησιν. *Qua notatione tritum* receptui canere. 30.

oppida rure mutare] Ποιητικώτερον, *& quod non temerè in hac scriptione vsurpes. Horatius*, Velox amœnum sæpè Lucretilem Mutat Lycæo Faunus. *Iterum*, Libros Panæti, & Socraticam domum Mutare loricis Iberis. *Alij passim.* pag. 252. 8.

aliqua te laborum, *&c.*] *An sic dictum vt* lata camporum, *& similia, quæ alibi collegimus? Probarem, sed in* C *est* aliqua re laborem, *&c. Vnde corrigam* aliqua te re laborem, *&c. Mox* cuiuscemodi, *nescio an non* cuiusquemodi *præstet. Macrobius Saturnal.* I *cap* VII, Saturno insertiones surculorum, pomorumque educationes, & cuiusquemodi fertilium tribuunt disciplinam. *sic enim lego, non* ciuscemodi. 16.

30. vestra natura est] Vestra, *hoc est, Deorum, in queis & tu Imperator. Franc. Balduino temerè & contra libros vulgatum,* illius nat.

pag.253. 2. iam Istro prætendebaris] *Egregiè* prætendebas. *Vide ad pag.* 148.17. *Infrà mox,* munerum numeros *perspicuè rectum est, & eundem virum doctum non audio; qui* munera numerorum *reposuit. nam ita dictum vt illud Plinij Panegyrico,* omnes comitatis numeros obibas. *Seneca pater,* Quid igitur? quæstio per omnes suos numeros implenda non est?

28. Nec dans spem] *Indubiè verum est* speciem, *ortusq; è compendiis error. nam* spēm *veteribus libris* speciem *valet. Corruptum & suprà* spem *pro* spē, *id est,* specie, *pag.* 205.4. *Infrà, vicissim* spem *pro* spēm, *hoc est,* speciem *castigamus. Quod proximè est,* Nec dans speciem, *dubium mihi & suspectum facit, quod in* V *lego,* nec idas speciem, *in* C, ne dedisse speciem *Neque hercule defugio quin Latinum sit* dare speciem, *id est,* ἐμφασιν ποιεῖν, *vt Quinctilianus dixit,* speciem hosti abeuntis exercitûs dedit *sed arbitror germanum quod in* B *est,* Nec id ad speciem, *hoc est, simulato, & ad quendam prætextum.*

pag.254.8. mœnibus Augustus ornaret] *Non sollicito contra libros. Augustus apud Senecam, Ludo in mortem Claudij,* Ideo legibus Vrbem fundaui, operibus ornaui? *& quæ sequuntur. Notumq; eius apophthegma,* Romam lateritiam accepi, marmoream relinquo *Franc. Balduino* moribus *probatum pro* mœnibus *ex his Horatij ad Augustum,* Res Italas armis tuteris, moribus ornes.

23. publici parricidæ] *Clementem Maximum tangit, à quo Gratianus occisus. Quod inde est,* oblita fide, *scio excusari posse, & lucem accipere ex his Virgilij Æneid.* VI, quique arma secuti Impia, nec veriti dominorum fallere dextras, *sed mihi perplacet* cæde, *quod in* B C *est Iuuem ergo, & ampliùs, breui media rescribam,* obliti cæde, *id est, inquinati.*

pag.255.25. Impendia Palatina minuendo] *Abit in alia omnia Zosimus Historiar.* IIII, *qui à Theodosio tantum impendiorum in mensam regiam ait inuectum, vt pro multitudine ciborum & lautitia populosa coquorum ac pocillatorum cohortes sint instituta. Non potuit dissimilius, καὶ ἐξ ἐναντίας μᾶλλον, qua fide, ipse viderit.*

33. modico & castrensi cibo] *Mamertinus in Iulianum,* gaudens castrensi cibo, ministro obuio. & poculo fortuito. *Asscribam commentarij vicem Aelij Spartiani locum Hadriano,* cibis etiam castrensibus (inquit) in propatulo libenter vtens, hoc est, larido, caseo, & posca, exemplo Scipionis Aemiliani, & Metelli, & auctoris sui Traiani.

non sapore, sed sumptu æstimantes] *Columella præfat. De hortorum cultu*, Mox cùm sequens, & præcipuè nostra ætas dapibus libidinosis pretia constituerit, cænæque non naturalibus desideriis, sed censibus æstimentur, plebeia paupertas submota ab pretiosioribus cibis ad vulgares compellitur. *Seneca Consolatione ad Heluiam cap.* IX. O miserabiles quorum palatum nisi ad pretiosos cibos non excitatur, pretiosos autem non eximius sapor, aut aliqua faucium dulcedo, sed raritas & difficultas parandi facit! *& inibi in eandem sententiam plura.* pag. 256.10

cuiusdam retrò Principis] *Verisimile mihi est Imperatorem Vitellium denotari, de quo hæc Suetonij sunt cap.* XIII, Nec cuiquam minus singuli apparatus quadringentis millibus nummûm constiterunt. *Sed impedita quæ proximè sequuntur, & (ampliùs) falsi se ipsa manifestè conuincunt. quid enim? tantundem sunt sestertiûm millies & Equestre patrimonium? Ne in somniis quidem. Et ecce de Equestri censu clarè Iuuenalis*, effice summam Bis septem ordinibus quam lex dignatur Othonis, Hæc quoque si rugam trahit, extenditque labellum, Sume duos Equites, fac tertia quadringenta. *Horatius*, Si quadringentis sex, septem millia desunt, Est animus tibi, sunt mores, est vita, fidesque, Plebs eris. *Iterum Iuuenalis*, Quadringenta tibi si quis Deus, aut similis DIs, Et melior Fatis donaret homuncio; quantus Ex nihilo fieres! *Plinius epist.* XIX *libri* I, Esse autem tibi centum millium censum satis indicat quòd apud nos Decurio es. Igitur vt te non Decurione solùm, verumetiam Equite Romano perfruamur, offero tibi ad implendas Equitis facultates CCC millia nummûm. *Pluribus, quæ ad manum, testimoniis in re minimè dubia supersedeo, & incredibilem summam, quæ nostratis monetâ coronatorum milliones (vt vocamus) duos ac dimidiatum conficit, ad fidem reduco, fidensque lego* sestertiis CD, *hoc est*, quadringentis, *haud paulo tolerabiliore impensa, denûm millium coronatorum. Scio hunc ipsum quo de loquimur Vitellium, ac Caium Cæsarem, & pòst Elagabalum profusiùs cenasse, sed de ferculis hîc, non iustis prandiis, cenisue sermo. Nec me præterit Hadrianum Iuniũ Animaduersor.* IIII *cap.* IX. sestertiis mille *emendare, (& habet sanè qui se sequantur) sed non hercule video vt ea summa cum Equestri patrimonio consentiat, quæ perspicuè alterum tantum, ac dimidiatum ampliùs reddit. Itaque opinionem non muto. Quod paulo antè est de infami delectu, id hactenus mihi non lectum in historiis, non auditum. Tu obserua-sis quisquis es Lector.* 12.

blandissimè iubetur exemplo] *Theodosius præceptis ad Honorium filium apud Claudianum De* IIII *Honorij Consulatu*, 26.

In commune iubes si quid censésque tenendum, Primùs iussa subi. tunc obseruantior æqui Fit populus, nec ferre negat, cùm viderit ipsum Auctorem parere sibi. Componitur orbis Regis ad exemplum, nec sic inflectere sensus Humanos edicta valent quàm vita regentis.

pag. 257. 7. vel exceptos habeas] *Probè acceptos, id est, Fato (vt iam dixerat) oblatos. Patet ex his proximè*, & illi meruerint teneri. Repertos *intellige iudicio quæsitos.*

11. nec Palatiis digna] *Seneca De beneficiis* VI, *cap.* XXXIII, Nescis quantum sit pretium amicitiæ si non intelligis multum te ei daturum cui dederis amicum; rem non domibus tantùm, sed sæculis raram, quæ non alibi magis deest quàm vbi creditur abundare. *Mox* prompserint *sequor, non* prompserit, *& de Imperatoribus accipio, in quibus ait faciliùs repertum iri liberalitatis quàm fidei & amicitiæ exempla.*

pag. 258. 35 Quod conscientiæ tuæ sufficit] *Eumenius in Constantinum*, sibi imputet quisquis vti noluit beneficio tuo, nec se dignum vita iudicauit, cùm per te liceret vt viueret, tu (quod sufficit conscientiæ tuæ) etiam non merentibus pepercisti. *Paulo pòst* tamen *rectè scribitur, non* tu, *aut* tum, *quorum vtrumque ab errore est qui è compendiis profectus. nam* tñ *librariis* tamen *est.*

pag. 259 9. memoriam conuenimus] *Infrà*, Agedum, si videtur, præteritas cogitationes tuas consule, & vota conueni. *Minutius Felix Octauio*, Illum iam velim conuenire qui initiari nos dicit, aut credit de cæde infantis & sanguine. *Nonius interpellare exponit.*

15. Hortensio Lucullione, vel Cæsari] *Hortensij memoriam laudant Cicero Bruto, & extremo De oratore* III. *Seneca pater proœmio libri* I. *Controuersiar., Luculli idem Cicero Lucullo, Tusculana* I, *& De oratore* III. *De Cæsare adi Plinium* VII *cap.* XXV.

20. assistere Fata cum tabulis] *Pertinent huc Euripidis versus Menalippa, qui apud Stobæum Eclogis Physicis extãt sermone* VII, Δοκεῖτε πηδᾶν τἀδικήματ' εἰς θεοὺς Πτεροῖσι, κἄπειτ' ἐν Διὸς δέλτου πτυχαῖς Γράφειν τιν' αὐτὰ, Ζῆνα δ' εἰσορῶντά νιν Θνητοῖς δικάζειν; Οὐδ' * ὁπωσοῦν οὐρανὸς Διὸς γράφοντος τὰς βροτῶν ἁμαρτίας Ἐξαρκέσειεν, οὐδ' ἐκεῖνος ἂν σκοπῶν Πέμπειν ἑκάστῳ ζημίαν. Ἀλλ' ἡ δίκη Ἐνταῦθά που * ἐστιν ἐγγὺς, εἰ βούλεσθ', ὁρᾶν.

f. ὁ πᾶς ἂν
f. 'στιν

Scelera putatis alite in cælum fuga Librata ceris quamlibet capacibus Iouis inarari, queis Deûm inspectis sator Merita rependat? Omne nec cælum (reor) Sat innotandis patuerit nefariis, Nec ipse lustrans arbiter suffecerit Pœnis nocentum Iuppiter Sed indidem Iuxtà in propinquo est pœna, si ultis, cernere. *Propius de Fatis testimonium nunc quidẽ non est ad manum.*

pietatis

pietatis notissimæ mater] *Valer. Maximum lege* IX. *cap.* XII, pag. 260. 1.
Plinium VII *cap.* LIII. *Agellium* III. *cap.* XV. *De eadem (vt puto) hæc incerti apud Senecam patrem Controu.* I. *lib.* VIII, Fertur quædam viso contra spem filio expirasse. *Mox cùm ait,* conscius cælestis arcani *&c. vult (opinor) Principem suum homine relicto Deum quendam in terris agere, compotemque cælestium, & quæ propria Deorum, supra Naturam euasisse, καὶ τῶν φυσικῶν ἀναγκῶν, nouo inuento genere liberalitatis, quo tempus retraheret quod Natura subduxerat. Pudet tam proiectæ adulationis in Christiano Principe, qualis & superior illa,* maiestatis tuæ participi Deo.

semper pertæsum est] *Suspecta mihi & insuauis tam vicina* 29.
eiusdem vocis semper *repetitio. Itaque hîc delebam, ac fidentiùs adeò è curta, quam exhibemus, scriptura. Quã equidem non sum nescius τοῖς ταχυγράφοις valere* semper, *sed iteratam vitio putaui ab extrema antè littera & primore pòst syllaba (nam profectò* p *ad longum per est, vt alibi monemus) coniectura vt tum videbatur, minimè pænitenda. Nunc testificor in* B *exertè hic abesse. Statim,* ipsum illum Tarquinium, *placet vtrumque pronomen, vt infrà,* ipse ille rex eius, dedignatus antea confiteri hominem, iam fatetur timorem. *Iterum,* vt decertaturus cum ipso illo Hannibale videreris. *Rursum,* ipsum illum vexillarium sacrilegæ factionis auidis gurgitibus absorbuit.

vocauerunt Superbum] *Aliter hoc agnomen quàm hic noster* pag. 216. 2.
premit Cicero Philippica III. *Verba hæc sunt.* Atque ille quem maiores nostri non tulerunt, non crudelis, non impius, sed superbus est habitus, & dictus. Quod nos vitium in priuatis sæpè tulimus, id maiores nostri ne in rege quidem ferre potuerunt. *Infrà* petitorum comitate *rectè legitur, & temerè Balduinus* Prætorum *edidit. Graphicè de candidatis Mamertinus in Iulianum,* tributim homines, atque etiam singuli salutandi, prensandæ obuiorum manus, omnibus arridendum, non solùm cum infimis, sed etiam cum ignotis familiaritatis imago simulanda. *Plura, vt in re nota & perspicua non addo.*

vt sui Numinis consc.] *Locus hic diu multumque frustra me fa-* 32.
tigauit, sed præiuit ad verum scripta lectio. Vnde eruebam (vt mihi videor) bellè, nisi Numinis. *Ait consultorem qui repulsam meruerit hoc saltem solatij referre, aspectum Numinis. Mox* aliud secretum *non ausim damnare, &* aliud *pro* alterum *dixerit, quod Græci δεύτερον; vt* aliud cæium *Statio est templum Flauium Siluar.* V, *Abascantij in Priscillam pietate,* inque alio posuit sua sidera cælo. *nam* sua sidera *suos appellat, iam consecratos & diuos, Vespasianum patrem, Titum fratrem, Iuliam*

 sororem.

sororem, filium ex Domitia. Proximè solitudo prouisa, *id est, quæsita & captata, quod Domitiano studium. Suetonius cap.* XVIII, *Plinius Panegyrico.*

pag. 262. 23 cum vicinum habeant permissa fastidium] *Iuuenalis,* Voluptates commendat rarior vsus.

33. receptos ad seruitium Gotthos] *Non suspecto, & quod in* B *est,* receptum seruitum Gotthos, *id equidem non video quî excusem. Saltem legeretur* receptos seruitum. *Paulo pòst vbi est,* arcus esse fug., *scripta lectio præfert* arcus etiam fug. *Quæ varietas (opinor) orta è compendiis. valdè enim inter se vicina eē & cē, quorum illud notariis* esse, *hoc* etiam *valet. Sed quis idoneus testis Albani in fuga arcus metuendos, quod obuium de Partho? Itaque è vestigiis certa scriptura haud timidè emendem,* arcus te fug. Albani.

pag. 263. 9. dedignatus antea confit. hominem] *Gemina hæc Mamertini in Maximianum A,* rex ille Persarum, nunquam se antè dignatus hominem confiteri, fratri tuo supplicat, *& quæ sequuntur.*

24. effracto Cn. Lent. ludo] *Sequor* effracto, *& indubiè frustra est vetus lectio. Apud auctorem quoque incertum Panegyrici in Pisonem, quem Lucano asserit Hadrianus Iunius (meo animo) haud nimium certò, vbi vulgatur,* Vt citus & fracta prorumpat in agmina mandra, *itidem* effracta *fidens legerim.* Mirmillonum agmen *gladiatores vocat, à specie genus, quos cum Crixi & Oenomao Spartacus armauit. Appianus Bellorum ciuil.* 1, *L. Florus, Themistius Sermone* IX, *alij.*

31. exulem suum] *Nam genere Hispanus erat, & Theodosij Principis in Britannia commilito. Auctor Zosimus. Infrà,* se orbis extorrem, patriæque fugitiuum.

35. contra remp. fuerat armatum] *Hiulca hæc, & verbis aliquot defecta, quæ in* BC *offendi. Sic igitur est in iis,* contra remp. foret versum quidquid pro rep. fuerat arm., *egregiè.*

pag. 264. 23 victoriam Maximi, interitum Gratiani] *Ecce apertè intrà Gallias & victus Gratianus, & cæsus. Prosper Chronico hoc amplius ait, superatum in Parisiis. Lugduni interfectum idem Prosper, Cassiodorus, Marcellinus Comes prodiderunt. Vt vehementer Zosimū mirer, qui equitatu Maurusio primùm, deinde ceteris paulatim desciscentibus ad hostem, rebus suis diffisum cum trecentis equitibus per Alpes, quæ tum incustodita, in superiorem Mysiam fuga euasisse, ibiq; Sigiduni in transitu pontis ab Andragathio Comite, qui cum expeditis insequi iussus, comprehensum, & occisum refert. Nolim id scriptori cetera non indiligenti excidisse. Quamquam & alibi in historia lapsus.*

Tyrannidem ille non vidit, hic tyrannicid. vidit] *Manifestè* 17.
præter vsum, & pædagogorum præcepta ille *ad propius*, hic *ad remotius iunxit, quod ferè classicis neglectum.* *Ouidius*, Rettulit & ferro Rhesumque Dolonaque cæsos, Vtque sit hic somno proditus, ille dolo. *Alij passim, quos non adduco. Auctor iterum*, Magno quidem (fateor) pectoribus humanis, atque adeò maximo lux amori, interitus horrori est, sed quatenus aut ista optari potest, aut ille vitari. *Temerè ergo Franc. Balduinus contra omnes libros, & auctoris ipsius exemplum immutauit.*

ablata aliis sibi reddit] *Non video quid in his verbis desiderem,* pag. 266. 4.
& tamen abl. aliis vt sibi redd. *est in* V B. *Quod ingenuè non expedio, fidei nihilominus causa, & quia meritò summa apud me est vtriusque codicis auctoritas, proponendum putaui, si quid erui fortasse quiret. non enim omnia omnes possumus.*

vna & perpetua via] *A Cicerone est in L. Pisonem. Verba exscripsi ad pag.* 187. 16. *Auctor rursum.* Hic perpetuum victis 15.
abitum, ille victoribus crebrum optabat aduentum. *Infrà mox* Principum *sequor, non* ciuium, *neque profectò ciuium, proinde ac Principum, vel leuissimè defensio est auferre donanda, quin legibus dent pœnas. Contrà* Principum *pro* ciuium *emendamus pag.* 63. 7.

quod nullus aditurus sit] *Perspicuè rectum est* habiturus. *Suprà* 22.
aditu *pro* habitu *rescriptum pag.* 239. 34. *In epistola quoque Sabiniana Paridis ad Oenonem, quæ Ouidianæ respondet, vbi vulgatum est*, Iam dolet & Mauors, terras vtrœque relinquit. Prætulit Anchisen hinc abitura suum, *olim benè mihi correctum*, huic habitura. *Sermo est de Venere.*

præter insitum pess. cuique boni exemplũ] *falsa, & nihili senten-* pag. 267. 4.
tia, quam animabam, & ante inspectos codices legebam, pess. cuique odium boni exempli. *Et ecce disertè est in* C. pess. c. b. exempli odiũ. *In quo acquiescamus sanè nã quod* V *exhibet*, cuius *pro* cuique, *æquè ad sensum nauci est. Tentabam tamen, & mutatione parua scribebam*, præter inuisum pess. cuius cuius boni exemplum. Boni, *id est, virtutis. Tu dispice mi Lector.*

stilus timeretur] *Hoc est, proscriptiones. Suprà*, Quid ego referam vacuatas municipibus suis ciuitates, impletas fugitiuis nobilibus solitudines, *& quæ sequuntur.* 18.

post amplissimos magistratus] *Consulem bis inuenio, primùm* 24.
cum Flauio Gratiano A. IIII, *A. V. C.* M.CXXVIII, *iterum sexennio pòst cum Flauio Saturnino, qui hic Vallio est. Quo anno exantè diem* VIII. KL. *Septembres Gratianus occisus est. vt Marcellinus Comes tradidit. Cassiodorus & Prosper in proximos Consules, Ricimerem & Clearchum, reijciunt.*

pag 268. 2. non parcè sæuitum] *Abest* V B *negatio. Itaque Franc. Medius* pace sæuitum *diuinabat, quod non improbo.*

4. clari vatis matrona] *Ineptè* B clarinatis, C claritatis, R Clarinatis *præferunt. nam Delphidium Rhetorem significat, de quo Ausonius, Professoribus. Cui Euchrotia vxor, Procula filia, vtraque Priscilliano, Gnostico, familiaris. Adi Sulpicium Seuerum Sacra historia* II.

6 mulieri viduæ] *Iam enim decesserat maritus. Ausonius de Delphidio,* Minus malorum munere expertus Dei, Medio quòd æui raptus es, Errore quòd non deuiantis filiæ, Pœnaque læsus coniugis. *Proximè* nimiam religionem *Priscillianismum, & impiam Gnosticorum hæresim vocat. Infrà iterum,* impio religionis iniuria. *Lege omnino Sulpicium Seuerum.*

7. Quid hoc maius pot. intendere, &c.] *Retineo* maius, *scilicet ad laudem matronæ. Piget toties, & tam acerbè inculcati Priscillianismi in egregio oratore. Mox* antistites *Idacium & Ithacium intellige, qui pòst huius ipsius accusationis inuidia ab Episcopis communione sunt multati.*

16. damnatorum frena] *Non expedio quæ hæc* frena, *& audacter* funera *repono, id est, cadauera. Infrà,* tegit totos strages vna campos, continuisque funeribus cuncta latè operiuntur. Damnatorum *dixit ex vero, non oratoriè, & ad inuidiam. In ijs Priscillianus, Latronianus, Euchrotia, alij non pauci. Ex eodem Seuero.*

26. ius feriale] *Maximum refert Zosimus traducto ad se imperio cæde Gratiani Constantinopolim misisse, qui fœdus cum Theodosio, belliq; contra hostes omnino nominis Romani societatem coirent, ac, ni acquiesset, inimicitias & arma edicerent; illum in præsens furioso & Augusti appellationem, & imaginum ius dedisse, ac praferocem palàm officiis & omni assentatione captasse, cùm interea bellum clàm appararet. Hoc est (opinor) ius feriale quod hic commemorat. Id à Maximo est violatum, cùm Valentiniano fugato expeditionem in Theodosium suscepit, quod ciuilis latrocinij tertium vexillum auctor nominat.*

28. primi sceleris] *Occupati per cædem imperij, vt iam dixi. Quo perpetrato Maximus arma in Valentinianum conuertit, deceptoq; Domnino, per Alpes, quæ tum simulatione pacis incustodita, Aquileiam mouit, & imparatum Principem regno exuit. Lege accuratè apud eundem Zosimum. Atque hoc illud est secundum latrocinium, vt mox sequitur.*

pag. 269. 5. ruere inferum] *Facilis emendatio* in ferrum. *Mamertinus in Iulianum,* qui propter cæcam imperandi cupidinem in ferrum ruerunt. *Itaq; miseret me Franc. Balduini, cui* ruere in infernum *infeli-*

infeliciter rescriptum. Adeò non vbique perspicaces & oculatissimus.

flagra in aciem detulerunt] *Herodotum historiæ huius auctorem Themistius laudat sermone* IX, τέως δὲ ἠπίστουν ἐγὼ Ἡροδότῳ τῷ συγγραφεῖ τοὺς ἀποστάντας οἰκέτας Σκυθῶν ὑποκύψαι μετὰ τῶν ὅπλων δίχα σιδήρου τοῖς δεσπόταις ἐπιφανεῖσιν. At enimuero adhuc Herodoto scriptori fidem non habebam, Scytharum seruos qui desciuerant armatos heris inermibus visis succidisse. *Tu Herodotum adi initio Melpomenes, & Iustinũ libro Historiar. è Trogo* II. *Claudianus extremo in Eutropium* I, Vt Scytha post multos rediens exercitus annos, Cùm sibi seruilis pro finibus obuia pubes Staret, & arceret dominos tellure reuersos, Armatam ostensis aciem fudere flagellis. Notus ab incœptis ignobile reppulit horror Vulgus, & obductus sub verbere torpuit ensis. 15.

negligentissimus vernula] *Ita constanter est in nostris, suspicor tamen voluisse dicere* neglectissimus. *Mox* seruilium *abest* B, *plagio, vt apparet. Sed nescio equidem an hoc satis ex fide proditum. Certè parciùs aliquanto* armigerum lixam *Ausonius appellat, Claris vrbibus. sic enim ait de Aquileia*, Mœnibus, & portu celeberrima. Sed magis illud Eminet, extremo quòd te sub tempore legit, Solueret exacto cui iusta piacula bello, Maximus armigeri quondam sub nomine lixæ. *Sulpicius quidem Seuerus Dialogo* II *cap.* VII, Maximus (*inquit*) Imperator remp. gubernabat, vir omni vitæ merito prædicandus, si ei vel diadema non legitimè tumultuante milite impositum repudiare, vel armis ciuilibus abstinere licuisset. Sed magnum imperium nec sine periculo renui, nec sine armis potuit teneri. 17.

se orbis extorrem] *Nam in Britannis per tumultum imperium capessierat. Itaque* Rutupinum latronem *idem eruditus poëta nominat*, Felix quæ, tanti spectatrix læta triumphi, Punisti Ausonio Rutupinum Marte latronem. *Geminum verò huic, quod suprà ait*, cum regali habitu exulem suum illi exules orbis induerent. *Virgilius*, Et penitus toto diuisos orbe Britannos. 23.

populis Barbarorum] *Quibus nimio plus addictum fuisse Theodosium è Zosimo obseruo. Lege quæ de Gerontij ob cædem Barbarorum qui Tomis prætendebant periculo narrat, & Protingis (f. Grutungis) à Promoto Istri transitu prohibitis. Proximè* vouentibus *retineo è libris, non* volentibus, *quod Franc. Balduinus substituit. Tu vide quæ ad pag 98. 16. notamus.* pag 270 15

altrinsecus conferamus] *Valet (arbitror) vtrimque. Suprà*, Mihi verò ij omnes quibus altrinsecus iactor æstus diu antè meditati, longeque prospecti sunt. *Clarè in eum sensum* pag. 117. 25

Ammianus Marcellinus XXV, Quo ignobili decreto firmato, ne quid committeretur per indutias contrarium pactis, obsidatus specie viri celebres altrinsecus dantur, Neuita & Victor ex parte nostrorum, ex parte verò diuersa Bineses, tresque alij satrapæ non obscuri. *Trebellius Pollio Gallienis*, Processerunt etiam altrinsecus centeni albi boues, cornibus auro iugatis, & dorsualibus sericis d. scoloribus præfulgentes. *Auctor fragmenti ad Chalcidium Grãmaticum De prisco sermone, qui vulgò est Fulgentius*. Bæbius (*inquit*) Macer, qui fastos dies scripsit, ait

& gemina Iunoni eas quæ *geminas parerent oues sacrificari cum duobus agnis attrinsecus alligatis! Quas oues ambegnas vocari quasi ex vtraque parte agnos habentes.

25. longum iter sub armorum fasce carpentes] *Manifestò expressum è Virgilio Georgic.* III, patriis acer Romanus in armis Iniusto sub fasce viam cùm carpit, *& quæ sequuntur*.

58. pulcherrimus amne conflictus] *Mendum est apertè, & variant libri. In* v *lego*, pulcherrimus aue confl., *in* B pulcherrimis aue, *neutrum sincerè. Palmaria lectio quæ in* C, pulcherrimi Sauæ. *Scilicet* Saua *est auctori qui aliis* Sauus, *&* Sauæ conflictum *pugnam accipe quæ in traiectu amnis Saua commissa. Cuius testem & consciam ait Sisciam, ad quam haud dubiè is conflictus. Sectionem ergo quæ post* Fiscia *dele. nam profectò testis ad emphasin geminauit. Siscia denique non* Fiscia, *aut* Sciscia, *aut* Syscia, *scribe è vetere inscriptione, quam Smetius refert pag.* XC. 13.

C. VALERIVS C. F
FLAVIA. SPECTATVS
SISCIA. MIL. COH
VIII. PR. 7. VOCONI
MIL. ANN. VI. VIX
ANN. XXIIII. H. S. E

pag.272.31. excellentiorem operam] *Perspicuè verum est* exertiorem, *hoc est*, προφανεστέραν. *Eandem vocem restituo & Statio Siluar.* V. *Protreptico ad Crispinum*, quod tempus amicum Fraudibus, exerto quænam bona tempora bello, *id est, aperto Marti. Ineptè editur* extorto. *Apud Agelliũ quoque* X. *cap.* XXIIII *in* C. *Matij mimiambis scripserim*, Nuper die quarto, vt recordor exerte, Aquariũ vrceũ, *& c pro* recordor & certè *quod editiones referunt*.

pag.273.27. telaque homines,] *Otiosa* q; *coniunctio, & obscura vetus lectio. Sed eruebam sub manu (absit inuidia) feliciter*, tela, equi, homines, *quo nihil verius*.

haç

hac mora] *Praferam* Hæmona, *ex quo corruptum quod in* B *est*, Hacinona. *Vrbs obiacens Alpibus, vt mox sequitur, Aquileiam Siscia tendenti in itinere. Quam à Maximino, & ipsa in Italiam mouente, vacuam desertamq; inuentam Capitolinus refert Maximinis. Omnino confer locum. Meminit iterum Maximino iuniore. Sed* Natona *substitutum Rheuano, (meo animo) parum circumspectè, qui exercitum properantem*, vt spatio lucis vnius Illyrico continuaret Aquileiam, (*Verba sunt auctoris*) *longissimo tractu retroagat in imū penè Illyricum. Adi tabulas mi Lector, & omnem hunc terrarum situm explora.* pag. 174. 12.

in speculo frontium] *Vult speculum quoddam animorum esse frontes*, & in speculo frontium *valet in frontibus tanquam speculo. Tibullus*, Hei mihi difficile est imitari gaudia falsa, Difficile est tristi fingere mente iocum. *Erratum veteribus libris, quod indignor, quorum in* V fortium, *in* B fontium *est, vtrumque ineptè.* 19.

aulæis tardantes plateas] *Citra controuersiam probum* vndantes. *Virgilius Georgic.* II, Et iuuat vndantem buxo spectare Cytorum. *Mox* turbam domorum, *insulsa & insolens translatio. Conieceram* bonorum, *nunc librorum omnium consentiente scriptura apposui asteriscum, valdeq; suspicor de hiatu.* pag. 175. 12.

ipsos viæ implicabat errores] *Non hac ad stomachum meum. Emendem* ipso se viæ implic. errore. *Addicunt clarè qua sequuntur. Lucanus* VIII, Cornipedem exhaustum cursu stimulisque negantem Magnus agens, incerta fugæ vestigia turbat, Implicitasque errore vias. 14.

Vt quem viribus, &c.] *Dialogismus quidam secum Maximi est, breuis & acutus, ac subobscurus, vt antè quidem legebatur. Nos lucem ei à distinctione dedimus. In* C *est*, aut quem vir., *à minuscula, ineptè. sibi ipse enim respondet κατὰ ὑποφοράν, Scilicet quem viribus totis, &c. Statim* obseruabo *haud scio an non sincerius, id est, τηρήσω. Statius Siluar.* IIII *ad Marcellum*, Forsitan Ausonias ibis frenare cohortes, Aut Rheni populos, aut nigræ litora Thules, Aut Istrum seruare latus. 18.

germana illa pict. &c.] *Sentit (credo) pictores & poëtas geminos quosdam ac germanos esse. Frustra est ergo Franc. Balduinus, qui ingeniosa subdidit citra codices.* pag. 176. 8.

nunciasse victoriam] *Clarè ad historiam hanc Cicero De natura Deor.* II, *Plutarchus Æmilio, Valer. Maximus* I. *cap. vltimo, Minutius Felix Octauio, Lactantius Institut.* II *cap.* VIII. 26.

partita sum militem] *Suprà*, Tunc copias tuas trifariam diuidis, vt & hostis audaciam multiplicato terrore percelleres, & pag. 177. 2.

fugam

fugam circumfusus ambires. *Proximè tenere nihili, & ineptum ad sententiam. Corrigebam* referre, *litteris quà inuersis, quà leuiter, & in vicinas commutatis. Tu mi Lector, si melius quid habes, imperti.*

26. quam fecimus] *Geminum illi vulgato*, Sapientem sibi ipsum Fortunam moliri & fingere.

pag. 278. 16 non timentur extrema] *Mortem intelligit, quæ vltima rerum linea, vt infrà*, certo extremorum leuior videri debuit voluntarius quàm coactus interitus. *Franc. Balduinus temerè externa edidit.*

21. fortunis paciscentes] *Præclarè* fortius pac. *Sed audi fabulam, & ride. Asscripserat margini Rhenanus*, vel fortunis. *Is in contextum idem quem proximè dixi admisit. Hominem credulum! Ego verò vtrumque res suas sibi habere iubeo, & mecum cuicumque cor salit.*

25. vltra spem timuit] *Perspicuè rectum* vltra spem, *hoc est, nulla reliqua spe. Pulchrè Seneca Troadibus*, Miserrimum est timere cùm speres nihil.

pag 280. 16 nisi se auctoramenti tui finxisset auctorem] *Non hæc assequor, ac ne sana quidem sunt, opinor. In* B *est*, nisi tui se auctoram. finxissent auct., *meo animo, partim ad verum propius. Quod eruebam sub manu*, nisi sui te auctoram. finxisset auct., sui *inquam, &* finxisset, *non* tui *&* finxissent. *De Maximo sermo, qui apud militem se vt à Theodosio velut auctoratus ferebat. Est q. auctoramentum hic αὐθεντία & imperium, planeq́ ei geminum est quod præcessit*, fauoris. *Adi quæ è Zosimo suprà scripsimus ad pag.* 268. 26.

pag. 281. 19 auulsum humeris Max. caput] *Manifestè à Virgilio sunt, qui de Priamo ait Æneid.* II, Iacet ingens litore truncus, Auulsumq́ue humeris caput, & sine nomine corpus.

pag. 282. 18 Sullam tua clade felicem] *Incertus poëta apud Suetonium Tiberio cap.* LIX, Aspice felicem sibi, non tibi Romule Sullam, Et Marium (si vis) aspice, sed reducem.

28. Cannis Collina feralior] *Seneca De beneficiis* V *cap.* XVI, Ingratus L. Sulla, qui cùm à Prænestina arce vsque ad Collinam portam per sanguinem humanum incessisset, alia edidit in Vrbe prælia, alias cædes. *Velleium lege Histor.* II.

pag. 283. 1. cui decernere posses triumphum] *Valerij Maximi è cap.* VIII *libri* II *verba commentarij vicem asscribam.* Verùm quamuis quis præclaras res maximeque vtiles reip. ciuili bello gessisset, Imperator tamen eo nomine appellatus non est, neque aut curru, aut ouans triumphauit, quia vt necessariæ istæ, ita lugubres semper existimatæ victoriæ sunt, vtpote non externo, sed dome-

domestico partæ cruore. *Doctéq; Lucanus*, Cumque superba foret Babylon spolianda tropæis Ausoniis, vmbraque erraret Crassus inulta; Bella geri placuit nullos habitura triumphos.

Romæ gesta sunt, qualem, &c.] *Quædam hic deficiunt, quæ in vno C inueni. Ex eo scribe*, gesta sunt, & geruntur, ingeniis permittenda Romanis sunt, qualem, &c. *Quo in ipsoq; cum Deo desino. Tu aue Lector, & faue.* 11.

FINIS.

APPROBATIO.

Veteres hi XII. Panegyrici cum eruditis ad eosdem Notis, vt apprimè vtiles ac necessarij ad illorum temporum historiam, magno cum studiosorum fructu excudentur. Datum Antuerpiæ pridie Id. Maij. Anno M. D. XCVIII.

Siluester Pardo, S. Theol. Licentiatus, Cathedralis Ecclesiæ Antuerp. Canonicus, Librorumq; Censor.

SVMMA PRIVILEGII REGII.

PHILIPPVS Dei gratia Hiſpaniarum, &c. Rex Catholicus, diplomate ſuo ſanxit: ne quis citra voluntatem Ioannis Moreti, Typographi Antuerpienſis, XII. *Panegyricos veteres, quos D. Ioannes Livineius recenſuit ac notis illuſtrauit.* vllo modo intra octennium imprimat, aut alibi impreſſos, in ſuas ditiones importet venaléſue habeat. Qui ſecùs faxit, confiſcatione librorum, & alia graui pœna multabitur. Vti latiùs patet in litteris, datis Bruxellæ III. Iunij. M.D.XCVIII.

Signat.

Faeuvvez.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
CIↃ. IↃ. XCIX.

